Cf [illegible]

12°. [x]. pp. 5–286. [10 pp.]

53 engr. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

First edition

53 gravures

PETRI PETITI,
Philoſophi, & Doct. Medici

DE AMAZONIBUS DISSERTATIO,

Quâ an verè extiterint, necne, variis ultro citroque conjecturis & argumentis diſputatur.

Multa etiam ad eam gentem pertinentia, ex antiquis monumentis eruuntur atque illuſtrantur.

LUTECIÆ PARISIORUM,
E Typographia ANDREÆ CRAMOISY,
viâ dictâ *de la Harpe*, ſub Abrahami Sacrificio.
M. DC. LXXXV.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

AD

CAROLUM CÆSAREM BAUDELOT DE DAIRVAL,

CAUSARUM IN SENATU PATRONUM,

Eruditiſſimum Virum.

De *Amazonibus quæſtio*, Carole Cæſar Amicorum jucundiſſime, *cùm per ſe difficilis eſt ad explicandum, propter antiquitatem, quæ vel certiſſimis rebus ipſa temporum longinquitate nebulas offundit; tum hominum opinionibus periculoſa, negantium ea ex-*

ã ij

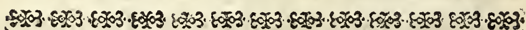
titisse, quæ consuetis sibi & notis parum consentanea vident. Quæ si legere dignentur, non alia mente legunt, ac quæ Poëtæ ad studiorum voluptatem, aut proprii ingenii ostentationem indubitato furoris impetu componunt. Cæterùm sic existimo, nihil esse, quod magis ardorem restinguere, impetumque scribendi tardare bene sanis hominibus valeat, quàm si intelligant, quæ scripturi sunt, ea nullam apud eruditos habitura fidem, aut speciem veritatis. Omnes profectò veritatem amamus, mendacium odimus: ac quanquam fictis multis ingenium & exquisitam artis rationem lenocinari constat; non tamen fieri potest, ut pari intentione & studio illa vanitatis suspecta amplectamur, ac quæ vera esse confidimus. Namque illis tunc solùm locum damus, cùm

vacui ſumus, ceu petauriſtarum ſaltibus, aut præſtigiatorum miraculis, & aliis ludicris, non ſine quodam eorum, qui talia venditant, contemptu; quo pacto & omnes hiſtrionum ſucceſſibus in theatris applaudunt, cùm interim nemo paulò honeſtior non ejuſmodi hominum ſortem aſpernetur. At quæ ſolidæ diſputationis auctoritatem in literis habent, his omnes tota intentione, nec ſine ſcriptoris veneratione, & grata recordatione animum applicant. Hæc conſiderans, fateor me abhorruiſſe ſemper ab exponendis Amazonum rebus; cùm animadverterem, quæ de his in literas relata eſſent, quibuſdam viris doctiſſimis, & magnis auctoribus, mendacii eſſe ſuſpecta & fabuloſa cenſeri. Neque aliâ porrò causâ factum eſt, ut cùm tu contrariis aliorum auctoritatibus

ad ambigendum impulſus mecum ſæpe egiſſes, ut quid de Amazonibus ſentirem, accuratiùs tibi ſcripto diſſererem, diſtulerim hactenus ſatiſfacere petitioni tuæ. Nunc quando idem rogare non deſinis, morem geram, ne quid tibi à me negatum, quod in me eſſe videretur, conqueri poſſis: ita enim pridem decrevi, nihil eſſe in literis aut aliis rebus tam arduum, tamque periculoſum, quod non tuâ causâ tentare debeam; quo eodem te quoque in me eſſe animo ex multis intellexi: id enim planè à nobis quæ inter nos amicitia intercedit, ſuo jure poſtulat. Si quid eſt igitur in hac ſcriptione mea, quod ſtudioſos juvet, id tibi debebunt, non ſolùm quia mihi ſcribendi auctor fuiſti, ſed maximè corum monumentorum cauſa, quæ partim mihi è tuo inſtructiſ-

ſimo penu literario ſuppeditaſti, partim ex aliorum Muſeis, atque ipſa Regis Gaza per amicos tuos utenda impetraſti. Quo in numero profuit in primis nobis præſtantis viri Rainſſantii *ei Gazæ Præfecti humanitas, qui nihil ex eo Theſauro, quod ad rem pertineret, nobis non promptum & exploratum eſſe voluit. Neque verò Vir ille fortunatus, eâ ſolùm gratiâ, quâ apud primos regni Proceres & Adminiſtros valet, prodeſſe aliis contentus eſt; ſed etiam, ut eſt eruditiſſimus, ea ipſe in literis molitur, quæ apprimè noſtrorum temporum felicitati congruant. Qua Viri optimi & aliorum bonorum ſuffragatione non parum me confirmatum fateor, ut in hac vetuſtiſſimarum rerum caligine certiùs gradum figerem. Sed de his hactenus. Nunc*

missis ut apud eruditum & satis paratum, exordiorum ambagibus, quibus homines otiosi lectores suspendunt, antequam ad rem veniant, statim propositum aggredior.

INDEX CAPITUM.

SUMMA PRIVILEGII.

Diplomate Regis cautum est, ne quis in regno ejus, *Petri Petiti Philosohi & Doct. Medici Dissertationem de Amazonibus*, Andreæ Cramoisy Typographi Parisiensis injussu typis excudat aut vendat intra sex annos proximos à die publicationis exemplarium: qui aliter fecerit, multabitur, ut patet in ipso Regio Diplomate dato Versaliis die trigesima Novembris, anno MDCLXXXIV. subscripto, *Mandato Regis*, LE PETIT, & relato in Acta Typographorum ac Bibliopolarum Parisiensium à Carolo Angot Syndico die sexta Decembris ejusdem anni.

Prima hæc editio absoluta est die 28. *ejusdem mensis Decembris & anni.*

DE AMAZONIBUS DISSERTATIO,

Quâ an verè extiterint, necne, variis ultro citroque argumentis & conjecturis disputatur.

CAPUT I.

De iis quæ an verè fuerint, dubitatur.

PRINCIPIO nonnulla de universo earum rerum genere, de quibus, cùm ampliùs non sint, an extiterint, ambigitur, præmittere operæ pretium censeo; quod tanquam fundamentum sit præsentis disputationis. Ne quis me id nunc agere putet, an falsa illa omnia, quæ sunt literarum monumentis de

Amazonibus prodita, nullumque omnino ejuſmodi olim fuerit mulierum genus, quod eo nomine diceretur. Id enim fieri non poſſe, ex multis intelligi poteſt. Quod enim famâ eſt vulgatum, quodque multorum ſermonibus & ſcriptis ita celebratum, ut nulla temporum longinquitate hominum animis obliterari potuerit; quî falſum penitus eſſe poſſit, non video. Nota eſt Heſiodi ſententia de hoc rerum genere:

Φήμη δ' ὔ τί γε πάμπαν ἀπόλλυται ἣν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζωσιν.

Cui conſonum illud Philoſophorum in Paraphraſi Averroïs ad librum Ariſtoſtotelis de Somno & Vigilia: *Famoſa, aut ſunt neceſſaria penitus, aut ex parte: neque fieri poteſt, ut famoſum omni ex parte ſit falſum.* Et rectè id quidem: quod enim penitus nihil eſt, id ut nullam naturam vimque habet, ſic neque ullam ex ſe actionem edere, aut ſenſibus humanis animoque notitiam afferre poteſt. Cui conſequens eſt, ut neque materiam cuiquam dicendi,

cendi, nedum diſputandi præbere valeat.

His accedit Palæphatus, qui eâdem, ut apparet, conſideratione inductus, ea omnia quæ literarum monumentis prodita ad nos uſque pervenerunt, facta credi oportere cenſet: ſolum id videndum, num ad eum modum quo facta perhibentur, an ſecus; in quo aliquam exiſtere poſſe dubitationem fatetur. Verba quibus id dicit, ex præfatione libri, quem *περὶ ἀπίστων ἱστοριῶν* conſcripſit, ſubjungere placet. *Τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν πείθονται πᾶσι τοῖς λεγομένοις, ὡς ἀνομίλητοι σοφίας καὶ ἐπιστήμης· οἱ δὲ πυκνότεροι τὴν φύσιν, καὶ πολυπράγμονες, ἀπιστοῦσι τοπαράπαν μηδὲν γενέσθαι τούτων, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ γενέσθαι πάντα τὰ λεγόμενα. οὐ γὰρ ὄνομα μόνον ἐγένοντο, λόγος δὲ περὶ αὐτῶν οὐδεὶς ὑπῆρξεν· ἀλλὰ πρότερον τὰ ἔργα, εἶθ' οὕτως ὁ λόγος, ὁ περὶ αὐτῶν. ὅσα δὲ εἴδη καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, καὶ γενόμεναι τότε, αἳ νῦν οὐκ εἰσὶ, τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγένετο.* i.e. *Hominum namque alii, & ii maximè, qui ab omni ſapientia atque eruditione alieni ſunt, omnibus illis quæ utique*

dicantur, persuasi, fidem adhibere consueverunt. Quidam verò naturâ prudentiores, & magis curiosi, omnia illa quæ fieri perhibentur, ut penitus credant, adduci nequeunt. Mihi autem, quæcumque dicta jam fuerint, facta esse omnia videntur. Neque enim nomen duntaxat eorum fuisse putandum est; ita enim nullus de his sermo esse potuisset: verùm ipsa primùm opera resque fuerunt, deinde sermo de his haberi cœpit. Quæcumque autem species & formæ, tunc factæ dicuntur, quæ nunc nullæ existunt, hæ profectò factæ non fuerunt. Qui locus Palæphati mihi in memoriam redigit illum Hippocratis, qui extat in libello aureo περὶ τέχνης: inter alia etenim argumenta, quibus vir ille magnus Medicinæ oppugnatores in ordinem cogit, hoc quoque utitur. Δοκέει δή μοι τὸ μὲν σύμπαν, τέχνη εἶναι οὐδεμία οὐκ ἐοῦσα· καὶ γὰρ ἄλογον τῶν ἐόντων τι ἡγεῖσθαι μὴ ἐόν. *Omnino itaque nulla videtur mihi ars esse, quæ non existat: absurdum enim est eorum quæ sunt, aliquid putare esse quod non est.* Est autem argumentum ejusmodi: quod nemo neque oculis, neque alio

ſenſu ullo uſurpavit, id neque cogitare, neque mente informare poteſt: quod ergo aliquis, immo omnes homines cogitant, intelligunt, in ore habent, id ſi non totum, ſaltem aliquâ ex parte aliquo ſenſu & mentis agitatione animadverſum fuiſſe oportet, omnes autem quandam eſſe artem medendi cogitant atque etiam definiunt; tum ſermone uſurpant: ergo hujuſmodi ars quæpiam exiſtat, neceſſe eſt. Cæterùm id ex nominum ipſorum quæ ſigna ſunt rerum, ejuſque notitiæ, quam de iis habemus, conſideratione, idem ſummus auctor declarat eodem loco. Poſtquam enim poſuit, ea quæ ſunt videri ſemper atque cognoſci; ea autem quæ non ſunt, neque videri, neque cognitione ulla comprehendi, ſubdit: Γινώσκει ταυτίνυν (τὰ ἐόντα) δεδειγμένων ἤδη τῶν τεχνέων καὶ οὐδεμία ἐστιν, ἥγε ἔκ τινος εἴδεος οὐχ ὁρᾶται· οἶμαι δ' ἔγωγε, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτὰς (τέχνας) διὰ τὰ εἴδεα λαβεῖν. ἄλογον γὰρ, ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ εἴδεα ἡγεῖσθαι βλαστάνειν, καὶ ἀδυνάτον. τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα, φύσιος νομοθετήματά ἐστι

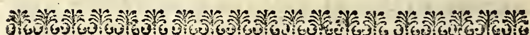
τὰ δὲ εἴδεα οὐ νομοθετήματα, ἀλλὰ βλαστήματα. i. e. *Cognoſcuntur itaque (quæ ſunt) demonſtratis jam artibus, & nulla eſt ars, quæ non ex ſpecie quadam rerum videatur: arbitrorque ego etiam, nomina artibus ex ſpeciebus accipi & imponi. Abſurdum enim eſt exiſtimare, ex nominibus ſpecies rerum germinare & provenire, imò etiam impoſſibile eſt. Nomina enim lege quâdam naturæ indita ſunt: ſpecies autem rerum non lege ſancitæ ſunt, ſed naturæ germina exiſtunt.* Quæ verba ad ſenſum ſuprà expoſitum redeunt; quia non quæſiviſſent homines vocabula ad res exprimendas, quæ prorſus non eſſent. Rerum quippe ſpecies naturæ opera ſunt & germani fœtus; nomina autem hominum inventa ad res indicandas.

Non abſimile argumenti genus videre eſt apud Firmicum in Præfatione Aſtronomicωn, ubi dicta eorum expendit, qui petitam ex aſtris divinationem impugnant, iiſque reſpondet. *Qui quantò* (inquit) *vehementiùs pugnant, quantòque magis omnes perſuaden-*

di vias quærunt, tantò fidem astrologiæ vehementiùs fortiùsque communiunt. Neque enim esset ejus vera substantia, nisi contra eam tantis argumentorum viribus niterentur. Quæ postrema verba laborant ex unius dictionis, *nisi*, transpositione: sic enim legendum est. *Neque enim, nisi vera esset ejus substantia, contra eam tantis argumentorum viribus niterentur.* Hoc enim vult Maternus, quod multi astrologiam exquisitis ad fidem illi derogandam argumentis pulsant; hoc ipso, non esse inane id nomen ostendi, quod nemo contra id quod prorsus non est, disputet.

His porrò consentaneum est, ne ipsas quidem fabulas omnino esse aspernandas, quæ neque literis mandari, neque ad posteros manare potuissent, si nihil prorsus veri iis subesset. Neque dixisset Aristoteles, Philosophos esse φιλομύθους, fabularum amatores. Tametsi enim hujus affectionis eorum causam censet admirationem, quam fabulosæ narrationes excitant, utpote multa habentes miranda: (sunt autem

Philoſophi admirabundi; facit enim admirari ignorantia cauſarum; ex admiratione autem ſequitur amor inveſtigationis) videtur tamen aliò etiam ſpectare hæc ſententia, nempe ad illa quæ ſub fictionum involucris latent. Sed de fabulis aliàs.

CAPUT II.

Diſputationis ſcopus apertiùs demonſtratur, eorum objectiones qui Amazonum Rempublicam negant.

QUOD igitur & in Amazonum hiſtoria aliquid veri lateat, ex dictis patere arbitror. Et in hoc quidem nullam video eſſe controverſiam. Neque enim credo aliquem eſſe tam imperitum, ut negare audeat, innumeras variis temporibus & locis illuſtres feminas extitiſſe, non ſolùm corpore robuſtas & bellicoſas, ſed etiam prudentiâ excellentes: quod ſi, ut par eſt, conceditur; quid obſtet, quominus eo

in albo fuiſſe Amazones credamus, non video. Id ſolum offendit, & negotium facit non mediocre; quod de mulierum ſeorſum abſque viris degentium regno & bellicis facinoribus memoriæ eſt proditum. Quia etenim talis Reſpublica nuſquam hodie reperiri in univerſo orbe terrarum, creditur; propterea admirabile hoc videtur, & fabulis propius, quàm rebus veris: utpote ab omnium, quæ notæ ſunt, gentium moribus & inſtitutis alienum. Ex quo etiam ambigitur, an olim hujuſmodi viſa in terris civitas fuerit, cùm præſertim non deſint ſcriptores magnæ auctoritatis, qui regnum illud Amazonum fabuloſum planè arbitrentur. In quibus & Strabo eſt, qui multa τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω, hoc eſt, portentoſa & fide indigna in hiſtoria Amazonum notat. Quam ejus cenſuram ex libro τῶν γεωγραφουμένων undecimo, huc transferre viſum eſt. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν, ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἄν ποτε χωρὶς ἀνδρῶν,

καὶ ἐ μόνον ἢ συςαίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαι, ἐπὶ τ' ἀλλοτρίαν, ἢ κρατήσειεν οὐ τῶν ἐγγὺς μόνον, ὥστε ἢ μέχρι τ' νιῶ Ιωνίας προελθεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ Πόντον στεῖλαι στρατιὰν μέχρι τῆς Ἀττικῆς; τοῦτο γὰρ ὅμοιον, ὡς ἂν εἴ τις λέγοι τοὺς μὲν ἄνδρας γυναῖκας γενομένους τοὺς τότε, τὰς δ' γυναῖκας ἄνδρας. i. e. *Quis enim credat fuisse unquam exercitum, aut civitatem, aut gentem, quæ ex solis constaret mulieribus, nec solùm constaret, sed incursiones in alienam faceret terram; nec vicinis modò sic prævaleret, ut in Ioniam usque processerit, verùm etiam exercitum trans Pontum usque in Atticam mitteret? Id enim perinde est, ac si quis dicat, viros tunc mulieres fuisse, & mulieres viros.* Hæc Geographus, cujus in sententiam multi pedibus vadunt.

Verùm hunc locum evolvere convenit, ut quas adversus vulgatam de Amazonibus opinionem, continet difficultates, apertam in lucem adducantur. Prima est, quòd incredibile sit, aliquam civitatem ex solis mulieribus constare. Altera, quòd talis mulierum

ſocietas aliis prævaluerit gentibus, & dominata ſit. Tertia, quòd exercitus in longinquas regiones tranſmiſerit. Sic autem diſputatio in ordinem paucis inſtrui poteſt. Quod virorum proprium eſt, mulieribus convenire non poteſt. Sed civitates condere & regere, conſcribere exercitus, ducere, res gerere, imperium armis propagare, aut virorum eſt proprium, aut ſine viris obtineri non poteſt; ergo tantis rebus perficiendis ſegregatarum à viris mulierum ſocietatem ullam parem eſſe potuiſſe credendum non eſt.

Eſt autem aliud argumentum hiſce in verbis ſequentibus: Τὴν δὲ Θεμισκύραν, καὶ τὰ περὶ τὸν Θερμώδοντα πεδία, καὶ τὰ ὑπερκείμενα ὄρη, ἅπαντες Ἀμαζόνων καλοῦσιν, καί φασιν ἐξελαθῆναι αὐτὰς ἐνθένδε· ὅπου δὲ νῦν εἰσιν, ὀλίγοι τε καὶ ἀναποδείκτως καὶ ἀπίστως ἀποφαίνονται. i. e. *Etenim Themiſcyram & vicinos Thermodonti campos, & montes quibus ii campi ſubjecti ſunt, Amazonum dicunt, haſque ab iis ſedibus expulſas. Ubi autem nunc ſint, perpauci id quidem, & ſine demonſtratione*

aut ratione ulla verisimili tradunt. Subest, inquam, his verbis hæc argumentatio: Si olim fuissent Amazones vicinis Thermodonti locis ubi urbs fuit Themiscyra, cùm à multis seculis nullas ibi esse constet, necesse est inde expulsas fuisse; & si expulsæ fuerunt, commigrasse in alia loca, quod dici non potest, cùm nemo quò transierint, quibusve in locis nunc sint, ostendere possit. Hæc, nisi fallor, sententia est horum verborum, tanquam necesse sit, quæ olim fuerunt, posteriore etiam superesse ævo; quæ nunc non sint, nunquam fuisse. Quo etiam fundamento Melissum & Lamiscum Samium innixos in hoc controversiæ genere ostendit Palæphatus citato loco, post verba allata. Εἰ γὰρ τότε καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσται. ἀεὶ δὲ ἔγωγε ἐπαινῶ τοὺς συγγραφέας Μέλισσον καὶ Λαμίσκον τὸν Σάμιον, ἐν ἀρχῇ λέγοντας· ἔστιν ἃ ἐγίνετο, καὶ νῦν, καὶ ἔσται. Ita enim hic locus legendus, qui in Græca editione Basileensi corruptus est. i.e. *Si enim tunc & aliàs, nunc etiam*

ſit, & rurſus erit: ſemper equidem ego Meliſſum & Lamiſcum Samium ſcriptores laudo, initio dicentes; Quæ olim facta ſunt, nunc etiam ſunt & erunt.

Sed de hoc fundamento & genere diſputationis infrà accuratiùs conſiderabimus. Reliqua Strabonis videamus, qui hæc quoque perquam oratoriè addit, de Thaleſtria Amazonum Regina, quam Alexandro in Hyrcania prolis causâ congreſſam Clitarchus & alii ſcriptores tradunt. Quod eâ causâ commemorat Strabo, ut illud oſtendat quod eſt apud Terentium, *fallacia alia aliam trudit.* Hoc namque fieri non potuiſſe oſtendit, neque ab idoneis auctoribus proditum fuiſſe. Ergo fabuloſum. Igitur & cætera quæ de Amazonibus dicuntur. Et de Strabonis & aliorum veterum, Amazonum hiſtoriam impugnantium diſputationibus hactenus.

CAPUT III.

Quæ adversus Amazonum regnum afferuntur à Philosophis.

Nunc quid ex Philosophis adversus eandem opinionem de Amazonum civitate & regno afferri possit, eodem ordine subjungere operæ pretium est. Nimirum hi rem suo more altiùs repetentes, ostendunt, naturæ legem atque ordinem hunc in omni rerum congregatione & cœtu esse positum, ut in ea una quædam pars præsit & imperet; altera subjecta sit & obtemperet. Illud quidem quod est melius ut imperet, pareat autem quod deterius infirmiusque est, eadem naturæ ratio postulat: idque in omni rerum compositione obtinere docet Aristoteles in primo de Republica cap. 5. καὶ τοῦτο (inquit) ἐκ τῆς ἁπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις· καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέχουσι ζωῆς, ἔστι τις ἀρχὴ, οἷον ἁρμονίας. i. e. *Et*

hoc ab universa natura inest animatis: etenim & in iis quæ nullo vitæ munere donata sunt, quidam est principatus, qualis harmoniæ est, quâ totum continetur.

Ex his sequitur viros oportere universo muliebri sexui ubique præesse, quando in omnibus animalibus mares feminis esse præstantiores constat. Quod & Aristoteles eodem loco sciscit. Ἔτι δὲ τὸ ἄῤῥεν πρὸς τὸ θῆλυ φύσει, τὸ μὲν κρεῖττον, τὸ δὲ χεῖρον· καὶ τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον. *Præterea autem sic masculus & femina invicem se habent, ut alter melior naturâ sit, altera sequior: ille imperet, hæc pareat.* Et libri ejusdem cap. 12. Τότε γὰρ ἄῤῥεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον, εἰ μή που συνέστηκε παρὰ φύσιν. *Mas enim naturâ aptior est ad imperandum quàm femina, nisi quid præter naturam in constitutione contingat.* Hoc enim non ita perpetuum, ut in nonnullis particularibus non solùm hominum, sed etiam belluarum lex hæc exceptionem non recipiat, quod in ursarum & pantherarum genere observat idem Philosophus lib. 9. historiarum cap. 1.

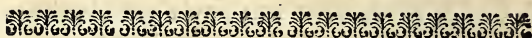
Ἀθυμότερα δὲ τὰ θήλεα πάντα τῶν ἀρρένων, πλὴν ἄρκτος καὶ πάρδαλις· τούτων δὲ ἡ θήλεια δοκεῖ εἶναι ἀνδρειοτέρα, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις γένεσι τὰ θήλεα μαλακώτερα, &c. i.e. *Feminæ omnes minùs quàm mares, ſunt animoſæ, exceptâ pantherâ & urſâ: feminæ enim in his generibus videntur eſſe animoſiores, cùm in cæteris ſint procul dubio molliores.*

Sic & in genere humano quaſdam eſſe mulieres quibuſdam viris & prudentiores & fortiores experientia docet, ex quo plurima exempla præſtantium feminarum, & viris nihil ingenio, prudentiâ & animi magnitudine cedentium, in ſacris & exteris hiſtoriis legimus: verùm hæc nihil ad Amazonum imperium, & victores mulierum exercitus. Ut enim non deſint mulieres ad arma promptæ & audaces, laborumque patientes, & populis etiam regendis pares; non tamen multæ ejuſmodi eſſe poſſunt, neque eo numero unquam, qui ad civitatem & imperium conſtituendum atque tuendum ſufficiat. Tales enim paucas & rarò naſci

fatendum est : quo ipso ostenditur non esse genus id mulierum in earum rerum censu ponendum, quæ naturæ lege proveniunt, sed potiùs in iis quæ præter naturam contingunt rarò & in paucis, ut monstra ; quorum parens quidem natura, sed impedita, neque suæ spontis. Rara autem & monstrosa à scientiæ consideratione excludit Philosophia : ut enim vulgò dicitur, rara non sunt artis. Naturæ enim hæc ratio, ut semper eadem efficiat, aut ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ in pluribus, ut Aristoteles multis locis definit.

Quòd autem non sit naturale feminas nasci armis idoneas, & laboribus bellicis pares, maximè intelligas ex belluarum constitutione. Cùm enim harum plerisque natura arma ad pugnandum dederit ; non tamen ullo in genere feminis, quibus ad pugnandum utantur, sed maribus tantùm. Qua de re ejusdem Aristotelis sententia extat lib. 3. de gen animal. cap 10 Οὐδενὶ γὰρ τὸ πρὸς ἀλκὴν ὅπλον, τῶν θηλειῶν ἀποδίδωσιν ἡ φύσις. i e. *Nulli etenim feminæ*

arma ad pugnam, vireſque exercendas à natura tribuuntur.

CAPUT IV.

Quorumdam expoſitio, Amazonum acta non negantium quidem, ſed explicantium.

HIs difficultatibus nonnulli exterriti, neque tamen negare audentes, quod tanto veterum ſcriptorum conſenſu in literas relatum vident; ſic rem poſſe componi arbitrati ſunt, ut revera genus mulierum bellicoſum olim apud Scythas extitiſſe; res quoque magnas geſſiſſe fateantur: verùm non ſine viris, ut in aliis gentibus, quas Reginarum imperio ſubditas fuiſſe legimus. Nam & Semiramis Aſſyriis imperaſſe dicitur, Ægyptiis Cleopatra, Palmyrenis Arabiæ populis Zenobia, cujus tanta fuit animi magnitudo & conſtantia, ut diu Aureliani Imperatoris potentiæ reſiſtere auſa fue-

rit. Bunduica etiam mulier ſupra ſexum fortis, quanta auctoritate præfuerit Britannis, fidem fecerit Xiphilinus in Nerone, cujus verba adſcribere placet. Ἡ δὲ μάλιστα αὐτοὺς ἐρεθίσασα, καὶ ἐναντία Ῥωμαίων πολεμεῖν ἀναπείσασα, τό τε προστατείας αὐτῶν ἀξιωθεῖσα, καὶ τοῦ πολέμου παντὸς στρατηγήσασα Βουνδουίκα ἦν, γυνὴ Βρετανὶς, γένους τοῦ βασιλείου, μεῖζον, ἢ κατὰ γυναῖκα φρόνημα ἔχουσα, &c. i.e. *Maximè verò excitavit, perſuaſitque, ut bellum cum Romanis gererent, Bunduica Britannica femina, orta ſtirpe regia, quæ non ſolùm eis cum magna dignitate præfuit, ſed etiam bellum omne adminiſtravit, cujus animus virilis potiùs quàm muliebris erat.* Et de Tomyride proditum notumque, ut quæ in Scythia regnaverit Cyri majoris ævo. Sic inter Scytharum gentes memorantur Sauromatæ γυναικοκρατούμενοι. Plinius lib. 6. cap. 7. *Primi* (inquit) *Sauromatæ gunæcocratumeni: unde Amazonum regna.* Mela etiam de iiſdem Sauromatis lib. 1. cap. 20. *Una gens, aliquot populi, & aliquot nomina. Primi Mæotici* γυναικο-

κρατούμενοι, regna Amazonum. Sic autem dicti, quòd iis mulieres imperarent: has autem mulieres fuisse ipsas Amazonas loca illa indicant.

Cæterùm non est verisimile, quæ mulieres Scythis imperarent, nulla iis societate commerciove conjunctas fuisse; cùm præsertim eas nupsisse dicat Hippocrates libro de aëre, locis, aquis, quo loco Sauromatarum mores describit. Τούτων (inquit) *αἱ γυναῖκες ἱππάζονταί τε καὶ τοξεύουσι, καὶ ἀκοντίζουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ μάχονται τοῖς πολεμίοις, ἕως ἂν παρθένοι ἐῶσιν. οὐκ ἀποπαρθενεύονται δὲ, μέχρις ἂν τῶν πολεμίων τρεῖς ἀποκτείνωσι, καὶ οὐ πρότερον ξυνοικέουσιν, ἤπερ τὰ ἱερὰ θύσωσι τὰ ἐν τῷ νόμῳ. ἣ δ' ἂν ἄνδρα ἑωυτῇ ἄρηται, παύεται ἱππαζομένη, ἕως ἂν μὴ ἀνάγκη καταλάβῃ παγκοίνου στρατείης. τὸν δεξιὸν δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσι,* &c. *Horum* (Sauromatarum) *feminæ equitant quidem, arcu sagittas excutiunt, jacula ab equis torquent, cumque hostibus, dum virgines sunt, certamen ineunt. Non devirginantur autem priùs, quàm ex hostibus tres confecerint: neque aliter viris*

viris junguntur, quàm sacra more patrio fecerint. Quæ autem virum sibi sociarit; equitationis & militiæ vacationem habet, quandiu quidem communis expeditionis necessitas non cogit. Carent autem dextrâ mammâ, &c. Si nubunt Amazones, & ξυνοικέουσιν, cum viris habitant, sequi videtur non segregem eas penitus, ut proditum à quibusdam, vitam egisse.

Sed neque Isocrates in Panathenaïco de Amazonibus loquens, has videtur segregare à viris, cùm Scythas ait cum Amazonibus profectas in bellum contra Athenienses: Σκύθαι δὲ (inquit) μετ' Αμαζόνων, τῶν ἐξ Αρέως γενέσθαι λεγομένων (supple ἐνέβαλον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν) αἳ τὴν στρατείαν ἐπ' Αντιόπην τὴν Ιππολύτης ἐποίησαν. &c. *Scythæ verò cum Amazonibus, quæ Martis filiæ dicebantur, in nostram regionem irruperunt; & propter Antiopam Hippolytæ filiam bellum intulerunt.* Quibus verbis Isocrates communem his cum Scythis fuisse militiam significare videtur. Neque enim diceret Scythas cum Amazonibus in Atticam impressionem fecisse, si solæ

Amazones id bellum gessissent. Neque obstat, quod eodem loco eâ causâ bellum Antiope illatum dicit, quòd præter leges Theseum secuta fuisset, eique nupsisset. *Αἱ τὴν στρατείαν ἐπ' Αντιόπην τ᾿ Ιππολύτης ἐποίησαν, τὴν τοῖς τε νόμοις παραβάσαν τοῖς παρ' αὐταῖς κειμένοις, ἐρασθεῖσαν τε Θήσεως, καὶ συνακολουθήσασαν, καὶ συνοικήσασαν αὐτῷ. Profectæ sunt propter Antiopen, quòd Thesei amore capta*, &c. Nam transgressam quidem patrias leges Antiopen dicit, verùm fortasse non eâ causâ, quia nupsisset, sed quia viro externo, huncque in alias terras prosecuta esset.

Locus etiam Platonis de Amazonibus in 7. de Legibus, nihil aliud videtur sonare; cùm iisdem exercendas studiis mulieres probat exemplo Amazonum, quas Sauromatidas vocat. Quem & locum adscribere haud pigebit. *Τὰ αὐτὰ δὴ καὶ περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς λόγος ἂν εἴποι πάντα, ὅσαπερ καὶ περὶ τῶν ἀῤῥένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν, καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς εἴποιμ' ἂν τοῦτον τ᾿ λόγον, οὔτε ἱππικῆς, οὔτε γυμναστικῆς ὡς ἀνδράσι*

μὲν πρέπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δ' οὐκ ἂν πρέπον. ἀκούων γὰρ δὴ μύθοις παλαιοῖς πέπεισμαι. i. e. *Eadem quoque de feminis quæ & de masculis lex mea sanciet : eadem enim ab utrisque volumus exerceri. Neque verebor dicere, equestrem disciplinam atque gymnasticam mulieribus & viris honestam esse. Hoc enim ex veteribus audivi fabulis, fidemque habeo.* Quas fabulas intelligat, sequentia declarant: mox enim mulierum circa Pontum habitantium, quæ Sauromatides dicantur, exemplum subjungit, quarum myriadas suo adhuc tempore ibi superfuisse dicit. Τὰ δὲ νῦν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οἶδα ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσὶ τῶν περὶ τὸν Πόντον, ἃς Σαυρομάτιδας καλοῦσιν· αἷς οὐχ ἵππων μόνον, ἀλλὰ καὶ τόξων, καὶ τῶν ἄλλων ὅπλων κοινωνία, καὶ τοῖς ἀνδράσι ἴση προστεταγμένη, ἴσως ἀσκεῖται. *Nostris etiam temporibus non ignoro esse circa Pontum innumera mulierum millia, Sauromatidasque vocari, quibus non equorum modò, verùm etiam arcuum cæterorumque armorum æqualis cura cum viris & exercitatio sit instituta.*

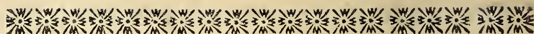
Quin igitur fabulas de Amazonibus priſcis vulgatas intelligat, non eſt quod quiſquam dubitet. Quod autem ficta illa non putet, quæ de regno Amazonum traduntur, ſatis indicat, cùm ſeſe iis fidem adhibere dicit. Cur igitur fabulas appellat? Quia ita multis videbatur, qui quæ præter conſuetudinem referri audiunt, ſtatim ut ficta & fabuloſa reſpuunt. Clarè hoc ex ejuſdem dialago, qui inſcribitur Gorgias, ſive de Rhetorica, intelligi poteſt: ubi Socrates cum Callicle diſputans, & ſermonem antiquum de animarum apud Inferos judicio, & aliis arcanis orſurus, hac præfatione utitur. Σω. Ἄκουε δὴ φασὶ μάλα καλοῦ λόγου, ὃν σὺ μὲν ἡγήσῃ μῦθον, ὡς ἐγὼ οἶμαι. ἐγὼ δὲ λόγον· ὡς ἀληθῆ γὰρ ὄντα σοι λέξω, ἃ μέλλω. *Audi igitur, ut aiunt, pulcherrimum ſermonem, quem tibi arbitror fabulam viſurus iri: ego verò non fabulam, ſed ſermonem puto. Certè tanquam vera, tibi, quæ dicturus ſum, narrabo.*

Quomodo autem colligatur ex hoc loco Platonis, Sauromatidas, ſive A-

mazonas, in eadem cum viris civitate vixisse, quivis facilè intelliget, si hunc locum è Legum Dialogo 7. cum illo Hippocratis suprà citato conferat. Ita enim cognoscet Platonem, quæ ibi de Sauromatidum studiis dicit, ab Hippocrate sumpsisse; idem proinde de eo mulierum genere sensisse cum Hippocrate; nupsisse videlicet, has, atque cum viris indigenis more aliarum mulierum vixisse.

Hæc ferè pro illa opinione Amazonas à virorum societate haud segregantium, & ita quæ de iis produntur, exponentium, satis probabiliter hactenus dicta videri possunt. Nolim tamen statim lectorem cordatum illi assensum præbere, sed judicium differre, donec reliqua viderit, & perducta ad finem sit disputatio.

CAPUT V.

Alia expoſitio proponitur & confutatur.

MEMINIT hujus interpretationis Palæphatus in titulo περὶ Αμαζόνων, his verbis: Περὶ Αμαζόνων τάδε λέγουσιν, ὅτι οὐ γυναῖκες ἦσαν, ἀλλ' ἄνδρες βάρβαροι. ἐφόρουν δὲ χιτῶνας ποδήρεις ὥσπερ αἱ Θρῆσσαι, καὶ τὴν κόμην ἀνεδοῦντο μίτραις· τοὺς δὲ πώγωνας ἐξυρῶντο, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο πρὸς τῶν πολεμίων γυναῖκες. i.e. *De Amazonibus hæc dicunt, has non fuiſſe mulieres, ſed viros barbaros. Hi quia Threſſarum mulierum more tunicas ad pedes demiſſas gerebant, comamque mitrâ coërcebant, & barbam radebant, mulieres ab hoſtibus vocabantur.* Hæc illi; quæ quàm ſint inepta & abſurda, facilè cuivis mecum accuratiùs conſideranti patebit.

Aut enim illi barbari, cùm viri verè eſſent, & ſtrenui, tamen ab hoſti-

bus falſa ſpecie deceptis viri eſſe non videbantur, ſed mulieres per ignorantiam vocabantur: aut planè cogniti ab iis, interim per jocum aut contumeliam, ſumpta occaſione ex eorum habitu viris haud conveniente, mulierum appellatione traducebantur: utrùm dicatur, par abſurditas ſequitur: priùs quidem quia veriſimile non eſt, diu tanto in errore verſari potuiſſe homines inter ſe bellantes, ut non ſtatim ex cadaverum, dum ſpoliantur, inſpectu, quantùm erraſſent, agnoſcerent; cùm præſertim Plutarchus veterum teſtimonio auctorum, Amazonas in Atticam uſque & Megara, & Chalcidem penetraſſe, iiſque in locis non paucas earum ex vulneribus in prælio acceptis defunctas atque ſepultas demonſtret; quarum tumuli adhuc Plutarchi ævo viſerentur. Sed neque alterum, niſi ſtultè, defendi poteſt. Si quis enim alium quempiam ex quadam ſimilitudine in corporis cultu & ſpecie externa, mulierem appellet, non continuò hunc quiſquam ſexum credat mutaſſe,

ut exinde mulier vulgò exiſtimetur: quo enim hæc exprobratio ſpectet, intelligitur. Cùm enim Numanus apud Virgilium Trojanos ob mollitiem non Phryges ſed Phrygias vocaret:

O verè Phrygiæ, neque enim Phryges;

non tamen aut ipſe Numanus, aut quiſquam Latinorum, Trojanos verè eſſe mulieres credidit. Et hoc nimis manifeſtum, verbiſque pluribus ad confutandum non eget.

Non minùs frivolum barbaros illos homines, quos Amazones dictos cenſet, tunicas ad pedes geſtaſſe demiſſas, mitraque uſos. Quod falſum eſſe conjectare licet ex Hippocrate, qui citato libro de aëre, locis, aquis, ἀναξυρίδας (quod eſt braccarum, ſive feminalium genus) Scythicarum gentium proprias fuiſſe dicit; utpote qui equis veherentur: neque enim longæ veſtes, tunicæque talares equitantibus conveniunt: tum frigus, quod eſt moleſtum in iis regionibus, omnia circa corpus ſtricta imperat, laxas veſtes non admittit; quas vice verſa gen-

tes ſub molliori cœlo degentes in uſu habent: ut Perſæ, unde Apuleius in primo Floridorum, fluxos veſtium Arſacidas vocat. Idem dicendum de mitra, quam feminarum propriam fuiſſe Varro quidem dicit. Quâ tamen vulgò uſas Lydiæ gentes & Phrygas ſatis conſtat: unde Mæonia dicitur in 4. Æneïd. cùm molles & effeminati in iis regionibus homines eſſent, quemadmodum iis exprobrat rivalis Iarbas eo loco, de Ænea loquens:

Et nunc ille Paris cum ſemiviro comitatu
Mæoniâ mentum mitrâ, crinemque madentem
Subnixus rapto potitur, &c.

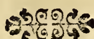
Scythas verò, & alias circa Pontum gentes truces & bellicoſas mitrâ caput obtexiſſe, præſertim in bello, non memini me apud alium quenquam auctorem legere.

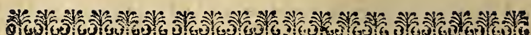
Neque mihi quiſquam opponat locum Herodoti de Scytharum morbo femineo (ita enim vocat) aut Hippocratis, quo ejuſdem morbi mentionem facit, in libro jam ſæpius indicato: En

ἔτι δὲ πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίγνονται οἱ πλεῖστοι ἐν Σκύθῃσιν, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες, διαλέγονταί τε ὁμοίως. καλεῦνταί τε οἱ τοιοῦτοι ἀνάριεες. i.e. *Præterea perplures ex Scythis eunuchi efficiuntur, & muliebria exercent officia, rituque feminarum omnia gerunt & loquuntur.* Idem inferiùs earumdem Scytharum historiam persequens, addit hos in eam amentiam incidere, ut putent se revera de viris feminas effectos, ac stolâ muliebri induti virum palam ejurent: ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην γυναικίζουσί τε, καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. Quibus Hippocratis verbis atque auctoritate impulsos, non dubito illos hujusce, quam expendimus, expositionis auctores. Quàm temere autem & inconsideratè ex ea historia liquet: neque enim illi effeminati, quos cum Herodoto ἐναρέας vocat, arma tractabant, aut in bellum proficiscebantur; sed, ut visum est, virili sexu palam ejurato, feminis aliis se aggregabant, atque in plaustris mu-

liebria exercentes opera, umbratilem vitam colebant, cùm isti, quos Amazones vocat, nihil bellicosissimis viris fortitudine & armorum gloriâ cederent. Ἀμάζονες δὲ τὸ γένος, μάχιμοι ἀγαθοὶ ἦσαν. Nihil ergo Amazonibus, sive viri sive feminæ fuisse dicantur, cum illis eviratis. Sed & infrà hanc historiam accuratiùs expendemus, ubi quid illi fidei adhibendum censeamus, patebit.

Ex his Palæphatus colligit, falsa esse illa omnia, quæ de feminis Amazonibus dicuntur, nullasque ejusmodi unquam fuisse in terris feminas: quod nusquam nunc ejusmodi existant. Στρατείαν δὲ γυναικὸς οὐδέποτε εἰκὸς γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ νῦν οὐδαμοῦ. i. e. *Militiam verò mulieris unquam fuisse, non est verisimile: quippe quæ nusquam nunc existat.* Sed hoc principium esse falsum, suo loco ostendam.

CAPUT VI.

Temerarium videri, negare quod tot præſtantes ſcriptores conſenſu, ut verum memoriæ mandarunt.

Mihi autem facinus audax & temerarium videtur, ſummis auctoribus qui Amazonas verè fuiſſe tradunt, & magna bella geſſiſſe, fidem derogare omnem, quod Palæphatus facit. Cujus temeritatis comparatione, multò plauſibilior, ut dixi, opinio eorum videatur, qui viros feminis illis in eandem rerum ſocietatem aggregandos putarunt; cujus modò in priore Amazonum hiſtoriæ expoſitione facta eſt mentio; quam ſi quis pro vera amplectatur, non equidem multùm pugnabo. Neque enim omnino inficiamur, Amazones eâdem aliquando cum viris republicâ uſas fuiſſe; cùm diſertè id Hippocrates, Herodotus & Plato teſtentur: ſolùm admoneo, præ-

ter hunc, quem expoſitionis iſtius auctores ſolum agnoſcunt, alterum fuiſſe earum ſtatum ab eo tempore, quo à viris ſecedendi conſilium ceperunt, ut ſeorſum propriis legibus atque inſtitutis viverent. Quæ reipublicæ forma ex ſolis mulieribus conflata manſiſſe dicitur uſque ad bellum, quod iis Græci duce Hercule intulerunt. Tunc enim clade accepta, unà cum priſtina ſede, ac vicinis Thermodonti locis, antiquum reipublicæ ſtatum mutare coactæ ſunt, eo caſu quem Herodotus lib. 4. declarat: cujus ex verbis prioris etiam illius civitatis conditio intelligi poteſt. Ita enim ſcribit. Ὅτε Ἕλληνες Ἀμαζόσι ἐμαχέσαντο (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλέουσι Σκύθαι Αἰορπατά. δύναται δὲ τὸ οὔνομα τοῦτο κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν ἀνδροκτόνοι. Αἰὸρ γὰρ καλέουσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ πατὰ, κτείνειν) τό τε λόγος τοὺς Ἕλληνας νικήσαντας ἐπὶ Θερμώδοντι μάχῃ, ἀποπλέειν ἄγοντας τρισὶ πλοίοισι τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυνέατο ζωγρῆσαι. τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένας ἐκκόψαι τοὺς ἄνδρας. πλοῖα δὲ οὐ γινώσκειν αὐτάς, οὐδὲ πηδα-

λίοισι χρᾶσθαι, οὐδὲ ἱστίοισι, οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ' ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνέονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ κρημνούς. (οἱ δὲ κρημνοί, εἰσὶ τῆς γῆς τῆς Σκυθέων τῶν ἐλευθέρων) ἐνταῦθα ἀποβᾶσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες, ὠδοιπόρεον ἐς τὴν οἰκουμένην. i. e. *Cùm Græci prælium cum Amazonibus inierunt (quas Scythæ Æorpata vocant, quod idem valet, quod Græcorum linguâ viricidæ. Æor enim virum dicunt, pata autem occidere) fama est Græcos eâ pugnâ quæ ad Thermodontem commissa est, superiores, inde solvisse, ducentes tribus navigiis, quascunque potuerant ex Amazonibus vivas capere. Quibus illæ in mari insidiatæ, omnes contrucidavere. Sed cùm naves haberent incognitas, nec gubernaculo aut velis aut remis uti scirent, interfectis viris, quò tempestas & ventus impelleret, ferebantur. Delatæque sunt ad paludis Mæotidis prærupta, quæ ad Scytharum liberorum ditionem attinent. Ibi è navibus egressæ Amazones, ad loca habitata iter tendebant.*

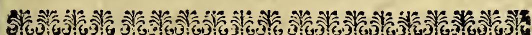
Cætera de earum colloquio cum

nonnullis è Scytharum juvéntute, & poſtea congreſſu atque conjugio; tum ad ulteriores regiones tranſgreſſione, fusè ibidem Herodotus exequitur, quæ apud eum quivis legere poteſt. Quòd autem Amazones ibi Æorpata, hoc eſt viricidas, à Scythis nuncupatas refert, ad legem pertinet obſervatam iis in illo priore rerum ſtatu, de quo modò dictum eſt, de interficiendo omni maſculino ſexu, ne unquam ejuſmodi apud eas virorum multitudo eſſe poſſet, unde aliqua muliebri regno mutatio accideret. Ex quo intelligi poteſt, ante illam cladem à Græcis ad Thermodontem acceptam ſegreges vixiſſe. Neque obſtat allatus Iſocratis locus, quo Scythæ cum Amazonibus dicuntur in Atticam irrupiſſe, vindicaturi bello Antiopes raptum. Si nimirum dicamus (quod & Plutarchus veriſimilius cenſet) poſteriùs ſuſceptam hanc, quâ Antiope à Theſeo rapta eſt, expeditionem, cùm jam prior vivendi forma iis mutata eſſet.

Sed miſſâ hac controverſiâ, aliter

Iſocratis locum, nec minùs meo quidem judicio probabiliter explicare licet. Ut enim fateamur tunc cùm Amazones Athenienſibus bellum intulerunt, nullam iis cum viris domi fuiſſe rerum communionem, non tamen ſequetur, nullam iis cum vicinis Scythis amicitiam aut fœdus interceſſiſſe hac conditione, ut ſaltem ubi cujuſpiam gravioris belli aut longinquæ expeditionis neceſſitas cogeret, auxiliares virorum copias ſuis ex pacto adjungere poſſent. Quemadmodum ipſæ viciſſim aliquando exteris nationibus auxilium tuliſſe memorantur; ut Trojanis adverſus Græcos, Homero teſte. Sanè ſi ſic res Amazonum fuerunt, ut nihil domi militiæve, niſi virorum conſilio & operâ adjutæ, rerum geſſerint, admiror unde opinio illa prior, quæ maximè eſt vulgata, de republica mulierum ſeorſum à virorum commercio degentium, tanto ſcriptorum conſenſu inveteraverit. Unde (inquam) Herodotus, Pauſanias, Diodorus Siculus, Trogus Pompeius, & ejus compilator

Justinus, Plutarchus, tale fabulamentum imaginariæ reipublicæ hauserint, & scriptis publicarint: qui omnes illa quæ in Amazonum historia τερατώδη καὶ πίστεως πόῤῥω Strabo judicat, miro consensu amplectuntur, scriptis celebrant, ut rem memoriâ maximè dignam, & inter miracula naturæ humanæ ponendam. Quæ tamen admiratio cesset necesse est, si aliqua utriusque sexus ibi affuisse societas & consuetudo intelligatur.

CAPUT VII.

Qua occasione Scytharum feminæ Amazonum regnum condiderint.

QUIN occasionem secedendi à viris, & odiorum causas in eis feminis, regnique exordium Justinus ex Trogo Pompeio, lib. 2. affert; quem locum ipsius verbis adscribere haud gravabor. *Sed apud Scythas regii juvenes Ylinos, & Scolopitus per factionem opti-*

matum domo pulsi ingentem juventutem secum traxere; & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodonta consederunt, subjectosque Themiscyreos campos occupavere. Ibi per multos annos spoliare finitimos assueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cùm viderent exilio additam orbitatem, arma sumunt: finesque suos summoventes primò, mox etiam inferentes bella, defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omisere, servitutem non matrimonium appellantes. Singulare omnium seculorum exemplum ausæ, auxere rempublicam sine viris: jam etiam cum contemptu virorum se tuentur. Et ne feliciores aliæ aliis viderentur, viros qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoque cæsorum conjugum, excidio finitimorum consequuntur. Tum pace armis quæsita, ne genus interiret, concubitum finitimorum ineunt. Si qui mares nascerentur, interficiebant: virgines in eundem ipsis morem, non otio, neque lanificio; sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus

impedirentur: unde Amazones dictæ sunt.

Cæterùm ne quis putet ſingulare eſſe id exemplum, huic non abſimile habemus apud Æneam Silvium in hiſtoria Boëmica cap. 7. quo loco talem Reipublicæ formam, qualem fuiſſe Amazonum priſci memorant, in illis regionibus aliquando viſam narrat ſub Valaſca puella, una ex iis quæ famularum obſequio Libyſſæ Croci Boëmorum Principis filiæ adſtiterant. Cùm enim Libyſſa mortuo patre regnum pluribus annis præcipuo populi favore tenuiſſet, magnaque eâ regnante feminarum auctoritas fuiſſet; moſque is invaluiſſet, ut virgines iiſdem quibus viri exercitiis animos excitarent, corpus durarent, ingenſque exinde fortium feminarum multitudo exiſteret, occaſio hinc data eſt Valaſcæ, puellæ ingentis ſpiritus, & Amazonicæ mentis, poſt Libyſſæ obitum comites convocandi, atque ad regnum capeſſendum hortandi. Quod illæ ſecutæ conſilium, arma ſumpſerunt. Sic autem audentes juvit fortuna, ut Valaſca rerum poti-

ta, totis ſeptem annis cum ſuis feminis Boëmiæ regnum iiſdem ferè quibus olim Amazones legibus tenuiſſe dicatur. *Poſt hæc* (inquit Æneas) *jam planè regionis dominas ferunt viros ſibi adſciviſſe, ex quorum complexu novis fœtibus rempublicam ſuſtentarunt, ſancitumque lege, ut natæ feminæ diligenter aſſervarentur, maſculis dextri oculi eruerentur, amputarenturque pollices, ne viri facti, aut arcus tendere, aut armis uti valerent. Idque aliquandiu factitatum Septem annis ea peſtis Boëmiam afflixit, tributariaque magna ex parte provincia virginibus fuit.* Hujus Valaſcæ facinoris, & potentiæ in Boëmia, meminit & ipſe Albertus Krantzius in Chronico regnorum Aquilonarium lib. 1. cap. 8. hocque Æneæ Silvii teſtimonio, Amazonum, quas & ipſe agnoſcit, veram eſſe hiſtoriam confirmat.

Si quis nihilominus (ut ſunt multi vetuſtatis calumniatores) ambigat, hæcne verè ita acciderint, an ex Amazonum hiſtoria tranſlata ab illo ſcriptore ad virgines Boëmiæ, & Valaſcæ factio-

nem, ut tali miraculo legentium animos excitaret, quemadmodum Poëtæ ſolent, eorumque more interdum Hiſtorici, non meum eſſe arbitror pronuntiare; qui divinus non ſum : ſolùm quæ apud eum celebrem auctorem qui hiſtoriam promittit, leguntur, propono; quæ cur mendacio conficta dicantur, fateor me non videre, cùm & apud alios ſcriptores ævi poſterioris, (ne quis auctorum antiquitatem ſuſpectam habeat) exempla extent militarium feminarum in idem conſentientium, ut quod ex Eradio affert Hieronymus Mercurialis loco ſuprà indicato ad confirmandam Amazonum hiſtoriam: verba adſcribam. *Id non eſt abſque animadverſione prætereundum, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabuloſum reputatum eſt, ab Hippocrate ante verba citata apertiſſimè confirmatum eſſe, quanquam ibi negat, eas conſueviſſe infantibus maſculis articulos luxare, ut claudi imbecillioreſque fierent. Has etenim mulieres multis ſeculis perduraſſe probaret aliquis, quod Eradius* (fortaſſe Evagrius

legendum) *in vita Pœmonis Abbatis, narrat Amazonas, feminarum crudele genus, vivente eo Abbate in Syriam* (ita lego, non quòd falsò in excusis codicibus in Scythiam) *descendisse, multosque Patres sanctos interemisse: quod pluribus annis post Christum natum contigit.*

Quòd autem Mercurialis parum verisimilem hanc historiam censet, quòd nullus auctor fide dignus Amazonum imperium tanto tempore mansisse dicat, non magno negotio hunc scrupulum removebimus, si dicamus non de priscarum Amazonum gente fuisse eas mulieres feras, quarum fit mentio in Pœmenis vita, sed aliunde excitas alioque genere; dici autem ab eo auctore Amazonas, non quia essent verè de stirpe Amazonum priscarum, sed figuratè & per allusionem ita nominatas, quo pacto Virgilius Camillam, Italam virginem è Volscis oriundam, Amazonam vocat:

At medias inter cædes exultat Amazon,
Unum exerta latus pugnæ pharetrata Camilla.

Quo ſenſu etiam Ovidius feminas omnes, Amazonas vocat, frivoli operis lib. 3.

Arma dedi Danais in Amazonas; arma ſuperſunt,
Quæ tibi dem & turbæ, Penteſilea, tuæ.

Sic Mercurialis ſcrupulum de eo loco Amazonum in Pœmenis Abbatis vita, removendum cenſeo.

Sed, quod magnam in primis Amazonum hiſtoriæ fidem adſtruit, hiſce etiam temporibus regnum aiunt eſſe in Africa, totum ex mulieribus conſiſtens; ibi mares omnes in ipſo lucis exordio interfici, feminas reſervari, adultas cum viris externis ultrò coïre prolis ſuſcipiendi causâ. Addunt, tales & in novo orbe detectas, Amazonum ritu viventes, prope fluvium magnitudinis viſendæ, quem ab illis viraginibus, *Rio de las Amazones* dixere. Porrò loca illa in quibus regnant tales feminæ, notat Cardanus in libro de Aëre, Locis, auctorum recentium nominibus à quibus accepit, appoſitis.

Quos auctores quia nunc ad manum non habemus, locum eum Cardani adscribere visum, ut legitur in editione Basileensi Henric-Petri: *Amazones tamen adhuc sunt in Martinica insula, anthropophagæ, & sagittariæ, ut Petrus Martyr Mediolanensis auctor est in epistola ad Cardinalem Bembum. Sed J. Bon. Fer. Oviedus refert, juxta Maragnonum flumen Peru, esse gentem maximam instar Amazonum, quæque sub Regina vivat, nec ab Amazonibus differre, nisi quòd mammam haud exurant feminæ, sed tamen acriter pugnant. Idem in magno compendio refert, Indas mulieres multas præcipuè Reginas, & anthropophagas ire ab bella, has exercentes arcum cum sagittis, illas vice conjugum exercitui imperantes. Idem & Fer. Cortesius (Fast. de Indis mediterraneis in fine) in Guallacalco provincia: atque ibidem refert in 4. Red. in Ciquatan provincia insulam esse, quæ solùm à mulieribus incolitur, eadem lege congressuum, quæ dicta est in aliis.* Tum concludit hoc epilogo: *Volui hæc subjunxisse, ne prorsus fabulosa viderentur, quæ*

hic ab

hic ab Hippocrate traduntur; quæ etiam ab Herodoto referuntur, qui eadem ex præsente loco sustulisse & transtulisse videtur.

Sed ecce alia se offerunt mihi, quibus vetera illa insuper confirmentur. Cùm enim hæc scriberem, allata est ad me nova Descriptio Æthiopiæ Orientalis, Lusitano sermone primùm composita à R. P. Joanne *Dos Santos*, de familia sancti Dominici; nuper autem in nostram linguam conversa. Hanc cùm pervolutarem, ita proditum reperi, de *Damut* regno in Æthiopia, cujus incolæ Prete-Jani vectigales esse dicuntur, in iis regionibus mulieres esse bellicosas, quibus adhuc teneris dextra mamma ferro candente aduratur, ut de Amazonibus proditum; quo brachio ejus lateris ad arma tractanda expeditiore utantur: non esse his conjugia; sed tamen, si quam nube e contingat, ac liberos gignere, non diutius eorum curam agere, quàm dum lactantur: lacte depulsos ablegare ad patrem, qui reliquæ educationis onus subeat. His imperare Reginam iisdem

moribus utentem, & virginitatis incorruptæ, ob id in præcipua habitam veneratione, non modò apud mulieres ſubditas, ſed etiam apud finitimos Reges; qui ultrò ejus amicitiam expetant, honorique ducant; armis quoque eam contra hoſtes defendant. De qua re auctor ille teſtem citat Patriarcham Dom Joannem *Bermudes*, in libro quem de Prete-Jano conſcriſit.

Sed & in eadem regione verſus Sinas tendentibus inſulas inveniri ſimilium mulierum cœtibus, armis deditarum, & priſcarum Amazonum ritu viventium habitatas: utpote quibus & lege ſit poſitum, ut nulla virorum conſortia admittant, niſi admodum rarò, & prolis tantùm ſuſcipiendæ causâ; non tamen omnem indifferenter educandam putent, ſed feminas tantùm, mares patribus deferendos curent, à quibus alantur; duces ipſæ militaribus exercitiis totæ incumbant. Quæ ſi vera ſunt, (cur autem vera eſſe negentur, non video) jam tot hiſtoriis antiquis & recentibus rem confir-

matam velle ſilentio & tenebris obruere, non niſi obſtinatæ contra veritatem impudentiæ & temeritatis judicetur.

CAPUT VIII.

Non eſſe abſurdum, Amazones fuiſſe quales traduntur, variis rerum documentis probatur.

SED age miſſis hominum teſtimoniis & auctoritatibus rem ipſam intueamur, num quid in ea inſit, quod rationi aut legibus naturæ tantopere pugnet: cujuſmodi ſi nihil in ea hiſtoria deprehendi poſſe oſtendero, exinde patebit levitas & inſolentia fidem maximis totius ævi auctoribus derogantium, cùm ipſi nihil ſolidi habeant, quo eos falſa ſcripſiſſe convincant. Quod quidem infrà in examine earum quæ ſuprà ex Strabone & aliis adductæ ſunt, dubitationum liquidò apparebit.

Caput diſputationis & cardo, cauſas

demonſtrare inuſitatæ in feminis indolis, prudentiæ quidem ad civitatem regendam; fortitudinis ad hoſtes finibus ſummovendos, aut aggrediendos; conſtantiæ & animi roboris ad perſiſtendum in propoſito, & militiæ labores ferendos. Quæ omnia in feminas cadere negant, ad conſuetam ſcilicet & ſibi notam tantùm mulierum vitam reſpicientes, nulla habita ratione locorum, educationis, & aliarum proprietatum; quod qualis ſit hallucinationis, nemo paulò emunctior non videt. Cùm enim tot res afferri poſſint, quibus naturæ hominum variantur, malunt diſputare nihil eſſe in hiſtoria Amazonum, quàm cauſas inuſitatæ earum indolis inveſtigare; nec tam quidem imperitiam in pleriſque eorum arguerim, quàm ambitionem; id enim magnum judicii acrioris & exquiſitæ eruditionis ſpecimen putant, quæ multi priſcis ſeculis facta dicunt, ea vel ſine argumentis negare eſſe facta, & explodere potiùs, quàm aliorum eſſe acceſſionem.

CAPUT IX.

De causis inusitatæ Amazonum indolis, ac primùm de loco.

QUANTAS loca naturis rerum varietates afferant, qui ignorat, pecudem esse oportet, non hominem; adeò multa & in hominum vita, & in literis ubique extant, quæ earum varietatum fidem faciant. Quo sanè ex hominum consensu & notitia est effatum istud Hippocratis jam memorato libro de Aëre, Loc. Aqu. Εὑρήσεις γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆθος, τῆς χώρης τῇ φύσει ἀκολουθοῦντα καὶ τὰ εἴδεα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς τρόπους. i. e. *Invenias enim ferè semper & formas hominum, & mores regionis affines & respondentes.* Subscribit Hippocrati Curtius lib. 8. *Ingenia* (inquit, *hominum ubique locorum situs format.* Sed & Justinus lib. 2. ubi de antiquitate Scytharum & Ægyptiorum: *quippe naturam, cùm primùm incrementa*

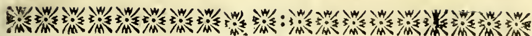
caloris ac frigoris regionibus distinxit, statim ad locorum patientiam animalia quoque generasse: sed & arborum atque frugum, pro regionum conditione aptè genera variata. Et quantò Scythis sit cælum asperius quàm Ægyptiis, tantò & corpora & ingenia esse duriora. Innumera in eandem sententiam extant loca auctorum, si persequi velim. Denique adeo id & vitæ usu & literis vulgatum, ut inter adagia, auctore Erasmo, locum invenerit, his verbis: Βίοι *ἀνθρώπων καὶ φυτῶν σπέρματα συνεξομοιοῦνται ταῖς χώραις.* i.e. *Mores hominum & stirpium semina ad regionis habitum formantur.* Quidni igitur ea loca in quibus Amazones habitasse dicuntur, plurimùm ad mores earum formandos, audaciamque iis ingenerandam sexu majorem, & vires corporis contulisse credamus? Ita quidem creditum fuisse testatur Stephanus in voce Α*μάζονες*, his verbis. Φα*σὶ δὲ περὶ αὐτῶν, ὅτι τῇ φύσει τῶν ἀνδρῶν διαφέρειεν, αἰτιώμενοι τοῦ τόπου τὴν κρᾶσιν, ὡς γυναῖκας εἰωθότος τὰ θήλεα σώματα ἰσχυρότερα, καὶ μείζω τῶν ἀρσενικῶν.* i. e.

De his verò ita censent naturâ esse viris præstantiores, cujus rei causam loci temperamento adscribunt, qui mulierum corpora viribus ampliora & robustiora generare soleat. Neque obstat Stephani dubitatio eodem loco: Εγὼ ᾗ φυσικὰ, νομίζω τὰ κοινὰ πάντων πάθη. ὥστε ἄλογος ἡ αἰτία. *Ego verò* (inquit) *naturales esse eas tantùm judico affectiones, quæ sunt omnium communes. Itaque hæc causa non rectè affertur.* Quæ objectio planiùs hunc in modum expediri potest: si cœli sub quo Amazones nascebantur, conditio, esset causa earum præstantiæ, oporteret omnes sub eodem cardine nascentes feminas ejusdem naturæ præstantioris esse participes. Hoc autem non dicitur, solarum enim Amazonum id proprium fuisse censetur: ergo non cœli temperies, aut loci conditio, causa ejus insolitæ in sequiori sexu virtutis, sed aliquid magis iis proprium & peculiare.

Hæc quidem Stephani objectio est; sed doctus ille Grammaticus non consideravit, poni quidem cœli qualitatem

causam Amazonum præstantiæ, sic tamen ut aliæ causæ non excludantur: neque enim in tali genere effectuum separandæ sunt causæ, sed congregandæ potiùs, si rectè volumus philosophari. Neque enim, opinor, bonus Philosophus esset, qui negaret cœlum Atticum quicquam ad Socratis, aut Platonis, aut Demosthenis magnitudinem contulisse; quia non omnibus sub cœlo Attico natis eadem vis ingenii & præstantia contigit. Valet enim cœlum, & quidem plurimùm, ad indolem cujusque fingendam; verùm non solum, sed cum aliis causis magis propriis, quarum in numero sunt educatio & disciplinæ. Quas omnes causas ad Amazonum vigorem & præstantiam conspirasse nunc demonstrandum est. De cœlo autem soloque in quibus vixerunt, primùm dicendum est.

CAPUT X.

De regione in qua Amazones habitarunt.

MAGIS celebrata earum ſedes, quæ in Cappadocia juxta Thermodontem fluvium, ad quem civitas fuit nobilis Themiſcyra ab iis habitata. Regioni etiam in qua ea urbs condita, idem nomen fuit: de qua vide Strabonem lib. 12. Cæterùm Herodotus ab ea ſede poſt cladem à Græcis duce Hercule acceptam ad Thermodontem, navibus inſcenſis delatas fuiſſe refert ad Mæotidis prærupta, quæ Scytharum Liberorum ditionem attingunt, inde porrò egreſſas ad loca habitata, & prædas x agris agentes, ex pugnâ cum Scythis initâ comperto quòd feminæ eſſent, tandem veniſſe in colloquium cum Scythis, quibus & nubentes caſtra miſcuiſſe, unàque è regione illa profectas, trajecto Tanai, & ab illo trium dierum itinere

confecto, totidemque à Mæotide palude Orientem versus & Aquilonem in Sarmatia consedisse. Ita Herodotus.

Plutarchus autem in Pompeio confinia Caucaso loca versus mare Hyrcanum habitasse dicit: unde quotannis vicina Thermodonti loca petere solerent, ubi duobus mensibus cum Gelis & Lelegibus misceantur sobolis causâ. Νέμονται δὲ τοῦ Καυκάσου τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Υρκανίαν θάλασσαν, οὐχ ὁμοροῦσαι τοῖς Ἀλβανοῖς, ἀλλὰ Γέλαι καὶ Λέλεγες οἰκοῦσι διὰ μέσου, καὶ τούτοις ἔτος ἕκαστον, δύο μῆνας εἰς ταυτὸ φοιτῶσαι περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν ὁμιλοῦσιν. Notari interim velim quæ ibidem præcedunt Plutarchi verba. Εν ταύτῃ τῇ μάχῃ λέγονται καὶ Ἀμάζονες συναγωνίσασθαι τοῖς βαρβάροις ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν ὀρῶν καταβᾶσαι. &c. hoc est, rumorem fuisse Amazonas Albanis in eo prælio, quod adversus eos Pompeius iniit, è vicinis Thermodonti montibus suppetiatum venisse, argumento peltarum Amazoniarum, & cothurnorum in strage inventorum. Tan-

quam non absurdum tunc visum esset, adhuc superesse complures è prisca gente Amazonum inter barbaros Thermodontis & Ponti accolas. Quod quidem non negat Plutarchus, solùm dicit, nullum muliebre cadaver in parte barbarorum repertum fuisse. Μετὰ γὰρ τὴν μάχην σκυλεύοντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς βαρβάρους, πέλταις Ἀμαζονικαῖς καὶ κοθόρνοις ἐνετύγχανον, σῶμα δ' οὐδὲν ὤφθη γυναικεῖον. Sed hæc obiter. Nunc de ipso cœlo.

CAPUT XI.

De Scythici cœli natura.

HOMINES nasci in Scythia vicinisque aliis Septemtrioni plagis iracundos, audaces, inquietos, laborum patientes, ad arma promptos & bellicosos constans opinio est. Regionis enim frigus humorem corporis caloremque intrò compellens, facit ut sanguine abundent præcalido & sem-

per æſtuante; ex quo non mirum ſi ad iram & actus bellicoſos proclives fiant. Iiſdem robuſta corpora, & laboribus ferendis paria, quia magna & denſa, ob frigoris exceſſum, cujus proprium corpora denſare: tametſi eadem pilis nuda & levia ſunt eâdem causâ, quia non ita facilè pili ob cutis conſtipationem foris truduntur. Verùm intus fervidorum copia vaporum & fuliginum exæſtuans animos eorum percellit, incenditque adeò, ut parùm ab ebriis hominibus differant: quo ſanè fit, ut minùs prudentiâ valeant, iis qui calidas incolunt regiones. Quod & ipſum non mediocre ad audendum ac ſtrenuè pugnandum momenti afferre creditur: ut enim Pericles apud Thucydidem ſciſcit; Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. *Imperitia inconſideratioque audaciam addit; mentis autem agitatio, & conſilium timidos reddit & cunctabundos.* Ita etiam Ariſtoteles de iis omnibus qui verſus Polum habitant, cenſet, eorumque reſpectu qui Meridionales plagas incolunt, admodum

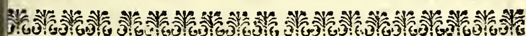
ebriis similes esse, & juvenibus qui animi impetu potiùs quàm ratione ducuntur. Οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου, ἐπανιούσης τῆς φύσεως αὐτῶν, θερμότεροί εἰσι πολὺ, ὥστε λίαν μεθύουσιν ἐοίκασι, καὶ οὐκ εἰσὶ ζητητικοὶ, ἀλλὰ ἀνδρεῖοι καὶ εὐέλπιδες. *Etenim qui sedes frigidas habent, frigore loci obsistente, longè calidiores quàm pro nativo temperamento redduntur: quo fit ut valde ebriis similes videantur.* Aristoteli subscribit Galenus in libro, quòd animi mores sequantur temperamentum corporis; & in 2. de Temperamentis, tum reliquus Physicorum cœtus. Sed & inter recentiores Bodinus, vir inter alia eruditionis decora, quibus nomen suum illustravit, naturæ studiosus, & non mediocriter consultus, cujus verba huc pertinentia in aureo Methodi historiarum libello, subjungere operæ pretium censeo. *In motu* (inquit) *& tumultu contemplari nemo potest; sed purgata mente ac perturbatione vacua, tum etiam immoto corpore id fiat oportet: & quò quisque magis sapit, eò tardiores habet corporis & animorum*

motus. Qui verò insaniunt, perpetuò corpore æquè ac animo jactantur. Itaque nautas, opinor, aquarum & ventorum perpetua jactatio barbaros & inhumanos reddit. Ut ut sit, compertum est Thraciam, Galliam, Britanniam, Circaßiam, Lybiam desertam, Lusitaniam, Persiam, Norvegiam, Noricum & Pannonias, quæ ventorum impetu magis agitari dicuntur, populos habere mobiliores ac ferociores, quàm quæ regiones eodem cœli tractu quietæ sunt, ut Assyria, &c.

Qui locus egregii viri pro commentario esse potest ad ea quæ habet Hippocrates lib. de Aëre, Loc. Aq. ubi Europæos Asianis comparat, & quare illi his longè ferociores sint, explicat. Περὶ δὲ τῶν ἠθέων ὁ αὐτὸς λόγος· τότε γὰρ ἄγριον, καὶ τὸ ἀμείλικτον, καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ἐγγίνεται. αἱ γὰρ ἐκπλήξιες πυκναὶ γιγνόμεναι τῇ γνώμης τὴν ἀγριότητα ἐντιθέασι, τὸ δὲ ἥμερόν τε καὶ ἤπιον ἀμαυροῦσι. i. e. *Eadem & morum ratio in utrisque existit: feritas namque, immanitas, & audacia, à natura Europæis innascitur. Crebræ enim mentis per-*

ulsiones feritatem inducunt; quod autem in moribus est mite & benignum, extingunt.

Atque hæc de Scythicarum & Boreæ subjectarum gentium moribus & barbarie olim extrema, nunc minore, & magna ex parte depulsa ob literarum & religionis veræ lumen, quo nunc pleræque earum gentium illustrantur. Scytharum autem nomine hîc latiùs sum usus more veterum, qui gentes omnes borealem orbis partem habitantes indiscriminatim Scythas vocabant.

CAPUT XII.

De locis Ponto adjacentibus, ubi olim Amazones habitarunt; & gentium iis in oris feritate.

CUM igitur variæ Scythiæ gentes ab Hippocrate dicto libro, priscisque Geographis, quorum in numero & Plinius, distinguantur; ex his ma-

gis immanſuetæ, truces, indomitæ, barbaræ ſemper exiſtimatæ ſunt, quæ Cappadociæ partem magis Ponto vicinam; ideoque Ponticam nuncupatam incolebant. Quæ eorum immanitas nullâ temporum longinquitate, quâ omnia mutantur, ad hanc uſque ætatem mitigari potuit. Quid porrò de iis ſenſerint veteres, apparet ex Ariſtotele, qui lib. 7. Moral. ad Nicomachum cap. 6. inuſitatæ, & naturæ humanæ modum ſuperantis morum immanitatis, quam θηριώδη ipſe, hoc eſt, belluinam appellat, exempla à barbaris Ponti accolis petit: quod aliud hominum genus magis efferatum univerſo in orbe terrarum non putaret. Verba adſcribam. Λέγω δὲ τὰς θηριώδεις, (ἕξεις) οἷον τὴν ἄνθρωπον, ἣν λέγουσι τὰς κυούσας ἀνασχίζουσαν, τὰ παιδία κατεσθίειν· ἢ οἵοις φασὶ χαίρειν ἐνίοις τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν Πόντον, τοὺς μὲν ὠμοῖς, τοὺς δὲ κρέασιν ἀνθρώπων, τοὺς δὲ τὰ παιδία δανείζειν ἀλλήλοις εἰς εὐωχίαν. i. e. *Ferinos hominum habitus dico, quales mulieris, quam aiunt gravidarum uteros*

ſolitam reſcindere, indeque extractos fœtus mandere; aut quarumdam circa Pontum efferatarum gentium, partim crudis veſcentium, partim humanis carnibus, partim, ut perhibent, infantes inter ſe ad epulandum mutuantium. Euſtratius vel, ut alii falsò cenſent, Aſpaſius ad hunc locum, mulieri illi Ponticæ prægnantibus infeſtæ Lamiam nomen fuiſſe notat: Η Λαμία γυνὴ τὶς ἦν περὶ τὸν Πόντον, ἥτις διότι ἀπώλετο τὰ οἰκεῖα τέκνα, τὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν βρέφη ἤσθιεν. i.e. *Mulier quædam fuit nomine Lamia, vicinis Ponto locis habitans, quæ filiis propriis fato ſublatis, aliarum mulierum infantes vorabat.* Hæc hiſtoria ſi vera eſt, Reginam fuiſſe eam mulierem oportet. Ut ut ſit, Lamiæ & Flaccus meminit in Arte, ad eam fortè alludens hiſtoriam:

Neu pranſæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Philoſtratus autem in Vita Apollonii Tyanei lib. 4. cap. 8. genus fuiſſe dæmoniorum ita dictum cenſet, quod mulieris pulchræ ſpecie apparens ſpecioſis juvenibus, eos voluptatis vene-

reæ illecebris captos ſaginatoſque voraret. Sed de his hactenus. Quod ad Ponti accolas autem attinet, quos belluinâ morum feritate inſignes deſcribit Ariſtoteles, hoc Scythis annumerat Aſpaſius eo loco. Οἱ γὰρ Σκύθαι (inquit) οἱ περὶ τὸν Πόντον, οἱ μὲν ἔχαιρον ἐσθίειν ὠμοὺς ἰχθῦς· ἄλλοι δὲ κρέα ὠμὰ ἤσθιον, ἄλλοι δὲ ἐδάνειζον τὰ οἰκεῖα τέκνα ἀλλήλοις, ἵνα ταῦτα κατεσθίωσι, καὶ τοῦτο ἡδὺ ἐδόκει αὐτοῖς. Ex quibus intelligi poteſt, Scythas quidem omnes agreſtes & inhumanos ſemper exiſtimatos fuiſſe, maximè verò eos qui circa Pontum degerent. Quod ſanè priſca ejus appellatio indicat: quem olim non Euxinum, ut nunc, ſed ab inhoſpitali feritate Axenon appellatum Plinius lib. 6. cap. 1. teſtatur, ſed & Septimius Tertullianus in primo adverſus Marcionem, falsò dictum Euxinum, qui naturâ axenos inhoſpitalis, ut olim, dici mereatur, luculentis verbis oſtendit. Quem locum adſcribere libet, utpote qui regionis illius de qua loquor, cœlique ingenium, atque inde earum

gentium efferam barbariem graphicè exprimat. *Pontus igitur, qui Euxinus naturâ negatur, nomine illuditur. Cæterùm hospitalem Pontum nec de situ æstimes: ita ab humanioribus fretis nostris, quasi quodam barbariæ suæ pudore secessit. Gentes ferocissimæ inhabitant, si tamen habitatur in plaustro. Sedes incerta, vita cruda, libido promiscua & plurimùm nuda, etiam cùm abscondunt, suspensis de jugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat: ita nec armis suis erubescunt. Parentum cadavera cum pecudibus cæsa, convivio convorant. Qui non ita decesserint, ut escatiles fuerint, maledicta mors est. Nec feminæ sexu mitigantur secundùm pudorem; ubera excludunt, pensum securibus faciunt; malunt militare quàm nubere. Duritia de cælo quoque. Dies nunquam patens, Sol nunquam libens, unus aër nebula: totus annus hybernum: omne quod flaverit, Aquilo est. Liquores ignibus redeunt, amnes glacie negantur, montes pruinâ exaggerantur. Omnia torpent, omnia rigent: nihil illic nisi feritas calet, illa scilicet quæ fabulas scenis dedit, de*

sacrificiis taurorum, & amoribus Colchorum, & crucibus Caucasorum.

Si quis porrò Tertullianum arguat, omnia ibi Oratorum more & Sophistarum exaggerare in majus, per dicendi excessus & amplificationes; ne Ovidium quidem, qui in iis regionibus plures annos in exilio transegit, ac fato est defunctus, dubitabit in iis quæ de Pontica terra in libris de Tristibus canit, modum historicæ narrationis licentiâ poëticâ, vel etiam exilii impatientiâ egressum; cùm se Elegiâ 10. in media vivere barbaria dicit:

Si quis adhuc istic meminit Nasonis adempti,
Et superest sine me nomen in urbe meum.
Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor
Me sciat in media vivere barbaria.
Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique, Getæque,
Quàm non ingenio nomina digna meo.

Et lib. 3. de Ponto epistolâ 1.

Æquor Iasonio pulsatum remige primùm,
Quæque nec hoste fero, nec nive terra cares:
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
In minùs hostili jussus abesso loco?
An mihi barbariâ vivendum est semper in ista?
Inque Tomitana condar oportet humo?
Pace tua, si pax ulla est tua, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hostis equo.
Pace tua dixisse velim, tu pessima duro
Pars es in exilio, tu mala nostra gravas.

Tum de soli maligno ad tristes fœtus ferendos ingenio, & facie inimica:

Tristia per vacuos horrent absynthia campos,
Conveniensque suo messis amara loco est.

Sed & Maro iniquior putabitur, quòd in 4. Æneïd. dixerit in persona Elisæ exprobrantis Æneæ immansuetum ingenium:

Duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hyrcanæque admorunt ubera
tigres.

At verò cùm & Ariſtoteles, ut modò aſſenſum eſt, & alii item ſcriptores idem tradant, ſincerum illorum de Pontica ora teſtimonium cenſeri debet: ſatiſque mirari non poſſum, beatum Nyſſæ Epiſcopum in vita Gregorii Thaumaturgi, ut Patri illi, cujus res ſcribebat, qui Neocæſareæ in Ponto natus erat, gratificaretur, contrariam planè de Ponti Euxini nomine opinionem defendere auſum fuiſſe; non poſteriùs ſcilicet, ut aliis auctoribus placet, ſed & initio Εὔξεινον id mare nuncupatum fuiſſe, à gentium virtute & præſtantia; & inde etiam laudandi illius Sancti materiam & argumentum ſumendum putaſſe. Καί με μηδεὶς οἰέσθω τῷ μηδὲν ἔχειν σεμνὸν περὶ τῆς πατρίδος, ἢ τῶν προγόνων τοῦ ἀνδρὸς διηγήσασθαι, ἐν σχήματι τοῦ δοκεῖν περιορᾶν τῶν τοιούτων ὑποκλέπτειν τὸ ὄνειδος. Hæc præfatus admodum oratoriè, mox de Ponti nomine ſic: Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὴν ἐπω-

υμίαν τ Πόντου τὴν παρὰ πάντων ἀνθρώ-
πων κατ᾽ ἐξαίρετον ἀνατεθεῖσαν τῷ ἔθει;
δι᾽ ἧς τῶν ἐξ ἀρχῆς εἰληχότων τ χῶρον ἡ
ἀρετὴ μαρτυρεῖται· μόνος γὰρ ἐξ ἁπάσης
γῆς τε καὶ θαλάσσης ὅσης ὁ Πόντος Εὔξει-
νος ὀνομάζεται, εἴτε τὴν πρὸς τοὺς ἐπιδη-
μοῦντας τῶν ξένων φιλοφροσύνην μαρτυ-
ροῦντος αὐτοῖς τοῦ ὀνόματος. εἴτε καὶ ὅτι
τοιοῦτος ὁ χῶρός ἐστιν, ὡς μὴ μόνον τοῖς ἐγ-
χωρίοις τε καὶ αὐτόχθοσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἁπανταχόθεν εἰς αὐτὸν φοιτῶσιν τὰς πρὸς
τὸ ζῆν παρασκευὰς ἀφθόνως χαρίζεσθαι.
&c. Tum de gentium ea loca incolen-
tium præstantia quàm sophisticè: Τοιού-
του δ᾽ ὄντος τοῦ ἔθνους παντὸς, ὡς ὅπερ αὐ-
τῆς αὐτοῦ μέρος ἐφ᾽ ἑαυτοῦ κατεσκέψηται,
τῶν ἄλλων προτερεύειν οἴεσθαι. οὐδὲν δ᾽ ἧττον
&c. i. e. *Ac nemo putet me nihil amplum atque magnificum de patria, majoribusve viri posse commemorare, sed sub specie atque prætextu contemptionis ejusmodi rerum dedecus atque turpitudinem quasi subducere atque suffurari. Quis enim ignorat cognomen Ponti, quod ab omnibus hominibus tanquam præcipuum quiddam ac peculiare genti impositum atque tributum*

est? per quod eorum quibus locus ab initio obvenit, virtus demonstratur. Solus enim ex omni terra marique hic Pontus, Εὔξεινος, *id est, hospitalis, hospitibus & peregrinis commodus & bonus nominatur, sive comitatem & humanitatem ejus erga advenas & peregrinos inibi versantes, attestante vocabulo: sive idcirco, quia locus ejusmodi est, ut non modò incolis & indigenis, verùm etiam illis qui ex omnibus partibus eò accedunt & confluunt, ad vivendum subsidia atque commeatus abunde suppeditet atque subministret.* Et paulò pòst: *Cùm autem ejusmodi tota natio sit, ut quamcumque quis ejus partem per sese solam consideraverit, cæteris præstare eam existimaturus sit,* &c.

Hæc Gregorius de Ponti Euxini appellatione & incolis; quæ, si simpliciter citra temporum distinctionem protulisset, excusari poterat, tanquam hæc de posteriore appellatione intelligi voluisset; quo pacto accepit Themistius in oratione, quâ Nicomedienses ad Philosophiæ studia hortatur: Οὔτ' ἂν ὑμᾶς ποτε ἠσπασάμεθα, εἰ μή τι καὶ ἀρετῆς

μεταπο. ε-

μεταποιουμένους ἔγνωμεν· οὔτ' εἰ πολλῷ εὐξενότερος ὑμῖν ὁ κόλπος ἦν ἅμα, καὶ καθαρότερος. Ita enim vocem στενότερος, quæ in vulgatis libris mendosè legitur, haud dubitem in εὐξενότερος mutare. i. e. *Neque vos amplexi unquam essemus, nisi virtutis studio deditos cognosceremus, nec si vester ille sinus* (nempe Euxini Ponti) *multò hospitalior puriorque esset.* Cùm igitur de eo mari (quod κατ' ἐξοχήν, per excellentiam, ut Strabo lib. 1. ait, communem omni mari Ponti appellationem sibi propriam fecit, haud secus atque Homerus Poëta, quòd nullum majus veteribus notum esset) verba facimus, distinguere debemus: prioribus enim seculis ἄξενον esse dictum à gentium accolarum inhospitali barbarie dubitare nullo modo debemus, cùm certissimi ita auctores tradant: postea autem vetus illa appellatio meritò in contrariam mutata est, postquàm cepere Græci eas regiones frequentare; atque urbibus conditis, ad meliorem vivendi formam & statum traducere: tunc enim humanitate in-

D

troducta Pontus ex inhospitali, quod erat priùs, Εὔξεινος, hoc est, hospitalis factus est, ut certissimæ fidei scriptores produnt; apertissimè autem auctor anonymus in periplo Ponti Euxini: Ταύτην τὴν Ἀπολλωνίαν πόλιν κτίζουσιν εἰς τοὺς τόπους ἐλθόντες οἱ Μιλήσιοι περὶ πεντήκοντα ἐτῶν τῆς Κύρου βασιλείας· πλείστας γὰρ ἀποικίας ἐξ Ἰωνίας ἔστειλαν εἰς τὸν Πόντον τὸν πρὶν ἄξενον λεγόμενον διὰ τὰς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων, προσηγορίας ἐποίησαν Εὐξείνου τυχεῖν. i.e. *Hanc urbem Apolloniam condidere Milesii, cùm in hæc loca devenissent annis ante Cyri regnum quinquaginta. Plurimas enim colonias ex Ionia deduxerunt in Pontum: cui priùs Axeno, propter barbarorum irruptiones dicto, cognomentum Euxini imposuerunt.* Quorsum igitur tam multa de Ponto Euxino & vicinarum illi gentium feritate? ut intelligatur, non adeo mirum aut incredibile videri debere, feminas ibi tunc habitantes, quo tempore cruda eos tractus barbaries premebat, longè diverso præditas fuisse ingenio, & moribus, ab iis quos mu-

lieres mitiore ſub cœli cardine degentes præferunt. Meminerimus ſententiæ Ariſtotelis citatæ ſectionis Quæſtionum naturalium problemate primo: Διὰ τί θηριώδεις τὰ ἔθη καὶ τὰς ὄψεις, οἱ ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὄντες, ἢ ψύχους, ἢ καύματος; ἢ διὰ τὸ αὐτό; ἡ γὰρ ἀρίστη κρᾶσις καὶ τῇ διανοίᾳ συμφέρει· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ ἐξιστῶσι. καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα διαστρέφουσιν, οὕτω καὶ τὴν τῆς διανοίας κρᾶσιν. i. e. *Cur efferis moribus & aſpectibus ſunt, qui in nimio vel æſtu vel frigore colunt? an eadem cauſa eſt? optima enim temperies non corpori ſolùm, verùm etiam intelligentiæ hominis prodeſt; exceſſus autem omnes dimovent, &, ut corporis, ſic mentis temperamentum pervertunt.*

CAPUT XIII.

Idem ex iis quæ regio Amazonibus habitata producit, probatur.

AD eandem pertinent conſiderationem, quæ iiſdem in regioni-

bus, quas Amazones tenuiſſe dicuntur, producit terra; quippe non procul à Themiſcyræis campis Chalybes ferri temperaturâ nobiles ponunt Geographi, naturâ ibi optimam armis fabricandis materiam gignente, ubi Martio calore virorum & mulierum corda naturaliter flagrant. Tametſi verò de locis ubi Chalybes olim habitarunt, non convenit inter authores; (quippe hos Dionyſius in Periegeſi poſt Tibarenos ſtatuit, Xenophon Moſynœcis ſubditos dicit, Strabo juxta minorem Armeniam collocat, Plinius in Ponticis;) non magna tamen diſſenſio eſt, cùm haud multùm memorata loca diſſideant: ſolus Juſtinus Chalybes in Hiſpania eſſe tradit lib. 44. cap. 4. eâ parte quæ Gallæcia vocatur. *Præcipua his quidem* (Gallæcis) *ferri materia, ſed aqua ipſo ferro violentior; quippe temperamento ejus, ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur. Unde etiam Chalybes, fluvii hujus finitimi appellati, ferroque cæteris præſtare dicuntur.*

Hæc ibi Juſtinus de Chalybum patria præter aliorum opinionem : nam alium qui ejus ſententiam confirmet ; fruſtra quæras.

Sed potior inibi auctoritas Homeri, qui in catalogo navium, Chalybum poſt Paphlagones, non remotam gentem à Ponto Euxino, mentionem facit, his verſibus :

Αὐτὰρ Ἀλιζώνων Ὀδίος, καὶ Ἐπίστροφος ἦρχον
Τηλόθεν ἐξ Ἀλύβης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη.

Ubi Ἀλιζόνους ἐξ Ἀλύβης Strabo lib. 12. τοὺς Χάλυβας interpretatur. Nempe aut aliquid in Homeri codicibus mutatum, quibuſdam pro ἐκ Χαλύβης, perperam ἐξ Ἀλύβης legentibus : aut Alizones iſti Homero memorati, cùm Alybes olim dicerentur ; poſtea Chalybes dicti ſunt. Verba adſcribam : Ἤτοι τῆς γραφῆς μετατεθείσης ἀπὸ τοῦ τηλόθεν ἐκ Χαλύβης· ἢ τῶν ἀνθρώπων πρότερον Ἀλύβων λεγομένων ἀντὶ Χαλύβων. Neque id (inquit) mirum videri debet, cùm eoſdem Chalybes, alia ſcripturæ corruptione Chal-

dæos poſtea appellatos conſtet : οὐ γὰρ νῦν δυνατὸν γέγονεν ἐκ Χαλύβων Χαλδαίοις λεχθῆναι, πρότερον δ᾽ οὐκ ἐνῆν ἀντὶ Ἀλύβων Χάλυβας. *Non enim potuerunt qui olim Chalybes, nunc Chaldæi vocari; priori ævo Alybum loco, Chalybes nominare non licuit.*

Ex his apparet naturæ ratio optimæ notæ ferrum ibi producentis, ubi præcipuus ad bellica facinora ferri eſſet uſus. Hanc etiam rationem Liceti Genuenſis Philoſophi teſtimonio confirmare licet: ita namque in libro quem de Lapide Bononienſi compoſuit, capite I. ſcribit. *Auri & argenti fodinis & margaritis affluentes Indi Occidentalis luxu perditi ac imbelles à paucis Hiſpanis domiti fuere: contrà bellicoſi ſunt, apud quos ferrum naſcitur. Sic in Italia Brixiani feroces & armigeri tellurem poſſident æris ac ferri feraciſſimam: & Germania metallifera plurimùm bello potens cernitur: & ad Thermodontem fluvium in Ponto Chalybes, quòd agrum poſſident argenti venis & ferri fodinis affluentem, unà divites ac feri ſunt. Quin & Amazones habent*

mulieres, vel ipsas armipotentes.

Sed notatu in primis digna Jul. Cæsaris Scaligeri animadversio sanè ingeniosa & erudita in Exercit. 107. Proprium est ferri aptam materiam præbere posse gladiis, bipennibus, & aliis instrumentis secandi. Hoc autem τέμνειν Græci vocant: ita namque dicunt quod nos secare. Cùm igitur gentes illæ supra Pontum sitæ, in quibus Chalybes, ferrum *temir* hisce etiam temporibus vocent, exinde conjicit Scaliger, verbum τέμνειν à Scythica voce *temir* fuisse olim formatum. Sed & Temesem oppidum metallis maximè ferri & æris nobile, quod Tempsam pòst Latini dixere. Verba Scaligeri, si quis requirit, hæc sunt. *Tempsam oppidum Plinius in tertio dicit à Græcis Tempsam dictum. Statii carmen ipsum fabrica nobilitavit; ubi non vulgaris abdita est eruditio. Nam populi qui supra Pontum incolunt, quorum Chalybas vicinos dicebant, simul cum iis qui Tartari nominantur, ferrum etiamnunc* temir *vocant. Quamobrem ex antiquæ vocis ve-*

stigiis Græcum item verbum τέμνειν agnoscere par est. Potuit & Scythici illius vocabuli opportunitatem extendere ad Themiscyram, celeberrimam Amazonum urbem; nam & in hac dictione *Themiscyra* pari modo vocis *temir* vestigium quoddam agnoscere licet.

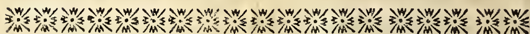
Hæc autem ratio ducitur ab illo principio, quod quidam ut notum experientiâ ponunt; nimirum ita esse à natura comparatum, ut quæ sive animata sive inanimata in aliqua regione proveniunt, hominum ingenio & moribus ac vivendi instituto consentanea sint. Quod enim ad animalia attinet, hujus exemplum insigne dat Cardanus lib. 10. de Subtil. Rosomacham, seu Gulonem, immensæ voracitatis animal, in Lithuania locatum à natura, ubi & homines essent omnium voracissimi. Quæ ratio non minùs Amazonum in patria constare invenietur, considerantibus feras quæ nascuntur in Hyrcania & vicinis Ponto Euxino locis, quàm sint immanes & truculentæ; quod sanè innuit Poëta his verbis:

Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

Sed de hac apta regionum ad hominum ingenia & mores ratione & congruentiâ, ſuprà etiam nonnulla attigimus; & plantis quoque aliquid ineſſe, hominum naturis reſpondens, Naſonis teſtimonio oſtendebamus. Sed qui hujus exempla plura & demonſtrationes videre optat, Jo. Bapt. Portæ libros Phytognomicos conſulat; ſed & Licetum dicto libro, qui de plantis hoc inſuper addit: nempe quibus in locis venenoſæ plantæ complures proveniunt, ibi homines ad omnem nequitiam veneficiorum eſſe proclives, ut in Theſſalia & Colchide: quæ regiones olim magicis artibus infames fuerunt; contrà, ubi ſtirpes deliciis aptæ naſcuntur, ibi gentes luxu diffluere propemodum eſſe compertum, Sabæorum exemplo, quos propterea Virgilius molles appellat; utpote apud quos thus & balſamum, & aliæ deliciis natæ plantæ proveniant. Quibus ſanè confirmatur ſententia Hippocratis in lib. de Aëre, Locis, Aquis: Εὑρήσεις γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆθος τῆς χώρης τῇ

D v

φύσῃ ἀκολουθοῦντα καὶ τὰ εἴδεα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς τρόπους. *Quippe invenias ferè semper hominum formas & mores regionis naturæ affines & compares.*

CAPUT XIV.

Quòd multùm potuerit educatio ab infantia conferre Amazonibus ad inusitatum illum animi & corporis vigorem & præstantiam.

NEc tamen putandum est solo cœli positu & conditione aëris ambientis, tantum olim Amazonibus animi & corporis robur contigisse, magnum & ab educatione illi immo præcipuum accessisse momentum non dubito; ab alimentorum, inquam, qualitate, corporisque cultu ab infantia, tum exercitationibus atque institutis. Quarum rerum consuetudo quantùm ad corpora & animos formandos valeat, ii optimè viderunt, qui primi consue-

tudinem alteram eſſe naturam dixerunt; nempe ut Ariſtoteles explicat, φύσιν ἐπίκτητον, *naturam acquiſitam*. Ut enim ab alimentis incipiam, tantùm n iis conſuetudinem valere experientiâ conſtat, ut cibi alioqui inſalubres & injucundi uſu aut nihil, aut minùs, ſſuetos lædant; immo venena ipſa vires nocendi amittant: quod ſanè in Mithridate Rege potentiſſimo olim pparuit, qui cùm in ultima rerum deſperatione mortem ſibi veneno conſciſcere vellet, non potuit, quòd frequenti & quotidiano antidotorum uſu corpus proprium contra tales inſidias muniiſſet: viſum etiam in anu Attica, quæ eam ſibi cicutæ conſuetudinem fecerat, ut manipulos integros impune poſſet vorare.

Eadem ratio eſt cujuſcumque exercitii & laborum non ſolùm corporis, ſed etiam animi; quibus qui aſſueverunt, faciliùs in provecta etiam ætate eos quàm inexercitati juvenes ferunt. Quemadmodum etiam in Hippocratis Aphoriſmis legimus Aphoriſm. 49.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσιν. *Quotidianis laboribus assueti, etiamsi invalidi sint aut senes, insuetis quamvis robustis juvenibus faciliùs eos labores ferunt.* De alimentorum etiam consuetudine ita ibidem scriptum est: Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον. *Paulò pejor, sed suavior cibus ac potus meliori quidem, at ingrato præferendus.* Unde igitur hoc, nisi quia consuetudo novam quasi naturam hominibus corporis & animi adjungit; quò fit ut cuivis & labori ferendo, & rei suscipiendæ pares efficiantur. Nam & mentem quibusdam studiis acutiorem, animum quoque grandiorem atque audaciorem fieri constat. Quibus rebus Amazonas supra sexus captum & animo fortes virilesque, corpore etiam robustas effectas verisimile est; cùm ab ineunte ætate & firmioribus cibis alerentur, & iisdem quibus viri corporis exercitationibus assuescere cogerentur.

Id autem & feminarum quarumdam veterum exemplis ampliùs declarari poteſt, nempe Atalantæ Jaſionis filiæ, quam ferini victus & laborum conſuetudine ſexum propè exuiſſe, atque in robuſtiſſimi viri naturam tranſiiſſe dicunt. Cùm enim ſtatim ab ortu expoſita fuiſſet in Parthenio monte Arcadiæ, ibique in antro relicta, initio urſæ catulis orbatæ uberibus aliquandiu fati providentiâ ſuſtentata, pòſt etiam à venatoribus inventa, atque inter eos agreſtibus educata alimentis, ejuſmodi corporis & animi robur eo victus genere comparaſſe dicitur, ut & ſola in Arcadiæ montibus & antris vivere, armis ſe ſe adverſus cùm ferarum tum hominum improborum inſultus tueri poſſet. Quid igitur de virginis ejus victu maſculoque vigore dicat Ælianus, ſubjungere placet. Ἦν δὲ ἄρα τῇ Ἀταλάντῃ στρωμναὶ μὲν αἱ δοραὶ τῶν τεθηραμένων, τροφὴ δὲ τὰ τούτων κρέα, ποτόν τε τὸ ὕδωρ· στολὴν δὲ ἤσθητο ἀπεῤῥαγμένα, καὶ τοιαύτην, οἵαν μὴ ἀποδεῖν τῆς Ἀρτέμιδος. *Stratis autem lectoque utebatur ferinis pellibus, pro cibo*

earumdem ferarum carnibus, aqua ad potum; veste autem induebatur simplici, & minimè exquisita, ejusmodi scilicet, quæ à Dianæ comitatu non aliena esset. De forma autem virilique habitu sic: Μέγεθος μὲν γὰρ ἔτι παῖς οὖσα ὑπὲρ τὰς τελείας ἦν γυναῖκας, καλὴ δὲ ἦν ὡς οὐκ ἄλλη τῶν ἐν Πελοποννήσῳ παρθένων τῶν τότε. ἀρρενωπὸν δὲ καὶ γοργὸν ἔβλεπε. τοῦτο μὲν καὶ ἐκ τῆς θηρείου τροφῆς, ἐπεὶ καὶ θυμοειδὴς ἦν. ἤδη δὲ καὶ τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι γυμνασίων. κορικόν τε, καὶ ῥαδινὸν οὐδὲν εἶχεν· οὐ γὰρ ἐκ θαλάμου προῄει, οὐδὲ ἦν τῶν ὑπὸ μητράσι καὶ τίτθαις τρεφομένων. τὸ δὲ ὑπέρογκον τοῦ σώματος, οὐδὲ τοῦτο εἶχε· καὶ μάλα γε εἰκότως, ἅτε ἐν τοῖς κυνηγεσίοις, καὶ περὶ αὐτὰ τὰ γυμνάσια τὸ πᾶν σῶμα ἐκπονοῦσα. i. e. *Magnitudine quidem corporis adultas fœminas nondum ipsa pueritiæ annos egressa superabat: formâ autem, quali non alia virginum quæ tunc in Peloponneso maximè speciosæ habebantur. Præterea virile quid aspectu & vividum præ se ferebat; quod scilicet illi ex victus ferini consuetudine inerat: cùm alioqui naturâ esset iracunda; sed & ex montano*

exercitio. Cæterùm puellare & tenerum nihil habebat: non enim è thalamo processerat, aut ex earum numerò erat puellarum, quas sinu matres aut nutrices fovissent. Nec tamen enormi corporis mole insignis fuit, utpote quæ venatu & talibus exercitiis modum corporis perfecisset.

Idem alio exemplo non minùs illustri confirmare licet ex Maronis Æneïde, ubi de Camillæ bellatricis infantia & educatione: quæ tantùm potuisset, ut, licèt ea virgo sub clementi Italiæ cœlo ortum habuisset, nulli tamen ducum bellica virtute inferior esset, priscarumque Amazonum, quarum facta imitabatur, gloriam omnino æquaret. Cùm enim pater ejus Metabus Volscorum Regulus, regno per seditionem pulsus, in montes avios cum nata secessisset, ibi eam asperiore educatione, victuque ferino, & venatu assiduo sic commasculasse dicitur, ut viris concurrere auderet. Versus quibus id divinus Poëta expressit, divini sunt, ex quibus eam solùm partem subjungam, quæ Camillæ educationem exhibet:

Non illum tectis ullæ, non mœnibus urbes
Accepere, neque ipse manus feritate dedisset;
Pastorum in solis exegit montibus ævum.
Hic natam in dumis, interque horrentia lustra,
Armentalis equæ mammis, & lacte ferino
Nutribat, teneris immulgens ubera labris.
Utque pedum primis infans vestigia plantis
Institerat, jaculo palmas oneravit acuto,
Spiculaque ex humero parvæ suspendit & arcum;
Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuviæ per dorsum à vertice pendent:
Tela manu jam tum tenera puerilia torsit,
Et fundam tereti circum caput egit habena,
Strymoniamque gruem, aut album dejecit olorem.

Quidni igitur & eandem valuiſſe in Amazonibus cauſam credamus, ut quia victu aſpero admodum, & aſſiduo in montibus venatu, atque laboribus ab infantia aſſueſcerent, & corpore robuſtæ, & animo audaces ſupra ſexus conditionem fierent? ſanè non deſunt, qui ne pane quidem aut maza (ita Græci polentam hordeaceam aliquo humore madefactam, quæ cruda ederetur, vocabant) eas uti conſuetas cenſeant, ideoque Aμάζονας dictas ab α privante & μάζα: non autem, ut vulgò creditur, à mammæ, quæ μαζὸς Græcè dicitur, privatione. Sed & has lacertis victitaſſe, hincque Σαυροπατίδων no-

men adeptas Euſtathius notat ad Dionyſii Περιήγησιν, ubi ejus nominis etymon tradit: Ἐκαλοῦντο δέ ποτε καὶ Σαυρομάτιδες, διὰ τὸ ἐν Σαυρματικῇ ποτε Σκυθίᾳ οἰκῆσαι, καθάπερ προγέγραπται ἐν τοῖς περὶ Σαυρματῶν· ἢ οἱονεὶ Σαυροπάτιδες, διὰ τὸ σαύρας πάσασθαι, ὅ ἐστι γεύσασθαι. Quod etymon veriſimilius eo quod Thomas de Pinedo, qui primus Stephanum cum Latina interpretatione & notis edidit, affert; dictas ſcilicet Σουρματίδας à colore oculorum tali, qualem lacerti tergo præferunt; ceu nomen iſtud eſſet compoſitum ex σαύρα, *lacerta*, & ὄμμα, *oculus*: quod eſſe alienum ſcriptura ipſa indicat. Sed hæc de etymo obiter.

CAPUT XV.

Superioris diſputationis confirmatio ex Platone.

EODEM ſpectat Platonis diſputatio in 5. de Republica, quâ oſtendit

poſſe & debere eſſe omnium communionem officiorum in civitate inter viros & mulieres, uno excepto quod utrique eſt proprium ſexui, quatenus unus eorum mas eſt, alter femina; in quo ſanè inſignis eorum eſt differentia, quod ad functionem gignendi attinet: cætera verò ſtudia oportere eſſe communia, gymnaſia, diſciplinas, & reliquam educationem & cultum animi & corporis, probat exemplo canum, quos cùm natura idoneos ad domum cuſtodiendam & venandi munus obeundum fecerit, nullum interim in iis diſcrimen poſuit, quod quidem effatu dignum videatur, quo mas à femina diſcerni poſſit. Feminas quidem canes non minùs maribus venatori eſſe dociles & promptas, experientiâ conſtat; quod ſi in canum, ſi in equorum (horum namque eadem ratio) genere factum, cur hominibus negatum putemus, & non potiùs mulieres eadem atque viros præſtare poſſe credamus, ſi eadem educatio contingat?

Quamobrem & puellas ab ineunte

tate iisdem formari exercitiis, eas-
em etiam capessere disciplinas, qui-
us ad arma etiam tractanda & mi-
tiæ laborem habiles efficiantur, ra-
ioni consentaneum censet Plato; ne-
ue dubitat, quin quod ratione inven-
um est, in usum & consuetudinem
dduci possit, si lege sanciatur. Nec ta-
nen negat, quin vir ad omnia sit ro-
ustior quàm mulier: siquidem & in
liis animantibus mollior frigidiorque
emina esse videtur, putherâ exceptâ
& ursâ, ut Aristoteles in nono histo-
riarum notat. Quo argumento & arte-
riarum pulsum viris quàm mulieribus
in universum, & multò majorem &
vehementiorem esse docet Galenus
lib. 3. de causis pulsuum. Sic autem exi-
stimo, illud quod femineo corpori de-
est roboris, posse aliunde suppleri, vel
conditione loci, & cœli naturâ, vel
quâpiam aliâ differentiâ & proprietate
gentis in eadem specie. Quidni enim
quopiam sub cardine cœli mulieres
nasci robustiores & animosiores cre-
damus; aut genus alicubi esse mulie-

rum naturâ viris robore haud impar; vel etiam robustius? quemadmodum nonnullas nasci constat viris quibusdam prudentiâ & viribus non modò non inferiores, sed etiam superiores.

Quod ne quis temere à me dictum putet, Galeni verba ex eodem libro de causis pulsuum, & loco suprà citato, quibus id confirmari possit, subjungere visum est. Cùm enim dixisset, marem in universum femina esse calidiorem & fortiorem, paulò infrà subdit: Πρῶτον μὲν ἀναμνησθῆναι χρὴ τῆς προκειμένης τῇ λέξει, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἀναγνῶναι καθ' ἕκαστον ὄνομα προσέχοντα τὸν νοῦν. τί γάρ φησιν, (ἄνδρες μὲν οὖν γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα πολλῷ τὸν σφυγμὸν ἔχουσι) τί δὴ τοῦτό ἐστι, τὸ ἐπίπαν, ἐπιμελῶς χρὴ διασκέψασθαι. οὐ γὰρ δὴ μάτην γε πρόσκειται, ἀλλ' ἔστιν ἐν αὐτῷ τὸ πᾶν κῦρος τοῦ λόγου. τῷ γὰρ μήτε ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ὡσαύτως ἅπαντας ἡμᾶς κεκρᾶσθαι, μήτ' ἐπιτηδεύμασι, μήτε διαίταις ὁμοίαις κεχρῆσθαι, τὸ καθόλου τῆς ἀποφάσεως διαφθείρεται, δυναμένης ποτὲ γυναικὸς εὑρεθῆναι, μὴ ὅτι πολλῷ μικρότερον, ἀλλὰ μηδὲ μικρὸν

ὅλως, μηδ' ἴσον, ἀλλὰ καὶ σαφῶς μείζονα τινῶν ἀνδρῶν ἐχούσης τὸν σφυγμόν. i. e. *Primùm quidem meminisse oportet ejus quod propositum est in textu: tum universam sermonis seriem, sedulò verbum unumquodque pensando decurrere. Quid enim dictum est? hoc scilicet (viri quidem utplurimum majorem multò quàm mulieres pulsum habent.) Quid igitur particula hæc,* τὸ ἐπίπαν, *utplurimum, sibi velit, curiosè oportet spectare. Non enim frustra oppositum est, sed in hac particula vis tota sententiæ consistit. Quòd enim non omnes statim ab ortu idem temperamentum nacti sumus, neque studiis aut victus ratione eadem utimur, id profectò ne id generaliter verum sit, prohibet; cùm mulier aliquando reperiri possit, non modò quæ pulsum multò virili minorem non habeat, aut æqualem, sed etiam quæ manifestè hunc majorem quibusdam viris nacta sit.*

Quædam deinde subjungit, quibus mulierem viro calidiorem atque animosiorem fieri contingat. Ἄνδρα γάρ μοι νόει φλεγματικώτερον φύσει, ψυχρὰ δ' αὖ ἤδη κρᾶσις εἴη καὶ ὑγρὰ, παραβαλ-

λεμένη γυναικὶ χολωδεστέρᾳ φύσει, τοῦτ' ἔστι θερμοτέρᾳ τε καὶ ξηροτέρᾳ. Age enim virum mihi conſidera naturâ pituitoſiorem: tale igitur viri temperamentum bilioſiori naturâ mulieri, hoc eſt, calidiori & ſicciori comparatum, frigidum & humidum reperietur.

Hæc prima exceptio eſt à propoſita regula; ex qua apparet, poſſe mulierem aliquam ſic conſtitui, ut ſit quopiam viro temperamento calidior, ſi nimirum talis mulier bilioſa ſit, vir autem pituitoſus.

Alias ſubdit Galenus à loco, & victus ratione ac ſtudiis, his verbis. Ἀρκείτω δὲ μὴ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὁ μὲν τὸν Πόντον· ἡ δὲ, τὴν Αἴγυπτον ἐποικείτω, καὶ σκιατροφείσθω μὲν, καὶ ἀργείτω, καὶ διατεθρύφθω κατὰ τὴν δίαιταν ὁ ἀνήρ· θυραυλείτω δ' ἡ γυνὴ, καὶ γυμναζέσθω πολλὰ, καὶ μετρίως διαιτάσθω, μείζων ὁ τῆς τοιαύτης γυναικὸς, ἢ ὁ τοῦ ἀνδρὸς ἔσται σφυγμός. *Id vero ſolum non ſuffecerit, ſed ponamus virum in Ponto eſſe, mulierem in Ægypto: illum præterea umbratilem deſidemque & mollem omnino vitam ducere; hanc paten-*

ibus locis ac sub dio frequenter versari, multaque uti corporis exercitatione, mediori autem victu esse contentam, sic majorem ejusmodi mulieris quàm viri fore pulsum, haud dubium est.

Atque hæc quidem Galeni in his sententia est, ut non dubitet, aliquam mulierem fieri posse calidiorem quopiam viro; biliosam scilicet, in regione æstuosa natam, & victus ratione ad calidum vergente utentem; pituitoso frigidiorisque quàm pro virili sexu, temperamenti, & molliter educato: in quo quidem nullum est negotium, quod nos moretur. Sed velim considerari quod ibidem Galenus habet: aliud nempe esse judicat, virum muliere esse naturâ calidiorem; aliud multò calidiorem, si nimirum vir quispiam probè secundùm naturam temperatus cum muliere quapiam probè item pro muliebris sexus ratione temperata sic comparetur, ut eâdem uterque uti victus ratione ponatur; cui hypothesi & comparationi consentaneum censet Galenus, ut vir simpliciter quidem, ut

ſexus conditio poſtulat, naturâ calidior muliere exiſtat; non autem πολλῷ θερμότερος, multo, hoc eſt, magno exceſſu calidior. Verùm ſi ei qualicumque gradui, quo virile temperamentum calore femineum ſuperat, ea victus ratio accedat, quâ viri uti ſolent, hoc eſt, ad calidum declinans, hoc pacto virum non ſimpliciter modò calidiorem, ſed multò calidiorem fore ſciſcit. Quod cùm ferè ubique obtineat, hinc fit, ut viri in univerſum mulieribus multò calidiores cenſeantur.

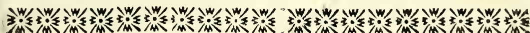
At enimverò ex his oſtendi poteſt, non eſſe abſurdum, aliquam mulierem non modò calore haud viro inferiorem fieri, ſed etiam ſuperiorem. Nam ſi manente utriuſque temperamento in ea ratione, quæ ſexui utrique convenit, ſimilem victus rationem mulier quæpiam ſequatur, ei quam virorum plerique tenent, conſentaneum videtur, ut talis mulier licèt aliàs naturâ paulò minùs ſit calida quàm vir naturali modo ſe habens, tamen ob aſperiorem paulò & maſculam victus rationem

tionem ſic comparetur, ut viro nihil prorſus aut perparum caloris vigore cedat. At verò ſi iiſdem quæ ſuperiùs, poſitis, tali in regione mulier aliqua naſci ponatur, qualem Scythiam & vicinas Ponto regiones eſſe omnes fatentur, quæ ſcilicet gentes fortiſſimas ex loci proprietate gignere ſoleat; ei inſuper cauſæ ea victus ratio accedat, quæ omni genere laborum, & aliarum rerum quibus corporis calor & robur augetur, animi excitantur, eam excedat, quâ viri alibi utuntur; illi ſcilicet qui non pravam victus legem ſequuntur, his inquam ita poſitis, nemo non videt eò rem eſſe deductam, ut neceſſe ſit exinde mulierem ejuſmodi fieri multis viris & calidiorem & robuſtiorem. Quam fuiſſe Amazonum rationem, omnium qui de his ſcripſerunt, monumentis proditum.

Hæc autem Galeni verba haud veritus ſum ad præſentem transferre conſiderationem, licèt de pulſuum ſecundùm ſexum differentiis ibi agitur, non autem de temperamento; quia is mo-

tus, qui σφυγμὸς Græcis dicitur, nobis κατ' ἐξοχὴν pulſus ob ejus excellentiam, ut quo vita contineatur; is inquam motus cordis calori maximè eſt conjunctus, à quo proximè dependet; & Medici hujus indicio de cordis habitu & caloris conditione conjecturam capiunt. Quod etiam Galenus ibidem inter cauſas quæ virum muliere aliqua frigidiorem facere poſſunt, Ponticam habitationem ponit, Ægyptum inter eas quæ mulierem calidiorem quopiam viro reddere poſſunt, non eſt quod quiſquam contrarium exiſtimet Ariſtotelis ſententiæ, quam ſecuti ſumus, quâ in frigidis locis homines multò eſſe calidiores pronuntiat, citato Problemate 15. ſect. 14. Hæc enim invicem non pugnant, ſi rectè intelligantur. Quippe aliter homines calidi efficiuntur in frigidis locis, atque in calidis & æſtuoſis, ut in Ægypto & aliis auſtrinis plagis: in his namque calida corpora fiunt qualitatis intentione, quam bilis proventus ſequitur: (quo pacto mulierem in Ægypto cali-

diorem quopiam viro fieri poſſe cenſet Galenus) in frigidis autem regionibus copiâ caloris potiùs, quàm gradu qualitatis & intentione calidiores fiunt homines, reditu ſcilicet caloris & ſanguinis in corporis venas & penetralia, atque contractione per frigoris externi ἀντιπερίστασιν, uti ibi explicat Ariſtoteles, noſque ex eo ſuprà expoſuimus: ἐπανιούσης τῆς φύσεως αὐτῶν θερμότεροί εἰσιν πολύ.

CAPUT XVI.

Quòd audacia corporis exercitatione & laboribus augeatur, Platonis atque etiam Hippocratis dictis probatur.

REDEO ad Platonem, cujus ſententiam ſuprà de communicandis cum mulierum gente corporum exercitiis & militari diſciplina oſtendimus. Quod qua ratione præcipiat, rurſus videndum eſt: nempe hæc cauſa eſt, quia

ſrequenti agitatione durantur membra, & robuſtiora efficiuntur : quemadmodum vice verſa ignaviâ & otio longiore marceſcunt. Sed & pars animi iracunda exinde aucto calore excitatur; rectè quidem & utiliter, ſi modus in corpore exercendo teneatur; vitiosè, ſi modum vexatio excedat: unde nautas & alios vitam laborioſam ſequentes, labor efferat. Itaque de talibus pronuntiat dicto loco: Οἱ μὲν γυμναστικῇ ἀκράτῳ χρησάμενοι, ἀγριώτεροι τοῦ δέοντος ἀποβαίνουσιν. i.e. *Qui intemperanter exercitationibus indulgent, ferociores quàm par eſt, evadunt.* His igitur modum eſſe adhibendum ſequentibus verbis docet. Καὶ μὴν ἦν δ' ἐγὼ, τόγε ἄγριον, τὸ θυμοειδὲς ἂν τῆς φύσεως παρέχοιτο· καὶ ὀρθῶς μὲν τραφὲν, ἀνδρεῖον ἂν εἴη· μᾶλλον ἢ ἐπιταθὲν τοῦ δέοντος, σκληρότερόν τε καὶ χαλεπὸν γίγνοιτ' ἂν, τὸ εἰκός. i. e. *Atqui ferocitas ipſa (inquam) ad iracundæ quidem naturæ animoſitatem pertinet: quæ ſi rectè educatur, fortis evadit; ſin autem plus juſto intenditur, duriorem evadere, difficilem, in-*

tractabilem , conſentaneum eſt. Sed & Hippocrates otio & deſidiâ timidos, laboribus fortes fieri homines docet lib. de Aëre, Loc. Aqu. Καὶ ἀπὸ μὲν ἡσυχίης καὶ ῥαθυμίης ἡ δειλίη αὔξεται· ἀπὸ δὲ τῆς ταλαιπωρίης καὶ τῶν πόνων αἱ ἀνδρεῖαι.

Sed quid opus eſt literis & teſtimoniis auctorum, ubi experientia veritatem manifeſtis rerum documentis propemodum palpandam præbet? Nonne videmus quotidie in urbibus mulieres plebeias varia onera portare, bajulique officio haud ſegniùs ac viros ipſos fungi, per plateas & vicos diſcurrere, non minorem laborum patientiam animique alacritatem & contentionem oſtendere? Ex quo quivis certò intelligat, eadem omnia à mulieribus, quæ à viris, fore expectanda, ſi has eodem modo educari atque inſtitui mos eſſet. Quod tamen quamobrem non in uſu ſit poſitum, ut mulieres virilibus exercitiis Platonis inſtituto aſſueſcant, & aptæ ad arma tractanda efficiantur, non immeritò aliquis requirat. Ego verò multis de cauſis hunc morem non

placuisse comperio. Primùm quidem; quia si nunc hac molliore disciplina & cultu educatæ in umbra procul à civilibus negotiis, nedum ab armis, vix tamen ita in officio contineri possunt, ut non pleræque earum plurimum negotii viris facessant; quid futurum putamus, si fortiori educatione lacertos & majorem nactæ audaciam, armisque instructæ, rebus domesticis præessent? Quam præterea viris fidem uxores bellicosæ præstare possent? idem enim calor qui animos ad strenuè bellandum excitat, pudoris ignaviam omnem extinguat necesse est; unde Juvenalis:

Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit à sexu?

Postremò mulieres ita, ut natura instituit, corpore & animo esse molliores atque infirmiores non modò pacis domesticæ & tranquillitatis interest, sed etiam dulcedinis vitæ & voluptatis: major enim ex formoso & delicato corpore voluptas capitur, quàm equidem alioqui futilem, sapientibus

tamen inter tot vitæ ærumnas & matrimonii molestias haudquaquam aspernandam judico, si ita admittatur, ut medicinæ & consolationis potiùs, quàm legitimi fructus loco habeatur.

CAPUT XVII.

Alia causa Amazonum fortitudinis remotior quidem, non tamen minùs seriò pensanda.

HIs quas hactenus proposui causis adjungerem & leges, quas ad mores formandos, animosque tollendos aut deprimendos valere plurimùm in confesso est, nisi scirem leges naturam sequi. Unde enim hæc tanta legum per gentes varietas & dissensio; nisi quia alia aliarum gentium ingenia & mores? Quòd si quæpiam alia his propria vis, profectò in hoc consistit, ut quod à natura est insitum promoveat, ut de doctrina sapienter Horatius dicit Od. 4. libri 4.

Fortes creantur fortibus & bonis;
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam:
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant.

Quamobrem hanc in Amazonum rationibus causam seorsum considerare superfluum judico, cùm tot hactenus de earum natura dicta sint. Quam autem modò mihi natura ipsa rerum offert causam, animalium historias à summo viro Aristotele conscriptas versanti non præteribo. Hæc quidem nonnullis remotior fortasse videbitur, nimisque è longinquo petita; verùm altioris ingenii & eruditionis viris non visum iri à proposito alienam confido.

Hujus considerationis occasio vel potiùs principium ex nono historiarum. Postquam enim Philosophus, quibus morum differentiis feminæ & mares generaliter distinguantur, exposuit; in omni scilicet genere animalium feminas ingenio esse molliores, citiùs mansuescere, & cætera quæ magis fe-

xui illi affinia propoſuit, quibus contraria magis maribus natura ineſſe oſtendit; ſubdit mox, ejuſmodi morum differentias evidentiùs ſe conſpiciendas præbere in perfectiorum genere animalium, putà in homine, & iis quæ propiùs dignitate ab homine abſunt, quàm in imperfectis & puſillis: Τούτων ἴχνη μὲν τῶν ἠθῶν ἐστὶν ἐν πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ φανερώτερα, ἐν τοῖς ἔχουσι μᾶλλον ἦθος, καὶ μάλιστα ἐν ἀνθρώπῳ· τοῦτο γὰρ ἔχει τὴν φύσιν ἀποτετελεσμένην, ὥστε καὶ ταύτας τὰς ἕξεις εἶναι φανερωτέρας ἐν αὐτοῖς. i.e. *Horum verò veſtigia morum cùm in omnibus ferè inſint, tum vel maximè in perfectioribus, & præcipuè in homine: hujus enim maximè conſummata eſt natura, & ad ultimum perducta; quo fit ut habitus iſti in eo ſint conſpectiores.*

Ex his, inquam, ſatis accommodatam propoſito conſiderationem mihi videor poſſe excitare, quâ intelligatur conſentaneum eſſe in iis locis ubi minùs perfectæ hominum naturæ ſunt, minùs poſſe diſtingui feminarum in-

genia & mores, à virorum moribus earumdem regionum. Cæterùm ex iis morum differentiis quæ ſexum ſequuntur, animi eſt iracundia, ferocitaſque & impetus ad omnia, quæ vi geruntur: quos habitus magis maribus ineſſe quàm feminis in omni animalium genere ſciſcit Ariſtoteles. Ἀθυμότερα τὰ θήλεα πάντα τῶν ἀῤῥένων, τὰ δ᾽ ἀῤῥένα ἐναντίως θυμωδέστερά τε καὶ ἀγριώτερα. i.e. *Feminæ quidem omnes minùs quàm mares ſunt animoſæ: mares autem iracundiores & ferociores.* Ergo & hac ingenii parte minùs diverſas eſſe à viris mulieres in locis frigidis conſentaneum eſt. Quod rectè hæc conſequentia procedat, oſtendo. Quæ enim ratio in diverſis animalium naturis facit, ut minùs feminæ à maribus penes mores diſtingui poſſint, cur in diverſis hominum nationibus (licèt omnium eadem naturæ circumſcriptio & ſpecies) non valeat, ut etiam in iis gentibus quæ minùs in genere humano ſunt à natura perfectæ atque, ut ita dicam, perpolitæ, minùs evidentes & conſpi-

cuæ habeantur differentiæ illæ morum, quibus feminæ à masculis discerni solent?

Quòd autem hæc ratio valere debeat, mecum sic consideranti patebit. Ostendat mihi aliquis morum differentias in infantibus, eas quæ à sexu ducuntur. Nonne omnibus eadem ingluvies, eadem propensio ad ludum, & discursus, eadem animi attentio ad nugas, eadem iracundia in eos qui libidini eorum obtemperare nolunt? Neque enim hæc marium aut feminarum propria, sed utrique sexui communia ex ætatis imbecillitate & naturæ imperfectione provenientia. Itaque hos mores citra sexus distinctionem in parvulis notat Augustinus lib. 1. cap. 7. & ante illum Aristoteles sectione 10. Quæstionum natural. problemate 44. Πάντα καὶ τὰ ἥμερα, ἄγρια γίνονται τὸ πρῶτον μᾶλλον ἢ ἥμερα· οἷον παιδίον ἢ ἀνὴρ, παμφάγον, καὶ τοῦ θυμοῦ ζῶν, ἀλλὰ ἀσθενέστερα. *Quapropter omnia etiam domestica principio fera potiùs, quàm domestica esse solent, ut puer ferocior profe-*

ctò, quàm vir, quippe qui omnium edax, & iræ deditus ſit, quamquam infirmus. Hæc, inquam, de parvulis feminis & maribus intelligi debent; quod enim poſtquam παιδίον dixit, comparando ſubdit, ἢ ἀνὴρ, *quàm vir*, hoc non eò pertinet, ut feminas infantes excludat; ſed quia ſic oris humani conſuetudo fert, ut viri nomine & mulier ipſa intelligi debeat in iis quæ ſunt utrique ſexui communia.

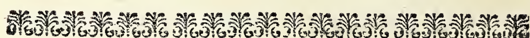
Obſervari etiam velim, quàm parùm puellæ & mulieres ruſticæ agreſti morum ruditate & laborum patientia à viris differant: quod & Juvenalis de primis mortalibus qui vitam in ſilvis degebant, notat Satyrâ 6.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, viſamque diu, cùm frigida parvas
Præberet ſpelunca domos, ignemque laremque
Et pecus & dominos communi clauderet umbra:
Silveſtrem montana torum cùm ſterneret uxor
Frondibus & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi, Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos extinctus paſſer ocellos;
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et ſæpe horridior glandem ructante marito.

Quòd autem morum rigor & torvi-

tas, quæ hominibus locorum conditione accidit, memoratas ſexuum differentias, quod ad feritatem & laborum patientiam attinet, confundat; eorum teſtimonio qui plagas Polo Arctico ſubjectas perluſtrarunt, conſtare poteſt. Ibi varias habitare gentes tradunt, adeo agreſtes, feras, belluinas, ut in ultimo naturæ humanæ receſſu, & confinio belluinæ poſiti à natura videantur. Nomina eorum non minùs dictu abſona, Samoiedi, Lappones, qui in Danos & Moſcovitas diſtinguuntur, Kiloppæi, Nomadum Scythiæ ritu vagabundi, Siberienſes, Borandæi, Nortvegii, Iſlandi, Zemblii. In his, ut maximè belluini Borandæi cenſentur, animoque & corporis figurâ abnormes, & ab hominum integritate remoti, ſic apud eos moribus, ingenio, figurâ corporis & cultu externo adeò ſimiles viris feminas eſſe referunt, ut prorſus diſcerni non poſſint, eadem iis oris deformitas & figuræ confuſio, idem in humili ſtatura membrorum inarticulatorum tumor, idem veſtitus, ea-

dem arma, idem venandi ſtudium, piſcandique, & conſuetudo laborum; ut non malè Plinius de extimis illis gentibus dixerit, has à reliqua hominum natura eſſe avulſas, ac pro immanitate naturæ urgentis illas ſolitudine damnatas.

CAPUT XVIII.

Non poſſe homines eodem modo ſe habere per univerſum orbem terrarum; in his monſtra & defectus quoque pertinere ad ordinem Univerſi, oſtenditur.

HÆc ſi quis attentiùs contempletur, nec nimiùm anticipatis opinionibus ſe abripi ſinat, intelliget profectò pertinere ad ordinem Univerſi, ut quædam ab ordine certis in locis mundi recedant, quando ne monſtra quidem & peccata extra omnem eſſe ordinem Philoſophorum certiſſimi

docent. Quo in genere esse ἀῤῥενωποὺς feminas virilesque mulieres, quas Homerus ἀντιανείρας vocat, & vice versa homines γυναικώδεις, muliebres & effeminatos haud dubitem ponere. Quod genus virorum olim visum in Scythia Herodotus testatur, quos gentis illius linguâ ἐναρέας dictos refert. Quod enim eorum mores effeminatos morbo adscriptos iis immisso Uraniæ Veneris irâ, cujus fanum, quod illi Ascalone Palæstinæ oppido consecratum erat, spoliassent, idem auctor tradit, fabulam puto: tametsi non me latet, inter pœnas viris aliquando inflictas, ἐκθήλυνσιν reperiri in sacris etiam libris, 2. Regum cap. 3. quo loco David Rex compositas in Joabum diras effundit: *Et veniat super caput Joab, & super omnem domum patris ejus;* (supple sanguis Abner, quem Joab scelestè effuderat) *nec deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane.* Ubi tenens fusum pro effeminato, & ad pensa mu-

liebria fatali animi & corporis mollitie converſo poſitus videtur.

Neque magis, ut talem morbum credam viris poſſe induci, quo mulierum affectus & mores induant, ac ſe in mulieres converſos putent, adducat me Hippocratis auctoritas, qui ei quoque morbo obnoxios Scythas tradit; quamquam longè aliam hujus cauſam affert: Καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὥς μοι δοκέει γίνεσθαι, φράσω· ὑπὸ τῆς ἱππασίης αὐτέους κέδματα λαμβάνει, ἅτε ἀεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖν ποδοῖν. Et quæ reliqua ibi ſequuntur, quæ Latinè ſufficiet " referre. Ac morbum hunc quâ causâ "accidere putem, expediam: cùm aſſiduè equitent, crura habeant perpetuò "ex equis pendentia, diuturni inde eos "articulorum dolores corripiunt, ex quibus etiam ubi morbus invaluit, claudi "contractis coxendicibus efficiuntur: ſic "autem ſibi ipſi medentur. Nempe initio morbi utramque retro aures venam "incidunt, uſque adeoque ſanguinem "fluere ſinunt, donec eos ſomnus præ "virium imbecillitate capiat: quo de-

pulſo nonnulli eorum ſani exurgunt, alii minimè. Hæc eorum curationis ac ſterilitatis auctore Hippocrate cauſa eſt. De qua obiter quid ſentiam, eloquar. Quod enim celeberrimus auctor hominum illorum ſuperſtitionem explodit, putantium, eam calamitatem ſibi divinitus illatam, perlibenter audio. Quam autem ipſe cauſam ſubſtituit, non ita. Primùm rem ponit incredibilem, venarum earum quæ ſunt retro aures ſectione potiùs quàm aliarum, ſteriles reddi viros: non credo; neque doctrinam ejus de ſeminis è cerebro per eas venas defluxu ad renes, & inde ad genitalia, quiſquam vel mediocriter anatomes peritus admittat. Pridem hanc Hippocratis opinionem Ariſtoteles & alii certiores naturæ interpretes falſam eſſe docuerunt. Verùm ut demus, earum venarum ſectione viris uſum Veneris adimi: num continuò neceſſe mores iis ſic immutari, ut ſui obliti & ſexus transfugæ, è virorum caſtris in mulierum partes ordinemque tranſeant, muliebribus officiis ſe ſe

reliquo vitæ tempore addicant? Credat qui volet; me non posse cujusquam auctoritate adduci ut credam, fateor. Quot homines legimus fuisse, & vidimus nos, ea parte qua viri sumus, orbatos, penitusque eunuchos, integris animi generositate & fortitudine nil cedentes? Si mentem quærimus ad magna erectam, & disciplinarum omnium capacem, eunuchum fuisse dicunt Phavorinum, nullo Academicorum Philosophorum ingenii acumine aut eruditione inferiorem. Si prudentiam rebus gerendis parem, nullique regno imparem volumus, Narsetem profero factorum gloriâ nullis veterum Imperatorum postponendum; qui contumeliosam Imperatoris epistolam, quâ jubebatur, ut eunuchus, ad colum & pensum redire, quo pacto repercusserit, notum ex historiis. Sed & Daniel Propheta, si Hebræorum magistris credimus, eunuchus fuit, unà cum tribus aliis pueris in Babylonia ecsectus, ut Regis mensæ adstaret.

Num igitur hi tali clade in eam

amentiam inciderunt, ut nihil se à feminis differre putarent, animumque virilem cum veste etiam & cultu omni externo exuerent? Multo minùs credam, Scythas illos Veneris indignatione, quòd ejus fanum violassent, eâ pœnâ affectos. Quid igitur? quod in melioribus terrarum oris rarò & in paucis admodum usuvenit, id sæpius & in pluribus contingere, naturæ in extremis orbis partibus quasi deficientis quodam veterno; ut de Oceano (quem mundi extremum limitem veteres putabant) quidam apud Senecam suasoriâ primâ: *Stat immotum mare, & quasi deficientis suo fine naturæ pigra moles, novæ ac terribiles figuræ, magna etiam Oceano portenta.*

Ex his quid sequatur, nemo non videt: si enim illis temporibus viri in Scythia animo muliebrem in modum imbelli atque effeminato nascebantur; cur non & mulieres ingentis spiritus, virorumque instar strenuæ & pugnaces? ut hujusmodi morum ac studiorum in utroque sexu perversitas, in-

felicis habitationis, ut effectus, argu-
mentum præbeat. Cæterùm remot
hac locorum consideratione, hominum
ingenia & mores permutari interdum
ac mulieres viriles, viros muliebre
nasci, Aristoteles lib. 2. de Generat
animalium expressè his verbis testa
tur : Γίνονται γὰρ γυναῖκές τε ἀῤῥενωποὶ
καὶ ἄνδρες θηλυκοί. In quo non video
quid sit adeo incredibile aut absurdum
Si enim in animalium corporibus eve-
nit interdum naturæ errore, ut quæ-
dam partes perverso situ positæ appa-
reant, putà jecur in sinistris, lien in
dextris; cur non itidem eadem ordinis
permutatio & perversitas in virorum
& mulierum moribus & constitutione
aliquando contingat, ut mulieres viro-
rum, viri mulierum partes inter se
permutasse videantur? Quod sanè in
Scytharum gente olim accidisse tot
celebres auctores testantur.

CAPUT XIX.

Strabonis & aliorum dubitationes solvuntur.

HÆc latiùs differere visum est, ne quis minus fidei Amazonum hi-
toriæ adhibendum putet, ob illa quæ
e iis supra mulierum nostratium ca-
tum & consuetudinem traduntur. Ita
nim, ut visum est, Strabo historiam
abulositatis & mendacii suspectam ha-
bet, quòd multa τερατώδη atque πί-
τεως πόῤῥω, portentosa, & procul à fi-
de contineat. Sanè portentosa hæc, si
d res nostras conferantur; non tamen
i ad naturæ potentiam & universi or-
dinem: audiamus quid de hujusmodi
ebus peregrinis & extraneis Plinius
licat adversus istos pertinaces, qui ni-
i quæ ipsi viderunt, fide digna arbi-
rantur. Adscribam ejus verba ex cap.
. lib. 7. cui titulus est de Varietate
gentium. *Quædam tamen non omittenda*

duco, maximèque longiùs a mari degentium, in quibus prodigiosa aliqua & incredibilia multis visum iri haud dubito. Quis enim Æthiopas, antequam cerneret, credidit? aut quid non miraculo est, cùm primùm in notitiam venit? Quàm multa fieri non posse, priusquam sint facta, judicantur? naturæ vero rerum vis & majestas in omnibus momentis fide caret: si quis modò partes ejus ac non totam complectatur animo.

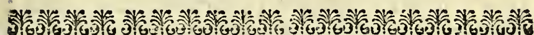
Neque porrò quisquam in me Plinii judicium retorqueat, quod eo capite inter gentium prodigia Amazonum mentionem non fecerit. Cur enim de iis nihil, qui Cyclopum atque Læstrigonum humana carne vescentium immanitatem non tacuit? Sed facilè huic quæstioni occurritur: primùm nulli tanta diligentia, ut possit omnia in hoc genere persequi; satis est si præcipua & maximè insignia tractantur, quo in albo Amazonas Plinius adscribendas non putavit. Præterea non quæcumque in gentium historiis miranda occurrunt, sed ea potissimum

quæ ad figuram & corporis habitum pertinent, promittit. Et titulus indicat; inſcribitur enim id caput, *Gentium mirabiles figuræ.* Hæc igitur loci Pliniani ſententia eſt, ſanè tanto viro digna, naturæ potentiam & majeſtatem fide carere apud eos qui opera ejus, ſingula duntaxat & ſeorſum in ſe, non autem in toto videre poſſunt: ita enim conſiderantibus abſona multa & incredibilia videri neceſſe eſt, quod ſingulorum inter ſe concentum & ordinem in univerſo, præ animi anguſtia perſpicere non valent. Idem ſenſit Auguſtinus lib. 1. de ordine, non longè ab initio, in eos item diſputans, qui ad pauca reſpicientes, providentiam improvidam faciunt. *Sed hoc pacto* (inquit) *ſi quis tam minutum cerneret, ut in vermiculato pavimento nihil ultra unius teſſellæ modulum acies ejus valeret ambire, vituperaret artificem, velut ordinationis & compoſitionis ignarum; eò quòd varietatem lapillorum perturbatam putaret, à quo illa emblemata in unius pulchritudinis faciem congruentia ſimul cerni colluſtrarique*

non possent. Nihil enim aliud minus eruditis hominibus accidit: qui universam rerum coaptationem atque concentum imbecilla mente complecti & considerare non valentes, si quid eos offenderit, quia suæ cogitationi magnum est, magnam rebus putant inhærere fœditatem.

Quæ censura in eos etiam valet, qui naturam negant facere posse nisi quod ubique facit; quasi non eorum etiam quæ raro accidunt, & monstra dicuntur, parens natura sit. Non enim si qua nobis monstrosa, & naturæ necesse est: nobis quidem deformia, turpia, monstrosa videntur, quæ nobis apta non sunt; quia naturæ in his ordinem non videmus. At non ipsi rerum Conditori, qui hæc suis locis partibusque mundi & temporibus aptavit. Quis igitur negare potest, quin genus illud agreste & indomitum bellicosarum mulierum, plagis illis conveniret, quas habitasse dicuntur? in quibus Tanais, Borysthenes, Mæotis, Thermodon tot feroces & inhumanas gentes permeant; ubi tigres Hyrcanæ, ubi inhospitalis

inhoſpitalis Caucaſus, ubi Pontus nomine Euxinus, re Axenos; ubi homines equorum ſuorum ſanguinem bibunt, carnes vorant; ubi & humanas qui vorarent, olim habitarunt; ubi denique exclusâ meliore mentis humanæ luce, cultu, pietate, legibus, extrema regnat barbaries. Verùm ad reliquas Strabonis dubitationes pergamus.

CAPUT XX.

An ſit incredibile, civitatem ex ſolis mulieribus conſtare.

SUPRA quidem locum illum recitavimus Strabonis, quo Amazonum hiſtoriam impugnat. Multa autem ibi coacervat miranda & parum fide digna, ut putat in ea hiſtoria, Rhetorum more: nam plura in eundem conſpectum adducta, dum eodem quaſi orationis fluctu volvuntur, vehementiùs animum movere ſolent. Quamquam autem varia objici videntur, om-

nia tamen ad unum caput redeunt; quòd non poſſit civitas ex ſolis mulieribus conſtare. Rationes quidem quibus id fieri non poſſe exiſtimat, nullas ſubjungit: quò tamen ſpectet admiratio illa, facilè intelligitur, nempe hoc ſenſit, non poſſe ſine conſilio conſtitui civitatem aut conſervari: non eſſe autem genus muliebre conſilii capax, aut magnarum deliberationum: pectus præterea iis deeſſe, animique magnitudinem ad bella ſuſcipienda, aut repellenda; neque ſi ſuſcipiant, diu ſuſtinere poſſe curarum pondus & molem negotiorum, cui vix virorum robuſtiſſimi & generoſiſſimi pares videantur. Hoc ſcilicet caput & cardo eſt illius diſputationis: neque enim aliud apparet validius, quo Amazonum hiſtoria impugnetur.

Ego verò interrogo eos qui Strabonis partes ſequuntur, an omnino univerſum genus muliebre carere prudentia exiſtiment; nullam vitæ rationem tenere, nullum ſenſum habere aut providentiam rerum agendarum;

Si dicant, manifeſtis rebus convincen‑tur cæcitatis, qui non videant matronarum omnium curas domeſticas in regenda familia, liberiſque educandis, reique adminiſtratione & cuſtodia; vel impudentiæ & vecordiæ, ſi quod vident, omnibuſque notum confeſſumque eſt, negare audeant. An verò quiſquam tam inſanus eſſe poteſt, ut neget mulieres partem eſſe naturæ humanæ, in eademque cum viris naturâ convenire? Quod ſi negari non poteſt, ſequitur & mulieres eodem rationis munere à Deo eſſe donatas, ac proinde conſilii & prudentiæ eſſe participes, licèt fortaſſe ea laude inferiores viris. Sint ſanè inferiores; non enim nego: quid tum poſtea? ideo-ne nulla civitas, nullum regnum penes mulieres ſolas eſſe poteſt? Si hæc conſequentia recta eſt, ſequitur neque penes viros, niſi quàm paucos, atque in paucis nationibus; quando magna in fortiore etiam ſexu conſtat eſſe diſcrimina ingeniorum. Sanè cùm per omnes propemodum gentes imperent

Reges, omnia ſub Regibus publica munera per viros prudentes & induſtrios obiri in civitatibus ſoleant; hocque rerum ordine probè regna & civitates ſubſiſtant: an quiſquam dicet, parem eſſe virorum per omnes nationes vim animi, eandem ingenii ſagacitatem, eandem ad omnia quæ agenda ſunt proſpicienda prudentiam? Nonne ut externarum & veterum potiùs rerum exemplis agam, Thebani olim craſſioris cœli vitio parùm acuti ingenio inter Græcos habebantur, corpore robuſti, mente hebetes? Num propterea nulli erant boni apud eos & idonei reipublicæ cuſtodes & moderatores? Nulli apud Spartanos, qui comparati Atticis, rudes propè & barbari videri poſſent. Atqui non modò iis prudentia non defuit ad rempublicam tuendam, ſed etiam ſuperfuit, ſi potentia in argumentum prudentiæ trahi debet: qui quàm latè in Aſia imperarint, notum ex hiſtoriis quibus conſtat, eos diu cum Athenienſibus de Græciæ principatu certaſſe, ac tandem ſuperio-

res extitiſſe. Ne plura congeram; cùm & in Thracia & in Scythia, aliiſque ſtolidis & efferis gentibus extiterint ſemper qui populis regia poteſtate præeſſent, armiſque & legibus regnum tuerentur: hinc puto intelligi poſſe, nullum uſquam hominum cœtum conventumque eſſe, in quo non ſatis ingenii & prudentiæ reperiatur ad rem communem tuendam. *Eſt enim*, ut Plinius junior epiſtolâ 166. lib. 7. dicit, *in numero quoddam magnum, collatumque conſilium, quibuſque ſingulis judicii parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus, ſcriptor tragœdiarum, ſi quid fortè familiarior amicus tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, Ad populum provoco. Atque ita ex populi vel ſilentio, vel aſſenſu, aut ſuam, aut amici ſententiam ſequebatur.*

Videtur autem Plinius hanc ſententiam mutuatus ab Ariſtotele, qui eandem planè habet in 3. Politic. cap. 11. Τοὺς γὰρ πολλοὺς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνὴρ, ὅμως ἐνδέχεται συνελθόντας

εἶ) βελτίοις ἐκείνων, ἐχ ὡς ἕκαστον, ἀλλ' ὡς σύμπαντας· οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα, τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων. πολλῶν γὰρ ὄντων, ἕκαστον μόριον ἔχειν (supple δόξειεν ἂν) ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ γίνεσθαι συνελθόντας, ὥσπερ ἕνα ἄνθρωπον τὸ πλῆθος, πολύποδα καὶ πολύχειρα, καὶ πολλὰς ἔχοντα αἰσθήσεις· ὅτω καὶ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν διάνοιαν. i. e. *Nam si plures sint, quorum unusquisque non sit studiosus, tamen fieri potest, ut in unum convenientes, meliores sint quàm illi, non ut singuli, sed ut omnes; quemadmodum cœna in quam multi sumptus conferunt, quàm ea in quam unus duntaxat. Num cùm plures sint, unusquisque partem habet virtutis & prudentiæ, ac fiunt in unum collati, quasi homo unus qui multos pedes habeat, multasque manus, ac sensus: quæ eadem ratio est morum & intelligentiæ.* Sed & eadem extat sententia apud Homerum Iliad. 5.

Ταῦτα δ' ἅμα χρὴ
Σπεύδειν· αἴ κ' ὄφελός, τι γινώμεθα καὶ δύ' ἐόντε
Συμφερτὴ δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν, καὶ μάλα λυγρῶν.

Nec tacuit Herodotus in Thalia, ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα, *in multitudine omnia insunt.*

Si ita est, ut in virorum alioqui non prudentium neque bonorum turba multùm numerus ipse & congregatio, animorumque conjunctio valeat ad videndum quid in commune expediat, cur non etiam in altero sexu? cùm præsertim complures omni in gente ingenio & animi robore præstantes feminas nasci in confesso sit.

Superest illa difficultas; quamobrem si olim Amazones regnarunt, nulla ejusmodi postea usquam terrarum civitas visa est, quæ solis feminis constaret. Discrepat sanè, & ab ordine quem natura in cunctis operibus suis ostendit, alienum videtur, mulieres posse in unam reipublicæ formam solas coïre, & revera olim coaluisse, idem autem nunquam postea abhinc tot seculis contingere potuisse. Ἡ γὰρ φύσις αἰτία πᾶσι τάξεως, *natura omnibus causa ordinis*, inquit Aristoteles 8. Physicor. in eo autem quod semel visum est,

quis ordo fingi poſſit? omnia proinde quæ naturæ lege oriuntur, redire in ortum ſuis temporibus videmus. Idque etiam ex hoc Eccleſiaſtæ effato intelligi poteſt: *Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt? quod faciendum eſt.* Quibus verbis declaratur, omnia quæ rationem & fundamentum in natura habent, in orbem certis periodis reverti, ſi non eadem numero, ſaltem ſpecie.

Age & hunc modum ſolvamus. Dicimus, omnium quæ fiunt in univerſo, duplicem ordinem diſtingui poſſe: unum quidem quo natura unumquodque naturalium ſuis temporibus in ortum ſecundùm genera & ſpecies, ex iiſdem principiis adducit, animalia, plantas, & reliqua id genus, atque ſimilium ſubrogatione conſervat. Qui quidem ordo inferior & purè naturalis habendus. Alter ordo eſt ſuperior, eorum quæ in natura quidem rationem habent, non ita tamen cauſis naturalibus hærent, ut communi illo & neceſſario generationum impetu tra-

hantur, eò quòd magis propriam in voluntate & providentia Dei rationem habeant. Quo fit, ut neque necessariò, neque ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ut de simpliciter naturalibus sciscit Aristoteles, proveniant, sed rarò vel semel, ut Deo visum est. Sic cùm multi à rerum exordio Reges & Prophetæ extiterint, nullum tamen in tanto numero Salomoni Judæorum Regi ingenii capacitate ac rerum omnium cognitione similem fuisse constat; nullus Propheta emersit, qui ad Mosis gloriam aspiraret: *Et non surrexit ultrà Propheta in Israel sicut Moses, quem nosset Dominus facie ad faciem.* Eodem spectant Scaligeri verba in Exerc. 194. sect. 4. *Duæ namque sunt aquilæ solæ in natura rerum, altera bellicæ laudis, altera literariæ: illa potentiæ, hæc sapientiæ: Cæsar & Aristoteles. Unicus poëticæ Sireno-Phœnix Virgilius.* Idem censendum de rebus politicis: nullum unquam in terris tale regnum fuit quale Assyriorum sub Nabuchodonosore, nulla respublica qualis Romanorum. Nec alia exempla complura si

cui perſequi libeat, deſunt.

Sed & Straboni ſcrupulum injiciunt, quæ de Thaleſtriæ Amazonum Reginæ congreſſu cum Alexandro in Hyrcania verſante feruntur : quod ſubducta locorum diſtantiæ ratione negat fieri potuiſſe. Sed non eſt quod quemquam is ſcrupulus moretur, in re non magni momenti, quæ ſi falſa eſſe vel maximè probetur, non quicquam exinde tamen incommodi ſequatur, quo minùs fide digna alia quæ de Amazonibus traduntur, videri debeant. Alioqui nulla non hiſtoriarum monumenta vacillarent ; ſiquidem nullam ferè eſſe conſtat adeò ſinceram, in qua non quædam falſa veris admixta inveniantur.

Nec majus portò negotium faciunt, quæ ex Ariſtotelis Politicis libris allata ſunt contra imperium & bellicam potentiam feminarum : quæ de naturali & uſitato rerum ordine eſſe accipienda quiſquis non videt, non eſt dignus attingere libros Philoſophorum. Re vera enim ita eſt ordo à natura poſitus

rebus humanis, ut viri mulieribus potiùs, quàm mulieres viris præesse debeant. Quam sanè naturæ legem per omnes propè gentes obtinere experientia docet. Nec tamen minùs experientiâ eâdem compertum, nihil neque in hac, neque aliis naturæ partibus quæ Lunæ subsunt, tam esse definitum, constans, perpetuum, quod non quapiam exceptione vacillet. Quod considerans Aristoteles, tam sæpe in naturæ operibus definiendis formulam hanc, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, *maxima ex parte*, usurpat, ne semper in omnibus quæ natura molitur, immutabilem ordinem fatalis necessitatis quæramus.

Atque his me, CAROLE CÆSAR, meam de promissa tibi dissertatione fidem liberasse arbitrabar: sed ecce me ad aliam operam vocas, novumque injungis laborem, quo nonnulla insuper ad Amazonum historiam pertinentia subjungam, de Amazonum videlicet cultu, & genere armorum quibus in bello usæ traduntur; tum ea-

rumdem monumentis. Ceu promiſerim tibi, omnia me quæ ad eam gentem, quoquo modo pertinent, explicaturum; aut is ſim, qui libenter ad iſta ævo pæne ſepulta deſcendam, aut ſi maximè velim, ad ullam eorum, qui exquiſitâ veterum monumentorum notitiâ hiſce temporibus florent, & Antiquarii audiunt, laudis partem aſpirare valeam, quem ſcis longè diverſis ſtudiis maximam ætatis partem conſumpſiſſe. Sed quando eam quoque à me operam exigis, conabor equidem, atque hæc quæ petis, ut potero, exponam. Primùm autem de earum cultu & armis.

CAPUT XXI.

De Amazonum cultu.

NON multa habemus apud auctores de cultu Amazonum: nonnulla tamen ad eam rem pertinentia

attingit Arrianus lib. 7. de Alexandri Expeditione; ſed breviter admodum, & generaliter duntaxat, idque ex aliorum teſtimonio: ita enim ſcribit. Ἐνταῦθα λέγουσιν, ὅτι Ἀτροπάτης, ὁ τῆς Μηδίας σατράπης γυναῖκας ἑκατὸν αὐτῷ ἔδωκε, ταύτας φάσκων τῶν Ἀμαζόνων· καὶ ταύτας σκευὴ ἀνδρῶν ἱππέων ἐσταλμένας, πλήν γε δὴ ὅτι πελεκεῖς ἀντὶ δοράτων ἐφόρουν, καὶ ἀντὶ ἀσπίδων πέλτας. οἱ δὲ καὶ τὸν μαστὸν λέγουσι, ὅτι μείονα εἶχον τὸν δεξιόν, ὃν δὴ καὶ ἔξω εἶχον ἐν ταῖς μάχαις. i.e. *Eo loci dicitur Atropates Mediæ Satrapa centum ei* (Alexandro) *mulieres dediſſe, quas Amazones eſſe dicebat, habitu virorum equitum ornatas: excepto, quòd ſecures pro lanceis geſtabant, & peltas pro ſcutis. Sunt qui dicant eas dextram mammam minorem habuiße, eamque in præliis exeruiſſe.*

Verumtamen qualis earum cultus fuerit, utcumque ex numiſmatis & aliis monumentis cognoſci poteſt; quorum proinde nonnulla χαλκουργικῆς τέχνης ingenio expreſſa exhibere viſum

eſt. Habitu quidem virili ornatas exhibet iſtud depromptum è theſauro percelebris viri Patini, à Tyatirenis & Smyrnæis conſenſu percuſſum.

Nempe hîc duæ effigies ſpectantur; una quidem mulieris turres vertice geſtantis in veſte ποδήρη, qualis feminarum: hanc Tyatiræ genium eſſe Patinus interpretatur. Altera autem viri armati cum pelta Amazonia & bipenni, Smyrnæ ſymbolum; ſub qua latere Amazonem idem Patinus peltæ & bipennis argumento conjicit. Cæterùm & in aliis nummis Amazonas eodem cultu virili inſignes videre eſt, ut in

hoc Caracallæ, qui in Regia Gaza aſſervatur.

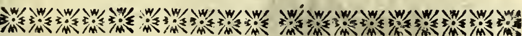
Neque interea deſunt, in quibus Amazones veſte ad talos demiſſa & planè muliebri amictæ ſpectentur, ut in Macrini numiſmate apud Triſtanum. Maximè verò id perſpicuum ex ſtatua Amazonis, quæ in Matthæi palatio viſitur, ad cujus ſimilitudinem expreſſa eſt illa in Cimelio Regio conſpicua, cujus hîc ectypum damus.

Sed & balteo præcinctas fuiſſe liquet ex geſtorum Herculis hiſtoria,

cui inter alia ardua injunctum aiunt ab Eurysteo, ut Hippolytæ Amazonum Reginæ balteum referret: quod cùm ea recusaret tradere, prælio inito, interfecta ab Hercule, & balteo spoliata, iisdem literis memoratur. Præterea cothurnis usas locus Plutarchi in Pompeio suprà allatus confirmat, ubi de victoria agitur Romanorum, de Iberibus & Albanis reportata, atque rumore, qui tunc percrebuit, quòd in eorum barbarorum partibus Amazones pugnassent, peltarum & cothurnorum in strage repertorum argumento.

CAPUT XXII.

De consuetudine mammam dextram adimendi puellis apud Amazones.

AD eundem Amazonum cultum quodammodo pertinet illa quæ apud eas obtinuisse dicitur, mammam dextram teneris virginibus exurendi

vel exerendi consuetudo. Neque enim utrùm sit verum, convenit inter auctores. Alii nullam iis dexteram mammam, alii minorem tantùm fuisse tradunt. Priorem opinionem secutus est Hippocrates in lib. de Aëre, Loc. Aq. his verbis: Τὸν δεξιὸν δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσι· παιδίοις γὰρ ἐοῦσιν ἔτι νηπίοις αἱ μητέρες χάλκεον τετεχνημένον, ἢ ἐπ' αὐτῷ τουτέῳ διάπυρον ποιέουσαι, πρὸς τὸν μαζὸν τιθέασι τὸν δεξιὸν, καὶ ἐπικαίεται, ὥστε τὴν αὔξησιν φθείρεσθαι, ἐς δὲ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ βραχίονα πᾶσαν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ πλῆθος ἐκδιδόναι. i. e. *Dexteram autem mammam non habent: nam puellis adhuc infantibus matres æreo instrumento in hunc usum parato, igneque candefacto eam auferunt atque exurunt, ne iterum succrescere contingat, atque ut omnis vis ac robur in dextrum humerum & brachium deferatur.* Hippocrati subscribit Ptolemæus lib. 2. de Astrorum Judiciis, ubi etiam luculentum Amazonum fortitudinis testimonium reddit. Insignis hic locus est ad illam quoque disputationem pertinens, quam suprà de causis inusitati earum

ſeminarum roboris & audaciæ habebamus, omnino proinde adſcribendus: καὶ τούτων καὶ πάλιν οἱ μὲν περὶ τὴν Φρυγίαν καὶ Βιθυνίαν καὶ Κολχικὴν συνοικειοῦνται, μᾶλλον τῷ ♋ καὶ ☾. διόπερ οἱ μὲν ἄνδρες ὡς ἐπίπαν εἰσὶν εὐλαβεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ, τῶν δὲ γυναικῶν αἱ πλεῖσται διὰ τὸ τῆς ☾ ἀνατολικὸν, καὶ ἠῤῥενωμένον σχῆμα, ἄνανδροι καὶ ἀρχικαὶ καὶ πολεμικαὶ καθάπερ αἱ Ἀμαζόνες, φεύγουσαι μὲν τὰς ἀνδρῶν συνουσίας, φίλοπλοι δὲ οὖσαι, καὶ ἀῤῥενοποιοῦσαι τὸ θῆλυ ἀπὸ βρέφους, ἀποκοπῇ τῶν δεξιῶν μαστῶν, χάριν τῶν στρατιωτικῶν χρήσεων, καὶ ἀπογυμνοῦσαι ταῦτα τὰ μέρη διὰ τὰς παρατάξεις, ὡς ἐπιδείκνυσθαι τὸ ἀθήλυντον τῆς φύσεως. i. e. *Atque horum rurſus qui Phrygiam, Bithyniam & Colchidem incolunt, majorem habent cognationem cum Cancro & & Luna. Quo fit ut viri ferè omnes ſint timidi, & aliis obedientes: contrà mulierum plurimæ propter Lunæ aſcendens, & maſculam configurationem, viriles ſint, imperioſæ, bellatrices; ut Amazones, quæ virorum congreſſum fugiunt, armis deditæ ſunt, feminaſque ab infantia commaſculant, iis mam-*

mam dextram præcidentes ad usus militares; atque eas partes ob bellica opera nudantes, ut naturæ vim minimè effeminatam ostendant. His & Justinus suffragator accedit lib. 2. ubi de Amazonum origine & institutis: *Virgines in eumdem ipsis morem, non otio neque lanificio; sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur: unde Amazones dictæ sunt.* Eustathius ad Dionysii Περιήγησιν: Επεκαίοντο βρεφόθεν τὸ δεξιὸν μαζὸν, ὡς ἂν μὴ ἐπικωλύῃ τὴν τοξείαν. *Dextra iis mamma ab infantia inurebatur, ne impedimento esset arcu utentibus.* Accedit Isidorus Originum lib. 9. cap. 2. *Amazones dictæ sunt, seu quòd simul viverent sine viris, quasi ἅμα ζῶσαι: sive quòd adustis dexterioribus mammis essent, ne sagittarum jactus impediretur.*

Nec Cardanum, quin hoc fieret, dubitasse, cùm verba hæc indicant in Commentario ejus ad eum locum Hippocratis. *Refert* (inquit) *usum quem constat fuisse Amazonum; nunc autem mu-*

eres Tartarorum non hæc agunt. Tum uia nulla ejuſdem ibi apparet de hac e diſceptatio, aut quæſtio; quo quidem ſtenderet aliquem eſſe dubitandi locum. Immo ut in re comperta ad ipſam mammæ reſectionem ſtatim trant, & de conditionibus circa eam, ut ectè fiat, obſervandis fusè diſputat; c primùm qua ætate commodiùs ac utiùs inſtituatur, quærit: *Et principio uidem* (inquit) *inſtituemus quæſtionem le ſectione mammæ, qua ætate magis conveniat. Jam inclinante ætate certum eſt ericuloſiorem eſſe, & cùm creverint. At lubium eſt an ab ipſo ortu ſtatim, an poſt aucos dies, ac cùm jam prope ſeptimum nnum fuerint. Et certè hoc aliud eſt quàm nfibulare aut circumcidere puerum: ad mammas enim venæ ſatis magnæ & multæ rodeunt, & quanto majores extiterint, ſed ervi pauci & tenues, & arteriæ ſimiliter, eoque magis in puellulis, ut auctor ſt Veſalius lib. 5. cap. 68 figur. 25. ubi tiam docet, multas in adultis eſſe carnes landoſas, ſed in puellis paucas. E regione amen papillæ eſt glans ſatis magna, in*

cujus ambitu ſunt multæ aliæ minores: & nervus major eſt è Septimo pari ſpinalis medullæ in intervallo quartæ coſtæ; ut certè tanta inciſio non ſine incommodo fiat, ablatis tot glandibus, venis, nervis, arteriis amplius ſpatium etiam occupantibus. Quia tamen non ſunt membra neceſſaria vitæ, nec nervi, nec vaſa valde ampla, & omnia externa, & non adſunt muſculi, & locus abundat carne, nec eſt è regione membri principalis, ideo vacat quaſi periculo hæc operatio.

Tandem concludit, tenellis potiùs & puellulis quàm adultis, nempe poſt initium octavi anni cum minore fieri potuiſſe periculo: quo tempore minùs obnoxium eſſe corpus convulſioni cenſet. Modum autem adminiſtrandæ ſectionis hunc tradit: *Debet vinciri ſtrictè mamma conſtringendo priùs per momentum ſolum, ne locus inflammetur; nam dolor augeretur: & pòſt abſcindi & exuri, ne ſanguis erumpat ex vaſis, & ut nervi effugiant periculum convulſionis, & omne incrementum partis prorſus tollatur.* Quod demum χαλκέῳ τετυχημένῳ, hoc eſt,

æreo inſtrumento, matres uti ſolitas notat Hippocrates, id non fruſtra appoſitum cenſet Cardanus: non enim quia carerent ferro, ſed quia æs cùm ſit calidum, non movet convulſionem, velut ferrum; tum etiam quia, ut Philoſophus docet, vulnera ære illata citiùs ſaneſcunt.

Hactenus Cardanus, cujus ex diſputatione patet, ejus ſententia, ſi cui puellæ mamma ſit ferro vel æreo gladio eximenda, non priùs id tentari debere, quàm annum ætatis octavum attigerit. Quam ſanè ætatem agentibus, nondum ullum mammarum tumorem aut incrementum apparere conſtat. Quomodo igitur tunc conſtringi mamma, aut ſtrictè conſtringi poſſit, quæ nondum eſt, niſi, ut Philoſophi loquuntur, in potentia? Mihi rationi magis conſentaneum videretur, ſi ad ejuſmodi operationem tentandam expectaretur ætas, quâ mammæ puellis ſororiare ſolent; in quibus ea omnia quæ præcipit Cardanus, locum haberent. *νηπίοις* verò, hoc eſt, infantibus

pectus candente instrumento aduri, quicquid dicat Hippocrates, grave & periculosum, propter convulsiones quibus tenella infantium corpora ob nervorum infirmitatem magis obnoxia.

Quidni igitur eorum potiùs testimonium amplectamur, qui non prorsus nullam, sed μείονα, hoc est, minorem Amazonibus mammam fuisse dextram censent, ut suprà ex Arriano recitabamus; cùm præsertim Virgilius huic opinioni haud obscurè accedat: in primo quidem Æneidos Penthesileam pictam in tabula exhibet, mammâ exertâ pugnantem, versibus suprà allatis:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,
Aurea subnectens exertæ cingula mammæ.

Et libro ejusdem operis 11. ubi de Camillæ clade, quam, ut dictum est, ubique in speciem Amazonis format:

Hasta sub exertam donec perlata papillam
Hæsit, virgineumque altè bibit acta cruorem.

Non enim opinor, exertam Amazonis mammam diceret, quæ nulla esset: nulla

nulla enim, si olim infanti aut puellæ adempta. Neque audiendus Servius, qui eo loco mammam exertam exponit nudatam; quasi quæ non est pars in corpore, nudari posset. Adde his Quintum Smyrnæum, qui pugnam Amazonum describens lib. I. Παραλειπομένων Homeri, quamdam facit adactâ secundùm dextram mammam hastâ occumbere:

> Ἰδομενεὺς δὲ Βρέμουσαν ἐνήρατο δούρατι μακρῷ
> Δεξιτερὸν παρὰ μαζόν.

Ergo ista habuit dextram mammam; & cur non cæteræ omnes? His aliquis fortasse adduci possit, ut in eorum potiùs sententiam concedat, qui non ademptam atroci cruciatu & tanto periculo eam partem puellis, sed prohibitum medicamentis & vinculis ejus incrementum censent. Quo pacto olim vinciri solitum virginibus Atticis pectus refert Terentius, Eunucho; ut graciles fierent: quo loco quemdam inducit sic loquentem:

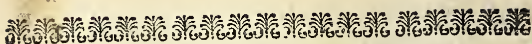
> *Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student*

Demissis humeris esse vincto pectore, ut graciles sient.

Id autem fieri potuit, partim vinculis & fasciis, partim medicamentis, quibus Medici aliàs σφειγῶντας μαζοὺς coërcent. Quem ad usum cotem Naxiam commendat Galenus lib. de Simplic. Medicament. facultatibus. Τό γε μὴν τῆς Ναξίας ἀκόνης ἀπόξυσμα καὶ τιτθοὺς παρθένων κωλύει πρὸς ὥρας ἐμφυσᾶσθαι, καὶ παίδων ὄρχεις, ὡς μετέχον δηλονότι καὶ ψυκτικῆς δυνάμεως. i. e. *Cotis Naxiæ ramentum mammas virginibus suo tempore prohibet tumescere, & puerorum testes, utpote quæ refrigerandi facultatis sit particeps.* Neque aliter sanè loci angustia & spatium crescenti corpori denegatum, una è causis censetur, quæ incrementum prohibent; quod catellorum exemplo declarat Philosophus sect. 10. Quæst. Natural. problem. 14. Δύο δὴ τὰ αἴτια. ἢ γὰρ ὁ τόπος, ἢ ἡ τροφή. ὁ μὲν οὖν τόπος, ἐὰν ᾖ στενός· ἡ δὲ τροφὴ, ἐὰν ᾖ ὀλίγη. ὥσπερ καὶ ἤδη γεγενημένων πειρῶνται μικροὺς ποιεῖν· οἷον οἱ τὰ κυνίδια τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρτυγοτροφίοις. *Causa*

duplex ſanè reddi poteſt (ſupple prohibiti incrementi.) *Aut enim locus, aut alimentum. Locus, ſi anguſtus eſt; alimentum, ſi exiguum. Quod etiam partu jam edito nonnulli efficere conantur, ut qui catellos in coturnicum caveolis incluſos educant.* Quid ſi Amazonum genti naturaliter mamma dextra minor fuit, læva plenior & muliebris? ut de Androgynis Plinius ex Ariſtotele refert lib. 7. cap. 1. *Androgynos eſſe utriuſque naturæ inter ſe vicibus coëuntes Calliphanes tradit. Ariſtoteles adjicit, dextram mammam iis virilem, lævam muliebrem eſſe.* Nam profectò Amazones Androgynorum genus eſſe videntur, hoc ſolo diſcrimine, quod utramque velut illi naturam non habent: cætera mediæ inter viros & mulieres fuiſſe videntur; inter viros, mulieres, viri inter mulieres, quales feminas Ariſtoteles ἀῤῥενωποὺς vocat.

CAPUT XXIII.

Quo fine mammæ dextræ incrementum prohiberent Amazones.

DE causa etiam, propter quam Amazones mammæ dextræ incrementum in puellis prohiberent, dissentiunt auctores. Justinus namque, Isidorus & Eustathius suprà laudati eâ causâ id factum censent, quòd verecarentur, ne si dextri lateris mamma ad justam magnitudinem excresceret, nervo sagittas excutientibus impedimento esset. Quippe in ea actione in tantum nervum arcus adduci oportebat, ut mammam dextram tangeret, eo modo quem describit Maro in undecimo:

Dixit, & aurata volucrem Threissa sagittam
Depromit pharetra, cornuque infensa tetendit,
Et duxit longè, donec curvata coirent
Inter se capita, & manibus jam tangeret æquis,
Læva aciem ferri, dextra nervoque papillam.

Sed si hæc ratio valet, non solas Amazones unimammas, ut Titiani utar

vocabulo, esse oportuit; sed & virgines Tyrias, quibus olim mos pharetram gestare, ut dicitur in primo Æneidos; tum etiam comites Dianæ Nymphas sagittis in feras utentes; quas miror nusquam dextrâ mammâ carentes fingi à Poëtis. Nam neque Maro ipse talem Opim depingit, quam versibus allatis dicit nervo adducto mamillam dextram tetigisse. Multò probabilior est, quam affert Hippocrates citato loco, ut scilicet alimentum quod in mammam dextram abiturum esset, eâ ademptâ totum ad brachii propinqui nutritionem converteretur, unde illi majus robur accederet. Quemadmodum & Galenus explicat in commentario ad Aphorismum 43. sect. 7. his verbis: Εἴπερ γὰρ ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ διὰ ῥώμην τὴν κατὰ τὰ νεῦρα, καὶ τοὺς μῦς δυνάμεως ἄνδρες τινὲς χρῶνται, δεόντως οὐδεμία γυνὴ χρήσεται, ᾗ γε ἀγαπητόν ἐστι τῇ δεξιᾷ μόνῃ χρῆσθαι μετρίως. τὰς γοῦν Ἀμαζονίδας αὐτός φησιν ἐπικαίειν τὸν δεξιὸν τιτθὸν, ἵνα εἰς τὴν πλησίον χεῖρα πλείονος τροφῆς ἀφικνουμένης.

εὐεργεσία τις αὐτῇ προσγίγνηται, ὡς τῇ φύσει γε, καὶ ταύτης ὑπαρχούσης ἀσθενοῦς. i. e. *Nam si propter nervorum & lacertorum robur, pauci quidam viri ambabus utuntur manibus; par certè fuerit, mulierem non uti: cui abunde est, si sola dextra utatur modicè. Siquidem Amazonidas ipse dixit, mammam sibi dextram adurere, ut copiosiore alimento ad propinquam manum perveniente, major ipsi firmitas accedat, tanquam naturâ infirmæ ac debili.* Aphorismus autem ad quem hoc notat Galenus, est ejusmodi: Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται. *Mulier ambidextra non nascitur.* Quo significat Galenus, tantùm abesse ut cuiquam mulieri contingat utramque habere manum satis validam, ut vix dextra earum ulla satis robusta utatur. Adeò ut ne ipsæ quidem Amazones naturâ æquè validam ac viri dextram obtinuerint. Quem naturæ defectum supplebant mammæ dexteræ inustione, uberiore alimento & viribus in brachium dextrum conversis. Verùm neque hæc causa satis idonea, meo quidem judicio, propter quam mammâ

alterâ Amazones privari vellent: quippe quas aliunde non modò dextra manu, ſed reliquo etiam corpore robuſtiores, ob cauſas ſuprà allatas fuiſſe conſtet.

Cæterùm ut moribus Amazonum, omni ope matres ſtudebant puellas robuſtas ac viriles reddere: ſic vice verſa maſculam prolem, ſi qua ipſis naſceretur, debilitare ſolebant, luxantes membra infantibus; cujus & Hippocrates barbaræ conſuetudinis meminit in libro περὶ ἄρθρων: tametſi id an ſit verè proditum, ſe ſe ignorare fatetur. Μυθολογέουσι δέ τινες, ὅτι αἱ Ἀμαζονίδες τὸ ἄρσεν γένος τὸ ἑωυτῶν, αὐτίκα νήπιον ἐὸν, ἐξαρθρέουσιν· αἱ μὲν κατὰ γούνατα· αἱ δὲ κατὰ ἰσχία, ὡς δῆθεν χωλὰ γίνοιτο, καὶ μὴ ἐπιβουλεύοι τὸ ἄρρεν γένος τῷ θήλει. χειρώναξιν ἄρα τούτοισι χρέονται, ὁκόσα ἢ σκυτίης ἔργα, ἢ χαλκείης, ἢ ἄλλο τι ἑδραῖον ἔργον. εἰ μὲν οὖν ἀληθέα ταῦτά ἐστιν, ἐγὼ οὐκ οἶδα. i.e. *Cæterùm quidam narrant Amazones maſculam ſuam ſobolem, ſtatim dum infantes ſunt, luxare, alias circa genua, alias circa coxas, quo nimirum claudi*

fiant, & masculinum genus femineo insidias non struat. Utuntur itaque his pro opificibus, ad coriaria & fabrilia, aut alia sedentaria opera. Quæ an vera sint, equidem nescio.

Ut ut sit, hinc adagium Græcis natum constat, *ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ*, *Venerem optimè claudus exercet.* Quòd Amazones claudis illis quos fecerant, non ad opificia tantùm, sed etiam ad generandi officium uterentur. Erasmus chiliad. 2. cent. 9. adagium istud explicans: *Amazonum* (inquit) *apophthegmate natum aiunt.* Tradunt, morem Amazonibus fuisse quondam, ut pueros masculos detortâ tibiâ coxâve claudos efficerent. Porrò cùm bellum esset illis adversus Scythas, atque illi eas conarentur illicere, ut ad se se desciscerent, dicentes futurum ut posthac non cum claudis ac mutilis, sed cum integris viris rem haberent, Antianira Amazonum dux respondit ad hunc modum: *ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ*, *optimè claudus venerem exercet.* Extat hoc proverbium apud Athenæum lib. 13. in quemdam:

ὄντως γὰρ χωλὸς οἰφᾷ. Hujus, ut obiter dicam, rationem reddit Ariſtoteles in 4. ſect. Quæſt. natural. his verbis: Οἱ ὄρνιθες λάγνοι καὶ οἱ χωλοί. ἡ γὰρ τροφὴ ἀμφοτέροις, κάτω μὲν ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται. *Solent aves & claudi homines eſſe libidinoſi hac cauſa; quia alimentum utriſque deorſum quidem exiguum convertitur, propter vitium cruris: in ſublime verò affatim effertur, atque in ſemen contribuitur.* Eadem hujus ſententia lib. 3. de Gener. anim. cap. 1. ubi de animalium quorumdam ſalacitate: Ἔτι δὲ καὶ ἡ τῶν σκελῶν λεπτότης ἀσθένεια συμβάλλεται πρὸς τὸ τὴν φύσιν τῶν τοιούτων ὀχευτικὴν εἶναι καὶ πολύγονον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. ἡ γὰρ εἰς τὰ κῶλα τροφὴ τρέπεται τοῖς τοιούτοις εἰς περίττωμα σπερματικόν. i. e. *Quin & tenuitas ac imbecillitas crurium facit, ut eorum natura & ſalacior ſit, & fecundior: quo modo & hominibus evenit. Alimentum enim quod crura ſubiret, in ſeminale excrementum transfertur.* Sed hæc obiter. Alii tamen non crure aut aliis

membris multatos mares domi aluisse Amazonas dicunt, sed occidisse; unde iis nomen *Æorpata* inditum fuerit, teste Herodoto, ut suprà dictum est. Quidam illæsos statim patribus educandos misisse.

CAPUT XXIV.

De Amazonum armis.

CONSEQUENS est ut de armis Amazonum dicamus; in quibus non paucas esse difficultates præsens disputatio ostendet. Jam quidem suprà Arriani verba adscripsimus, quibus has equitum ritu armatas prodiisse in bellum refert. Quin primas omnium ausas equum conscendere, atque hostes alienis pedibus insequi, aut fugere, Orator Lysias testatur in funebri oratione εἰς τοὺς τῶν Κορινθίων βοηθούς, primas armis ferreis corpus texisse: Ἀμαζόνες γὰρ Ἄρεως μὲν τὸ παλαιὸν ἦσαν θυγατέρες. οἰκοῦσαι δὲ παρὰ τὸν Θερμώδοντα

ποταμὸν, μόναι μὲ ὡπλισμέναι σιδήρῳ τῶν περὶ αὐτάς· πρῶται δὲ τῶν πάντων ἐφ' ἵπποις ἀναβᾶσαι, οἷς ἀνελπίστως διὰ ἀπειρίαν τῶν ἐναντίων, ᾕρουν μὲν τοὺς φεύγοντας ἀπέλιπον δὲ τοὺς διώκοντας. i.e. *Etenim Amazones ab antiqua origine Martis filiæ erant. Iuxta autem amnem Thermodonta habitabant, solæ omnium illius temporis ferro armatæ. Primæ etiam omnium, equis conscensis hostes fugientes præter spem, & ob ipsorum imperitiam, interficiebant: qui autem persequebantur, eos cursu longè post se relinquebant.* Quibus autem armis uterentur cùm ad corpus muniendum, tum ad hostes feriendos, declarat Quintus Smyrnæus in 1. Paralip. Sed & Hippocrates, qui præter equos, sagittas iis tribuit & hastas, dum sic de iis scribit in lib. de Aëre, Locis, Aqu. Ιππάζονταί τε καὶ τοξεύουσι καὶ ἀκοντίζουσι ἀπὸ τῶν ἵππων. *Equitantque, & arcu sagittas excutiunt, ac hastas manu torquent.*

Bipennibus præterea metuendas fuisse constat: immo telum iis maximè proprium fuit securis, quam propterea Amazoniam Horatius vocat in Ode

divina de laudibus Drusi:

Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem, & Vindelici quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi,
Dextras obarmet quærere distuli,
Nec scire fas est omnia.

Ubi admiratur barbaros Alpium incolas securi in bello usos fuisse, quæ Amazonum propria esset. Quin à Penthesilea Amazone securim fuisse inventam refert Plinius lib. 7. cap. 56. Et quem ad usum, nisi ad diminuenda hostium capita? Sed & Maro securi & hastilibus armatam inducit Camillam suam in undecimo, cui ubique habitum imponit Amazonis:

Et nunc lenta manu spargens hastilia densat,
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem.

Tum de comitibus:

At circùm lectæ comites, Lavinaque virgo,
Tullaque, & æratam quatiens Tarpeia securim,

Quòd autem has iisdem telis quibus Amazones instruat, sequentes versus declarant:

Quales Threïciæ cùm flumina Thermodontis
Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis,
Seu circum Hippolyten, &c.

Ubi difficultas quidem oritur non mediocris ex verbis Arriani loco ſuprà allato, quibus Amazones ſecures vice haſtarum geſſiſſe teſtatur : *πλὴν δὴ ὅτι πελέκεις ἀντὶ δοράτων ἐφόρουν.* Si enim haſtarum loco ſecures ferebant, ſequitur non fuiſſe his haſtas in uſu ad pugnandum. Atqui Quintus Smyrnæus lib. 2. Paralipom. irruentem Pentheſileam, atque haſtâ vulnus Podarci infligentem inducit :

> Τῆς δ' ἄρα Πενθεσίλεια χολώσατο, καὶ ῥα Ποδάρκεα
> Οὔτασεν ἐς μυῶνα παχὺν περιμήκεϊ δουρὶ,
> Χειρὸς δεξιτερῆς.

Hujus causâ Pentheſilea irâ exarſit, & Podarci vulnus inflixit prælongâ haſtâ in craſſum manus dextræ muſculum. Et verſibus modò allatis Maro haſtilia ſuæ Amazoni aſſignat; & infrà eodem libro hanc ipſam facinora haſtâ edentem inducit :

> *His addit Amaſtrum*
> *Hippotadem, ſequiturque incumbens eminus haſta,*
> *Tereaque, Harpalicumque, & Demophoonta, Chromimque,*
> *Quotque emiſſa manu contorſit ſpicula virgo,*
> *Tot Phrygii cecidere viri.*

Sed & Hippocrates verbis suprà allatis dum ἀκοντίζειν eas dicit, iis ἀκόντια, hoc est, *jacula*, tribuit. Jaculum autem dicitur, telum quod manu jacitur. Telum missile vocat Mezentius 10. Æneid.

Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro,
Nunc adsint.

Certè Xenophon lib. 5. ἀναβάσεως, in telorum numero quæ manu mittuntur, λόγχην, hoc est, lanceam sive hastam ponit: Καὶ τὰ βέλη ὁμόσε ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δ' ἦν λίθοι. Hasta proinde idem quod jaculum, utpote quâ intortâ hostem eminus ferirent; ut locis innumeris Homeri & Virgilii aliorumque veterum Poëtarum probari potest. Idem & Luciani testimonio confirmare licet, qui in dialogo εἰκόνες, *imagines*, inter laudatissima Phidiæ opera ponit τὴν Ἀμαζόνα ἐπερειδομένην τοῦ δορατίου, *Amazonem quæ hastæ innititur*. Insuper Hadriani Imperatoris epigrammate de pugna Amazonum:

Vt belli sonuere tubæ, violenta peremit
Hippolyte Theutranta, Lyce Clonon, Oebalon Alce:
Oebalon ense, Clonon jaculo, Theutranta sagitta.

Sed & ærea monumenta, hoc est, numismata, contra Arrianum testimonium dicunt, in quibus Amazones expressæ cum hastis & bipennibus aut pelta, ut in Caracallæ nummo, quem V. Cl. Patinus in Thesauro exhibet.

Quæ cùm manifesta sint, neque negari ullo modo possint, non video quo patrocinio Arrianum defendam.

Plurimùm tamen securi usas Amazones, & sæpius quàm hastis, certum est: equis enim celerrimis invectæ in hostes, cominus securibus rem agebant; & si major vis ingrueret, quàm ferre possent, eâdem equorum celeritate salutem expediebant, & fugientes, Parthorum more tela retro arcu in persequentes mittebant. Quo spectare videtur exprobratio illa Liguris ad Camillam Volscorum Amazonem apud doctissimum Poëtarum libro 11. Æneidos.

Quid tam egregium si femina forti
Fidis equo, dimitte fugam, & te cominus æquo
Mecum crede solo, pugnæque accinge pedestri.

Ac de Amazonia securi satis, nisi fallor, ex his constare potest; nisi si quis hujus figuram insuper sibi ob oculos poni exoptet: in quo nulla est difficultas, cùm passim nummos in eruditorum Museis bipennis Amazoniæ figuram exhibentes tractare liceat. Horum igitur aliquot, eorum gratiâ qui monumentis delectantur, proferre

haud gravabor. Ac primùm hunc è Museo Petri Seguini, viri eruditissimi, & in omnis antiquitatis investigatione atque explicatione perquam sagacis & industrii.

Nimirum convenit hanc esse effigiem Smyrnæ Amazonis, quæ nomen urbi dedit; quemadmodum partis aversæ inscriptio indicat. Et sunt alia complura ejusmodi numismata, in quibus pariter bipennis eminens post tergum Amazonis spectatur. Addam igitur, & istud è gaza literaria Amici nostri, priore parte Amazonis caput cum bipenni præferens, posteriore navis ro-

ſtrum, maritimæ, ut conjicere eſt, urbis ſymbolum.

Eadem bipennis conſpicua & in hoc veterrimæ fabricæ, cujus nobis ectypum miſit eximiæ vir eruditionis Andreas Morellius Helvetus, in delineandis autem nummorum ſculpturis manu ad miraculum prompta & felici: ideo unus à Ludovico Magno inter omnes electus, qui regiæ opulentiæ numiſmata manu illa docta exprimat. Hanc enim bipennem eſſe Amazonis, quæ Thyatiræ urbi nomen dedit, apparet ex aliis Thyatirenorum nummis infrà ponendis.

Inſigne & iſtud numiſma, adverſa parte Neronis caput, poſteriore bipennis Amazoniæ effigiem exhibens, ab iiſdem Thyatirenis percuſſum.

His accedat Reginæ Amazonum bipennem tenentis effigies elegans ex Joannis Angeli Caninii Iconographia.

Tametſi in hac paulum variat bipennis forma, ſive opificis inſcitia, ſive injuria potiùs vetuſtatis hanc varietatem attulit.

Nec vero bipennis bellico tantùm Amazonum uſu celebris apud antiquos fuit; quod numiſmata allata manifeſtiſſimè oſtendunt, ſed etiam religioſa & ſancta, conſecrato Jovis ſimulacro ſecurim in manu habente; unde Jovis Labradei, hoc eſt, ſecuriferi, religio, nomine inde invento, quia Lydi ſecurim λάβρυν vocant. Hanc autem ſecurim Hippolytes Amazonum Reginæ fuiſſe dicunt: hujus namque victæ ſpoliis potitus Hercules, ſecurim quâ pugnabat, dono Omphale Lydorum Reginæ dedit; hæc ſucceſſoribus cum regno poſſidendam reliquit: tantâ Amazonis veneratione, ut non ſolùm hanc religiosè velut ſacrum imperii depoſitum & pignus cuſtodirent, ſed etiam honoris causâ, ut regium inſigne geſtarent; iſque mos uſque ad Candaulem duravit, qui onus aſpernatus, eandem ferendam uni ex familiaribus dedit. Tandem verò Candaule extincto Gyges hanc ipſam ſecurim nactus, detulit in Cariam, ubi templo Jovi conſtructo in urbe Mylaſa,

ſecurim eâdem operâ conſecravit, ſimulacro ita compoſito, ut Deus Amazonia ſecuri pro fulmine armatus ſpectaretur: unde illi, ut dixi, Labradei cognomen inditum fuit. Extat hiſtoria apud Plutarchum in eo commentario qui eſt inſcriptus Ἑλληνικά. Eſt autem hujuſmodi effigies Jovis Labradei in nummo Seguini.

Sunt tamen qui in hoc nummo ſecurim non ſatis accuratè expreſſam cenſent, oſtenditque ectypum ejuſdem à V. Cl. Morellio propoſitum, in quo

tridens bipenni junctus est, hoc modo.

Est autem tridens telum hastæ instar oblongum, quale Neptuno Mythologi tribuunt. Quo fit ut securis manubrium competentis sibi magnitudinis modum longè excedere videatur, propterea quod huic trifida hasta in ejusdem tractum longitudinis coaluit. Quod nemini mirum videri debet, cùm in Sanctæ Genovefæ Cimelio nummus una parte eandem mixti bipenni tridentis

effigiem, alterâ Augusti caput præferat.

Verùm tamen & bipennis ipsius solitariæ manubrium hastæ in modum oblongum, ac solo innitens videmus in nummo Caracallæ inscripto ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. Quod mihi, ut ingenuè fatear, absurdum videtur, neque qua ratione factum sit, reperire possum.

CAP. XXV.

CAPUT XXV.

De Amazonum pelta.

NUNC de ſcuto Amazonum, hoc eſt, pelta, dicamus; in quo quidem major nobis exoritur difficultas. non quia pelta uſas Amazones parum conſtat; ſed quia, quæ ejus figura fuerit, non convenit inter auctores: tametſi id difficile ad explicandum. Et verendum ſanè eſt, ne in ea re, quam explanandam ſuſcipio, novas difficultates detegam potiùs, quàm propoſitum expediam; ſed tamen tentandum eſt. Peltam quidem (ut hinc ordiar) cùm ſimpliciter dicimus, Thracum clypeum intelligi patet ex Heſychio, qui πέλτην, ὅπλον Θρᾴκιον interpretatur. Ex quo intelligitur, peltam Thraciæ gentis propriam fuiſſe: hinc ſanè & verbum πελτάζειν, quod ſignificat, cautè & ſolerter peltam opponere hoſtibus, ac corpus eâ tegere. Quod etiam Thracibus ut proprium & pecu-

liare assignat Maximus Tyrius in septima dissertationum; quo loco variarum gentium studia & dotes proprias commemorat: Θηβαῖοι αὐλητικὴν ἐπιτηδεύουσι, καὶ ἔστιν ἡ διʼ αὐλῶν μοῦσα ἐπιχώριος τοῖς Βοιωτοῖς. Ἀθηναῖοι λέγειν, καὶ ἔστιν ἡ περὶ τοὺς λόγους σπουδὴ, τέχνη Ἀττική· τὰ Θετταλὰ, ἱππική· τὰ Κυρηναϊκὰ, διφρεία· τὰ Αἰτωλικὰ λῃστεία· ἀκοντίζουσιν Ἀκαρνᾶνες, πελτάζουσι Θρᾷκες, νησιῶται πλέουσιν. i. e. *Thebani tibiarum studio incensi sunt, estque ea Musa quæ tibiis modulatur, universæ Bœotiæ vernacula. Athenienses verò eloquentiam exercent, quorum solertia ferè omnis circa orationes versatur. Institutiones Creticæ in venationibus, in montanis itineribus, in jaculando currendoque consistunt: Thessalicæ in equitandi peritia maximè spectantur: Cyrenæi agitant currus: Ætoli grassantur: jaculantur Acarnanes: Thraces in bene tractandis peltis operam ponunt.*

Quâ autem figurâ esset Threcidica pelta, Dionysius Halicarnasseus lib. 2. Rerum Romanarum, ubi de Saliorum Martis Sacerdotum habitu agit,

hoc modo declarat : Παρέζωσαι δ' ἕκαστος αὐτῶν, ξίφος· καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ λόγχην, ἢ ῥάβδον, ἤ τι τοιοῦτο ἕτερον κρατεῖ. τῇ δ' εὐωνύμῳ κατέχει πέλτην Θρακίαν. Mox de figura : ἡ δ' ῥαβδοειδεῖ θυρέῳ στενοτέρας ἔχοντι τὰς λαγόνας ἐμφερὴς, οἵας λέγονται φέρειν οἱ τὰ Κουρήτων παρ' Ἕλλησιν ἐπιτελοῦντες ἱερά. i. e. *Horum autem unusquisque accinctus est gladio, dextrâque lanceam, aut virgam, aut aliud quiddam hujusmodi habet, sinistrâ autem peltam Thraciam. Ea autem scuto virgato angustiores habenti laterum cavitates, similis est; qualia scuta dicuntur ii gestare apud Græcos, qui Curetibus operantur.* Fuisse igitur ancile Romanum Thracum peltæ simile, ex hoc Dionysii, nisi fallor, loco palam est. De Saliorum enim ibi ornatu & armatura agit, quos ancilia in celebritatibus gestasse constat : patetque exinde ancile sic appellatum fuisse, quòd, ut ait Festus, ex utroque latere esset recisum, ut summum infimumque ejus latiùs medio pateret ; hac propè imagine, quam periti antiquitatis viri proponunt.

Cæterùm nobis huic opinioni acquiescentibus instat Plutarchus in Numa, ubi anciliorum historiam attingit, contrariamque planè viam ei quam Dionysius insistit, ostendens, eandem ancilis & peltæ figuram fuisse negat: esse autem hoc discrimen, quòd ancile non esset circulus, neque circuli περιφέρειαν absolveret, sed ἐντομὴν haberet γραμμῆς ἑλικοειδοῦς. Sic autem eo loco scriptum est: Αὐτὰς δὲ τὰς πέλτας ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα. κυκλὸς γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀποδίδωσι, ὡς πέλτη, τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐντομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι, καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἄγκυλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. *Has verò peltas* (*Saliorum*) *ancilia appellant*

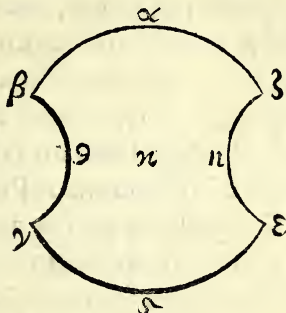
propter ſiguram. Neque enim hæc ſigura planè eſt circulus, aut circuli ambitum, velut pelta, abſolvit, ſed inciſionem habet lineæ cochleatim ſinuatæ, cujus capita crebris & tortuoſis amfractibus in ſe converſa aduncam figuram efficiunt.

Ex his quid ſequatur, nemo non videt: ſi enim ancile, ut eo loco Plutarchus dicit, hoc à pelta differt, quod non eſt circulus, neque circuli ambitum, uti pelta abſolvit; duo ſequuntur: prius quidem, ancile fuiſſe diverſum à pelta, planè contra Dionyſium, qui verbis ſuprà allatis Saliorum ſcuta, hoc eſt, ancilia, ipſaſmet fuiſſe Thracum peltas cenſet: deinde, Threcidicam peltam non fuiſſe utroque ex latere compreſſam & reciſam, ut idem Dionyſius vult, ſed planè integram & æqualem pleno circuli ambitu. Me quidem quâ interpretationis induſtriâ hæc conciliari poſſint, non videre fateor. Multò minùs quomodo ambos Ovidio concordes faciam de ancili & pelta, aut his Ovidium adjungam, qui in Faſtorum libris hoc ancilis etymon tradat:

Idque ancile vocat, quod ab omni parte recisum est,
Quemque notes oculis angulus omnis abest.

Si enim ab omni parte recisum ancile fuit, igitur non lateribus tantùm, ut illi auctores volunt, sinuosum & curvum fuit, sed perfectè æquale, ideoque exactè ad circularis figuræ modum tornatum. Illud scio fieri non posse, ut tales viri non intellexerint formam ancilis Romani; & cùm intellexerint, dissentiant. Proinde necesse est & Ovidium cum illis sentire versibus adductis, recisumque omni ex parte intelligi, cujus spatium unâ quidem lineâ comprehenditur, non tamen circulari, hoc est, æqualiter undique à medio distante, sed aliquantum pressa & incurva in medio ambitus; quam curvitatem ejusdem lineæ, ἐντομὴν ἑλικοειδοῦς γραμμῆς vocat Plutarchus, ad eum modum quem Joachimus Camerarius expressit Decuriâ 9. Συμμικτῶν προβλημάτων, probl. 8. *Sit*, inquit, *orbis tanquam circulus α β γ δ ε ζ è centro κ, & utrinque amputetur involuta sectione, & ne anguli emineant,*

spatio β ϑ γ, & ζ η ε. Repræsentabitur itaque illa figura descripta à Plutarcho, quæ & de antiquis operibus expressa ostenditur, quomodo depicta est.

Ita, inquam, Ovidius in hac ancilis descriptione intelligi debet, ut non memoratam laterum compressionem sive ἐντομὴν, *incisionem*, excludat, sed angulos tantùm, quod sanè sequentia verba indicant:

Quemque notes oculis angulus omnis abest.

Atque hoc modo Ovidium Plutarcho & aliis conciliamus, quod ad ancilis figuram attinet; non tamen tollitur difficultas circa discrimen illud, quo idem Plutarchus ancile à pelta discer-

nit, quòd ſcilicet ancile circuli περιφέρειαν ambitum omnino non abſolvat, ut pelta. Ex quo ſequitur peltam circulum eſſe, cujus circumferentiam totam reddat. In quo ſanè non video, qua ratione Dionyſio conciliare poſſit, qui, ut viſum eſt, in ancili Romano, quam eandem Thraciæ peltæ facit, στενωτέρας agnoſcit λαγόνας, latera anguſtiora ob lateralem illam ambitus inciſionem à Plutarcho notatam. Si enim Propterea ancile dicitur non abſolvere circulum, quia ἐντομὴν habet γραμμῆς ἑλικοειδοῦς ad latera; ſequitur peltam, quæ auctore Plutarcho circulum abſolvit, hujuſmodi laterum inciſiones prorſus non habere; quod eſt contra deſcriptionem Dionyſii, atque, ut arbitror, contra veritatem. Hunc modum aliis expediendum relinquo, me enim non poſſe fateor.

Ac cætera quidem Camerarius in dicto problemate non infeliciter; in hoc quidem graviter lapſus eſt, quòd eandem ancilis Romani, Thraciæ peltæ, & Amazoniæ figuram facit: ceu Poëta, cùm lunatas Amazonum pel-

tas vocat, nihil aliud intelligat niſi ἐντομὴν ἑλικοειδοῦς γραμμῆς, ſive ejuſdem lineæ curvæ circa angulum ad latera compreſſionem, de quo modò dictum eſt. At magis Lipſio fidem habeo, qui in Analectis ad militiam Romanam, peltam Amazoniam à Threcidica & aliis diverſam fuiſſe cenſet: poſtquam enim de aliis nutabundus ſententiam propoſuit, de Amazonia deinceps hunc in modum ſubjungit: *Hæc ita poſita, ſed timidiùs: magis certò adfirmare habeo de Amazonum pelta. Ea enim & à prioribus diſtincta.* Sed & Salmaſius in Plinianis ad Solinum Exercitationibus, ipſum Plinium eo nomine caſtigare non dubitat, quòd cùm apud Theophraſtum lib. 12. hiſt. plant. cap. 5. in ficus Indicæ deſcriptione legeret: τὸ δὲ φύλλον οὐκ ἔλαττον ἔχει πέλτης, hunc locum ſic Latinè verterit: *foliorum latitudo peltæ Amazonicæ*; ceu idem ſit peltam dixiſſe, ac peltam Amazoniam, neque in his diſcrimen ſit ullum. Itaque Salmaſius rectè ibi exclamat: *Atqui pelta non propria Amazonum, ſed*

Thracum: Amazonicæ verò peltæ peculiarem formam habebant. Quæ igitur tandem fuit forma illa peculiaris? nempe quam Maro his verſibus expreſſit:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens.

Rurſus de iiſdem:

Feminea exultant lunatis agmina peltis.

Huic etiam de lunata peltæ Amazonicæ figura ſubſcribit Seneca hoc verſu,

Lunata latus protecta parma.

Nam parmam ibi pro pelta poſitam liquet. Et Martianus Capella lib. 6. in deſcriptione Italiæ; poſtquam lunatam eſſe Italiam, & quodam hemicyclo in promontorium memoratum, hoc eſt, Brutiorum, circumferri dixit, paulò infrà ſubdit, eum tractum figurâ peltæ Amazoniæ ſimilem eſſe, his verbis: *Lævorſum quoque ſe flectit, & item duobus promontoriis peltæ Amazonicæ formam reddit.* Sed & Quintus Smyrnæus in primo Παραλειπομένων apertiſſimè ſuffragatur, quo loco Pentheſileæ armaturam deſcribit. Quem locum totum adſcribere viſum eſt, quo

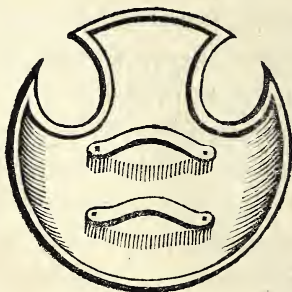
tota Amazonum armatura intelligatur.

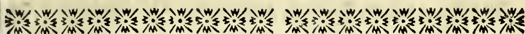
Δὴ τότε Πενθεσίλεια μέγ' ἐνθεμένη φρεσὶ κάρτος,
Ἐξ εὐνῆς ἀνέπαλτο, καὶ ἀμφ' ὤμοισιν ἔδυνε
Τεύχεα δαιδαλόεντα· τά οἱ θεὸς ὤπασεν Ἄρης.
Πρῶτα μὲν ἄρ' κνήμῃσιν ἐπ' ἀργυρέοισιν ἔθηκε
Κνημῖδας χρυσείας, αἵ οἱ ἔσαν εὖ ἀραρυῖαι.
Ἕσσατο δ' αὖ θώρηκα παναίολον· ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοις
Θήκατο κυδιόωσα μέγα ξίφος, ᾧ περὶ πάντῃ
Κουλεὸς εὖ ἤσκητο δι' ἀργύρου, ἠδ' ἐλέφαντος·
Ἂν δ' ἔθετ' ἀσπίδα δῖαν, ἀλίγκιον ἄντυγι μήνης,
Ἤθ' ὑπὲρ ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου ἀντέλλῃσιν,
Ἥμισυ πεπληθυῖα περὶ γναμπτῇσι κεραίης.

Tunc Penthesilea, cùm magnum animo robur
indidisset, è lecto prosiliit, humerisque induit
arma fabrefacta, quæ illi Mars donarat.
Ac primùm candidis tibiis induit
ocreas aureas, ei aptè congruentes.
Thoracem in se variegatum sumpsit, & humeris
magnũ accinxit ensem gloriabũda, circa quem undiq;
vagina argento & ebore elaborato fulgebat.
Divinum etiam clypeum sustulit, Lunæ orbi similem
quæ super altifluo oceano exoritur
sub cornibus incurvis ad dimidium sui plena.

Hæc Quinti expositio est, lunatam Amazonum peltam dici, quæ dimidiatæ Lunæ figuram exprimeret. Observa interim difficultatem dimidiatæ Lunæ cornua tribuentis; cùm tamen alia sit facies corniculatæ, alia dimidiatæ. Plinius lib. 2. cap. 9. *Et modò curvata in*

cornua, modò æqua portione divisa, modò sinuata in orbem, &c. Dicendum est, Poëtas, neque hoc, neque alia naturæ, ad vivum, quod aiunt, unguem resecare. Esto. At quòd ibidem Penthesilea pectus munit thorace, quomodo congruit cum mamma exerta? An & hoc ita solvemus, thoracem sic conformatum fuisse, ut spatium, quà mamma dextra exeri posset, pateret? Cæterùm hanc Lipsius citato loco peltæ Amazoniæ figuram exhibet ex veteri marmore, quod Romæ in hortis Pontificiis spectatur, in quo expressa Amazonum pugna cum ejusmodi peltis, quæ semilunæ duplicis speciem in parte peltæ superiore ostendant. Sic.

CAPUT XXVI.

Aliæ opiniones de peltæ Amazonicæ figura.

HIs putabam me ſatis explicaſſe quid de peltæ Amazoniæ forma ſentiendum eſſet; ſed nova ecce auctorum loca, quæ hanc fiduciam adimant. Et quis non obſtupeſcat? cùm poſt tam accuratam diſputationem, quâ ſublata omnis difficultas videbatur, verba hæc leget Pollucis lib. 1. ubi armorum nomina tradit. Πέλτη (inquit) Ἀμαζονικὴ, ὥς φησι Ξενοφῶν, παρεοικυῖα κιττοῦ πετάλῳ. i. e. *Pelta Amazonica, ut ait Xenophon, ſimilis eſt hederæ folio.* Atqui Arrianus lib. 7. rerum Alexandri, negat in Xenophonte extare locum, in quo Amazonum mentionem fecerit. Sine dubio Pollux, quod Xenophon de Moſſynœcorum armatura dixit, ad Amazonas tranſtulit; quod ut pateat, Xenophontis verba adſcribam.

Εςησαν ὥσπερ ἀνὰ ἑκατὸν, μάλιςα οἱ χοροὶ ἀντιςοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέῤῥα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πετάλῳ. Quæ verba ſic Franciſcus Philelphus Latinè vertit : *At qui remanſerant, in centurias quaſi totidem in choros deſcripti, quadratum agmen, veluti in quincuncem direxerunt, læva manu cetram alborum boum hirtis coriis intectam, hederacei folii formâ habentes*, &c. Hæc de Moſſynœcis Xenophon, ut cuivis legenti eum locum patebit. Scio Moſſynœcos inter barbaras Scythiæ gentes poni, nec longè ab iis terris in quibus Amazones degebant; quippe inter urbes Amazonibus habitatas erat Chalybia, ut pòſt videbimus, ubi de earum ſede dicemus. Poſt Chalybes Tibareni, quibus confines Moſſynœci. Ita enim Apollonius 2. Argonaut. At non continuò ſequitur, iiſdem quibus Moſſynœci uſas peltis Amazonas. Quid ſi non neceſſarium id conſequens, ſed probabile tamen? nec mediocrem illi profectò fidem arrogat Nonnus lib. 19. Διονυσιακῶν,

ubi de Amazonibus, ſi quis verba ejus quibus earum mulierum peltas deſcribit, cum ſuperioribus Xenophontis conferat. Ita igitur Nonnus de Amazonibus:

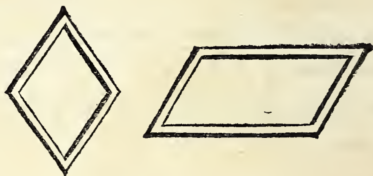
Οὐκ ἀπὸ Θερμώδοντος Ἀμαζόνες εἰσὶ καὶ αὐταί,
Οὐκ ἀπὸ Καυκασίοιο μαχήμονές εἰσι γυναῖκες,
Οὐ θοὰ τόξα φέρουσι, καὶ οὐ δονέουσιν ὀϊστούς,
Οὐ θρασὺν ἵππον ἔχουσιν Ἀρήϊον, οὐδ᾽ ὑπὲρ ὤμων
Βάρβαρον ἡμιτέλεστον ἐλαφρίζουσι βοείην.

Nonne à Thermodonte Amazones ſunt & ipſæ?
Non à Caucaſo bellicoſæ ſunt mulieres?
Non veloces arcus ferunt, non vibrant ſagittas?
Non audacē equū habent Martiū, non ſuper humeris
barbaram ſemiperfectam elevant bubulam pellem.

Quibus poſtremis verſibus Amazonum clypeum, ſive peltam deſcribi, palam eſt. Quæ igitur Xenophon de Moſſynœcorum cetris loquens, *γέρρα λευκῶν βοῶν δασέα* vocat, hæc ipſa Nonnus de Amazonum peltis item verba faciens, aliis quidem verbis, ſed eodem ſenſu, *ἡμιτέλεστον βοείην* appellat. Nempe *βοείη*, ut omnes norunt, bubula eſt pellis, *ἡμιτέλεστος*, cui non pili adempti arte *βυρσοδεψικῇ*, hoc eſt, coriaria; quod idem eſt, ac *γέρρα βοῶν δασέα*:

γέῤῥα enim auctore Hesychio, *τὰ δερμάτινα σκεπάσματα* dicuntur; *δασέα* autem, hispida, & pilis horrida.

Nec desunt porrò loca veterum auctorum, quibus Amazonum peltam quadrangulam fuisse probetur, hoc genere quadranguli, quod rhombus aut rhomboïdes Mathematicis dicitur. Sed priùs ob oculos ponendæ eæ figuræ iis qui eruditum illum pulverem non attigerunt.

Nunc Amazonum peltas *ῥομβοειδεῖς* fuisse ostendo. Pausanias in Atticis historiam de Amazonum clade in Attica referens, harum Reginam Hippolyten victam à Theseo, Megara cum paucis aufugisse tradit, ibique rebus desperatis paulò pòst mœrore consumptam fuisse, in eadem terra se-

pultam : illi monumentum conditum, quod Amazonici clypei formam referret: καὶ οἱ τοῦ μνήματος σχῆμά ἐστιν Ἀμαζονικῇ ἀσπίδι ἐμφερές. Hæc Pausanias obiter, neque de figura Amazonici clypei quicquam addit. At Plutarchus de hoc ipso Amazonum sepulcro quod Megaris visebatur, prodens in vita Thesei, figuram illi rhombi attribuit his verbis: Δείκνυσι δὲ καὶ Μεγαρεῖς Ἀμαζόνων θήκην παρ' αὐτοῖς, ἐπὶ τὸ καλούμενον ῥοῦν, βαδίζουσι ἐξ ἀγορᾶς, ὅπου τὸ ῥομβοειδές. *Ostendunt autem & Megarenses Amazonum sepulcrum in urbe, viâ quæ à foro ad locum* ῥοῦν, *hoc est*, fluentum *vocatum, ducit, ubi rhombiforme situm est.* Amiotus noster sic vertit: *où l'on voit une ancienne tombe en forme de lozange.* Apparet igitur ex utriusque loci collatione, quadrangulam fuisse Amazonum peltam, & ex genere quadranguli, quod Geometris rhombus dicitur. His & Lexicographi adstipulantur, Suidas, & Phavorinus. πέλται, λόγχαι, καὶ ἀσπίδες τετράγωνα, &c. i.e.

peltæ dicuntur, lanceæ, & parvi clypei quadrangulares.

Quis igitur tantam auctorum in aſſignanda peltæ Amazonicæ figura diſcordiam videns, non obſtupeſcat? Mihi quid in re tam perplexa dicam, aliud non occurrit, niſi non eandem fuiſſe ubique neque omnibus locis peltæ Amazonicæ formam: magis tamen communem & uſitatam ejus formam fuiſſe putandum eſt, quam ex Dionyſii Halicarnaſſei, & Plutarchi verbis expreſſimus, cui ſculptorum antiqua opera & nummi ſatis evidens teſtimonium perhibent; quorum aliquot eâ causâ ſubjicere viſum eſt. Ex his qui peltæ effigiem meliùs repræſentant, ille eſt ſuprà exhibitus, à Magnetibus in Caracallæ honorem percuſſus, cui adjungi poteſt alius à Smyrnæis in Juliæ Mœſæ gratiam fabricatus. In his Amazon ſtat capite turrito, lævâ peltam & bipennem tenens, dexterâ templum ſeu templi imaginem ſuſtinens.

Eandem peltæ formam videre eſt in eo nummo quem idem V. Cl. Morellius propria manu delineatum nobis, quæ eſt ejus humanitas, miſit. Præfert hic Commodi Imperatoris & Martiæ concubinæ capita conjuncta, infrà autem Martiæ effigiem, peltam Amazoniam. Ratio petenda ex Lampridio, in ejus monſtri vita: *Amazonius autem vocatus eſt ex amore concubinæ ſuæ Martiæ, quam pictam in Amazone diligebat: propter quam & ipſe Amazonico habitu in arenam Romanam procedere voluit.* Hinc & menſem, qui vulgò December, Amazonium ab adulatoribus ejus nominatum refert idem Lampridiùs.

Neque absimilem porrò peltæ Amazoniæ effigiem nobis exhibet Lucerna Amazonum apud Licetum in prolixo & verboso opere de reconditis Antiquorum Lucernis, cujus typum hîc subjicere visum est operæ pretium, quia in ea Lucerna non peltæ modò, sed etiam reliquæ armaturæ & vestitus forma datur conspicienda. Verba Liceti, quibus argumentum explicat, hæc sunt. *Nobilis artificii quoque Lucerna testea mihi nuperrimè Româ delineata, transmissa fuit ab eodem Cl. Caßiano sub hac effigie.*

F Erlinger sculp.

Refert Amazonem ex vulnere languentem collo capiteque pendulo, capillis paſsis atque ſparſis, manu dextera collo ſociæ innitentem, lævâ pendentem peltam adhuc retinente. Adſtat à dextris equus hinniens: à ſiniſtris galea jacet, atque pharetra humi dejecta. Inferiùs humi quoque ſpectatur jacere ſecuris anceps utrinque, ſimul & alterius Amazonis galea: quin & arcus etiamnum tenſus, cum duplici ſagitta ſuper eum jacente. Hæc ille. Probabili enarratione, ſi equum dicere contentus fuiſſet, neque hinnientem addidiſſet: quod quo indicio deprehendere potuerit, non video. Puto etiam erraſſe opificem in mamma dextra ſauciæ Amazonis, quam integram & juſtæ magnitudinis fecit, contra morem illius gentis, de quo ſuprà abunde. Ac de pelta & armis Amazonum ſatis.

CAPUT XXVII.

De aliquot bellicis Amazonum expeditionibus; & quo instrumenti genere signum ineundi certaminis dare solerent.

POSTQUAM de Amazonum vestitu & armis, quæ ex veterum scriptis expiscari datum est, & animadversione visa sunt, digna exposuimus; consequens esset, ut easdem armatas prosequeremur in bella, & de earum bellicis facinoribus diceremus. Verùm non hoc nostri est propositi historiam Amazonum condere. Quod si in animo esset, non tamen video, quî exequi possem, in tanta scriptorum penuria; adeò leviter & strictim & obiter, utpote aliud agentes Græci & Romani scriptores de earum rebus prodiderunt: cùm præsertim in promptu sint omnibus, apud Herodotum, Diodorum Siculum, Plutarchum, Justinum,

Quintum Smyrnæum & Nonnum in Dionysiacis, qui, ut dixi, hæc attigerunt potiùs, quàm tractarunt. Pluribus interim & maximis virtutis bellicæ exemplis inclaruisse olim probabile est, quæ majorem Europæ partem subegisse, multas quoque Asiæ urbes occupasse dicantur.

Ne tamen horum nihil attigisse videar, de præcipuis earum mulierum expeditionibus, quæ ad memoriam pervenerunt, referam. Ex his tres in primis celebres feruntur: duæ in Troada, regnante Priamo; prior, quâ Regi illi bellum intulerunt; altera, quâ eidem supremis Trojæ temporibus suppetias venerunt. Prioris meminit Homerus Iliad. γ'.

Ἤματι τῷ, ὅτε ἦλθον Ἀμαζόνες ἀντιάνειραι.

In eo bello Myrinam occubuisse Scaliger Animadversionibus ad Eusebii Chronicon refert ex vetustissimo Scholiaste: alterius autem expeditionis Virgilius in primo Æneidos, Justinus lib. 2. Quintus Smyrnæus lib. 1. Maximè verò Græcorum literis celebrata illa, in Atti-

in Atticam, ab iis ſuſcepta, occaſione Antiopes à Theſeo abductæ, quæ quantæ molis fuerit, Plutarchus in Theſeo abunde teſtatur his verbis: Πρόφασιν μὲν οὖν ταύτην ὁ τῶν Ἀμαζόνων πόλεμος ἔσχε. φαίνεται δὲ μὴ φαῦλον αὐτοῦ, μηδὲ γυναικεῖον γενέσθαι τὸ ἔργον. οὐ γὰρ ἂν ἐν ἄστει κατεστρατοπέδευσαν, οὐδὲ τὴν μάχην συνῆψαν ἐν χερσὶ περὶ τὴν πνύκα καὶ τὸ μουσεῖον, εἰ μὴ κρατοῦσαι τῆς χώρας, ἀδεῶς τῇ πόλει προσέμιξαν. *Tali igitur prætextu bellum illud Amazonibus ſuſceptum eſt. Apparet autem neque leve, neque muliebre id inceptum fuiſſe. Neque enim in civitate ipſa Athenienſium, aut caſtra locare, aut pugnam cominus circa Pnyca & Muſeum committere potuiſſent, niſi regione armis pacata, ſe ſe tutò in urbem penetrare poſſe intellexiſſent.* Indicia etiam hujus rei manifeſta ſequentibus verbis ſubjungit: Τὸ δὲ ἐν τῇ πόλει σχεδὸν αὐτὰς ἐνστρατοπεδεῦσαι, μαρτυρεῖται καὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν τόπων, καὶ ταῖς θήκαις τῶν πεσόντων. *Quod autem planè in urbe caſtra habuerunt, cùm locorum nomina, tum earum quæ in pugna occubuerunt, ſepulcra*

testantur. Quæ argumenta ſanè haud ſubleſta ad fidem faciendam.

Utinam teſtes æquè locupletes, validaſque conjecturas producere poſſem ejus Amazonum expeditionis, quam Philoſtratus exponit in Heroïcis, ubi de Achillis inſula refert in Ponto ad Iſtri oſtia adjacente, quam rogante Thetide Neptuni indulgentiâ excitatam, ac conceſſam illi Heroï ad habitandum vetuſtas credidit. Verumtamen hanc, quoquo modo ſe habet, non cenſui ſilentio tranſeundam, quæ etiamſi ex libito conficta eſſet, ipſa inventi admiratione adſcribi mereatur. Poſtquam enim is auctor de inſulæ natura, ac templi quod ibi in Achillis honorem conſtructum eſt, magnificentia, oraculo, eòque religionis causâ appellentium mercatorum cultu dixit, ſubdit Amazonas iis auditis quorumdam teſtimonio, quos ad oram ipſarum ejectos in vinclis habebant, cepiſſe conſilium populandæ inſulæ, ac templi expilandi. Eorum igitur operâ, qui inter captivos fabri & nautæ erant,

navigiis comparatis, ſtatim ad eam inſulam curſum direxiſſe; quò appulſas, imperaſſe primùm viris, ut luci conſecrati arbores exſcinderent: eos verò bipennibus in ora ipſorum repercuſſis omnes periiſſe. Quo prodigio nihil deterritas, equis conſcenſis irrupiſſe ipſas uſque ad templum; ſed non impune, prodente ſe Heroe, terribili aſpectu, ceu impetum mox facturo. Quippe equos tali ſpecie in furorem converſos magnam cladem Amazonibus attuliſſe; utpote quas ſede excuſſas, ac ſolo proſtratas, calcibuſque conculcatas prorſus omnes morſibus dilaniarint, ac membratim diſcerpſerint. Addit, ipſas belluas ejuſdem furoris impetu è loco ſuperiore in mare ſubjectum, quod ipſis patentior campus eſſe videretur, ſe ſe precipites dediſſe: naves quæ in anchoris eſſent, omnes vi tempeſtatis diſſipatas, afflictas, ac penitus confractas periiſſe. Hæc ibi Philoſtratus; quæ quamquam non mihi videntur abhorrentia ab Amazonum ingenio & moribus,

Οὐ γὰρ Ἀμαζονίδες μάλ' ἐπητέες, οὐδὲ θέμιστας
Τίουσαι,

inquit Apollonius lib. 2. Argonaut. *Neque enim Amazones valde ſunt cuiquam affabiles & humanæ, neque jura aut leges curant.* Multò minùs aliena à Dæmonum qui Heroas mentiebantur, immani odio in humanum genus; vix tamen adducor, ut vera eſſe credam, quorum nullus, quod ſciam, auctor alius mentionem fecerit. Cùm enim Arrianus ſcriptor non futilis, in Periplo Euxini Ponti ejus inſulæ accuratiſſimam deſcriptionem atque hiſtoriam tradat; non tamen hujus Amazonum expeditionis & cladis tam horrendæ quicquam attingit: quam profectò, quæ ejus diligentia eſt, non preſſiſſet ſilentio, ſi veram putaſſet, cùm præſertim ibi tam multa de Achille, & religione inſulæ, ab iis qui eò appuliſſent, & vidiſſent, audita ſe referre teſtetur. In quibus & hoc: Achillem iis qui ad inſulam jam appellunt, vel ei appropinquant, in ſomnis apparere, iiſque ſignificare, qua-

nam ex parte ad insulam commodissimè appellere queant : nec deesse qui affirment, sibi Achillem ipsum non in somnis, sed vigilantibus, palam ac, ut solent Dioscuri, in mali sive antennæ fastigio apparuisse. Cætera de oraculo Achillis, & modo consulendi, tum ritu propitiandi, apud ipsum legi possunt. Quæ cùm tam studiosè ibi ab eo auctore tradantur, verisimile mihi non sit, de illo Amazonum facinore & supplicio taciturum fuisse, si de tali eventu quicquam vel famâ, vel cujuspiam fide digni auctoris testimonio accepisset. Alioqui neminem latere arbitror, quàm sit Philostrati ingenium ad omnem fabularum inventionem pronum, in quo nulli Poëtarum cedit. Sed tamen hanc sive historiam sive fabulam in hac Amazonicarum expeditionum commemoratione silentio prætermittendam non putavi.

Ad hunc locum pertinent & quæ suprà attigi, relata à Plutarcho in Pompeio, de rumore qui incessit per exercitum Romanorum, quòd in pugna

apud Abantem fluvium inita à Pompeio cum Iberibus & Albanis, Amazones suppetias barbaris tulissent, peltarum & cothurnorum argumento, qui ibi quales habuisse Amazones dicuntur, reperti sunt; tametsi ullum in strage corpus muliebre inventum negat. Quod etiam Vopiscus in Aureliano, nempe in eo triumpho quem ille Imperator de Zenobia & Tetrico egit, inter alios captivos, decem mulieres Amazonum titulo ductas fuisse; de qua re sic refert: *Ductæ sunt & decem mulieres, quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat: quum multæ essent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat.* Fides sit penes auctorem; mihi potior Arriani auctoritas, qui, ut jam notavi, ante etiam tempora Alexandri Magni defecisse Amazonum gentem censet.

Possem & quæ Diodorus de Libycarum Amazonum expeditionibus & victoriis fusè exequitur libro & capite quarto, hìc subjungere; sed hæc minùs celebrata, minùsque, ut arbitror,

certa, malim ſtudioſos apud eum auctorem, quàm hîc, legere. Alioqui metuendum mihi, ne viri graves me in hac Amazonicarum expeditionum atque aliarum rerum commemoratione modum potiùs tranſgreſſum arguant, quàm eorum quæ dicenda erant, quædam per negligentiam omiſiſſe. Verumtamen antequam hinc diſcedo, rem ab hoc propoſito non prorſus alienam data occaſione expediam; quo ſcilicet inſtrumenti genere ſoleret iis ſignum pugnandi dari, & Martem accendi. Hujus nobis auctor & fundus diſceptationis Iſidorus, qui Originum lib. 2. cap. 21. ſic de ſiſtro tradit: *Siſtrum ab inventrice vocatum: Iſis enim Ægyptiorum Regina id genus inveniſſe probatur. Juvenalis:*

Iſis & irato feriat mea lumina ſiſtro.

Inde & hoc mulieres percutiunt, quia inventrix hujus generis est mulier. Unde & apud Amazonas ſiſtro ad bellum feminarum exercitus vocabatur. Rurſus idem lib. 18. cap. 4. poſtquam de buccinis & tubis dixit: *Claßica* (inquit) *ſunt cor-*

nua, quæ convocandi causâ erant facta, & à calando classica dicebantur. De quibus Virgilius:

Classica jamque sonant.

Apud Amazonas autem non tuba, sicut à Regibus; sed à Regina sistro vocabatur feminarum exercitus. Mitto etymon absurdum, sistrum ab Iside inventrice appellatum putantis; quod nomen esse Græcum à verbo σείεσθαι formatum constat. Illud de sistri usu apud Amazonas pro tuba & classico, unde acceperit, miror: me quidem nusquam memini legere quicquam ejusmodi apud alium auctorem. Atqui Plutarchus universæ antiquitatis Græcæ & barbaræ studiosissimus non omisisset notare in libro de Iside & Osiride, ubi sistri Isiaci figuram & compositionem tam accuratè describit, si de hoc more Amazonum aliquid olim proditum legisset, vel famâ accepisset.

Quod autem Maro in octavo Æneidos, ubi de pugnæ Actiacæ sculptura in clypeo Æneæ, Cleopatram inducit suos sistro vocantem:

Regina in mediis patrio vocat agmina ſiſtro.

Si ad rem pertinere putavit Iſidorus, ceu Amazonum morem Cleopatra hoc ſigni genere ſecuta eſſet, magnas (pace viri tam docti, & multis nominibus venerandi dico) nugas egerit, ac ſtatim Servii potiori animadverſione redarguetur, quâ oſtendit Reginam illam Ægypti eo faſtu atque ambitione inflatam fuiſſe, ut ſe Deam gereret, atque Iſidem ipſam credi vellet. *Cleopatra* (inquit) *ſibi tantùm aſſumpſerat, ut ſe Iſim vellet videri.* Cujus rei non improvidus Poëta, illi ſiſtrum in manu velut Iſidi poſuit.

Sed & aliunde hoc Iſidori commentum explodi poteſt, nempe Hadriani Imperatoris eruditiſſimi Epigrammate de Amazonum pugna, ubi tubarum clangore eas bellatrices ad certamen ineundum incitatas exhibet:

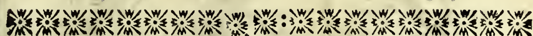
Vt belli ſonuere tubæ, violenta peremit
Hippolyte Theutranta, &c.

Tum etiam hocce monumenti ærei antiquæ artis fragmento è literaria gaza Amici noſtri.

In eo Amazonis ſedentis ſuper arma, gremioque puellulam infantem nudam foventis effigiem ſpectare licet. Trophæum eſſe conjicio, ob aliquam de Amazonibus victoriam reportatam. Armorum congeries indicat, in quibus & pelta Amazonica, item cornu & tuba; præterea mulieris habitus ca-

put prociduum lævâ ſuſtinentis, qualis mœrentium. Sed de hujus monumenti argumento, ut cuique probabilius videbitur, ita judicet.

CAPUT XXVIII.

De Amazonum monumentis, ac primùm de urbe Themiſcyra, Montibus Amazonum, & fluvio Thermodonte.

DICTURO de Amazonum monumentis, in quibus urbes ab iis conditæ, aut habitatæ, aut nominatæ, præcipuum locum tenent, incipiendum videtur ab ea urbe, quæ ipſarum imperii ſedes & præcipuum domicilium fuit. Hæc ſedes memoratur fuiſſe Themiſcyra: quo nomine non modò urbs ipſa, ſed etiam regio in qua ſita eſt, vocatur. De urbe clarum ex Stephano: Θεμίσκυρα (inquit) *πόλις, ἣ ἐστιν αὔπον Θερμώδοντος*. Plinius quoque inter oppida ejus tractus The-

miſcyram nominat in 6. cap. 3. *Fuit oppidum eodem nomine (Thermodon) & alia quinque, Phamizonium, Themiſcyra, Sotira, Amaſia, Comana, nunc Manteium.* Ita & Ptolemæus. Quod autem & locus Themiſcyra diceretur, locupletem teſtem habemus Strabonem lib. 2. his verbis: Τὸ τῶν Ἀμαζόνων πεδίον, τὴν Θεμισκύραν. Sed & Plinium citato loco: *In ora autem ab Amiſo oppidum & flumen Chadiſia, Lycaſtum, à quo Themiſcyra regio.* Utri autem nomen priùs inditum ſit, fortaſſe aliquis ambigat: mihi veriſimilius ab urbe regionem, quàm contrà, eſſe appellatam.

Cæterùm id nomen regioni & urbi inditum ante Amazonum imperium, colligi poteſt ex Juſtini verbis lib. 2. ubi gentis Amazonum originem tradit: *Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Ylinos & Scolopitus, per factionem optimatum, domo pulſi, ingentem juventutem ſecum traxere; & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodonta conſederunt, ſubjectoſque Themiſcyreos campos occupavere.* Quo utique tempore non-

dum Amazonum regnum conditum, neque nomen auditum fuerat: quas postea cæsis maritis arma sumpsisse, ac pace armis parta rempublicam fundasse ibidem traditur. Quòd si tunc campi illi Themiscyrei vocabantur, & ipsam tunc urbem Themiscyram fuisse verisimile est: verisimile, inquam, non necessarium; quia potuit Justinus κατὰ πρόληψιν Themiscyreos campos dicere, qui nondum illis temporibus eo nomine cogniti essent. Neque sanè aliam in partem ejus verborum seriem accipiendam putem, opusque esse Amazonum Themiscyram, neque priùs ab iis conditam, quàm viribus auctis fines tutari possent.

Cæterùm quæ de situ ejus urbis & soli bonitate atque amœnitate tradit, in eodem pæne tractu, Amasia urbe, ortus Strabo, animadvertere operæ pretium est; ex quo nempe vetus Amazonum potentia & imperii majestas intelligatur. Latinè autem conversum hunc locum subjicere, ut prolixiorem, visum est: *Themiscyra campus est, qui par-*

tim pelago alluitur, ad LX. *ſtadia ab urbe (Amiſo) diſtans; partim à montana regione, arboribus denſa & irrigua amnibus qui inde ſcaturiunt: è quibus omnibus unus auctus, nomine Thermodon, campum percurrit. Alter huic æqualis ex Phanaræa fluens, eandem planitiem irrigat, nomine Iris, qui in Ponto exoritur: per mediam autem Comanorum Ponticorum urbem delatus, & per Daximonitidis felicis campum, Occidentem verſus, poſtea apud Gaziura, antiquam regiam, nunc verò deſertam, convertitur ad Septentrionem; poſtea rurſum revertitur ad Ortum, Scylace & fluminibus aliis aſſumptis, & ad ipſa Amaſiæ mœnia, patriæ noſtræ, urbis munitiſſimæ, illatus, egreditur ad Phanaræam, ubi Lycus cum eo circumcurrens, & initia ex Harmenia trahens, nomen amittit. Deinde Themiſcyra, & Ponticum pelagus, aquam hanc excipit. Quapropter hæc planities ſemper roſcida eſt & herbida, & tam boum quàm equorum nutrix, ſemen plurimum recipit panici & milii, imò inexhauſta ubertate pollet: ſemper enim aquæ copia ſiccitati præſtat. Quamobrem nun-*

quam ii homines famem senserunt. Tam largum fructuum sponte nascentium, & agrestium proventum, quæ montium lateri adjacet, regio suppeditat, uvæ scilicet, pyrorum silvestrium, malorum, & nucum; quibus rebus, quocumque tempore in silvas commigrent, abundant. Atque hi fructus modò in arboribus adhuc pendent, modò in foliis, quæ lapsa multa & alta humi jacent, congesti inveniuntur. Multa & ferarum omnis generis venatio propter alimoniæ copiam suppetit. Hæc Strabo de regionis probè sibi compertæ ubertate, quibus eorum vanitas refellitur, qui Amazonas, quòd maza carerent, ceu ἄνευ μάζης; aut Sauropatidas ab esitandis præ inopia lacertis dictas commentantur. Qua de re suprà est à nobis notatum.

De Montibus Amazonum sic idem auctor lib. 11. tradit: Τὴν δὲ Θεμίσκυραν καὶ τὰ περὶ τὸν Θερμώδοντα πεδία καὶ τὰ ὑπερκείμενα ὄρη, ἅπαντες Αμαζόνων καλοῦσι. *Omnes verò Themiscyram, & qui circa Thermodontem campi patent, tum qui imminent regioni montes, Amazonum vo-*

cant. Sed de locis Amazonum nomine dictis, infrà seorsum postea dicemus. Non tamen alienum ab hoc loco de Thermodonte fluvio, ad quem ex adverso, sive è regione Themiscyra sita est, prosequi; cùm præsertim hunc amnem Dionysius Amazonum patriam appellet hoc versu:

Πλαγχθεῖσαι πάτρηθεν, ἀπόπροθι Θερμώδοντος.

Ac primùm, quod ad nomen attinet, hunc priùs Crystallum vocatum fuisse auctor est Plutarchus in libro de Fluminibus, ubi de Thermodonte: Ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Κρύσταλλος· ἐκεῖνος γὰρ καὶ θέρους πήσσεται. *Priùs Crystallus vocabatur, quòd in ipsa etiam æstate frigore concrescat.* Hujus & meminit Eustathius, vel potiùs ab eo scriptore acceptum in suos transtulit commentarios ad Dionysium, qui ejusdem fluminis κρυμώδεας ὄχθας vocat. Ad quæ verba Eustathius: Κρυμώδεις δὲ τὰς τοῦ Θερμώδοντος ὄχθας καλεῖ, διότι ὡς οἱ παλαιοί φασι, καὶ θέρους πήσσεται. Et mox: Διό, φασί, καὶ Κρύσταλλος ποτὲ ὁ Θερμώδων ἐκλήθη. i. e. *Glaciales Thermodontis*

ripas vocat, quia ab antiquis etiam proditum est, hunc fluvium ipso æstatis tempore glaciari. Unde & Chrystallus, inquiunt, Thermodon iste olim dictus est. Ipse verò Dionysius de hoc fluvii hujus antiquo nomine nihil: solùm, cùm sit vehementer gelidus, ad ejus ripas crystallum lapidem gelu instar concretum reperiri dicit.

Κείνου δ' αὖ ποταμοῖο περὶ κρυμώδεας ὄχθας
Τέμνοις κρυστάλλου καθαρὸν λίθον, οἷά τε πάχνην.

i. e. *Illius autem fluvii circa gelidas ripas, crystalli nitidum lapidem, glaciei in modum secare licet.* Hunc etiam Ararem antiquitus vocatum fuisse Scholiastes Apollonii ad lib. 2. Argonaut. nescio unde edoctus refert. Hodie Pormon dici nominis corruptione notant Recentiores. Cæterùm non caret admiratione, quòd qui priùs amnis, ob frigoris sævitiam, crystallus diceretur, postea contrariam adeptus appellationem, Thermodon (cui nomini inest caloris significatio) dictus sit. Id auctor ille libri de Fluminibus exposuerat; nobis invidit vetustas, meliore

capitis illius parte abſumpta. Interim ex eo auctore diſcimus, Tanaim antiquitus Amazonium fuiſſe nominatum, quòd in eo ſolo Amazones lavarentur.

De magnitudine autem hujus amnis, undarumque divortiis & amfractibus, quibus Amazonum regiones ſecat priuſquam in Pontum incidat, videre in primis convenit eundem Apollonium dicto loco, ubi multus eſt & diligens in ejus fluvii deſcriptione, cui alium in terris ſimilem eſſe negat; qui ſcilicet tot ab uno fonte fluentis in mare prorumpat: centum quippe in alveos quatuor minùs, evolvi teſtatur, quod non memini me apud alium ſcriptorem legere.

Τῆς οἵγ' ἐν κόλπῳ προχοαῖς ἐπὶ Θερμώδοντος
Κέλσαν· ἐπεὶ καὶ πόντος ὀρίνετο νισσομένοισι.
Τῷ δ' οὔ τις ποταμῶν ἐναλίγκιος· οὐδὲ ῥέεθρα
Τόσσ' ἐπὶ γαῖαν ἵησι παρὲξ ἕθεν ἄνδιχα βάλλων.
Τετράκις εἰς ἑκατὸν δεύοιτό κεν, εἴ τις ἕκαστα
Πεμπάζοι· μία δ' οἴη ἐτήτυμος ἔπλετο πηγή.

Hunc autem fontem caputque, unde tot undarum curſus procedunt, in Amazonum Montibus eſſe, mox ſubjungit:

Ἠ μὲν τ' ἐξ ὀρέων καταβαίνεται ἠπειρόνδε
Ὑψηλῶν, ἅ τε φασὶν Ἀμαζόνια κλείεσθαι.

Qua autem loci conditione & ingenio idem amnis ab uno fonte ortus in tot abeat fluenta, ibidem Apollonius declarat his versibus:

Ἔνθεν δ' αἰπυτέρην ἐπικίδναται ἔνδοθι γαῖαν
Ἀντικρύ· τῷ καί οἱ ἐπίστροφοί εἰσι κέλευθοι
Αἰεὶ ἄλλυδις ἄλλη, ὅπῃ κύρσειε μάλιστα,
Ἠπείρου χθαμαλῆς εἱλίσσεται· ἡ μὲν ἄπωθεν,
Ἡ δὲ, πέλας. πολέες δὲ πόροι νώνυμνοι ἔασιν,
Ὅππῃ ὑπεξαφύονται· ὁ δ' ἀμφαδὸν ἄμμιγα παύροις
Πόντον ἐς Ἄξεινον κυρτὴν ὑπερεύγεται ἄκρην.

Quæ Scholiastes in pauciora, magisque clara verba confert hunc in modum: Ἐκ τῆς ἀνωτάτω (φησὶ) πηγῆς καταντικρὺ φερόμενον τὸν Θερμώδοντα ὑψηλὴ ὑποδέχεται γῆ. ὅθεν πολλὰς ἔχει ἀπορρύσεις καὶ ἐπιρροφὰς, διὰ τὸ ὕδωρ ἐκτρέπεσθαι. i. e. *Ex altißimo fonte, ex adverso delatum Thermodonta sublimis excipit terra; quo fit ut multiplici lapsu defluat, ac varias in partes flectatur, quod aquarum impetus terrarum obstaculis à recto cursu in diversa trahatur.*

Cæterùm non parum ipse Apollo-

nius à Strabone abit diverſus in fluvi hujus deſcriptione: hic namque in exitu ipſo à fonte Thermodonta in latum ſpatium, aquarum abundantiâ excreſcere dicit, poſtea ex editis locis cadendo, ut dictum eſt, in multiplices undarum tractus diſtrahi: Strabo autem lib. 12. diſertè ex multorum fluviorum, qui montana in regione oriuntur, confluxu unum amnem Thermodonta enatum, exinde in campos Amazonum ferri ſcribit: Ἐκ μὲν οὖν τούτων πληρούμενος ἁπάντων εἷς ποταμὸς διέξεισι τὸ πεδίον Θερμώδων καλούμενος. Tanta interdum auctorum de rebus manifeſtiſſimis diſſenſio eſt. Straboni autem ſummo Geographo, atque in iis regionibus educato, fidem potiùs, quàm Poëtæ adhibendam quis dubitet? Illud interim conſtat, ingentem eſſe hunc fluvium, utpote quem Xenophon lib. 5. ἀναβασ. latum tria plethra, hoc eſt, paſſ. LX. tradat: Ἧξετε ἐπὶ ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων. Magna igitur huic fluvio ab Amazonum juxtà habitan-

tium factis claritas accessit; à quibus etiam ἐνυάλιος, *Martius*, *bellicosus* dicitur Dionysio:

> Ενθ' Αμαζονίδεσσιν ἀπ' οὔρεος Αρμονίοιο
> Λευκὸν ὕδωρ προΐησιν ἐνυάλιος Θερμώδων.

Οὐχ ὅτι αὐτὸς τοιοῦτος, ἀλλ' ὅτι μάχιμοι καὶ τούτου πίνουσαι Αμαζόνες. *Non quia ipse talis, sed quia quæ ex hoc bibunt Amazones, præliis exercitatæ sunt.*

CAPUT XXIX.

De Themiscyreo campo, & diversis Amazonum habitationibus.

DE situ autem Themiscyræ urbis, addo, hanc in edito loco, sive promontorio sitam fuisse: id enim Apollonius 2. Argonaut. haud obscurè indicat his versibus:

> ὅπη δὲ στόμα Θερμώδοντος
> Κόλπῳ ἐν εὐδιόωντι Θεμισκύρειον ἐπ' ἄκρην
> Μύρεται.

Ibi etiam fuisse campum Dœantis; ac

non longè tres urbes Amazonibus habitatas:

> Ενθα ᾗ Δοίαντος πεδίον· σχεδόθεν δὲ πόληες
> Τρισσαὶ Αμαζονίδων.

Rursus in eodem libro de iisdem Amazonibus:

> πεδίον Δοιάντιον ἀμφινέμοντο.

Scholiastes de hoc epitheto: Δοίας καὶ Αλκμων, ἀδελφοί· τίνος ᾗ πατρὸς, οὐ φέρεται, ὥς φησι Φερεκύδης. *Dias & Alcmon, duo fratres fuerunt: quo autem patre, incertum, ut Pherecydes ait.* De oppidis autem ad eum campum sitis sic deinceps idem Scholiastes: Πλησίον ᾗ Δοίαντος πεδίου εἰσὶ τρεῖς πόλεις, ἔνθα κατῴκουν αἱ Αμαζόνες, Λυκαστία, Θεμισκύρα, καὶ Χαλυβία. i. e. *Juxta Dœantis campum tres sunt urbes, in quibus Amazones habitabant, Lycastia, Themiscyra, & Chalybia.* Ubi Chalybiæ nomine intelligit eam regionem, quam Chalybes tenent; de quibus non est nunc disserendi tempus. Obiter nota aliter nominari urbes Amazonum in eo tractu apud Plinium, loco suprà allato. Qua

de re aliis, qui otio magis abundant, conſiderandum relinquo.

Illud magis ad rem pertinet, quod idem Apollonius notat, non ſimul habitaſſe Amazonas in eadem urbe, ſed trifariam diviſas fuiſſe totidem oppidis, à quibus etiam nomina iis indita. Harum namque aliæ Θεμισκύρειαι dicebantur, ab urbe Themiſcyra: aliæ Λυκάστιαι, ab urbe Lycaſtia, de qua modò dictum eſt; vel, ut Scholiaſtes opinatur, à quodam loco in Leucoſyria, ſive Cappadocia: aliæ denique Χαδήσιαι, ita dictæ à verbo χαδέειν, derivato à χάζω, quod ſignificat *recedere* vel *capere*. Verſus adſcribam.

Ενθα Θεμισκύρειαι Αμαζόνες ὡπλίζοντο.
Οὐ γὰρ ὁμηγερέες μίαν ἀμπόλιν, ἀλλ' ἀνὰ γαῖαν
Κεκριμέναι κατὰ φῦλα διάτριχα ναιετάεσκον·
Νόσφι μὲν αἵδ' αὐταί· τῇσιν τότε κοιρανέεσκεν
Ἱππολύτη, νόσφιν δὲ Λυκάστιαι ἀμφενέμοντο,
Νόσφι δ' ἀκοντοβόλοι Χαδήσιαι. ἤματι δ' ἄλλῳ
Νυκτί τ' ἐπιπλομένῃ Χαλύβων παρὰ γαῖαν ἵκοντο.

Quibus poſtremis verſibus ſignificat, earum partem habitaſſe in Chalybum terra, nempe in urbe Chalybia, quam

unam ex earum urbibus fuiſſe, modò ex Scholiaſte annotabamus. Quamobrem non videtur nomen Χαδησίαι pertinere ad illam Amazonicæ habitationis diviſionem, ſed commune eſſe omnium epithetum. Quod haud obſcurè Scholiaſtes ipſe indicat his verbis : Χαδησίας δὲ ἀυτὰς εἶπεν Εκαταῖος ἀπὸ τῆς χαδήσου.

Idem Apollonius meminit inſulæ cujuſdam deſertæ, quæ à nomine Αρης, quod eſt Mars, Aretias diceretur; in qua lapideum Deo templum ab Otrera & Antiope Amazonum Reginis conditum fuiſſe tradit:

Τοὺς παραμειβόμενοι λιαρῇ ἐπικέλσετε νήσῳ
Μήτι παντοίῃ μέγ' ἀναιδέας ἐξελάσαντες
Οἰωνούς, οἳ δῆθεν ἀπειρέσιοι ἐφέπουσι
Νῆσον ἐρημαίην. τῇ μέν τ' ἐνὶ νηὸν Αρηος
Λάϊνεον ποίησαν Αμαζονίδων βασίλειαι
Οτρήρη τε καὶ Αντιόπη.

Nec temere id templum Marti ab iis dicatum, quem & generis ſui auctorem jactarent : ſe enim ejus Dei ſobolem credi volebant, eodem teſte Apollonio eodem lib.

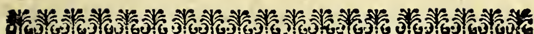
Οὐ γὰρ Ἀμαζονίδες μάλ' ἐπητέες, οὐδὲ θέμισας
Τίουσαι, πεδίον Δοιάντεον ἀμφενέμοντο·
Ἀλλ' ὕβρεις στονόεσσα, καὶ Ἄρεος ἔργα μέμηλε·
Δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν Ἄρεος Ἁρμονίης τε
Νύμφης.

Id autem & aliorum veterum monumentis satis vulgatum, licèt fabulosum. Nam & Lysias Orator in Panegyrico, & Quintus Smyrnæus in Paralipomenis Homeri, & alii complures, huic vulgatæ opinioni, parum de veritate curantes, testimonium reddunt; dum passim earum, ut à Marte genus ducentium, mentionem faciunt. Quò etiam spectat ἐνυαλίου epithetum, quod Dionysius dat Thermodonti, quia ad eum Amazones habitabant: & nomen Areopagi Athenis, quod ei loco inditum fuisse ab Amazonibus quo tempore bellum in Attica gerebant, auctor est Eustathius ad Dionysium: Ἐπλανήθησαν δὲ, φασὶν, αἱ Ἀμαζόνες, ἢ ὅτι κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐστράτευσαν περιοδεύσασαι τὰ βόρεια, καὶ διὰ τοῦ Ἴστρου περαιωσάμεναι, ἀφ' ὧν, ὡς ἐξ Ἄρεος καταγομένων, καὶ ὁ Ἄρειος πάγος ἐν Ἀθήναις ὠνό-

μαςιν , οἷα μέχρι καὶ ἐκεῖ ἐλθουσῶν. i. e. *Amazones, aiunt, variis locis errarunt, aut quia exercitum contra Græciam duxerunt, parte mundi boreali peragrata, ac Istro trajecto. A quibus etiam, ut genus à Marte ducentibus, Areopagus Athenis dictus est, ut quæ armis eò usque penetraverint.* Sed de locis & oppidis quibus nomen dederunt, infrà. De Martis stirpe quâ, ut dixi, gloriabantur, quo id in opinione hominum & fama versatum magis credamus, velim hanc gemmæ sculpturam sanè antiquam, doctorum judicio, qui nobis hujus copiam fecerunt, considerari.

Me autem debere fateor humanitati viri optimi atque eruditissimi Cl. Molineti, qui hanc nobis è Cimeliarchio S. Genovefæ protulit. In hoc igitur sigillo (nam sigillum esse inversa literarum series indicat) Martis planetæ symbolum, quale pingitur in libris Astronomorum, nemo, opinor, non agnoscit.

CAPUT XXX.

De urbe Epheso, & Templo Ephesiæ Dianæ.

IN hac urbium recensione, quæ conditæ ab Amazonibus, & nomen nactæ traduntur, ab Epheso, ut totius Ioniæ clarissima, incipiendum videtur. Sanè hanc Plinius Asiæ lumen vocat: cui Stephanus subscribit; Εφεσος, πόλις Ιωνίας ἐπιφανεστάτη. Tametsi hanc Herodotus Lydiæ urbibus annumerat. Hanc à Smyrna Amazone habitam initio atque nominatam Strabo testatur: primùm enim nomine illius Amazonis dictam fuisse, ipsosque Ephesios inde Smyrnæos. Qua de re testem citat Callinum Poëtam in Oratione ad Jovem: Καὶ Καλλῖνός που ἕτως ὠνόμαζεν αὐτὴν, Σμυρναίους τοὺς Εφεσίους καλῶν ἐν τῷ πρὸς Δία λόγῳ,

Σμυρναίους δ' ἐλέησον.

Tum mox de Amazone: Σμύρνα δ' ἦν

Ἀμαζὼν, ἡ κατέχουσα τὴν Ἔφεσον· ἀφ' ἧς τοὔνομα καὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τῇ πόλει, &c. Stephanus: Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων, ἣν καὶ βασίλισσαν, καὶ πρόσπολον Ἀρτέμιδος εἶναί φησιν· ἐσχηκέναι δὲ καὶ θυγατέρα Ἀμαζόνα, ἀφ' ἧς αἱ Ἀμαζόνες. i. e. *Smyrna dicta est Ephesus ab una Amazonum, quam Reginam, & Dianæ Sacerdotem fuisse aiunt: tum filiam habuisse Amazonem, quæ nomen aliis Amazonibus dederit.* Ita Stephanus, ex quo etiam Eustathius comment. ad Dionysium. Obiter notanda ex hoc loco alia origo nominis Amazonum.

At Plinius disertè ab Amazonibus conditam Ephesum; neque unum, sed plura huic nomina fuisse lib. 5. cap. 29. prodit his verbis: *Ephesus Amazonum opus, multis antè expetita nominibus; Alopes cùm pugnatum apud Trojam est, mox Ortygia, & Morges vocata est, & Smyrna cognomine Trachea, & Samornion, & Ptelea.* De hac nominum varietate similia ferè apud Stephanum: Ἐκαλεῖτο δὲ Σμύρνα, ἀπὸ Σμύρνης τῆς Ἀμαζόνος· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Σάμορνα, καὶ Τραχεῖα, καὶ

Ὀρτυγία, καὶ Πτελέα. Quo ex Stephani loco emendatur Plinianus in voce Samornion pro Samorna.

Quod ad nomen Ptelea attinet, ſunt qui non urbis ipſius nomen, ſed regionis cujuſdam in ea urbe, immo & aliorum eandem eſſe rationem cenſeant. Qua de re pluribus ſuo more diſputat Salmaſius in primo tomo Plinianarum Exercitationum, nempe de Alopes quidem appellatione ſic exiſtimandum; quod Plinius, & quos ſequitur auctores, Epheſum belli Trojani temporibus Alopen dictam tradunt, hac conjectura inductos, quòd Homerus Amazones, à quibus habitata aut condita eſt Epheſus, ex Alope profectas dicat:

Ἐλθόντ' ἐξ Ἀλόπης ὅτ' Ἀμαζονίδων γένος ἐστί.

Cæterùm veteres aliter Ἀλόπην in eo verſu interpretati ſunt; nempe τὴν μεταξὺ Μυσίας καὶ Καρίας καὶ Λυκίας παραλίαν. Nec deſunt qui urbem quoque hoc nomine in Ponto eſſe dicant, unde Pentesilea. Ad hunc modum & de aliis nominibus vir magnus facem no-

bis præfert. *Cæterùm* (inquit) *diversæ illæ omnes quæ recensentur urbis Ephesinæ appellationes, loca urbis fuere diversa sic appellata.* Σμύρνη τόπος *Ephesi fuit, Hipponacte teste, qui Epheso oriundus fuit:* Τρηχεία *mons Ephesi Creophylo apud Athenæum:* ἐπέδραμε τοῦ ὄρεος ἐπιπολὺ, ὃ δὴ καλεῖται Τρηχεία. *Ortygia* ἄλσος *fuit ante urbem, in quo adytum, & fortasse* μαντεῖον. Σάμορνα *vel* Σάμορνος, *Ephesi portus.* Σισύρβη *etiam pars Ephesi fuit.* Πτελέα *denique locus, in quo ædificatum fuit Dianæ templum; unde urbs Ptelea. Stephanus auctor:* Καὶ Πτελέη, ὁ πολίτης Πτελεαῖος, ἦν ᾗ Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐκεῖ. Hactenus eruditissimus Salmasius.

Ex his Dionysii Afri illustratur locus de templo Ephesiæ Dianæ, ædificato ab Amazonibus in ulmi stipite, quem miror Salmasii diligentiam fugisse. Versus adscribam:

Τῶν ἀμφοτέρων γε βορειοτέρην ἐσίδοιο
Παρράλίην Ἔφεσον, μεγάλην πόλιν Ἰοχεαίρης.
Ἔνθα θεῇ ποτὲ νηὸν Ἀμαζονίδες τετύκοντο,
Πρέμνῳ ἔνι πτελέης, περιώσιον ἀνδράσι θαῦμα.

Qui versus sic Latinè sonant: *His am-*

babus magis borealem aſpicies maritimam Epheſum, magnam Dianæ urbem; ubi Deæ quondam templum AmaZones ſtruxerunt, in ulmi ſtipite, ingens hominibus miraculum. Ac de templo ipſo, quod ſit ab Amazonibus conditum, alii etiam tradunt; Mela quidem lib. 1. cap. 15. ſic: *Ibi Epheſus & Dianæ clariſſimum templum, quod Amazones Aſia potitæ conſecraſſe traduntur.* Solinus quoque cap. 43. *Epheſus, in ea urbs clariſsima eſt. Epheſo decus templum Dianæ, Amazonum fabrica, adeò magnificum, ut Xerxes, cùm omnia Aſiatica templa igni daret, huic uni pepercerit.* Id etiam Epheſii videntur voluiſſe indicare peculiari nummo, hoc ſcilicet, quem in Juliæ

Domnæ honorem percuſſere; in quo Amazon expreſſa eſt, taurum ſiſtens ad Dianæ idolum: ſiquidem Amazonis eſt ea effigies, non autem urbis ſive populi ſymbolum.

Quod autem in ulmi ſtipite, quovis ænigmate obſcurius & perplexius videri poſſet, niſi ex dictis pateret, Epheſum, vel ejus regionem quandam, olim Pteleam (quod nomen Græcis ulmum ſonat) vocatam fuiſſe. Quoſdam tamen eo loco Dionyſii non *νηὸν*, *templum*, ſed *βωμὸν*, hoc eſt, *aram*, legiſſe apparet in editione Henr. Stephani, qui ad oram codicis è regione verſus, *βωμὸν* notavit; ut non templum, ſed ara in ulmo ſtructa intelligatur. Cæterùm Callimachus hymno in Dianam, non templum, non aram, ſed *βρέτας*, hoc eſt, ſtatuam Dianæ ſub arboris trunco ab Amazonibus conſecratam refert; tum eam arborem, non ulmum, ut Dionyſius, ſed fagum appellat:

Σοὶ καὶ Ἀμαζονίδες πολέμου ἐπιθυμήτειραι
Ἐν ποτε παῤῥαλίῃ Ἐφέσου βρέτας ἱδρύσαντο
Φηγῷ ὑπὸ πρέμνῳ.

In hoc verò nulla eſt difficultas, nulla admiratio: quid enim magis promptum, quàm ſimulacrum ſub fago conſtituere ad venerationem? Sed ingens profectò ſcriptorum diſſenſio, aliis Dianæ templum ab Amazonibus conditum dicentibus, aliis aram aut ſimulacrum duntaxat conſecratum. Quidam ſic eos conciliare conantur, ut velint Amazonas ſimulacro Dianæ voviſſe, ut ſacram ædem ei dedicarent. Ita Claudius Menetreius in expoſitione ſymbolorum ſtatuæ Dianæ. Mihi probabilius videtur, initio conſecratum ab Amazonibus Dianæ ſimulacrum tantùm; poſtea autem & templum illi ab iiſdem conſtructum non in arbore ulmo, ut Dionyſii verba ſonant, ſed in ea Epheſi urbis parte, quam πτελέων, hoc eſt, ulmum, dictam fuiſſe oſtendimus.

Cæterùm cùm audis Epheſiæ Dianæ templum ab Amazonibus conditum, cave illud templum cogites, quod inter orbis miracula habitum fuit, quadringentorum ac viginti annorum

ſpatio à tota Aſia, auctore Plinio lib. 36. perfectum: ſed quale à mulieribus barbaris illo ævo fieri potuit. Tametſi Dionyſius loco allato ipſum Amazonum templum περιώσιον ἀνδράσι θαῦμα, *ſingulare viris miraculum* vocat; & Solinus Epheſo decus, illud ipſum templum fuiſſe dicit. Mihi autem veriſimilius videtur, non uno tempore neque ab iiſdem fuiſſe ad tantam operis magnificentiam perductum; conatum Amazonibus & exemplum tribui poſſe; cætera quæ admirationem facerent, poſteriùs & variis temporibus addita. Sed locum illum Plinii lib. 36. cap. 19. adſcribere placet, ex quo aliqua ejus admirabilis ſtructuræ idea & ſpecies concipiatur. *Magnificentiæ veræ admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis, vel, ut alii volunt, quadringentis viginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terræ motus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſum ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtravere carbonibus, dein velleribus lanæ. Uni-*

verso templo est longitudo quadringentorum viginti quinque pedum, latitudo ducentorum viginti. Columnæ centum viginti septem à singulis Regibus factæ; sexaginta pedum altitudine; ex iis triginta sex cælatæ. Nec pigebit quæ idem de materia ejus templi lib. 16. tradit, subnectere: *Buxum maximè æternam putant, ebenum, & cupressum, cedrumque, claro de omnibus materiis judicio in templo Ephesiæ Dianæ, utpote cùm totâ Asiâ extruente quadringentis annis peractum sit. Convenit tectum ejus esse de cedrinis trabibus. De ipso simulacro Deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno esse tradunt. Mutianus ter Consul, ex his qui proximè viso eo scripsere, vitigineum & nunquam mutatum, septies restituto templo.* Miror interim Plinium hîc tacere de Xenophonte, qui idolum istud Dianæ Ephesiæ aureum fuisse tradit, lib. 5. Αναβασ. ubi templum & signum quod eidem Deæ Scilunte posuerat, cum illis quæ Ephesi erant, comparat: Ὁ δὲ ναὸς, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασαι, καὶ τὸ ξοανὸν ἔοικεν, ὡς κυπαρίσσινον χρυ-

σοῦ ὄντι τοῦ ἐν Ἐφέσῳ. i. e. *Istud verò templum, cùm sit parvum, ad magni illius quod Ephesi est, similitudinem constructum est, ipsumque Deæ simulacrum Ephesino simile, quantùm cypressinum aureo esse potest.* De valvis autem idem Plinius sic paulò infrà subjungit: *Valvas esse è cupresso, & quadringentis propè annis durare materiam omnem novæ similem. Id quoque notandum, valvas in glutinis compage quadriennio fuisse.* Accepit à Theophrasto, cujus hæc sunt verba lib. 5. cap. 5. de hist. plantarum: Τούτων δὲ χρονιώτατα δοκεῖ τὰ κυπαρίττινα εἶναι. τὰ γοῦν ἐν Ἐφέσῳ ἐξ ὧν αἱ θύραι τοῦ νεὼ τεθησαυρισμέναι, τέτταρας ἔκειτο γενεάς.

Utinam verò (quando accidit, ut templi ejus mentionem faceremus) integer nobis extaret libellus Philonis Byzantii de septem Orbis Miraculis, & non eo capite, in quo ejus descriptionem dabat, mutilus esset: sed tamen ex iis quæ ejus capitis supersunt, intelligi potest, quantæ id opus molis & miraculi fuerit. Hæc igitur subjungere visum est.

ΘΕΑΜΑ ϛʹ.

Ο ἐν Εφέσῳ ναὸς τῆς Αρτέμιδος.

Ο τῆς Αρτέμιδος ναὸς ἐν Εφέσῳ μόνος ἐστὶ θεῶν οἶκος. πεισθήσεται γὰρ ὁ θεασάμενος τὸν τόπον ἐνηλλάχθαι, καὶ τὸν οὐρανὸν τῆς ἀθανασίας κόσμον ἐπὶ γῆς ἐπηρεῖσθαι. Γίγαντες γὰρ, ἢ τῶν Αλωέως παίδων οἱ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐργάσαντο ὄρεσι χωννύοντες τὸν οὐ ναὸν, ἀλλ' ὄλυμπον· ὥστε τῆς μὲν ἐπιβολῆς τολμηρότερον εἶναι τὸν πόνον, τοῦ πόνου δὲ τὴν τέχνην. τὸ γὰρ ἔδαφος τῆς ὑποκειμένης γῆς λύσας ὁ τεχνίτης, καὶ τὰ βάθη τῶν ὀρυγμάτων καταβιβάσας, εἰς ἄπειρον ἐβάλετο τὴν κατώρυγα θεμελίωσιν, ὀρῶν λατομίας δαπανήσας εἰς τὰ κατὰ γῆν καλυπτόμενα τῶν ἔργων. ἐρείσας δὲ τὴν ἀσφάλειαν ἀσάλευτον καὶ προϋποθεὶς τὸν Ατλαντα τοῖς βάρεσι τῶν μελλόντων ἐπαπερείδεσθαι, πρῶτον μὲν ἔξωθεν ἐβάλετο κρηπῖδα δεκάβαθμον διεγείρων πρὸς βάσιν μετεωροφανὲς, καὶ περι . . . .

Quæ ſic Latinè vertit eximia vir eruditione Holſtenius, cujus induſtriæ hunc Philonis Byzantii libellum debemus.

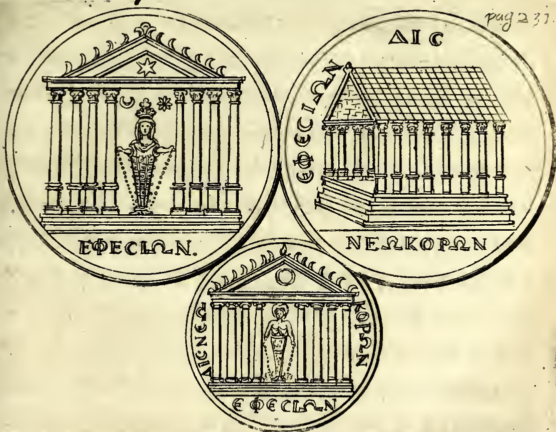
VI. Miraculum.

Templum Ephesiæ Dianæ.

Dianæ Ephesiæ templum, unicum est deorum domicilium. Quisquis enim spectaverit, credet permutatis invicem locis mundum cœlestem immortalium deorum in terras demigrasse. Nam Gigantes vel Aloïdæ cœlum conscendere aggressi, aggestis montibus non templum, sed olympum struxere; ita ut labor inceptum, ars laborem audaciâ superet. Artifex enim dimoto solo quod suberat, actisque in immensam profunditatem fossis, fundamenta altioribus cuniculis jecit, ita ut montium lapidicinas operibus subterraneis exhauriret. Sed strato inconcussæ soliditatis firmamento, & præsupposito Atlante ad superincumbituri operis pondera sustinenda, principio quidem crepidinem decem graduum extrinsecus posuit, quæ basis elevatioris vice fungeretur, &c. Reliqua ejus capitis, quod accuratam templi descriptionem continebat, nobis invidit vetustas: sed tamen ex his fundamentis quæ ibi exponuntur, quivis facilè æstimare po-

test, quantam ædificii superstructi molem & magnificentiam esse oportuerit, cui sustinendæ montes ipsi lapidicinis exhausti vix suffecerint, atque ipsa terræ natura sinu altiùs in immensam profunditatem effosso laboraverit.

Nunc igitur, quando res nobis temporum injuriâ ad nummos, tanquam ad Triarios rediit, templi formam, qualem nummi sanctioris monetæ à doctis propositi exhibent, studiosorum oculis subjicere visum est.

CAPUT XXXI.

De Smyrna, & Asia urbibus; item de palude Asia, & prato. Cur in quibusdam nummis Amazon exprimitur templum manu sustinens.

POSTQUAM de Epheso totius Ioniæ urbium clarissima diximus, consequens videtur, ut ad alias Amazonum nomen præferentes veniamus; quarum aliquot Strabo ipse lib. 11. refert hunc in modum: Ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε αὐτὰ καὶ νῦν λέγεται περὶ αὐτῶν (Ἀμαζόνων.) ἐπιτείνει δὲ τὴν ἰδιότητα, καὶ τὸ πιστεύεσθαι τὰ παλαιὰ μᾶλλον, ἢ τὰ νῦν. κτίσεις γοῦν πόλεων καὶ ἐπωνυμίαι λέγονται, καθάπερ Ἐφέσου, καὶ Σμύρνης, καὶ Κύμης, καὶ Μυρίνης, καὶ Πάφου, καὶ ἄλλα ὑπομνήματα. i. e. *Quin eadem nunc de iis prædicantur: auget verò rei singularis admirationem, quod antiquis quàm recentibus fides faciliùs adhibetur: urbes quidem ab iis conditæ denominatæque ferun-*

tur, Ephesus, Smyrna, Cuma, Myrina, Paphus; aliaque exstant monumenta, &c. Nunc itaque de Smyrna & aliis, quarum aliquam notitiam ex veterum monumentis accipere potuimus, dicamus.

Quòd igitur Smyrna inter Ioniæ urbes clara, ab Amazone fundata appellataque sit, non solùm Strabo ut rem vulgò creditam & famâ proditam refert; sed etiam Stephanus Byzantius ut certam confirmat: Σμύρνα (inquit) πόλις Ἰωνίας, ἣν πρώτην ἔκτισε καὶ ᾤκισε Τάνταλος. καὶ τότε μὲν Ναύλοχον, ὕστερον δὲ Σμύρνα προσηγορεύθη, ἀπὸ Σμύρνης Ἀμαζόνος κατασχούσης τὴν Ἔφεσον. i. e. *Smyrna urbs Ioniæ, quam primam condidit, & habitavit Tantalus. Ac tunc quidem Naulochum, postea verò Smyrna dicta est à Smyrna Amazone Epheso potita.* Quin antiqui nominis hujus vestigia adhuc retinet nomen recens hujus urbis: nunc enim Ismir dici notant viri docti, paulum detorto à Smyrna vocabulo. Idem ex veteribus nummorum formis confirmare licet, quorum ma-

gna apud doctos semper fuit auctoritas ad fidem faciendam; maxima hisce temporibus, præsertim apud urbanioris notæ homines, quibus nihil hacce in rerum antiquarum investigatione satis constitutum videtur, nisi idem aliquo nummorum aut aliorum ejusmodi monumentorum testimonio etiam demonstretur. Horum igitur exemplo inductus, atque patrocinio fretus, quodcumque nummorum occurret, quod ad Amazonas quoquo modo pertinere videbitur, audacter proferam.

De Smyrna igitur, quòd inter urbes ab Amazonibus conditas & nominatas, meritò referatur, plures sunt nummi qui fidem faciant. Ac primùm is, quem suprà ex Petri Seguini viri eruditissimi Museo proferebamus, cùm de Amazonia securi ageremus, à Smyrnæis percussus, quem hîc reponere nihil necesse est, cùm cuivis promptum sit revisere eum locum, ubi ejus similitudinem apposuimus, vel etiam apud ipsum Seguinum contemplari.

Sed idem alio è Gaza literaria Amici noſtri confirmare libet.

Porrò in hoc genere dignus in primis, qui attentiùs conſideretur, luculentus Gordiani Imperatoris nummus, cujus nuper copia nobis facta eſt. In hoc duæ apparent mulieres ſtantes ex adverſo, ambæ turrito capite : ſed ea, quam proxima inſcriptio Smyrnæ urbis ſymbolum eſſe docet, dextrâ extentâ templum ſuſtinet, lævâ peltam & bipennem ; quod ejus urbis fundamentum & nomen ab Amazone poſitum non obſcurè confirmat ; eoque magis, quòd alterius mulieris effigies nihil ſimile habet. Cùmque iſta cultum militarem præferat ; illi mulierum ritu veſtis ad pedes imos demiſſa : ſed & ſiniſtrâ manu haſtam, dextrâ pateram tenet ;

dem præterea ad pedes ara accensa: illi rostrum navis: ponè hanc inscriptio, ACIA; juxta alteram ΣΜΥΡΝΑ: suprà in medio ΟΜΟΝΟΙΑ. Nemo igitur non fateatur, vel hoc solo peltæ & bipennis Amazoniæ indicio, Smyrnam ab Amazone conditam, vel certè nominatam fuisse. Quod ut meliùs omnes intelligant, nummi ipsius similitudinem oculis subjiciendam curavi, quam quidem Amici nostri officiosæ sedulitati debemus; ille autem doctrina & pietate percelebri viro, Joberto è Societate Jesu, qui ipsi (quæ est ejus humanitas) hunc nummum insignem utendum dedit.

Lucro interim apponendum, quòd Asiam urbem olim nobilissimam fuisse ex hoc nummo edocemur. Neque enim dubitandum videtur, quin quæ ibi Asia ex adverso opponitur Smyrnæ, urbs potiùs, quàm pars nostri orbis cogniti, censeri debeat; ea scilicet urbs, cujus Stephanus in hac voce mentionem facit: Ἀσία πόλις Λυδίας παρὰ τῷ Τμώλῳ, ἐν ᾗ ἡ τρίχορδος εὑρέθη κιθάρα, &c. *Asia, urbs Lydiæ juxta Tmolum, in qua trichordos cithara inventa fuit.* Quàm clara autem & celebris olim fuerit, ex eodem auctore intelligi potest; subdit enim paulò pòst: Ἦν ἐμπόριον κοινὸν τῶν τε Ἀσιανῶν, καὶ τῶν Εὐρωπαίων καὶ Νομάδων. *Erat verò emporium commune Asianorum, Europæorum & Nomadum.* Ita gentium è tribus orbis nostri partibus concursu celebrem fuisse hæc lectio indicat, si recta est: sed delendum καὶ ante Νομάδων, Strabonis verbis ex lib. 11. pridem monuit Salmasius. Hinc admiratio viri eruditissimi Thomæ de Pinedo in comment. ad Stephanum: *Miror* (inquit)

hanc tam celebrem urbem à nemine præter Stephanum & Suidam memorari: & Suidas à nostro accepit. Nescio an à diphthera Jovis hanc urbem deprompserit auctor noster. Neque ego, neque alius fortasse quisquam dixerit, unde acceperit Stephanus: sed tamen non dubito, hunc habuisse suos auctores, quorum scripta ad nos non pervenerunt. Interim Pinedo assentior, neminem exstare auctorem, qui Asiæ urbis fecerit mentionem, præter Stephanum hunc, & Suidam qui ab eo accepit. Nam quæ à Ptolemæo memoratur ejus nominis lib. 6. Ἄγρα, Ἄρακκα, Ἀσία, nihil ad Asiam hanc, de qua agimus, attinet: hæc quippe Lydiæ urbs est in Asia minore; illa in majore Asia, nempe urbs Susianæ provinciæ juxta Tigrim.

Interim de Asia regione, in qua urbs sita est, palude, & pratorum cycnis resonantium amœnitate non tacent Poëtæ; in his Homerus lib. 2. Iliad. his versibus:

Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα,
Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσι.

De cycnis & aliis avibus loquitur. Maro etiam imitatione Homeri, libro I. Georgic.

Iam varias pelagi volucres, & quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

Et in septimo magni operis:

Ceu quondam nivei liquida inter nubila cycni
Cùm se se è pastu referunt, & longa canoros
Dant per colla modos, sonat amnis, & Asia longè
Pulsa palus.

Sed redeo ad illam effigiem, quæ Smyrnam repræsentat: non solùm enim peltâ & bipenni fundatricem Amazonem testatur, sed etiam dextrâ exporrectâ templum sustinet, non modò in hoc nummo Gordiani, sed etiam in aliis plerisque ejusdem urbis, quod quorsum spectet, meritò aliquis requirat. Amicus noster putat Amazonis ipsius esse id templum, quòd hanc populares numinis loco haberent, & divinis honoribus prosequerentur, templo scilicet, arâ & cætero cultu. Pro numinibus autem habitas fuisse in urbibus suis Amazonas, variorum numismatum inductione probat, in qui-

bus nudæ Deorum ritu Amazones ſpectantur. Id enim proprium eſſe Deorum ſciſcit, ut nudæ eorum effigies ponantur. Sic in hoc Smyrnæorum nummo Amazon nuda vertice turrito, bipennem dextrâ tenens, habitu & majeſtate Deæ ſedet.

Hujuſmodi & hic Thyatirenorum nummus in Galieni Imperatoris honorem ſignatus. Nam & hic Amazonem exhibet ſtantem, nudo corpore, manu altera bipennem, altera frondoſum ramum tenentem; juxta autem, ſimulacrum Dianæ Epheſiæ.

Sed

Sed & alio hanc ſuam de Amazonum conſecratione conjecturam confirmat argumento; quod ſcilicet legitur apud nuperum auctorem Relationum Imperii Ottomanici, hiſce etiam temporibus, Smyrnæ viſi ſupra portam caſtelli ſive arcis, mulieris protomen, hoc eſt, ſuperiorem partem, (buſtum vulgò dicimus) coloſſea magnitudine, hancque ab incolis, Smyrnæ Amazonis quæ urbem condidit, imaginem credi: hoc, inquam, idem Vir egregius in argumentum trahit

Amazonum conſecrationis, & divini iis exhibiti cultus; quod ſolis Diis, aut qui in Deos meritorum admiratione, vel populorum adulatione relati ex hominibus eſſent, ſtatuæ coloſſales conſecrari ſolerent. Addit, in aliis nummis pleriſque Deos Deaſque cerni ad hunc modum, ſuum templum tenentes. Cùm ergo ex his appareat, Amazones divinis apud populares ſuos affectas fuiſſe honoribus, ac templis donatas; conſequens putat Vir eruditus, vel certè rationi conſentaneum, nonnullis earum templum in manu, quod conſecrationis fidem faceret, poſitum fuiſſe. Hæc Vir ille eruditus, cujus opinionem antequam dimitto, novo argumento ex Plutarcho confirmare libet, qui in Theſeo, feſta Amazonibus, & ſacra Athenis celebrari ſolita refert: Ἀλλὰ τοῦγε τὸν πόλεμον εἰς σπόνδας τελευτῆσαι, μαρτύριόν ἐστιν, ἥτε τοῦ τόπου κλῆσις τοῦ παρὰ τὸ Θησεῖον, ὅνπερ ὁρκωμόσιον καλοῦσιν, ἥτε γινομένη πάλαι θυσία ταῖς Ἀμαζόσι πρὸ τῶν Θησείων. *Verùm quod iſtud bellum fœdere ac certis condi-*

tionibus compositum fuerit, loci nomen testatur juxta Thesei sacellum, quem à pace ibi juramento sancita, Horcomosium vocant, atque etiam sacrificium, quod antiquitus solebat fieri Amazonibus, ante Thesei festa.

Has igitur conjecturas, quòd mihi acutæ & eruditæ videntur, nolui silentio præterire. Nec secius quid mihi de hac templi in manu Amazonum positi effigie in mentem venit, subjungam: Ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις ἥδε βροτοῖσι. Crediderim ego, templi Ephesiæ Dianæ esse hanc effigiem, quod ei ab Amazonibus exstructum atque consecratum suprà Dionysii Περιηγητοῦ testimonio ostendimus. Quâ structurâ & pietate erga Deam multùm sibi eas mulieres placuisse, haud dubium. Quod cùm satis famâ vulgatum esset, & creditum, perquam consentaneum mihi & verisimile videtur, homines eâ famâ impulsos, cùm in nummis Amazonum effigiem exprimerent, inter alia insignia, templi etiam ejus similitudinem posuisse, quod maximè ad

earum honorem pertinere intelligerent: manu autem templum ſuſtinentes feciſſe, argumento, quòd ab iis fundatum atque conſtructum illud ædificium eſſet. Et ſanè ſemper Amazonum gloriam cum Dianæ religione & cultu conjunctam fuiſſe, ac de omnibus, ut de illius Deæ miniſtris & ſacerdotibus judicatum, locus Euſtathii in commentariis ad Dionyſii *περιήγησιν*, quemvis non nimiùm pertinacem convincat. Verba adſcribam: *Τὴν δὲ Ἔφεσον τὸ κύριον ὄνομα (γυνὴ γὰρ ἡ Ἔφεσος, ἀφ' ἧς ἡ πόλις ὀνομάζεται) πρόσπολον Ἀρτέμιδος φασὶ, καὶ θυγατέρα αὐτῆς τὴν Ἀμαζὼ ἱστοροῦσιν, ἀφ' ἧς αἱ Ἀμαζόνες.* i. e. *Epheſum verò proprium nomen (mulier namque Epheſus, à qua nomen urbi inditum) Dianæ famulam fuiſſe dicunt; huic autem filiam fuiſſe Amazonem, unde Amazones poſtea nuncupatæ.* Ex quibus verbis intelligi poteſt, eam feminam quæ Epheſus diceretur, Reginam fuiſſe earum mulierum, quæ poſtea Amazones dictæ ſunt; eandemque Dianæ miniſtram, cui & templum pri-

mùm in urbe ab se condita exstruxerit. Ephesum namque urbem, Amazonum opus fuisse testatur Plinius. Eâdemque historiâ probatur, eidem ministerio vel certè religioni arctiùs fuisse addictam gentem Amazonum, quibus Amazo Reginæ filia, ac, ut credi par est, regni & sacri ministerii hæres nomen dedisset, ut non magis nominis, quàm pietatis in Deam & sacrorum hæredes essent. Hinc sacra apud eas in honorem Dianæ & Martis celebrari solita, nomine ταυροπόλια, auctore Diodoro lib. 3. Hesychius autem in hac voce, quæ ad solemne sacrum Artemidi adducerentur, sic appellata tradit: ταυροπόλια, ἃ εἰς ἑορτὴν ἄγουσιν Ἀρτέμιδι. Quæ sacra ab Amazonibus primùm in illius Deæ honorem instituta fuisse verisimile est. Ratio nominis, opinor, quod tauri potissimum Dianæ ibi immolarentur: quam conjecturam confirmare videtur nummus Juliæ Domnæ ab Ephesiis signatus, in quo Amazon expressa taurum sistens ante simulacrum Dianæ, cujus

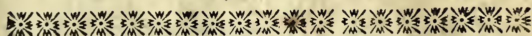
typum suprà appositum denuò exhibemus.

Quin templum Dianæ, nomine ταυροπόλιον, in Icaria insula fuisse Strabo lib. 14. testatur, ipsamque Dianam ταυροπόλον vocatam fuisse proditum, cujus epitheti diversæ apud Grammaticos causæ feruntur.

Sed & nostram hanc expositionem de templo in manu Amazonum, ille ipse Thyatirenorum nummus suprà exhibitus non parum commendat, in quo assistens idolo Dianæ Ephesiæ Amazon exprimitur, frondosam virgam in manu habens, in ministerii sacri argumentum. Sed de his satis, vel potiùs nimiùm; & vereor ne mo-

dum excesserim tractando, quæ obiter tantùm fortasse attingenda fuerunt. Transeamus ad alia Amazonicæ notitiæ oppida & monumenta.

CAPUT XXXII.

De Thyatira, & bipennis symbolo in nummis.

QUI de Smyrna urbe ex nummis dicit, necesse est & Thyatiræ mentionem faciat, propter concordiam quæ inter utrumque populum fuit, utriusque consensu nummis posteritati consignatam. Quæ tamen urbs an Amazonis opus fuerit, aut quâpiam aliâ causâ nomen ab earum aliqua nacta sit, meritò ambigi potest, nullo auctore nobis superstite, cujus testimonio id probetur; immo planè contrarium tradente Stephano de hujus urbis nomine: *Θυάτειρα πόλις Λυδίας, ἡ πρότερον Πελόπεια, καὶ Σεμίραμις, ἀπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος Λυσιμάχῳ πολε-*

μουῦτος, καὶ ἀκούσαντος ὅτι θυγάτηρ αὐτῷ γέγονε, τὴν πόλιν ἐκάλεσε Θυγάτειρα. i.e. *Thyatira, urbs eſt Lydiæ, quæ priùs Pelopea & Semiramis dicebatur; à Seleuco autem Nicatoris filio novum adepta eſt nomen. Cui cùm bellum eſſet cum Lyſimacho, & domo abeſſet, nuntio allato, quod filia ipſi nata eſſet, ſtatim edixit, ut urbs* Θυγάτειρα, *quod Græcis filiam ſonat, exinde appellaretur; unde poſtea uno elemento vocabuli extrito Thyatira dici cœpit.* Si igitur à Seleuco Rege, tali occaſione, urbs hæc Thyatira dicta eſt; non ergo à Thyatira Amazone.

Sed neque celebres hujus ætatis Antiquarios video inter urbes ab Amazonibus conditas aut nominatas Thyatiram referre: non enim Seguinus, non Goltzius, non Patinus, viri nummariæ antiquitatis apprimè periti. Quin Patinus in eo nummo, quem ſuprà ex ejus Theſauro depromptum expreſſimus, utriuſque populi conſenſu in Senatus Romani honorem percuſſo, duas humanas effigies ſic diſtinguit, ut eam ſolùm quæ Smyrneum populum re-

præſentat, aliquid Amazonicum præferre, indubitato bipennis & peltæ Amazoniæ argumento fateatur; alteram verò quæ Thyatirenos indicat, ſimplici feminæ habitu aut ipſam urbem, aut urbis Genium oculis ſubjicere; quod nullum in ea mulieris effigie Amazoniæ gentis inſigne notetur. Nec verba ejus pigebit adſcribere : *Thyatireni & Smyrnæi, vicini Aſiæ minoris populi, unanimi conſenſu nummum cuderunt. Illi ſub habitu Deæ ſignantur : caput cingunt turres in coronæ formam, quibus vel urbes ipſæ, vel genii urbium fungebantur. Smyrnæi frequenter occurrunt in antiquis numiſmatibus, ſub habitu viri clypeum tenentis & bipennem. Conjectura eſt, ſub eo latere Amazonem, quæ Smyrnæ nomen dedit*. Quibus verbis exertè fatetur latere Amazonem in Smyrnæorum ſymbolo, propter bipennem & Amazonicam peltam: in illo autem quod Thyatirenos ſignat, nihil Amazonicum deprehendi.

Sed tamen non deſunt, qui Thyatiram in illo cenſu urbium ab Amazo-

nibus conditarum numerandam arbitrentur. Quod enim ejus effigies in nummo memorato, nullum habitu & armis proprium Amazonium insigne præfert, hoc quidem eò pertinet, ut ea effigies non Amazonis, sed Thyatiræ urbis, aut Genii illi præsidentis credatur; non tamen continuò est negandum, Thyatiram fuisse in eo albo urbium, quibus Amazones nomen dederunt, quia nihil Amazonicum suo symbolo præferat; si quidem ejus effigies in proposito nummo, haud obscurè Amazonem, minore quidem modulo expressam, sed tamen satis conspicuam, in manu habet, in qua quivis non hebeti visu, facilè citra etiam microscopium, turritum verticem & bipennim deprehendat. Quid ergo sibi vult Amazonis effigies in manu mulieris illius, quæ Thyatiram repræsentat, nisi quòd & hanc urbem à cognomine Amazone fundatam aut vocatam fuisse fama olim vulgatum & celebratum fuit?

Sed & alterius nummi argumento hanc urbem Amazoni aſſerunt, hujus ſcilicet, quem à Thyatirenis ſignatum fuiſſe inſcriptio indicat.

Cùm enim hujus numiſmatis facies altera mulieris effigiem, altera bipen-

nem repræſentet, ex bipennis figura conjecturam faciunt de altera viri ſagaces, nec poſſe alterius, quàm Amazonis eſſe eam effigiem, Amazoniæ bipennis argumento colligunt. Quod genus argumenti tanti faciunt, ut quocumque in nummo bipennem vident figuratam, ſubeſſe Amazonem non dubitent. Proinde & in his Marci Aurelii Imperatoris, & aliis ejuſmodi, de quibus poſtea.

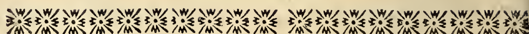

Nec verò alii nummi deſunt, quibus idem oppidum probabiliter Amazoni vindicetur, ille in primis Galieni Imperatoris, qui inſcriptus eſt, ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ, ſuprà exhibitus à nobis; in quo nemo non videt ſtare

Amazonem nudam, cum bipenni, juxta Dianæ Ephesiæ ſimulacrum. Symbolum igitur Thyatiræ urbis Amazon; quare autem, niſi quia ab Amazone condita olim aut nominata? Quibus adjungi poteſt nummus Caracallæ hic modico ære ſignatus, in cujus medio ſtat mulier manu alterâ bipennem haſtæ inſtar oblongam tenens, alterâ ſigillum victoriæ; inſcriptio in ambitu ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ.

Hæc, ſi qua fides antiquis nummis, fidem facere poſſunt, Thyatiram meritò inter ea oppida eſſe ponendam, quibus Amazones aut exordium aut nomen dederunt.

CAPUT XXXIII.

De Myrina & Cuma.

MYRINAM olim pro Smyrna à nonnullis usurpatam fuisse, variis auctorum locis ostendit flumen literarum Salmasius : nos hîc de Myrina propriè dicta agimus. Est autem duplex eo nomine urbs : una quidem in Lemno insula, ignobile oppidum, quod nunc totius insulæ nomine vocatur Lemnos, auctore Petro Bellonio lib. 1. Observationum cap. 25. Altera in Æolide, de qua nobis sermo habendus. Hanc igitur inter appellata ab Amazonibus oppida haud obscurè refert Strabo lib. 11. dictam nempe ab Amazone ibi sepulta; quod versibus Homeri probat eo ipso loco ubi de Cuma: Τὸ δ᾽ ὄνομα αὐτὸ Ἀμαζόνος τῇ πόλει τεθεῖσθαι· καθάπερ καὶ τῇ Μυρίνῃ ἀπὸ τῆς ἐν Τρωικῷ πεδίῳ κειμένης ὑπὸ τῇ Βατιείᾳ·

Τὴν, ἤτοι ἄνδρες Βατίειαν κικλήσκουσιν
Ἀθάνατοι δέ τε σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης.

id eſt: *Nomen urbi (Cumæ) ab Amazone quadam inditum putant; quemadmodum & Myrina, ab Amazone quæ ſub Batiea in campo Trojano ſita eſt:*

Hanc homines ipſi Batieam nomine dicunt:
Aſt immortales agilis monumenta Myrinæ.

Notandum obiter epithetum πολύσκαρθμος, minimè otioſum, quo ſummus vatum, mirandam Amazonis illius agilitatem & robur ad corpus variis & crebris ſaltibus tollendum, hucque illud impetu tranſmittendum deſignare voluit. Nam & Maro idem mihi in ſua viragine, miro verborum ambitu lib. 7. Æneid. his verſibus expreſſiſſe videtur:

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Culmina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas;
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter celeres, nec tingeret æquore plantas.

Hæc Quintilianus, & alii per hyperbolen dicta accipiunt: ego de mirabili ad locorum ſpatia ſaltibus tranſmittenda velocitate interpretor; talique verborum ambitu nihil aliud voluiſſe Virgilium, quàm quod Homerus memo-

rato epitheto. Sed hæc, ut dixi, obiter. Meminit & Diodorus Siculus Myrinæ Amazonum Reginæ, Antiquit. lib. & cap. 4. quam in Libya res gessisse priusquam in Europam transiret, idque multis seculis, antequam Græcis Amazonum nomen innotuisset, tradit, ut suprà notavimus. Qua de re ipse viderit. Sed & alio loco idem Strabo apertè Myrinam inter urbes ab Amazonibus, quà conditas, quà appellatas refert eodem lib. 11. verbis suprà allatis: Κτίσεις γοῦν πόλεων, καὶ ἐπωνυμίαι λέγονται καθάπερ Ἐφέσου, καὶ Σμύρνης, καὶ Κύμης, καὶ Μυρίνης, καὶ Πάφου, &c. Quo in urbium ejusmodi catalogo expressè Myrinam ponit, idque testimonio Homeri, quem explicat: cùm enim hic simpliciter σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης vocet: Strabo hanc fuisse Amazonem declarat.

Hactenus de testimoniis quæ ex literis petuntur. Quod autem ad eam fidem attinet, quæ per nummorum inspectionem contingit, nulla mihi videtur satis liquida & certa cognitio ex

his elici posse. Quod enim Amicus noster huc spectare censet nummum à Myrinæis percussum, pridem à Tristano in Commentariis historicis prolatum hoc exemplo;

meo quidem judicio non caret difficultate. Ipse Amazonis effigiem esse contendit, quam prior nummi pars lauro coronatam exhibet; contrà Apollinis similitudinem esse contendit Tristanus: *Sine dubio* (inquit) *hæc effigies est Apollinis, nempe Myrinæi & Grynæi, ita ut ii populi hunc iis in locis colebant, expressi.* In parte autem aversa convenit, expressam esse Apollinis sacerdo-

tem, cùm laurei rami argumento, quem ea mulier manu præfert, tum vasis ansati ad pedes depositi, ad usum, ut verisimile est, sacrorum. Nulla igitur est hac quidem in parte difficultas, in altera autem non levis. Non enim solus Tristanus ibi vultum esse Apollinis censet, sed etiam Ludovicus Nonnius in Commentario ad Goltzii Græciam, ubi de Myrina agit: *Nummus* (inquit) *ab una parte Apollinem, ab altera fœminam seminudam exprimit*. Tametsi hunc meritò castigat Tristanus, qui ad Myrinam Lemni oppidulum, eum nummum pertinere existimaverit. Non considerans Apollinis effigiem, quam in eo nummo expressam fatetur, non posse convenire Myrinæ illi quæ est in Lemno insula, sed illi potiùs quæ in Æolide, quam Dei illius cultu & oraculo celebrem fuisse constat. Quippe, ut ibidem Tristanus doctè observat, non procul admodum ab ea urbe oppidum visebatur nomine Γρωῦοι, non magnum quidem, sed valde famosum Apollinis oraculo per

omnes terras inclyto, quod Grynæum ab eo oppido vocabatur, unde etiam Grynæus ipſe Apollo dictus apud Poëtam:

Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
Italiam Lyciæ juſſere capeſſere ſortes.

Quo etiam ſpectat Henrici Valeſii, literarum gloriâ inter primos patriæ noſtræ viros meritò nominandi, obſervatio; qui in Dionis Excerptis, ubi dicitur Caracalla remedium malis quæſiſſe ἐν Γϱανίοις, certiſſimâ conjecturâ ἐν Γρυνείοις legendum monuit.

Quid porrò contrà Amicus noſter afferat, paucis quoque referre operæ pretium eſt. Hic non Apollinis, ſed Reginæ eſſe eam effigiem pertendit, diadematis argumento, quo laureâ coronâ vincta eſt. Quippe nuſquam in nummis diadema apponi Deorum ſimulacris, ita ut ponè extrema diadematis capita dependeant; quemadmodum apparet in propoſito nummo. Ex quo infert, Reginæ eſſe Amazonis hanc figuram, putà Myrinæ ipſius quæ urbem condidit. Mihi ſatis eſt, quid

de illa effigie in nummo Myrinæorum sentiat, indicasse. Sed quicquid de illo nummo statuatur, manebit semper auctoritas Geographi, Myrinam Æolidis urbem Amazonis opus tradentis. Nunc de Cuma exequar.

Hanc Æolicarum urbium maximam fuisse, atque ejus regionis metropolim, Strabo testatur lib. 13. his verbis: Μεγίστη δέ ἐστι τῶν Αἰολικῶν καὶ ἀρίστη Κύμη, Rectè Æolicarum, ut distinguat ab aliis oppidis ejusdem nominis: ea scilicet, quam à Pelasgis conditam Phriconida ipse vocat: altera in Italia, quam Cumæorum Æolidis & Chalcidentium coloniam fuisse constat. Quod autem Cume Æolidis nomen id ab Amazone cognomine habuerit, idem Strabo ex Ephoro refert lib. 12. Εἴη γὰρ ἂν λέγων τὴν ὑπὸ τῶν Αἰολέων καὶ Ἰώνων οἰκισθεῖσαν ὕστερον· πρότερον δ' ὑπὸ Ἀμαζόνων. De Cuma Æolica loquitur. *Ita enim hunc dixisse putandum est, ut hæc Cuma, quæ posteriùs ab Æolibus & Ionibus condita est, priùs ab Amazonibus fundata intelligatur*. De nomine autem confir-

mat lib. 13. Τὸ δ' ὄνομα αὐτὸ Ἀμαζόνος τῇ πόλει τεθεῖσθαι, &c. Omnium diſertiſſimè Stephanus : Κύμη, πόλις Αἰολίδος περὶ τὴν Λέσβον, ἀπὸ Κύμης Ἀμαζόνος. *Cuma, urbs eſt Æolidis ante Lesbum, à Cuma Amazone.*

Vetuſtiſſima igitur claritas ei urbi ab Amazonum gente. Sed alia huic non minora acceſſere decora à Sibylla, nomen ab hac urbe, quam diu coluiſſet, adepta, cùm Erythris nata eſſet. Magna & à cunabulis Heſiodi, Poëtæ divini; nec non Ephori, è ludo Iſocratis ad eximiam literarum claritatem evecti hiſtoriarum monumentis, atque aliis voluminibus conditis de rerum inventis, ut Strabo ibidem teſtatur.

Quod ad numiſmata attinet, non deſunt qui putent, proprium eſſe ejus urbis illud, quod Goltzius inter Magnæ Græciæ monumenta propoſuit tabulâ 16. ſub Cumæorum titulo; in quo pharetratæ mulieris effigies in parte adverſa ſpectatur: in averſa, ranæ vel bufonis. Sed & in eadem nummorum

ſerie, ſub eodemque titulo, expreſſum videre eſt conchylium, & Paguri caput cum prioribus chelis. Quæ tamen ſymbola ipſe Goltzius ad Cumas Italicas pertinere cenſet, ac de iis exponit: Cumanos videlicet muricis piſcis operculo, quòd murices laudatiſſimi olim ad Sinum Baianum caperentur. Paguri autem effigiem ibi poſitam pro ſapientiæ & intellectus ſymbolo, ut in ſimulacro Epheſiæ Dianæ. Capita verò muliebria ibidem in poſterioribus nummis expreſſa, Sibyllæ eſſe Cumanæ. Ita auctor ille eruditus. Cæteris verò omiſſis, hanc ſolùm, quam dixi, videri nonnullis Amazonis quæ Cumen Æolicam condidit, effigiem damus hîc ſpectandam.

CAPUT XXXIV.

Magnesia, Sipylene, unum è Matris Deûm cognomentis.

Emendatur Strabo.

ET Magnesiam non desunt qui Amazonibus asserant. Est autem duplex ejus nominis urbs : una in Æolide ad Mæandrum fluvium, altera ad Sipylum montem in Phrygia. Hanc Amazonis munus statuunt periti nummorum interpretes, ejus argumento, quem è Thesauro Cl. Patini à Magnetibus percussum in honorem Imperatoris Caracallæ proferunt. Nec temerè, quando muliebris effigies vertice turrito ac peltâ Amazoniâ insignis, præterea hastam manu tenens, facilè Amazonis fundatricis fidem intuentibus facit.

Quod autem non alterius urbis, niſi Magneſiæ, ſatis arguit inſcriptio, ΜΑΓΝΗΤΩΝ. Et hi Magnetes qui ad Sipylum montem habitabant; quorum alius inſignis fertur nummus, in quo viri barbati caput expreſſum cum inſcr. CΙΠΥΛΟC. cujus nummi obiter exemplum appoſui.

Nem-

Nempe hæc effigies ejus, qui monti nomen dedit, ſive Genii, ſive Heroïs, ſive viri. An igitur Sipyli illius, Scythæ, quem Diodorus lib. 4. refert patriâ pulſum, Mopſo Thraci, patriâ etiam profugo, ſuppetias tuliſſe contra Amazonas, prælioque commiſſo victoriam reportaſſe, multis Amazonum cum Regina Myrina interfectis: Συστρατεῦσαι δὲ καὶ Σίπυλον τῷ Μόψῳ τὸν Σκύθην, πεφυγαδευμένον ὁμοίως ἐκ τῆς ὁμόρου τῇ Θρᾴκῃ Σκυθίας. γενομένης δὲ παρατάξεως, καὶ τῶν περὶ Σίπυλον καὶ Μόψον προτερησάντων, τήν τε βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων Μύριναν ἀναιρεθῆναι, καὶ τῶν ἄλλων τὰς πλείους. Altera autem effigies illi oppoſita, Cybeles eſſe Deûm Matris creditur: nec immeritò, quam in iis regionibus Sipylo vicinis, atque Sipylo ipſi in primis ſumma religione dominatam conſtat. Hinc enim & Σιπυληνὴν inter alia cognomina dictam crediderim à Sipylo monte, in quo colebatur. Imò id planè certum eſſe nummus confirmat Amici noſtri; æreus quidem & exigui moduli, ſed auro

M

contrà cari, in quo turritum Cybeles caput spectatur, cum inscriptione, ΣΙΠΥΛΗΝΗ. Est autem is nummus à Smyrnæis fabricatus, ut partis aversæ inscriptio indicat.

Sed & hujus nummi ope idem Amicus noster, quàm εὐστόχως Strabonis locum è libro 10. statim emendavit. Ibi Geographus de variis Deûm Matris cognominibus agens, hunc in modum scribit: Οἱ Φρύγες, καὶ τῶν Τρώων οἱ περὶ τὴν Ἴδην κατοικοῦντες, Ῥέαν μὲν, καὶ αὐτοὶ τιμῶσι, καὶ ὀργιάζουσι ταύτῃ, μητέρα καλοῦντες θεῶν, καὶ Αἴεστιν, καὶ Φρυγίαν, θεὸν μεγάλην. ἀπὸ δὲ τῶν τόπων Ἰδαίαν, καὶ Δινδυμήνην, καὶ Πυλήνην, καὶ Πεσσινουντίδα, καὶ Κυβέλην. i. e. *In universum*

Phryges, ac Troüm qui circa Idam accolunt, Rheam ipsi quoque colunt, eique orgia peragunt: Matrem appellantes Deorum, & Agdestin, (ita enim Casaubonus legit Αγδέστιν, pro Αἴεστιν) *& Phrygiam, magnam Deam. A locis autem Idæam, Dindymenen, Pylenen, Pessinuntida, Cybelen.* Ibi igitur Amicus noster, pro Πυλήνην, quæ vox nauci non est, Σιπυληνὴν restituit felicissimâ conjecturâ, ac, ut reor, indubitatâ: ex qua intelligimus, Sipylenem dictam fuisse Deûm Matrem à Sipylo monte, vel urbe. Stephanus: *Σίπυλος, πόλις Φρυγίας.* Ελλανικὸς ἱερείων πρώτῳ. τὸ ἐθνικὸν, Σιπυληνὸς, καὶ Σιπυληνή.

Huic alius addi potest nummus ab iisdem Sipyli Magnetibus signatus in honorem Juliæ Mœsæ; cujus prior facies muliebrem exhibet effigiem dimidiam capite turrito: altera Cybelem Deam stantem, turrito item vertice, cum leonibus ad pedes, ut pingi solet: cæterùm dextrâ extentâ clypeum tenet, sinistrâ tympanum amplectitur brachio. Cujus nummi hæc similitudo

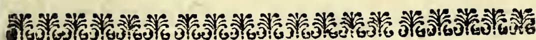
eſt apud Triſtanum in Comment. hiſtoricis tom. 2.

Verùm Triſtanus quidem in utraque nummi parte ejuſdem Deæ effigiem eſſe cenſet; quòd nullum illi Amazonis inſigne adjunctum ſit. Amicus autem noſter, præcedentis nummi ab iiſdem Magnetibus ſignati argumento inductus, in cujus altera facie Amazonem pelta, ut vidimus, demonſtrat, contendit oportere & in iſto nummo eorumdem Magnetum, in effigie mulieris turribus coronatæ, latere Amazonem, eam quæ Magneſiam ad Sipylum condidit.

CAPUT XXXV.

Amisus, Amastris.

CUR de Amiso & Amastri Ponti urbibus dicendum putem, patebit pòst. Ambæ alioqui claræ & celebres. Strabo quidem de Amiso lib. 12. sic testatur: Καὶ Ἀμισὸς πόλις ἀξιόλογος, διέχουσα τῆς Σινώπης περὶ ἐννακοσίους σταδίους. *Amisus civitas insignis à Sinope distans ad stadia nongenta.* Arrianus in Periplo Ponti Euxini, Græcam urbem hanc vocat, & coloniam Atheniensium. De quo etiam Strabo videndus. Cæterùm in assignanda ejus origine & conditoribus, nulla Amazonis mentio: neque apud Strabonem, neque apud Arrianum, aut Stephanum, aut alium quicquam invenio, quod vel suspicionem facere possit, hanc ab Amazonum quapiam exordium aut nomen habuisse: nisi quis ita insaniret, ut quia Amazones in Ponto regnarunt, nullam fuisse in iis regionibus

urbem putaret, quæ non earum opus, aut colonia credi debeat.

Cæterùm, ne in hac Amazonicarum urbium consideratione indictam omnino insalutatamque Amisum præteream, Recentiores faciunt, qui mihi properanti ad alia monumenta, manum injiciunt, nummumque eum obtrudunt, qui inter Antonini nummos delineatus extat apud V. Cl. Patinum, in eo Commentario, quem ad numismata Imperatorum Romanorum vulgavit, hoc exemplo;

Ibi namque duæ expressæ apparent mulierum effigies, turrito vertice: una à dextris, bipennem tenens Amazoniam, cum inscriptione AMICOC.

Altera à ſiniſtris, haſtata, cui titulus eſt AMACTPIC. Hæ manus in ſymbolum concordiæ jungunt, ara interpoſita, ut mos in fœdere ſanciendo. Cùm enim hæc quæ Amiſum repræſentat, bipennim teneat, hoc ſatis argumenti eſſe putant, quo eam urbem aut primùm ab Amazone ejus nominis conditam, vel certè, quod Patinus eo loco autumat, Smyrnæorum, quorum ex Amazonia origine inſigne bipennis, coloniam fuiſſe credamus.

Nunc & de Amaſtri urbe ſubjungam, & ipſa inter Ponticas urbes clara, cùm aliis ornamentis, tum elegantiſſimo Catulli Poëmatio, quod puris iambis ab eo decantatum Joſephus Scaliger, ſingulare naturæ miraculum, certamine cum Romano poëta inito, puris Græcis iambis exprimere dignatus eſt. Nec tamen quo auctore condita fuerit, convenire video inter auctores. Strabonis quidem clara ſunt verba, quibus hanc ab Amaſtride, uxore Dionyſii Heracleæ Tyranni conditam ac nominatam tradit lib. 12. his verbis:

Μετὰ δὴ τὸν Παρθένιον ποταμὸν, ἔστιν Ἄμαστρις ὁμώνυμος τῆς συνωκηκυίας πόλεως. ἵδρυται δὲ ἐπὶ Χεῤῥονήσου, λιμένας ἔχουσα τοῦ ἰσθμοῦ ἑκατέρωθεν. ἦν δὲ ἡ Ἄμαστρις, γυνὴ μὲν Διονυσίου τοῦ Ἡρακλείας τυράννου, θυγάτηρ δὲ Ὀξυάζου τοῦ Δαρείου ἀδελφοῦ, τοῦ κατ' Ἀλέξανδρον. i. e. *Post Parthenium flumen eſt Amaſtris, de conditoris nomine appellata. Sita autem in peninſula, portus ex utraque iſthmi parte habet. Uxor autem Amaſtris iſta fuit Dionyſii Heracleæ Tyranni, filia Oxyathræ, fratris Darii ejus qui bellum cum Alexandro habuit.* Eadem Stephanus, à Strabone mutuatus.

Quid ergo (inquis) hæc urbs ad Amazonem? Quia idem Stephanus eo loco Demoſthenem quemdam citat, qui de Amaſtride urbe, ut ab Amazone cognomine nomen adepta, mentionem fecerit. Dixi quemdam Demoſthenem, ne quis Oratorem Græciæ principem ſomniet. Hunc autem eſſe nullus dubito, quem Scholiaſtes Apollonii lib. 2. citat περὶ λιμένων, *de portubus;* ubi de Æno monte: Αἶνος ὄρος

τῆς Κεφαλληνίας, ὅπου Αἰνησίου Διὸς ἱερόν ἐστιν· οὗ μνημονεύει καὶ Λέων ἐν περίπλῳ, καὶ Δημοσθένης ἐν τοῖς λιμέσιν. Iterumque in eodem libro, ubi de ara quam Poëta ait à Thynis ædificatam duodecim Diis, ἐν τῷ πέραν Αἰγιαλῷ τῆς Ἀσίας, *in ulteriore Asiæ littore.* Δημοσθένης δέ φησι τοὺς μὲν Φρίξου παῖδας βωμοὺς δώδεκα ἱδρύσασθαι τῶν θεῶν. *Demosthenes ait Phrixi liberos, duodecim Deorum aras posuisse.*

Sed & huic opinioni recentiores iidem Antiquarii ſuas ex nummorum ſymbolis conjecturas adjiciunt, ac propalam ſuffragantur, dum eorum inſcriptionibus probant, Amaſtrianos coloniam fuiſſe Smyrnæorum. Ita cùm Smyrnæorum civitas Smyrnæ Amazonis, ut ſuprà viſum eſt, monumentum ſit, ſaltem per Smyrnæos Amaſtris ad eam Amazonem attingat, conſentaneum eſt.

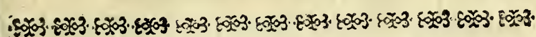
In his eſt inſignis iſte ab iiſdem Amaſtrianis ſignatus, nuper publicatus inter alia numiſmata Muſei Sanctæ Genovefæ Pariſienſis; cujus prior pars

Homeri vatum principis venerabilem exhibet vultum, altera mulieris non invenustæ, cultu matronali, ſed vertice turrito, quam nonnulli Amazonis quæ Amaſtrin condidit, effigiem eſſe volunt.

Ego ipſius urbis potiùs, aut Genii urbi præſidentis figuram crederem. Verùm hæ conjecturæ ſunt, quibus alias non minùs plauſibiles opponi poſſe non dubito. Sed de Amaſtri hactenus.

CAPUT XXXVI.

De quibusdam aliis urbibus, quæ vel auctorum testimonio, vel numismatum conjecturis, vel qua alia occasione ad Amazonas pertinere existimantur.

AN Synope, urbs inter Ponticas clara, memoratis adjungenda esset, fateor me in ancipiti fuisse; quam ab ulla Amazonum conditam fuisse, aut nominatam, nusquam legam. Cùm tamen iis qui nomen istud urbi imposuerunt, occasionem talis nomenclaturæ præbuisse Amazon dicatur; non omnino aliena videri debet hujus commemoratio inter urbes ab Amazonibus conditas aut nuncupatas. Quo autem rerum eventu Amazon illa impulerit homines, ut Sinopen eam urbem vocarent, ex Androne declarat Scholiastes Apollonii lib. 2. Argonaut. Ὁ δὲ Θήϊος Ἄνδρων φησὶ μίαν τῶν Ἀμαζόνων φυγοῦσαν εἰς Πόντον γήμασθαι περὶ τὸν τόπων

ἐκείνων βασιλεῖ. πίνουσάν τε πλεῖστον οἶνον ὀνομασθῆναι Σανάπην, ἐπειδὴ μεταφραζόμενον τοῦτο σημαίνει πολλὰ πίνουσαν. i. e. *Andron Theius de quadam gentis Amazonum ita prodit, hanc cùm in Pontum fugißet, loci illius Regi nupsisse. Quòd autem vini plurimum bibisset, Sanapen audiisse, quod nomen translatum bene potam mulierem significat.* Idemque rursus ex Philostephano: Φιλοστέφανος δέ φησι τοὐναντίον, Ἀπόλλωνι αὐτὴν μιγεῖσαν ἀποκυῆσαι τὸν προσαγορευθέντα Σύρον. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ μέθυσοι Σανάπαι λέγονται παρὰ Θραξὶν (ᾗ διαλέκτῳ χρῶνται αἱ Ἀμαζόνες) Σανάπην κληθῆναι τὴν πόλιν· ἔπειτα κατὰ φθορὰν Σινώπη. ἡ δὲ μέθυσος Ἀμαζὼν ἐκ τῆς πόλεως παρεγένετο πρὸς Λυτίδαν, ὥς φησιν Ἑκαταῖος. *Tradit autem Philostephanus, Amazonem ab Apolline compressam, filium peperisse, qui Syrus vocatus est. Quia verò temulenti Thracibus Sanapæ dicuntur, quorum lingua Amazones utuntur, hinc urbem Sanapen primùm dictam fuisse, & postea per corruptionem vocabuli, Sinopen. Hæc autem Amazon ex ea urbe, ita ut erat, vini plena ad Lytidam concesßit, ut*

ait Hecatæus. Eandem remetitur historiam auctor Etymologici Magni, ab illo Scholiaste mutuatus; sed in vocabuli notatione, Σινώπη mendosè pro Σανάπη scriptum est: quod mendum ab aliis jam animadversum.

Non absimili eventu, cui Amazon occasionem præbuit, Pythopolim urbem in Bithyniæ finibus conditam fuisse Plutarchus in Theseo, cujusdam Menecratis, qui Nicææ urbis historiam scripserat, testimonio, hunc ferme in modum refert: Cùm Theseus ex Unimammia (ut facetè loquitur Plautus in Curculione) hoc est, è terris Amazonum cum Antiope ejus gentis puella, quam rapuerat, reverteretur in Græciam, interea morâ illi in itinere objectâ, quopiam in oppido cum suis unà aliquandiu consistere necesse habuit. Erant autem in ejus comitatu tres fratres Athenienses, Euneus, Thoas, Solois. Ex quibus hic cùm Amazonem sæpius contemplaretur, in vesanum ejus amorem incidit. Ac primò affectum non audens cuiquam indicare,

languebat; verùm ejus magnitudine victus, tandem uni ex fratribus aperuit: qui misericordiâ motus, clam Antiopen convenit, germani morbum indicavit, multis precibus obtestans, ne misero adolescenti mortis causa esse vellet. At mulier facinus longè aversata, eatenus tamen amanti pepercit, ut rem occultam esse pateretur, ne quod illi à Theseo periculum crearetur. At enimverò adolescens, videns se voti non posse compotem fieri, ac in ultimam desperationem conjectus, non multo pòst in fluvium loco illi proximum se se præcipitem dedit, hocque modo affectu se & vitâ exuit. Id postquam Theseus, qui hominem amabat, cognovit, iniquissimo animo tulit: tum multa secum tristi cogitatione volventem oraculi cujusdam sibi olim redditi subiit recordatio, quo jubebatur in solo peregrino urbem condere, ibi potissimum, ubi tanto se mœrore, quanto nuspiam aliàs, affectum sentiret. Quod oraculum de loco, ubi tunc erat, interpretatus, ibi urbem exstru-

xit, quam Pythopolin, à Pythia, quòd ſibi ejus condendæ auctor eſſet, vocavit; eum fluvium in quo adoleſcens periiſſet, nomine ejus Soloenta appellavit; novam urbem duobus qui ſupererant fratribus gubernandam commiſit. Hæc Plutarchus ex Menecrate.

Nec finis, quando alias Diodorus libro & capite 4. nobis urbes ab Amazonibus conditas refert, Ninam, Cymen, Pitanem, Pryneam, Mitylenem, quam à Regina Amazonum Myrina conditam in Leſbo, ac ſororis nomine appellatam prodit. Sed & Samothracem ab eadem Regina ſomnii monitu conſecratam teſtatur. Sunt qui & Myrleam Bithyniæ oppidum in eodem albo ſcribant, auctore Stephano in hac voce : *οἱ δὲ ἀπὸ Μυρλείας Ἀμαζόνος, quidam ab Amazone Myrlea*, ſupple nuncupatam, cenſent. Sunt qui & Amaſiam, Strabonis patriam Amazonibus aſſerant; quo vindice, quove auctore, vellem ipſi explanarent. Meminit Lycophron in Caſſandra, Cletes urbis in ea Italiæ parte, quæ Magna Grę-

cia dicta est, quam ab Amazone ejusdem nominis fundatam ibidem tradit:

> Κροτωνιᾶται δ' ἄστυ πέρσουσίν ποτε,
> Ἀμαζόνος φθέρσαντες ἄζυγον κόρην,
> Κλήτην ἄνασσαν τῆς ἐπωνύμου πάτρας.

> *Crotoniatæ civitatem diruent*
> *Amazonis, fortem necantes virginem,*
> *Cletam, imperantem patriæ cognomini.*

Hujus etiam auctor Etymologici commeminit; sed Κλειτὼ per diphthongum nominat: Κλειτὴ μία τῶν Ἀμαζόνων, ἥτις ἐλθοῦσα εἰς Ἰταλίαν ᾤκησε, καὶ πόλιν ἔκτισεν, ἣν ἀφ' αὐτῆς Κλειτὼ ὠνόμασεν, καὶ ἐβασίλευσε τοῦ τόπου· καὶ αἱ ἀπ' αὐτῆς δεχόμεναι τὴν βασιλείαν, Κλειταὶ ὠνομάσθησαν. *Clete una est Amazonum, quæ cùm in Italiam venisset, in ea sedem posuit, & urbem condidit, quam suo nomine Cletam vocavit, eoque in loco regnavit: à qua deinceps & quæ illi in regnum successerunt, Cletæ sunt appellatæ.* Clarum & de Anæa ex Stephano: Ἀναία· ἔστι δὲ Καρίας ἀντικρὺ Σάμου. κέκληται ἀπὸ Ἀναίας Ἀμαζόνος ἐκεῖ ταφείσης, ὡς Ἔφορος. *Anæa. Est verò urbs Cariæ è regione Sami, sic vocata ab Anæa*

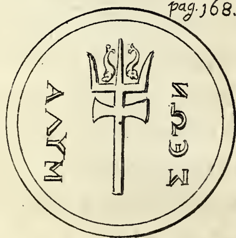
Amazone illic sepulta, ut Ephorus tradit. Adde ex eodem Cynnam: Κύννα, πολίχνιον πλησίον Ἡρακλείας, ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων. *Cynna, oppidulum prope Heracleam, ab una Amazonum.* Addenda & Latorea, pagus in agro Ephesino, generosi vini proventu nobilitatus. Athenæus lib. I. Ἀλκίφρων δ' ὁ Μαιάνδριος, περὶ τὴν Ἐφεσίων εἶναι ὀρείαν κώμην τὴν πρότερον μὲν καλουμένην Λητοΐδα, νῦν δὲ Λατωρείαν, ἀπὸ Λατωρείας Ἀμαζόνος, ἐν ᾗ γίνεσθαι τὸν Πράμνειον οἶνον. *Alciphron autem Mæandrius circa Ephesiam, pagum montanum esse tradit, priùs Latoïda vocatum, postea autem Latoream, à Latorea Amazone: in hoc gigni Pramnium vinum.* De Papho suprà, Strabonis locum, quo hanc urbem Amazoni ejusdem nominis asserit, indicavimus. Neque aliud nunc nobis, quo id confirmetur, suppetit.

Quidam Pharnaciam in eodem albo ponunt, Octavii Ferrarii fide in Geographico Lexico: sed Stephano assentior, à Pharnace ita nuncupatam. Tum aliæ rursus conjecturæ sequuntur ex nummis, qui bipennis characterem

impreſſum gerunt. Ut enim jam monui, quocumque in numiſmate bipennim aut peltam vident, ibi latentem ſtatim Amazonem olfaciunt. Ut in hoc nummo, quem Mylaſæ populus in Octavii Cæſaris honorem vulgavit, à nobis ſuprà exhibito, cùm de Jovis Labradæi ſimulacro ageremus:

pag. 168.

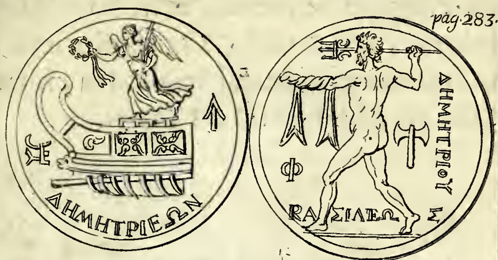

quippe ex bipenni in eo expreſſa, quia Amazonum propria, conjiciunt periti, hanc urbem olim ditioni Amazonum ſubjectam fuiſſe.

Quæ eadem conjectura profectò valere debet in iſto Demetrienſium, hoc eſt, civium Demetriadis urbis, ita dictæ à Rege Demetrio, cognomento Poliorcete, ut hanc non ab eo primùm

conditam, ſed inſtauratam credamus.

Cùm enim ea urbs in Magneſia, Theſſaliæ regione ſita eſſet, auctore Stephano & aliis, ſtatim cùm nominis hujus argumento, quod Magneſiæ urbi ab Amazone inditum ſuprà vidimus; tum etiam bipennis, Demetriadem multò antè quàm Demetrius illi ſuum nomen imponeret, ab Amazone conditam fuiſſe colligunt, neque aliud bipennis figuram in nummo indicare.

Eodem argumento ſequentes nummos ad Amazonas trahunt, & qui inſcriptus ΑΧΑΙΩΝ ΕΥΜΕΝΕΩΝ, & qui ΙΕΡΑΠΟΛΙΤΩΝ, ab iis populis ſignatus, nuper Speciminis Mo-

relliani ectypis vulgatus eſt, è Muſeo Amici noſtri. Priore parte velati capitis effigiem exhibet, cum hac inſcriptione, ΓΕΡΟΥϹΙΑ. poſteriore equitem cum bipenni in dextra, inſcriptio eſt, ΙΕΡΑΠΟΛΙΤΩΝ.

Sed & alium M. Aurelii ab iiſdem percuſſum, in quo ſimilis equitantis, bipenni armati effigies, eodem pertrahunt.

Nec prætereundus in hoc genere quidam Antonini Pii nomine ſignatus, titulo ΟΞΥΡΥΓΧΙΤΗϹ.

In hoc namque & mulieris expreſſa effigies ſtantis, cujus in dextra bipennis, in ſiniſtra victoriæ, ut videtur, ſignum, ſed exiguitate minùs conſpicuum. Quæ inſcriptio indicat, percuſſum hunc nummum in ea parte Ægypti, quæ *ὀξυρυγχίτης* ab piſce cognomine, quem cives colebant, vocabatur: cujus etiam nomine urbs ibi celebris Oxyrynchus nominata; tum *νόμος*, *præfectura*, *ὀξυρυγχίτης*. Quo ipſo occaſio datur curioſis ſuſpicandi, non ignotam aut imperviam fuiſſe Amazonibus Ægyptum, neque incredibile eſſe quod

Diodorus tradit, has cùm in Africa magno armorum fragore res gererent, in Ægyptum quoque ad Orum tum regnantem profectas. Cui ſuſpicioni nonnullam afferre videtur probabilitatem alter Hadriani, ab Ægyptiis itidem ſignatus, mulieris effigie, quæ Regi in throno ſedenti adſtat, manu alterâ haſtam, alterâ bipennem tenens.

Ad hunc modum & in Galieni Imp. numiſmate, quod in ambitu inſcriptum præfert ΖΕΥΞΙΔΟΥ nomen, in baſi ΜΟϹΤΗΝΩΝ, utpote à Moſtenis Lydiæ populis percuſſum, bipennem in manu equitantis, Amazonium quiddam ſubindicare non dubitant.

Nec ſecius effigies peltatæ mulieris, dextrâ haſtam, gradu ad pugnam compoſito intentantis, in nummo inſcripto ΚΑΝΤΗΛΗΤΩΝ, quem alioqui rarum inter alias Gazæ literariæ opes ſervat Feſchius, doctiſſimus Legum Profeſſor Baſileenſis: nos ejus ectypum damus.

Eandem & aliorum, ut tandem abſolvam, nummorum in quibus pelta aut bipennis ſpectatur, rationem cenſent. Sed de his ſatis. Nunc de regionibus, tumulis, lucis & ſepulcris aliqua Amazonum memoriâ inſignibus, quæ potui obſervare, exponam.

CAPUT XXXVII.

De locis, quorum aliqua in Amazonum hiſtoria mentio habetur. Ac primùm de Thiba.

OMnis quidem urbs, oppidumve aut pagus, locus dici poteſt; at non locum omnem viciſſim urbem aut oppidum dici poſſe manifeſtum eſt. Multò enim latiùs patet loci appellatio, quam urbis, & aliorum quæ loci appellatione comprehenduntur. Hinc loca Geographi ab iis quæ propriè urbes dicuntur, diſtinguunt; & Euſtathius in comment. ad Dionyſii περιήγησιν, hanc etiam diſtinctionem in referendis Amazonum

mazonum ſervat : Ὅτι δὲ αἱ Ἀμαζόνες πολλοὺς ἐν Ἀσίᾳ κατέχον τόπους ποτὲ, δηλοῦσι καὶ κρῆναί τινες Ἀμαζόνων ὁμώνυμοι, καὶ μὴν καὶ πόλεις· οἷον αὐτὴ ἡ Ἔφεσος, ἡ Ἀναία, ἡ Μύρινα ἡ Αἰολική. ἔστι δὲ καὶ Ἐλαία τόπος πρὸς τῇ κώμῃ * κατὰ τὸν Ἀῤῥιανὸν ἀπὸ Ἐλαίας Ἀμαζόνος. καὶ πρὸς τῷ Πόντῳ δὲ Θίβα τόπος, διὰ τοῦ ι ἔχων τὴν παραλήγουσαν, ἀπὸ μιᾶς τῶν ὑφ' Ἡρακλέους ἀναιρεθεισῶν Ἀμαζόνων σχοῦσα τὴν κλῆσιν. i. e. *Quod autem Amazones multa olim in Aſia loca occupaverint, fontes nonnulli ab Amazonibus nuncupati arguant. Sed & urbes, velut Epheſus ipſa, Anaa, & Myrina Æolica. Eſt & Elæa locus juxta * auctore Arriano, ita dictus ab Elæa Amazone. Tum juxta Pontum locus eſt Thiba per ι in penultima, ab una Amazonum ab Hercule interfectarum nomen adepta.*

Non me latet Elæam nomen eſſe urbis in Æolide, Pergamenorum navale apud Strabonem, & Stephanum in hac voce : verùm & locum fuiſſe eodem nomine, Euſtathii verba allata, niſi fallor, indicant Certè Thibam non eſſe urbem, ſed regionem ab Ama-

zone ibi ſepulta dictam, ex Stephano etiam colligi poteſt, qui locum appellat. Θίβα (ita legendum pro Θηβαῖς literarum ſeries indicat) τόπος πρὸς τῷ Πόντῳ ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων, &c. *Thiba locus ad Pontum, ab una Amazonum*, &c. Nihil autem abſurdi eſt, à Thiba initium ſumere hujus locorum conſiderationis; quando ſuprà ſatis de Amazonum montibus & aliis adjacentibus diximus, cùm de earum patria ageremus.

Ac nomen, quod attinet, quod huic loco ab Amazone ibi ſepulta inditum ſit, quemadmodum & Thibiis earum regionum incolis, ſatis ex dictis conſtare poteſt. Quæ autem de eorum ingenio ad veneficia & malas artes Plinius ex Græcorum monumentis tradit, non præteribo; verba ipſa adſcribam: *In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium Iſigonus & Nymphodorus tradunt; quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe ejuſdem generis in Triballis & Illyriis, adjicit Iſigonus, qui viſu quoque effaſcinent,*

interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: quod eorum malum faciliùs sentire puberes. Notabilius esse, quòd pupillas binas in oculis habeant. Hujus generis & feminas in Scythia, quæ vocantur Bithiæ, prodit Apollonides. Philarchus, & in Ponto Thibiorum genus, multosque alios ejusdem naturæ; quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem. Eosdem præterea non posse mergi, ne veste quidem degravatos. Horum & Plutarchus lib. 5. Sympos. cap. 7. mentionem facit, ubi malè Θηβεῖς pro Θιβίοι scriptum est: Καί τοι τούς γε περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦντας πάλαι Θηβεῖς προσαγορευομένους ἱστορεῖ Φίλαρχος οὐ παιδίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τελείοις ὀλεθρίους εἶναι. i. e. *Cæterùm eos qui circa Pontum habitant, Thebes vocatos tradit Philarchus, non pueris modò, sed etiam adultis pestem afferre.* Qui locus Plutarchi mihi mendi suspectum reddit Plinianum. Cùm enim Plutarchus dicat, non solùm infantibus, sed etiam adultis eos homines esse pestiferos, nullo modo est verisimile, eam pestem faci-

liùs puberes & adultos ſentire, quàm parvulos. Itaque ſic verba Plinii cenſeo legenda: *quod eorum malum faciliùs pueros ſentire quàm puberes.* Sed hæc obiter. Potiſſima difficultas videre quid Philarchus iſte, & ex illo Plinius ſibi velint, cùm Thibios & alios ejuſdem naturæ, his notis ab aliis diſcernunt, quod in altero oculo geminam pupillam haberent, in altero equi effigiem. Quid item ſentiendum ſit de iſtis Scythiæ veneficis feminis, quas Apollonides Bithyas, ſive, ut emendat Salmaſius, bituas, hoc eſt, διχόρους, vocatas refert: quid de ea ſaga, cui Ovidius eandem hiſtoriam ſecutus, pupulam duplicem tribuit:

Hanc ego nocturnas verſam volitare per umbras
Suſpicor, & pluma corpus anile tegi;
Suſpicor, & fama eſt. Oculis quoque pupula duplex
Fulminat, & geminum lumen ab orbe venit.

Hæc namque ſi ita, ut verba ſonant, accipiantur, quàm ſint dictu abſurda & incredibilia, nemo paulò emunctior non videt. Quis enim naturæ eam amentiam tribuat, ut binas in eodem oculo

pupillas, geminum visum ulla in hominum, aut aliorum animalium gente fecerit? Hanc igitur difficultatem occasione oblata, tentabo explicare, eòque impensiùs, quòd magnus Salmasius in textu auctorum suorum constituendo occupatus, dum occurrentia undique lectionum monstra debellat, ad hanc naturæ contemplationem respicere non potuit. Sed absit, ut ejus rationis quam pridem alii meditando extuderunt, auctoritatem mihi arrogem, ac, quod turpissimum est, alieno labore partam gloriam in me transmoveam. Quorsum igitur hæc? Quia quod hîc dicturus fui, pridem Vopiscus Fortunatus Plempius occupavit, & qui *δίκοροι* Græcis, hoc est, *bitui*, dicantur, erudita & scita interpretatione reclusit, in Ophthalmographia lib. 1. cap. 11. cujus verba adscribere visum est. *Figura pupillæ non omnibus animantibus similis; in homine est semper rotunda, quantùm mihi aliisque licuit observare, in bove ovalis, in fele fissuræ instar à summo deorsum tendentis oblonga.*

Geminam in oculo pupulam agnovit Ovidius 1. *Amorum: in Ponto Thibiorum generi idem naturale esse prodidit Philarchus: item quibusdam feminis in Scythia tradit Plinius ex Apollonide, quas omnes ubique visu nocere auctor est Cicero. Hoc an verum sit, expendemus aliàs accuratissimè. Nunc notandum, homines illos duplici pupilla dici præditos, non quòd in eorum oculis geminum esset foramen uveæ, sed quòd iridem ipsam duplici colore haberent præditam. Nam exterior iridis circulus, qui album contingit, in illis niger erat, & ejusdem coloris cujus & pupilla. Hinc duplicem pupillam habere crediti.* Δίκοροι *Græcis dicuntur, ubi* κόρη *non pro foramine uveæ tantùm, sed pro toto eo sumitur, quod ab oculi parte candicante discernitur. Qua in significatione, & Pollux & Dioscorides aliquando sumpsere.* Διαστρόφους *eosdem vocatos scribit Hesychius. Nam* τὴν ἅλω *nigram habent, hoc est, extimum iridis circulum, iridem ipsam cæsiam, aut alio colore infectam, pupulam nigram. Latinis dicti sunt tales bitui, quasi bis tueantur.*

Hæc vir ille doctus. Hesychii verba si quis requirit, sunt hujusmodi: *Διαστύρακοι, οἱ τὴν μὲν κόρην, καὶ τὸ ἄλω μέλαιναν ἔχοντες, τὸ δὲ ἶριν ἔνωχρον. Diastyraci sunt, qui pupillam, & extremum iridis ambitum nigrum, ipsam autem iridem colore luteo præditam habent.* Ita & Phavorinus in Lexico. Nec porrò omittenda alia viri ejusdem doctissimi animadversio ad eundem Plinii locum; qui notatum à Philarcho in altero Thibiorum oculo *ἵππον*, *equi effigiem*, vertit, non intelligens, quid ibi τοῦ *ἵππου* nomine Philarchus intelligeret. Est enim *ἵππος* apud Medicorum filios, oculorum affectio quidem & vitium, sed insitum, quod qui patiuntur, iis oculi nunquam quiescunt, sed nictatione assidua palpitant & contremiscunt. Ita ergo Plempius lib. 5. ejusdem operis cap. 1. ubi de palpebrarum affectibus tradit: *Hîc adde Plinii vel oscitantiam, vel imperitiam in intelligendo Philarcho; qui cùm in Ponto proderet Thibiorum genus, multosque alios ejusdem naturæ, quorum notas tradit in altero oculo*

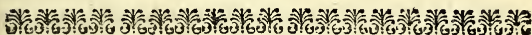
geminam pupillam, in altero ἵππον: hoc Plinius lib. 7. cap. 2. interpretatur equi effigiem malè; cùm Philarchus intellexerit ingenitam illam oculi affectionem, qua instabilis & tremulus aßiduo motu concutitur.

Non minùs prodigiosum, quod de iisdem addit Plinius ex eodem auctore, in flumina aut mare conjectos non posse mergi, ne veste quidem oneratos. Cujus monstri etiam meminit Stephanus citato loco: Καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ῥιφέντα εἰς θάλασσαν, οὐ καταδύουσι· *neque eorum corpora in mare projecta* (inquit) *merguntur*. Sed hoc nemo naturæ peritus inter naturales hominum proprietates referendum putet, cùm nulla ratio quâ fieri possit, appareat; immo omnem naturæ captum excedat; quemadmodum & vis illa nocendi aspectu solo, cujus frustra aliquis causam in natura quærat. Dæmonum hæc in barbaris & impiis gentibus opera fuisse omnino existimandum est, qualia in sagis facere aliquando maleficos Genios, fide digni auctores mul-

tis exemplis docent. Alioqui monſtris talibus infamem fuiſſe Pontum Maro etiam agnovit in Eclogis:

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſilvis
Mœrin, ſæpe animas imis exire ſepulcris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Sed de Thiba & Thibiis ab Amazone nuncupatis hactenus.

CAPUT XXXVIII.

De luco Acmonio, & Martis inſula.

INTER loca etiam Amazonum monumentis inclyta, invenio lucum Acmonium apud Apollonium lib. 2. ita dictum ab Acmonia urbe ſuprà memorata. Quo in luco Martem Harmonies potitum, generis Amazonum poſuiſſe fundamenta idem Apollonius eo loco memorat:

Δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν Ἄρεος Ἀρμονίης τε
Νύμφης, ἥτ᾽ Ἀρηϊ φιλοπτολέμους τέκε κούρας
Ἄλσεος Ἀκμονίοιο κατὰ πτύχας εὐνηθεῖσα.

i. e. *Erant enim (Amazones) Martis ge-*

N v

nere prognatæ; & Nymphæ Harmonies, quæ Marti per luci Acmonii avios recessus copulata, filias bellatrices peperit.

Situs autem is lucus circa Thermodonta fluvium, ad quem, ut visum est, Amazones habitabant. Stephanus: Ἔστι καὶ ἄλλο Ἀκμόνιον ἄλσος περὶ Θερμώδοντα, ἐφ' οὗ μιγεὶς Ἄρης τῇ Ἁρμονίᾳ, τὰς Ἀμαζόνας ἔσχεν, ὡς Ἀπολλώνιος ἐν δευτέρῳ. *Est & lucus Acmonius circa Thermodontem, ubi Mars compressâ Harmoniâ ex ea Amazonas habuit; ut est apud Apollonium lib. 2.*

Idem & insulæ meminit, in qua Otreram & Antiopen Amazonum Reginas lapideum Marti templum exstruxisse refert. Νῆσον ἐρημαίην, hoc est, *insulam desertam*, appellat, utpote hominum vacuam, solis avium Stymphalidum catervis habitatam, ab eo tempore, quo eas Hercules à Stymphalide palude in Arcadia vi abegerat.

Τοῖς παραμειβόμενοι λισσῇ ἐπικέλσατε νήσῳ,
Μήτι παντοίῃ μέγ' ἀναιδέας ἐξελάσαντες
Οἰωνούς, οἳ δῆθεν ἀπειρέσιοι ἐφέπουσι
Νῆσον ἐρημαίην. τῇ μέν τ' ἐνὶ νηὸν Ἄρηος

Λάϊνεον ποίησαν Ἀμαζονίδων βασίλειαι
Ὀτρηρή τε καὶ Ἀντιόπη, ὁπότε στρατόωντο.

i. e. *Hos prætergressi (Mossynas) appelletis ad insulam asperam, postquam inde omni consilio exegeritis importunas aves, quæ immensa multitudine insulam desertam infestant. Ibi Otrera & Antiope Amazonum Reginæ templum Martis lapideum exstruxerunt, cùm in iis oris militarent.* Hanc insulam à Marte, qui Ἄρης Græcis dicitur, Ἀρητιάδα fuisse appellatam notat Scholiastes. Videtur ea ipsa esse, quam Scymnus Martis insulam vocat, & Cerasunti è regione sitam dicit.

Κερασοῦς
Κεῖται δ' ὑπ' αὐτὸ, καθ' ἃς ἔρημος κειμένη
Ἧς ἄντικρυς παρήκει νῆσος Ἄρεως
Λεγομένη.

Ex quo & Stephanus: Ἄρεως νῆσος πρὸς τοῖς Κόλχοις ἐν τῷ Πόντῳ, *Martis insula versus Colchos in Ponto.* Certè quam Plinius inter Ponti insulas lib. 6. cap. 12. describit, ea ipsa est. *Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, sacramque Marti, & in ea volucres cum advenis pugnasse pinnarum jactu.*

Neque obſtat quod hanc Ariam Græcis dictam tradit. Hoc enim diſcrimen eſt terminationis, non ſignificationis. Quid ſi Aretiada, ut apud Apollonium, vel Aretiam, legamus, quanquam non video, cur non ab Ἄρεως, Ἄρειος & Ἄρεια dicatur? Sed ibi de Aretiade loqui Plinium, quæ in fine addit de volucribus ejus inſulæ incolis certiſſimè demonſtrant: *Et in ea volucres cum advenis pugnaſſe pinnarum jactu.* Quâ notâ apertiſſimè deſignat, Stymphalidas aves, in Aretiada inſulam ab Hercule compulſas: has namque potuiſſe ex alis pennas inſtar ferri duras & acutas, ſagittarum modo vibrare in obvios, canit Apollonius his verſibus:

Τοὺς παραμειβόμενοι καὶ δὲ σχεδὸν ἀντιπέρηθεν
Νήσου Ἀρητιάδος, τέμνον πλόον εἰρεσίῃσιν
Ἠμάτιοι. λιαρὴ γὰρ ὑπὸ κνέφας ἔλλιπεν αὔρη.
Ἤδη καί τιν' ὕπερθεν Ἀρήϊον ἀΐσσοντα
Ἐνναέτην νήσοιο δι' ἠέρος ὄρνιν ἴδοντο·
Ὅς ῥα τιναξάμενος πτέρυγας κατὰ νῆα θέουσαν,
Ἧκ' ἐπὶ οἱ πτερὸν ὀξύ· τὸ δ' ἐν λαιῷ πέσεν ὤμῳ
Δίου Οἰλῆος.

i.e. *Hos prætergreſſi, & quidem ferè ex*

ulteriore parte insulæ Aretiados, iter remis interdiu secabant; nam ventus egelidus sub diluculum defecerat. Jamque adeo quandam desuper avem Martiam, insulæ incolam, per aërem irruentem videbant, quæ alas excutiens juxta navem currentem, acutam illi immisit pinnam. Hæc verò in sinistrum divini Oilei humerum incidit. Ubi & volucrem è Stymphalidum grege pinnarum jactu, ut loquitur Plinius, pugnantem inducit. Confirmat Scholiastes ex Timagneto: Περὶ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ (Αρητιάδι) ὀρνέων μέμνηται Τιμάγνητος· εἰσὶ δὲ σιδηρόπτεροι, αἳ λέγονται Στυμφαλίδες. *De avibus autem in ipsa Timagnetus prodit: alis autem ferreis instructæ sunt, & Stymphalides dicuntur.* Idem Natalis Comes ex Timageta refert lib. 7. cap. 1. *Memoriæ prodidit Timagetas Stymphalides illas, quæ repulsæ fuerunt ab Hercule, alas, & rostra, & ungues habuisse ferreas, quas modò* σιδηροπτέρους, *ferreis alis scilicet, modò* σιδηρονύχας, *hoc est, ungnibus ferreis, modò* σιδηρορύγχους, *rostris ferreis nominavit.* Quæ ad hunc modum dicta ac-

eipio, ut apud Homerum σιδήρειον ἦτορ, *cor ferreum*, æripedem cervam apud Maronem, æripedes tauros apud Nasonem 7. Metamorph. ut cornea piscatorum corpora apud Plinium; nempe per hyperbolen Poëtis familiarem.

Neque porrò magis mihi incredibiles videntur missiles quopiam avium in genere pinnæ, quàm in hystricibus pili spinarum instar duri, & cutis tormento in modum jaculorum excutiendi in adversos, quod Ælianus in primo de Animalibus, & Plinius lib. 8. prodiderunt, Aristoteles etiam in historiis transire patitur, ubi de aranearum telis, ἀράχνιον Græci vocant: Οὐδ' ἔσωθεν, ὡς αὐ περίττωμα, καθάπερ φησὶ Δημόκριτος· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σώματος, οἷον, φλοιὸν, ἢ τὰ βάλλοντα ταῖς θριξὶν, οἷον αἱ ὕστριχες. i. e. *Non intrinsecus tanquam excrementum, ut Democritus ait, sed extrinsecus è suo corpore veluti corticem, aut more eorum, quæ suos villos jaculantur, ut hystrices.* Harum meminit Pausanias in Arcadicis, & in Arabia nasci censet, gruum amplitudine, figurâ autem

ibidum : inde ex his multitudinem olim evolasse in Arcadiam juxta Stymphalum, unde iis nomen; postea Herculis operâ fugatas, in Aretiæ insulæ desertis consedisse. Easdem, πλωΐδας vocat Apollonius,

Πλωΐδας ὄρνιθας, Στυμφαλίδας,

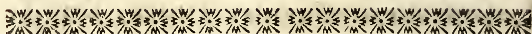
quòd in lacu Arcadiæ Stymphalide natarent. Fortasse autem rectiùs hæc monstra præstigiis dæmonum assignentur, sagarumque artibus se se in aves obscœnas transformantium. De quo maleficio Ovidius lib. 15. Metamorph.

Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Queis soleant levibus velari corpora plumis,
Cùm Tritoniacam novies subiere paludem.
Haud equidem credo, sparsæ quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.

Neque obstat, quod negat se credere; satis est quod famâ vulgatum, literisque proditum, atque hoc ipso credibile, si sit sanæ interpretationi locus. Hæc autem paulò accuratiùs explicata de tam vetustis rebus, quas cæteri homines, ut penitus fabulosas, sicco pede transmittunt, vereor ut severi supercilii lectoribus probentur. Sed conside-

rent non potuisse me hæc prorsus intacta relinquere, si locum Apollonii de Aretiade insula, quò me rerum series & consequentia adduxit, omnium intelligentiæ meâ operâ pervium & planum esse vellem.

Eodem spectat Areopagi, celeberrimi olim Athenis loci appellatio, quam de Amazonibus repetit Eustathius Comment. ad Dionysium, Martis nomine indito, quòd se Martis filias dicerent. Ibidem & templum fuit ab Amazonibus consecratum, earumque nomine Ἀμαζόνειον vocatum, ut notat Harpocratio ex Isæi Oratione apud Dioclem. Vide & Suidam in hac voce.

CAPUT XXXIX.

De Dianæ Astrateæ, & Amazonii Apollinis templis.

AUCTOR est Pausanias in Laconicis, Pyrrhichi (nomen id oppi-

di à Pyrrho Achillis filio ita appellati) templum fuiſſe Dianæ, cognomento Aſtrateæ, alterumque Apollinis Amazonii: Εςι ἐν τῇ Πυῤῥίχῳ φρέαρ ἐν τῇ ἀγορᾷ· δοῦναι δὲ σφισὶ τὸ Σιληνὸν νομίζουσι· σπανίζοιεν τ' ἂν ὕδατος, εἰ τὸ φρέαρ τοῦτο ἐπιλείποι. Θεῶν δὲ ἐν τῇ γῇ σφίσιν ἱερά ἐστιν, Αρτέμιδός τε ἐπίκλησιν Αςρατείας, ὅτι τῆς ἐς τὸ πρόσω ςρατείας ἐνταῦθα ἐπαύσαντο Αμαζόνες· καὶ Απόλλων Αμαζόνιος. ξόανα μὲν ἀμφότερα· ἀναθεῖναι δὲ λέγουσιν αὐτὰ τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος γυναῖκας. i. e. *Pyrrhichi in ipſo foro puteus eſt, quem ſibi à Sileno datum credunt. Quòd ſi puteus iſte deficeret, magna aquæ apud eos eſſet penuria. Habent Pyrrhichii deorum apud ſe templa, & Dianæ Aſtrateæ. Cauſa nominis, quòd Amazones eum locum ſuarum expeditionum militarium finem & metam eſſe voluerunt. Sed & Amazonii Apollinis eadem de cauſa. Utriuſque Dei ſimulacra ex ligno. Dicaſſe autem dicuntur mulieres à Thermodonte profectæ.* Lilius Gyraldus ex hoc loco: *Amazonius Apollo, ſic dictus apud Lacedæmonios, quoniam in agro Pyrrhichio Amazones*

contra Græcos pugnare desierant. Unde ibi Astrateæ Dianæ sacellum constructum fuit. Amazonii Apollinis & Pausanias in Laconicis meminit. Ubi minùs commodè quidem, quæ propria nominis Astrateæ expositio est, transfert ad Apollinem Amazonium. Est autem ἀστρατεία, militiæ vacatio sive ejuratio, quam quia eo loci tunc professæ Amazones, inde nomen Deæ inventum, tum simulacrum & templum, quo id posteris testatum fieret, poni placuit. Hæc vera est ratio hujus nominis, quicquid Goropius reclamet, qui vocabuli Græci, indignantibus Musis, originem à lingua Cimbrica arcessit.

Nec verò in hac voce tantùm, sed in quamplurimis aliis, imò in omnibus mirè illudit lectoribus suis homo alioqui eruditus & multæ lectionis; utpote qui nec dubitet Athenas ipsas ab Amazonibus conditas & nominatas invitâ Minervâ profiteri. Cui urbi & admirabile à Cimbrico idiomate etymon extundit. Ipsum consulat qui volet in Amazonicis; mihi verò non va-

cat, neque talia referre operæ pretium puto. Illud interim non inficiabor, quod ille ex monumentis Amazonum passim in Asia & Europa extantibus infert, latè has per orbem terrarum arma circumtulisse: neque enim, nisi superiores & rerum potentes, urbes condere, templa excitare, sepulcra suis exstruere potuissent. Neque invitus lego hæc Goropii: *Ubicumque Romanorum sepulcra aut cippos invenimus, Romanos rerum habenas tenuisse confitemur. Quis enim unquam hosti hunc honorem, quis ejus memoriæ ad posteros cum laude transmittendæ pecuniam impendat, qui ut pecuniam libertatemque auferret, armatus advenerat? Victores ipsi sibi monumenta, ipsi sibi trophæa erigunt, ipsi suos magnificis sepulcris & cippis honorant, frustra alioquin hæc decora à victis exspectaturi, nisi ad ea vi compellerent. Hac igitur via & ratione perspicuum fit, quid causæ sit, ut tot in Græcia Amazonum sint sepulcra.* Solùm id mihi rationi parum consentaneum videtur, eam ferissimis atque incultissimis gentibus tribui sapientiam,

quâ urbibus & aliis locis nomina, non modò rebus congruentia, ſed etiam ex abditis petita Philoſophiæ fontibus imponerent. Quale nomen cenſet *Athana*, quod Cimbricum ſive Amazonium eſſe contendit, & earum gentium linguâ idem valere, quod Latinis, *tene æternitatem*.

Hoc igitur & Palladis, & urbis Athenienſium etymon ſciſcit, ubi & hoc effatum ſanè admirandum ponit. *Fuerunt autem* (inquit) *Cimbrorum in civitatibus nuncupandis ea conſilia, ut nomen oraculi vim haberet. Quo tamen pacto id conſecuti ſint, ignoro; niſi credamus ſemper apud eos vates fuiſſe atque Sibyllas.* Atqui non credo: quin hoc putare, nedum ita confidenter abſque ullo teſtimonio profiteri, ab homine prudente & literis exculto alienum judico. Eruditionis omnis & ſapientiæ humanæ originem patriamque novimus, & hanc multùm remotam à Cimbrorum & talium gentium barbararum colluvie. Abſit ut lucem orbi à Cimmeriis tenebris ortam credamus

inde profectò orta est humanitas omnis, virtus, sapientia, unde humanum genus; ab ea scilicet mundi plaga, quam Ganges, Euphrates, Tigris alluunt, ut Moses tradit: hanc habuit patriam primus ille hominum parens à terra excitatus, & nuncupatus Adam: hanc primi patres, hinc Hebræi profecti, à quibus postea disciplinarum omnium elementa Ægyptii & aliæ gentes acceperunt. Neque id quidem absque processu & ordine. Ut enim primùm ab Hebræis Ægyptii viciniâ commeatum faciente hauserunt; sic Græci postea ab Ægyptiis, ad quos Thaletem, Pythagoram, Democritum, Platonem, Eudoxum commeasse doctrinæ causâ proditum. Cæterùm & hos ab Hebræis multa furto sublegisse, quæ in suam philosophiam transferrent, rebus manifestis demonstrant viri eruditissimi. Et Iamblichus de vita Pythagoræ, hunc in Palæstina discendi causâ peregrinatum testatur. His igitur auctoribus, non Cimmeriorum vatibus, quos nemo doctus

agnoſcit, primæ veritatis ſcintillæ Græcis effulſerunt; quas conceptas ipſi proprii ingenii felicitate & ſtudiis aluerunt, atque ad alias gentes propagarunt.

His accedit indubitata naturæ ratio, quæ in regionibus frigidis, quales juxta polum, homines robuſtos magis, audaces, atque ad arma promptos, quàm ingenioſos & prudentes, naſci voluit. Et vice verſa, ſub molliore cœlo, & tractu ad calorem vergente, ac temperatis plagis, acuta ingenia, & omnium capacia, quæ cœli ambitu continentur, non ita amplis neque robuſtis corporibus committit: ita quidem, ut frigidarum regionum incolæ aliis comparati, eam habere rationem obſerventur, quam juvenes ad ſenes, vinolenti ad ſobrios, ut ſuprà ex Ariſtotele recitabamus, cùm de cauſis bellicæ Amazonum indolis & inuſitati roboris loqueremur. Sed de his aliàs accuratiùs, ſi Deus dederit. Nunc quæ ſuperſunt propoſiti exequamur, & de Amazonum ſepulcris agamus.

CAPUT XL.

De ſepulcris Amazonum.

SUPRA quidem de his aliquid attigimus: hîc autem accuratiùs diendum. In his ſuperbum in primis x memorabile occurrit illud, quod Myrinæ exſtructum in Troade, non narmorum faſtu & ſtructuræ magnifiientiâ, ſed æternis Homeri verſibus, liad. β. quos referre placet:

Εϛι δέ τις προπάροιθε πόληος αἰπεῖα κολώνη,
Εν πεδίῳ ἀπάνευθε, περίδρομος ἔνθα καὶ ἔνθα·
Τὴν ἤτοι ἄνδρες Βατίειαν κικλήσκουσιν,
Αθάνατοι δέ τε σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίννης,
Ενθα τότε Τρῶές τε διέκριθεν ἠδ' ἐπίκουροι.

i.e. *Eſt autem quidam in tumorem eminens locus ante urbem, extra muros, in planitie, in ambitum hinc & inde patens, ſi quis curſu obire velit. Hunc homines Batieam vocant, Immortales autem ſepulcrum præſtanti pedum velocitate Myrinnes. Ibi tunc Trojani diſtincti fuerunt, & auxiliares copiæ.*

In hac igitur tam accurata deſcriptione notanda primùm ſe ſe offert veterum conſuetudo, homines meritis illuſtres, aut genere nobiles, ſepeliendi ſub montibus. Quem morem ſequentes Amazones, Myrinæ præſtanti bellatrici ſepulcrum ſub colle excelſo poſuiſſe dicuntur. Sic ipſa Myrina apud Diodorum lib. 4. cæſas quodam in prælio Amazonas tribus magnis aggeribus ſepelit; qui (eodem teſte) huc uſque Amazonum tumuli appellantur. Sic Hercules, eodem prodente lib. 5. cap. 2. Pholum, centaurum amicum, ſub monte etiam poſt obitum componit. Quæ res (inquit) ei glorioſior omni columna accidit. Ab ipſo enim mons abſque alio epigrammate, Pholos cognominatus eſt. Sic & Semiramidem tumulos ſepeliendis amaſiis ſuis exaggeraſſe, ex Cteſia refert Georgius Syncellus. Τοῦτον (Νῖνον) διεδέξατο Σεμίραμις ἡ διαβόητος, ἣ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἤγειρε χώματα, προφάσει μὲν διὰ τοὺς κατακλυσμούς. τὰ δ' ἦν ἄρα τῶν ἐρωμένων ζώντων κατορυσσομένων οἱ τάφοι, ὡς Κτη-

σίας

σίας ἱστορεῖ. Huic (Nino) succeſſit famoſa illa Semiramis, quæ multis terrarum locis tumulos exſtruxit, quibus, ut ipſa prætendebat, eluviones arceret: revera ut ſepulcra eſſent amaſiorum, quos vivos ſub iis molibus infodiebat, Cteſia auctore. Eodem hæc Maronis pertinent lib. 11. Æneid.

Fuit ingens monte ſub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum.

Item Lucani lib. 8.

Cùm tibi ſacrato Macedo ſervetur in antro,
Et Regum cineres exſtructo monte quieſcant.
Cùm Ptolemæorum manes, ſeriemque pudendam
Pyramides claudant, indignaque Mauſolea.

Denique Servius in more id poſitum fuiſſe, ad modò indicatum Maronis locum his verbis confirmat: *Apud majores,* (inquit) *nobiles, aut ſub montibus altis, aut in ipſis montibus ſepeliebantur. Unde natum eſt, ut ſuper cadavera aut Pyramides fierent, aut ingentes collocarentur columnæ.*

Ex his de Batiea conjectare licet, humum ibi olim conſultò in tumulum & collem præcelſum exaggeratam fuiſſe Trojanorum ſimul atque Amazo-

num operâ, ut Myrinnes monumentum esset, cùm præsertim expresse Homerus dicat, eum collem quem homines Batieam vocarent, Amazonis monumentum dici Deorum linguâ. Quod ita interpretor, ut solis peritis rerum antiquarum, quos Musæ erudiunt, notum esset eo loco sepultam Amazonem, alii Batieam simpliciter præ ignorantia vocarent. Hujus nominis varias affert origines Stephanus in hac voce: Βατίεια, τόπος τῆς Τροίας ὑψηλός· κέκληται ἀπὸ Βατείας τινὸς, ὡς Ἑλλάνικος ἐν πρώτῃ Τρωϊκῶν· ἢ ἀπὸ τοῦ πάτου τῶν ἵππων, ἤγουν τῆς τροφῆς, τροπῇ τοῦ π εἰς β. ἢ ἀπὸ τῶν βάτων. i. e. *Batiea, locus Trojæ altus: sic vocatur à quadam Batia, ut Hellanicus auctor est lib. 1. Troïcorum: vel ab equorum pato, hoc est, pabulo, p in b converso: vel à vepribus, qui βάτοι Græcè dicuntur.*

Harum originum prima multò mihi aliis probabilior videtur, quòd scilicet locus ille editus, in quo sepulta Myrina, dictus sit Batiea, à quadam femina ejusdem nominis. Hæc autem Ba-

tia eſt Teucri filia, ut idem Stephanus Mnaſeæ teſtimonio confirmat in voce Δάρδανος, his verbis: Καὶ ἀποθανούσης Τηλεφάης, γαμεῖ τὴν Ἁρμονίαν ὁ Κάδμος, καὶ ἀποστέλλει τὸν Δάρδανον εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ τῶν ἑταίρων, πρὸς Τεῦκρον τὸν Τρῶα. ὁ δὲ Τρὼς ἀναγνωρίσας τὸν Δάρδανον, δίδωσιν αὐτῷ τὴν θυγατέρα Βάτειαν. καὶ ἀποθνήσκων, τὴν βασιλείαν καὶ πόλιν ᾤκισε Δάρδανος, καὶ Δαρδανίαν τὴν χώραν ὠνόμασεν. i. e. *Mortuâ Telephaë Cadmus Harmoniam duxit uxorem, & Dardanum unà cum ſociis mittit in Aſiam ad Teucrum Troëm, qui agnito Dardano, filiam Batiam in matrimonium tradit, & moriens regnum reliquit. Dardanus verò urbem condidit nomine ſuo, ac regionem Dardaniam nuncupavit.* Idem ex Arriano refert Euſtathius ad Iliad. β. Ὅτι Δάρδανος ἐκ Σάμου τῆς Θρακίας ἐλθὼν τὰς τοῦ Τεύκρου βασιλέως θυγατέρας ἔγημε Νησὼ καὶ Βάτειαν. i. e. *Dardanus è Samothracia cùm veniſſet, Teucri Regis filias duxit uxores Neſonem & Batiam.* At enimverò hæc nominis iſtius etymologia non placet Goropio, quam

ſuo more, meris nugis verborum ad hunc modum explodit : *Sunt quibus placeat ad Dardani uxorem nomenclaturæ cauſam referri; at illi non intelligunt diſcrimen vocum divinarum atque humanarum. Nos ad rubos quibus collis abundabat, reſpexiſſe eos volumus, qui Bateam nominarunt, ratione ruſtica potiùs, quàm divina; atque idcirco poëtam eleganter dixiſſe, nomen iſtud divinum eſſe, quòd ad ſacroſanctæ antiquitatis memoriam conſervandam datum fuiſſet.* Tum magna & præclara minatur: *Verùm* (inquit) *de hoc alibi, ubi de nominibus Deorum & hominum diſputabo.* Quaſi verò non poſſit diſcrimen iſtud nomenclaturæ divinæ ab humana aliter defendi, niſi nomen Βατίεια à βάτοις, hoc eſt, *rubis*, ducatur. Sed de Homerica hacce nominum diſtinctione prolixiùs diſputare, non hujus loci. Meminit Plato & Batieæ in Cratylo, ubi de divinis & humanis apud Homerum nominibus; citatque hunc verſum de Chalcide ave, ἐν ᾧ λέγει ὅτι,

Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοὶ, ἄνδρες δὲ κύμινδιν,

i. e. *Quam, inquit, Dii Chalcidem vocant, homines autem Cymindin.* Tum hæc ſubjungit: Φαῦλον ἡγῇ τὸ μάθημα, ὅσῳ ὀρθότερόν ἐστι καλεῖσθαι χαλκὶς Κυμινδίδος τῷ αὐτῷ ὀρνέῳ, καὶ Μυρίνην, ἢ τὴν Βατίειαν τε, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τούτου τοῦ ποιητοῦ καὶ ἄλλων; i. e. *An adeo frivolum putas intelligere quantò rectius ſit eandem avem Chalcidem quàm Cymindin nuncupare, & Myrinen quàm Batieam, aliaque multa Homeri & aliorum poëtarum?* Ita hunc locum Platonis lego, qui perperam in vulgatis libris ſcriptus eſt.

Sed ecce idem Goropius Strabonem caſtigat, tanquam ſcripſerit, Myrinam oppidulum ſub Batiea ſitum fuiſſe. Quod idem & Lycophronis Scholiaſten refert dixiſſe, falsò, quando neque hic, neque Strabo, id uſpiam dixiſſe reperitur; Strabo quidem lib. 12. poſtquam de Batiea dixit, Myrinæ oppidi, ut ab ea Amazone nuncupati, mentionem facit; Batiæ autem ſubjectum fuiſſe non dicit. Neque ex Scholiaſtæ verbis colligi poteſt.

De Amazonum in Libya tumulis modò dictum est, quibus præteritis, ut & aliis quæ in urbibus visebantur, quarum urbium suprà mentio facta est, in Atticam continuò delatus, ibi monumenta Amazonum non pauca reperio. Refert Plutarchus in Theseo, locum fuisse Athenis Ἀμαζόνειον dictum ab Amazonibus ibi sepultis, quo tempore armis in Atticam irruperunt. Addit, alium fuisse Chalcide Eubœæ ejusdem nominis. Meminit Plato τῆς Ἀμαζονίδος στήλης, *columnæ Amazoniæ*, in Axiocho; quam juxta urbis portas sitam fuisse verba ejus indicant: Σω. Ὡς δὴ θᾶττον τὴν παρὰ τὸ τεῖχος ᾔειμεν, ταῖς Ἰτωνίαις (πλησίον γὰρ ᾤκει τῶν πυλῶν πρὸς τῇ Ἀμαζονίδι στήλῃ) καταλαμβάνομεν, &c. *Quo citiùs autem perveniremus, eam quæ juxta murum viam inivimus ad Itonias portas (in proximo namque habitabat Axiochus portæ quæ est apud Amazoniam columnam) invenimus*, &c. Hujus columnæ argumento intelligi potest, ibi aliquam Amazonum illustrium, aut plures conditas fuisse. Nam

& morem fuiſſe columnas tumulatis imponi, ex loco Servii ſuprà allato, & compluribus aliis veterum ſcriptorum, nemo paulò humanior non didicit.

An hæc columna Amazonia, cujus Plato mentionem facit, ea ipſa ſit, quam Plutarchus dicto loco impoſitam fuiſſe refert ſepulcro Hippolytes, vel, ut alii volunt, Antiopes Theſei uxoris, à Molpadia jaculo interfectæ, non liquidò affirmare poſſum. Sed tamen hunc locum, quia illum Platonis illuſtrat, & ſepulcrum Amazonis illius demonſtrat, ſubjungere haud gravabor: Ιππολύτην γὰρ οὗτος (Κλείδημος) ὀνομάζει τὴν τῷ Θησεῖ συνοικοῦσαν, οὐκ Ἀντιόπην. ἔνιοι δέ φασι μετὰ τοῦ Θήσεως μαχομένην πεσεῖν τὴν ἄνθρωπον, ὑπὸ Μολπαδίας ἀκοντιθεῖσαν· καὶ τὴν στήλην, τὴν παρὰ τῷ τῆς Γῆς Ὀλυμπίας ἱερὸν, ἐπὶ ταύτῃ κεῖσθαι. i. e. *Nam is Hippolyten vocat eam, quam Theſeus habuit, non Antiopen. Quidam verò aiunt, hanc cum Theſeo pugnantem occubuiſſe jaculo à Molpadia transfixam; eique columnam eam, quæ eſt juxta Tel-*

luris Olympiæ fanum, impoſitam eſſe.

Sed & Megarenſes, eodem Plutarcho auctore & Pauſania in Atticis, Amazonum in ſuis terris ſepulcra oſtendebant; quorum verba adduximus ſuprà, cùm de peltæ Amazoniæ forma ageremus. Alias præterea idem circa Chæroneam ſepultas tradit, juxta rivulum quendam olim Thermodontem, poſtea Hæmonem nuncupatum. Λέγεται δὲ καὶ περὶ Χαιρώνειαν, ἑτέρας ἀποθανεῖν καὶ ταφῆναι παρὰ τὸ ῥευμάτιον ὃ πάλαι μὲν, ὡς ἔοικε, Θερμώδων, Αἵμων δὲ νῦν καλεῖται. Ejuſdem rivi meminit etiam in vita Demoſthenis, qui olim Chæroneæ agrum præterlapſus, in Cephiſum amnem caderet; ſua autem ætate, neque rivum neque fluvium in ea regione ejuſmodi ullum fuiſſe, qui Thermodon diceretur, teſtatur. Nec tamen negat aliquem fuiſſe rivum ejuſmodi illis temporibus, cùm Amazones armis Græciam inundarent, cui nomen iſtud, à Græcis joco an ſerio non dixerim, inditum veriſimile eſt. Imò eundem antiquitus Thermodonta vo-

catum cenſet, qui ſuo tempore Hæmon diceretur à ſanguine, quo is locus redundaſſet in illa pugna, quâ Græcos Philippus Macedonum Rex ad Chæroneam profligavit : Εἰκάζομεν δὲ τὸν καλούμενον Αἵμονα, Θερμώδοντα λέγεσθαι τότε, καὶ γὰρ παραρρεῖ παρὰ τὸ Ηράκλειον, ὅπου κατεστρατοπέδευον οἱ Ἕλληνες· καὶ τεκμαιρόμεθα τῆς μάχης γενομένης, αἵματος ἐμπλησθέντα καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν, ταύτην διαλλάξαι τὴν προσηγορίαν. *Veriſimile autem putamus, qui nunc Hæmon dicitur, tunc Thermodonta vocatum fuiſſe. Etenim propter Herculis templum labitur, ubi Græci caſtra habebant: ac conjicimus hunc amnem prælio inito, ſanguine & cadaveribus repletum, nomen mutaſſe.*

Sed memoranda in primis hoc loco, quæ ibidem Plutarchus ſuper hoc Bœotiæ Thermodonte ex Duride refert, utpote quibus maximè appareat Amazonas olim hoc ipſo in loco pugnaſſe : Ὁ δὲ Δοῦρις οὐ ποταμὸν εἶναί φησι τὸν Θερμώδοντα, ἀλλ' ἱστάντας τινὰς σκηνὴν, καὶ περιορύττοντας, ἀνδριαντίσκον εὑρεῖν λίθινον, ὑπὸ γραμμάτων τινῶν δια-

σημαινόμενον, ὡς εἴη Θερμώδων ἐν ταῖς ἀγκάλαις Ἀμαζόνα φέρων τετρωμένην. *At verò Duris hunc Thermodontem notat non fuiße amnem; sed quosdam, cùm ibi terram foderent ad tentorium figendum, humanum simulacrum ex lapide haud magnum invenisse, cui literæ inscriptæ significarent, Thermodontis esse hanc statuam, qui sauciam Amazonem ulnis comprehensam ferret.* Hinc etiam lux Lucernæ Amazonum à Liceto typis vulgatæ, cujus suprà in disputatione de peltis, ectypum dedimus, ejusque argumentum fortasse aptiùs quàm ille fecit, ex hoc Plutarchi loco exponemus: si dicamus, non esse Amazonem quæ alteram ex vulnere languentem ulnis gerit, ut Licetus putavit; sed virum, nempe hunc ipsum Thermodontem, cujus signum prope Chæroneam fodiendo inventum Duris ille prodidit.

Subdit Plutarchus: Φαίνονται δὲ μηδὲ Θεσσαλίαν ἀπραγμόνως αἱ Ἀμαζόνες διελθοῦσαι· τάφοι γὰρ αὐτῶν ἔτι καὶ νῦν δείκνυνται περὶ τὴν Σκοτουσσαίαν, καὶ τὰς κυνὸς κεφαλάς. i.e. *Apparet autem neque*

citra negotium Amazonas Thessaliam pervasisse: si quidem etiam nunc earum sepulcra monstrantur circa Scotussæam & canis capita. Quibus verbis novum nobis indicatur monumentum Amazonum juxta urbem Scotussam, in ea Thessaliæ parte sitam, quæ Pelasgia dicebatur, auctore Strabone & Stephano. Ibi & regio fuit eodem nomine, quam hîc Plutarchus gentili nomine τῶν Σκοτουσσαίων vocat: dicebatur etiam κυνὸς κεφαλαὶ, de cujus appellationis ratione ampliùs quærendum.

Tot igitur Amazonum sepulcra reperio apud veteres auctores; quibus admiranda earum virtus & animi magnitudo proditur: quæ tantùm telluris obierint, Asiam, & præcipuas Græciæ regiones; cum fortissimis gentibus conflixerint, Atheniensibus, Spartanis, Thessalis, ubique relict's rerum suarum monumentis. Nam neque sepulcra ipsa meritum earum victoriis testimonium negant; quæ iis nisi ab ipsis victoria potitis exstrui haudquaquam potuerunt: neque enim verisimile est,

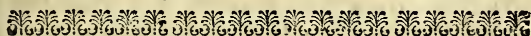
ipsos Græcos & alias gentes, quibus bellum ultro Amazones intulissent, superatis ac cæsis monumenta posuisse, quibus earum memoriæ honos apud posteros haberetur. Aliud profectò est, trophæum erigere; aliud, sepulcrum ædificare. Non ergo à victoribus structa Amazonibus monumenta; sed ipsas Amazones, ut dixi, bello superiores suarum in præliis interfectarum manibus tale officium præstitisse putandum est.

Sicubi autem adversa usæ essent fortuna, ibi non earum sepulcra visebantur, sed locis in quibus cecidissent, nomen infaustum addebatur, quo earum cladis memoria maneret; ut in Samo insula, teste Plutarcho ἐν Ἑλληνικοῖς: ubi narrat locum fuisse apud Samios, qui Πάναιμα, hoc est, *totus sanguis*, vocaretur; cujus appellationis hanc reddit rationem: Ἀπὸ τίνος Πάναιμα τόπος ἐν τῇ Σαμίᾳ νήσῳ καλεῖται; ἢ ὅτι φεύγουσαι Διόνυσον αἱ Ἀμαζόνες, ἐκ τῆς Ἐφεσίων χώρας εἰς Σάμον διέπεσαν. ὁ δὲ ποιησάμενος πλοῖα, καὶ διαβὰς, μάχην

συνῆψε, καὶ πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτεινε περὶ τὸν τόπον τοῦτον, ὃν διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ῥυέντος αἵματος, οἱ θεώμενοι, πάναιμα, θαυμάζοντες ἐκάλουν. i. e. *Quâ causâ factum est, ut locus in Samo insula Panæma diceretur? An quia fugientes Dionysum Amazones, è terra Ephesiorum in Samum insulam commigrarunt. Ille autem navibus constructis exercitum trajecit, atque initâ cum iis pugnâ, magnam earum multitudinem circa eum locum concidit. Quem postea incolæ intuentes, ac cruoris effusi redundantiâ obstupefacti, Panæma, quasi sanguinis universitatem, vocarunt.* Tum de alio ejusdem insulæ loco idem subjungit: Τῶν δὲ φάντων ἀποθανεῖν, τινὲς λέγονται περὶ τὸ Φλοιόν, καὶ τὰ ὀστᾶ δείκνυται αὐτῶν· τινὲς δὲ λέγουσι καὶ τὸ Φλοιὸν ἐπ᾽ ἐκείνων ῥαγῆναι, φθεγγομένων μέγα τι, καὶ διάτορον. Quæ antequam Latinè exprimo, emendare convenit: ibi enim perperam φάντων scriptum est, pro φθιμένων, ad quam dictionem signanda est virgula, ac sequentibus verbum ἀποθανεῖν copulandum sic: ἀποθανεῖν τινὲς λέγονται. *Earum verò quæ interfectæ*

ſunt, nonnullæ mortem obiiſſe dicuntur circa Phlæum, oſſaque ipſarum monſtrantur. Nec deſunt qui dicant, tunc cùm hæc gererentur, eum locum diſruptum fuiſſe, Amazonibus magnum quid, & penetrabile vociferantibus. Hæc eo loco Plutarchus de ſtrage illa Amazonum. Optarem ut tempus quo id factum eſt ſignaſſet, & quâ causâ Dionyſus ſic infeſto exercitu Amazones ex Epheſiorum terra in Samum inſulam tranſgreſſas proſecutus fuiſſet; quas ejuſdem ſigna ſecutas in bello contra Bactrianos apud Polyænum lib. 1. Stratagem. legamus. Διόνυσος, Ινδοὺς ἑλὼν, ἀυτούς τε Ινδοὺς καὶ Αμαζόνας ἄγων, συμμάχους εἰς τὴν Βακτρίαν ἐνέβαλεν. i. e. *Bacchus ſubactis Indis, ipſos Indos & Amazones militiæ ſocias & auxiliatrices ducens, impreſſionem in Bactrianorum terram fecit.* Sed nulla diſſenſio, ſi temporum ratio habeatur. Apparet enim, bellum illud Dionyſi in Amazonas circa Samum, præceſſiſſe aliquo tempore expeditionem in Bactrianos. Nihil autem abſurdi eſt, Bacchum Amazonas, antea debellatas atque in

ſuam poteſtatem redactas, poſtea duxiſſe contra Bactrianos.

CAPUT XLI.

Scrupulus qui circa Amazonum nomina exoritur, removetur.

POSTQUAM de urbibus ad Amazonas pertinentibus, & aliis monumentis, quæ nobis earum ad hæc uſque tempora memoriam cum nominibus conſervarunt, diximus; reſtat ut ſcrupulum removeamus, qui legentium animis objici poteſt, circa hæc ipſa Amazonum nomina, dum horum pleraque vident Græcâ percuſſa monetâ, nihil differentia ab iis quæ media in Græcia nati homines geſſerunt. Ejuſmodi ſunt quæ ab Hygino memorantur in fabulis cap. 163. *Ocyale*, *Dioxippe*, *Iphinome*, *Xanthe*, *Hippothoë*, *Otrere*, *Antioche*, *Laomache*, *Glauce*, *Agave*, *Theſeis*, *Hippolyte*, *Clymene*, *Pentheſilea*. Quibus alia addit Quintus Smyr.

næus in primo Παραλειπομένων.

Ἔνθ' ἄρα τῷ Κλονίη, Πολεμοῦσά τε, Δηριόνη τε,
Εὐάνδρη τε, καὶ Ἀντάνδρη, καὶ δῖα Βρέμουσα·
Ἠδὲ καὶ Ἱπποθόη, μετὰ δ' Ἁρμοθόη κυανῶπις,
Ἀλκιβίη τε, καὶ Ἀντιβρότη, καὶ Δηιμάχεια·
Ταῖς δ' ἐπὶ Θερμώδωσσα μέγ' ἔγχεϊ κυδιόωσα.
Τόσσαι δ' ἄρ' ἀμφιέποντο δαΐφρονι Πενθεσιλείᾳ.

Aderant autem hæ, Clonia, Polemusa, Derione,
Evandra, Antandra, & dia Bremusa:
Tum etiã Hippothoë, unaq; Harmothoë nigris oculis;
Alcibieque, & Antibrote, cum Derimachia.
Et post has Thermodossa, magnã hasta gloriã adepta.
Tot bellicosæ tum Penthesilea in comitatu erant.

In Epigrammate autem Imperatoris Hadriani suprà laudato, trium Amazonum nomina Græca traduntur. Est autem totum Epigramma hujusmodi:

Vt belli sonuere tubæ, violenta peremit
Hippolyte Teuthranta, Lyce Clonon, Oebalon Alce:
Oebalon ense, Clonon jaculo, Teuthranta sagitta.
Oebalus ibat equo, curru Clonus & pede Teuthras.
Plus puero Teuthras, puer Oebalus, & Clonus heros.
Figitur ora Clonus, latus Oebalus, ilia Teuthras.
Iphiclis Teuthras: Doryli Clonus: Oebalus Idæ:
Argolicus Teuthras, Mœsus Clonus, Oebalus Arcas.

Cæterùm inter eas Amazones, quibus Græci nomen imposuerunt, referenda & Sphinx Amazon, quam Cadmum habuisse uxorem, ac secum The-

bas duxisse, Palæphatus tradit. Hoc enim nomen esse Græcum liquet παρὰ τὸ σφίγγω, *à ligando*, διὰ τὸ τὰ ἐσφιγμένα καὶ ἀνόητα λέγειν ῥήματα· *quòd verba adstricta & involuta, nullique intellecta proferret*, ut scriptum est in Etymologico magno. Palæphati verba hæc sunt: Κάδμος ἔχων γυναῖκα Ἀμαζονίδα, ᾗ ὄνομα Σφὶγξ, ἦλθεν εἰς Θήβας, &c. *Cadmus habens uxorem Amazonidem, cui nomen Sphinx, Thebas profectus est.*

Ex his & aliis quæ passim apud auctores occurrunt, nominibus Amazonum, puris putis Græcis, si quis tetricus censor, & ficta hæc nomina à Græcis; tum quæ de Amazonum gente & factis prodita, eorumdem Græcorum, otio & literis intemperanter abutentium inventa & commenta esse contendat, quo argumento, qua ratione, objectionis atrocitatem repercutiemus, ac præsentem lucubrationem nostram vindicabimus, ne planè ad nihilum redeat?

An ad Goropii machinam confugiemus, hæcque nomina Græcæ esse ori-

ginis negabimus; Belgicæ, vel etiam Cimbricæ linguæ vernacula dicemus? A Græcis eo modo interpolata, quo aliarum nationum vocabula, Hebræorum, Persarum, Romanorum? Quî enim difficilius huic voci *Hippolyte*, etymon à Cimbrica lingua arcessere, quàm *Astrateæ*, quod epithetum est Dianæ apud Pausaniam; quod facit Goropius. Nam ab *hast*, hoc est, velox, & *rat*, hoc est, rota, deducit. Sed has nænias quis in nobis ferret, quarum pœnas adhuc pendit Goropius, dum passim apud eruditos βεκκεσέληνος audit. Omisso igitur tam ficulneo, ut dicitur, auxilio, sic nos tuemur.

Dicimus primùm, non placere Philosophis argumentum quod nimis probat. Patet enim eadem ratione oportere, omnia illa esse ficta, quæ Græci de Priamo Rege, de Hectore, de Andromache, de Astyanacte, Polydoro, Ænea & aliis Trojanis dixerunt: si quidem & hos Græcis nominibus apud Homerum & alios scriptores appellari palam est. Ita neque Trojam fuisse

dicemus, neque Græcos unquam Trojanis bellum intulisse, mendacii Homerus & reliqui Græciæ scriptores arguentur, totique, quàm longa est, Iliadi spongia inducetur. Quo quid furiosius dici potest? Quod enim tam concordi omnium veterum Poëtarum, Historicorum, Chronologorum testimonio proditum, & posteris transmissum, inficiari quis nisi vecors & planè amens audeat?

Dicimus præterea, hunc quidem fuisse morem Græcorum, ut in suis libris rudia Barbarorum nomina in molliorem deflecterent sonum, ac gentis suæ auribus accommodarent: quem morem & Romanis scriptoribus placuisse videmus, atque ipsi Cæsari in Commentariis rerum suarum, ubique nominibus nationum Gallicarum in Latini sermonis consuetudinem detortis; ut rectè Petrus Divæus Lovaniensis in libro de Galliæ Belgicæ Antiquitatibus notat. Cæterùm, est alia in his ratio paucis perspecta, sed hîc potissimùm consideranda, quâ

ostenditur, non modò id studium fuisse viris eloquentissimis, quos Græcia tulit, ut literarum additione, detractione, mutatione, transpositione emollirent barbaras voces; sed etiam iis suppressis novas patriâ monetâ percussas substituerent, rebus non minùs congruentes, atque idem planè significantes. Quod sanè Homerum fecisse in designandis Trojanorum Principibus, docet Plato in Cratylo, Astyanactis & Hectoris exemplo. Horum namque nominum auctorem Homerum censet Plato. Sic autem de his statuit eo loco: Διὰ ταῦτα δὴ, ὡς ἔοικεν, ὀρθῶς ἔχει καλεῖν τὸ τοῦ σωτῆρος υἱὸν Αστυάνακτα, τοῦτον, ὃ ἔσωζεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὥς φησιν Ομηρος. Et paulò pòst: Σω. Αλλ' ἆρα, ὦ 'γαθὲ, καὶ τῷ Εκτορι αὐτὸς ἔθετο τὸ ὄνομα Ομηρος. Ερ. Τί δή; ὅτι μοι δοκεῖ καὶ τοῦτο παραπλήσιόν τι εἶναι τῷ Αστυάνακτι· ὁ γὰρ ἄναξ καὶ ὁ Εκτωρ σχεδόν τι ταυτὸν σημαίνει· καὶ ἔοικεν Ελληνικοῖς βασιλικὰ ἀμφότερα εἶναι τὰ ὀνόματα. οὗ γὰρ ἄν τις ἄναξ ᾖ, καὶ ἕκτωρ δήπου ἐστὶ τούτου. δῆλον γὰρ ὅτι κρατεῖ τε αὐτοῦ καὶ κέκτηται,

καὶ ἔχει αὐτό. i. e. *Quapropter decet, ut videtur, conservatoris filium nominare ἀστυάνακτα, id est, regem hujus, quod pater ipsius servavit, ut inquit Homerus. So. Atqui & Hectori, ô præclare, nomen ipse Homerus imposuit. Her. Quodnam? So. Mihi quidem videtur id nomen Astyanacti esse quamproximum: fermè enim idem significant, putantque Græcè docti, utraque hæc nomina regia esse. Cujuscumque enim quis ἄναξ, id est, rex existit, ejusdem est & ἕκτωρ, id est, possessor. Constat enim dominari illi, possidere, & habere.*

Cùm ergo Plato tam expresè dicat, nomen istud Εκτωρ ab Homero fabricatum fuisse, quod heroi illi imponeret, ut virtutibus ejus & factis maximè congruens; quidni & Amazonibus plerisque nomina illa Græca hoc modo à Græcis auctoribus inventa credamus, qualia ipsi singulis magis congruere arbitrarentur; parùm sollicitis, quibus nominibus vocarentur apud populares suos; sed iis consultò præteritis atque suppressis, ut barbaris, ne Græcæ elocutionis nitor & venustas pere-

grinarum interpoſitione vocum contaminaretur? Quod hæc vera ſit cauſa, hicque mos veterum Græciæ ſcriptorum fuerit circa nomina gentium, quas omnes barbarorum appellatione fœdabant, idoneus nobis auctor & locuples teſtis erit Joſephus lib. 1. Antiquit. cap. 6. ubi de poſteris Noë Patriarchæ, & eorum diſperſione per univerſum orbem terrarum, ex qua diverſæ hominum gentes extiterunt. Καὶ τῶν ἐθνῶν ἔνια μὲν διασώζει τὰς ὑπὸ τῶν κτισάντων κειμένας προσηγορίας· ἔνια δὲ καὶ μετέβαλον. ἃ δὲ καὶ πρὸς τὸ σαφέστερον εἶναι δοκοῦν τοῖς παροικοῦσι τροπὴν ἔλαβον. Ἕλληνες δ' εἰσὶν οἱ τούτου καταστάντες αἴτιοι. ἰσχύσαντες γὰρ ἐν τοῖς ὕστερον, ἰδίαν ἐποιήσαντο καὶ τὴν πάλαι δόξαν, καλλωπίσαντες τὰ ἔθνη τοῖς ὀνόμασι πρὸς τὸ συνετὸν αὐτοῖς, καὶ κόσμον θέμενοι πολιτείας, ὡς ἂν ἀφ' αὐτῶν γεγονότων. *Porrò gentium quædam adhuc derivatam à ſuis conditoribus appellationem ſervant, quædam etiam mutaverunt; nonnullæ in familiarem accolis & notiorem vocem ſunt verſæ: Græcis quidem talis nomenclaturæ auctoribus,*

qui posteris temporibus vires atque potentiam nacti, priorum labore partam gloriam in se transtulerunt, speciosa gentibus nomina imponentes, ex iis quæ sibi nota & vernacula; cultum præterea addentes politicæ rationis, ut ab iis orta viderentur.

Sic quem Moses & reliqui Hebræi patriâ linguâ Noah vocant, ipsi vero nomine suppresso Deucalionem appellare maluerunt, Philone teste in lib. de Præmiis & Pœnis, ubi de illo Patriarcha: Τοῦτον Ἕλληνες μὲν Δευκαλίωνα, Χαλδαῖοι δὲ Νῶε ἐπωνομάζουσιν, ἐφ' οὗ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν συνέβη γενέσθαι. i.e. *Hunc Græci quidem Deucalionem vocant, Chaldæi Noë: cujus tempore magnum diluvium fieri contigit.* Idem Justinus Philosophus cognomento Martyr testatur in Apolog. I. Καὶ πρότερον ὁ κατακλυσμὸς μηδένα λιπὼν, ἀλλ' ἢ τὸν μόνον σὺν τοῖς ἰδίοις, παρ' ἡμῖν καλούμενον Νῶε, παρ' ὑμῖν δὲ Δευκαλίωνα. i.e. *Ac primò diluvies, quæ neminem reliquit præter unum hominem cum familia, quem nos Noë, vos Deucalionem vocatis.* Quid

autem Græcis in mentem venerit, ut ex Noë Deucalionem facerent, Theophilus Antiochenus in tertio librorum ad Autolycum declarat his verbis: Νῶε καταγγέλλων τοῖς ἀνθρώποις, μέλλειν κατακλυσμὸν ἔσεσθαι, προεφήτευσεν αὐτοῖς λέγων, δεῦτε καλεῖ ὑμᾶς ὁ Θεὸς εἰς μετάνοιαν. διὸ οἰκείως Δευκαλίων ἐκλήθη. i. e. *Noë annuntians hominibus diluvium non multò pòst futurum, vaticinabatur iis hoc modo: Adeste huc, vocat vos Deus ad pœnitentiam. Ideo Deucalion peculiariter dictus est.* Ridiculum quidem commentum, ne dicam putidum: ceu Patriarcha ille homines ad pœnitentiam, Græca ad eos oratione usus, adhortatus esset. Non tamen prætereundum censui, quod inde etiam appareat, idem quod nos, istum Theophilum, virum eruditum sensisse de ingenio Græcorum, & ambitione ad nova fabricanda nomina, quæ vernaculis exterarum gentium substituerent.

Nec tamen id ita proprium Græcorum, ut non aliæ nationes aliquando idem juris usurpaverint. Ita enim in sacro

ſacro codice qui inſcribitur Geneſis, cap. 41. Ægypti Rex Pharao mutaſſe nomen Joſepho Jacobi Patriarchæ filio dicitur: *Dixit quoque Rex Ægypti ad Joſeph: Ego ſum Pharao, abſque tuo imperio non movebit quiſquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti. Vertitque nomen ejus, & vocavit eum linguâ Ægyptiacâ Salvatorem mundi.* Ita ſcriptum eſt in vulgata verſione; ſed falsò, quod ad vocem Ægyptiam attinet: non enim eâ linguâ dictus eſt Joſephus, *Salvator* aut *Redemptor mundi*; ſed *vir cui revelata ſunt abſcondita*, ſive *expoſitor reconditorum*. Hoc enim ſignificant nomina quæ ſunt in Hebræo codice, *Saphenath-Paneah*. Sed & in volumine quod Danielis titulo inter ſacra circumfertur, tribus Adoleſcentibus gentis Hebrææ, è tota multitudine in Babyloniam à victore exercitu tranſlata, electis in miniſterium Regis, qui illi adſtarent, vernacula nomina Chaldæis mutantur, & Danieli quidem nomen Baltaſſar inditur, Ananiæ autem Sidrach, Azariæ Abdenago. Quæ nomi-

na iis haud temerè impoſita, ſed congruenter cujuſque ingenio, & virtutibus animi aut corporis, aut aliâ causâ, exiſtimandum eſt.

Ad hunc igitur modum & Amazonibus Græcos apta earum moribus, factis, aut fortunis nomina impoſuiſſe putandum eſt: v. g. Hippothoën dictam à curſu & celeritate equorum; Hippolyten à diſſolvendo hoſtium equitatu, & ſic de aliis. Quòd vera hæc ſit conjectatio, vel unum nomen Pentheſileæ evidentiſſimè probat. A luctu enim quem ipſa Amazon ex Hippolytes ſororis nece, abs ſe caſu peremptæ concepit, & genti ſuæ attulit, nomen iſtud illi impoſitum fuiſſe à Græcis, res ipſa expoſita palam faciet. Hanc autem Quintus Smyrnæus exponit his verſibus:

Ἤλυθε Πενθεσίλεια θεῶν ἐπιειμένη εἶδος,
Ἀμφω, καὶ στονόεντος ἐελδομένη πολέμοιο,
Καὶ μέγα αἰδομένη στυγερὴν, καὶ ἀεικέα φῆμιν·
Μήπως ἑὸν κατὰ δῆμον ἐλεγχείῃσι χαλέψῃ
Ἀμφὶ κασιγνήτης, ἧς εἵνεκα πένθος ἄεξεν,
Ἱππολύτης, τὴν γὰρ ῥα κατέκτανε δουρὶ κραταιῷ·
Οὐ μὲν δή τοι γ' ἑκοῦσα, τιτυσκομένη δ' ἐλάφοιο.

Τοὔνεκ' ἄρα Τροίη ἐρικυδέος ἵκετο γαῖαν.
Πρὸς δ' ἔτι οἱ τόδε θυμὸς Ἀρήιος ὡρμαίνεσκεν,
Ὄφρα καθηραμένη περὶ λύματα λυγρὰ φόνοιο,
Σμερδαλέας θυέεσιν Ἐρινύας ἱλάσηται.
Αἵ οἱ ἀδελφειῆς κεχολωμέναι αὐτίκ' ἕποντο
Ἄφραστοι.

i.e. *Venit Penthesilea dearum speciem præ se ferens*
duabus de causis: nã luctifici hanc belli cupido inces-
& odiosa ac turpis fama pudebat, verentem [serat,
ne qua in sua gente probris ipsam differret
ob sororem, cujus causa luctum excitavit,
Hippolyten: hanc enim valida hasta interemerat,
non volens quidem, sed cervam jaculo petens.
Idcirco in Troja inclyta terram se contulit.
Sed & eò Martius illam animus impellebat,
ut nimirum à tristi cædis labe expurgata.
sacris furias terribiles placaret,
quæ sororis causâ ei succẽsentes è vestigio sequebãtur,
occultæ.

Ex hoc Quinti loco, ut obiter dicam, apparet, cur Maroni in primo Æneidos Penthesilea furens dicatur:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet.

Quod epithetum neque Servius, neque alii enarratores dignati sunt interpretatione; ceu nihil aliud eo, nisi animi concitatio & ardor pugnantis intelligi debeat. Verùm unde hæc tam ardens concitatio & vehementia Pen-

thesileæ præ aliis quæ ibidem pugnabant, si hoc solùm consilio Trojam profecta, ut Priamo auxilium ferret, equidem non video. Nimirum historia modò exposita calamitatis, in quam Penthesilea incidit, sorore casu interfectâ, non latuit doctissimum Poëtam; hancque adeò piaculo contracto ob cædem, furiis, uti expressè Quintus dicit, agitatam fuisse, id quoque intellexit; donec in bellum profecta, certis se expiationibus lustraret, & sororis manibus hostium sanguine, atque etiam proprio satisfaceret.

Hæc quidem, ut summatim dicam, mea sententia est de hisce Græcorum nomenclaturis; quos tamen nomina interdum ex arbitrio fabricasse, eâdem licentiâ quâ Poëtæ Nymphis, & aliis personis quas inducunt, haud prorsus inficias iverim.

Nesæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque, Cydippeque, &c.

CAPUT XLII.

Quæ ad chronologiam historiæ Amazonum pertinent.

NON dubito, quin studiosi aliquid hîc requirant de tempore quo Amazones primùm, fundato regno, atque opibus auctis innotescere cœperunt: verùm quàm hoc conveniens est proposito ad operis consummationem, quàm per se scitu jucundum; tam mihi arduum & difficile videtur ad explicandum, in tam alta vetustate & scriptorum penuria. Cùm enim quicquid de hujusmodi rebus nosse possumus, pene omne à Græcorum literis petendum sit, necesse est, in quibus nos eorum monumenta deficiunt, in his aquam nobis, quod dicitur, hærere, prorsusque in magna nos rerum ignoratione versari. Cæterùm nullum Græcorum ante Olympiadas scriptum exstare, quod histo-

riæ nomen mereatur, S. Justinus in cohortatione ad Græcos testatur: Ἄλλως τε οὐδὲ τοῦτο ἀγνοεῖν ὑμᾶς προσήκει, ὅτι οὐδὲν Ἕλλησι πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἀκριβὲς ἱστόρηται, οὐδὲ ἔστι τι σύγγραμμα παλαιὸν, Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων σημαῖνον πρᾶξιν. i.e. *Atqui ne hoc quidem vos ignorare decet, nihil quicquam ante Olympiades à Græcis accuratè esse scriptum: neque exstare scripturam ullam veterem, in quam res aliqua Græcorum vel Barbarorum sit relata.* Cui dicto consonum quod de temporis universi partitione in tria intervalla tradit Censorinus de Die Natali, ex Varronis sententia: nempe ex his primum statuebat illud, quod ab exordio rerum usque ad priorem Cataclysmum fluxit, & hoc ab ignoratione eorum quæ in illo temporis intervallo accidissent, ἄδηλον, hoc est, obscurum, illi placuit vocari; huic proximum à Cataclysmo ad Olympiadem primam: quod idem Varro Mythicon nominavit, à fabulis quibus res illius temporis infuscarentur: tertium autem, historicon

dictum eſt, quia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur.

His quoque conſentanea ſunt, quæ habet Plutarchus in præfatione hiſtoriæ παραλλήλου virorum illuſtrium: extat autem hæc præfatio in exordio vitæ Theſei, à quo ut antiquiſſimo omnium quorum geſta referuntur, opus illud auſpicatus eſt. Ὥσπερ ἐν ταῖς γεωγραφίαις, ὦ Σόσσιε Σενεκίων, οἱ ἱστορικοὶ τὰ διαφεύγοντα τὴν γνῶσιν αὐτῶν, τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῶν πινάκων πιέζοντες, ἐνίοις παραγράφουσιν· ὅτι τὰ δ' ἐπέκεινα, θῖνες ἄνυδροι καὶ θηριώδεις, ἢ πηλὸς ἀϊδής, ἢ Σκυθικὸν ὄρος, ἢ πέλαγος πεπηγός. οὕτως ἐμοὶ περὶ τὴν τῶν βίων τῶν παραλλήλων συγγραφήν, τὸν ἐφικτὸν εἰκότι λόγῳ, καὶ βάσιμον ἱστορίᾳ πραγμάτων ἐχομένῃ χρόνον διελθόντι, περὶ τῶν ἀνωτέρω, καλῶς εἶχεν εἰπεῖν, τὰ δ' ἐπέκεινα τερατώδη καὶ τραγικά, ποιηταὶ καὶ μυθογράφοι νέμονται, καὶ οὐκ ἔτ' ἔχει πίστιν, οὐδὲ σαφήνειαν. i. e. *Quemadmodum in terrarum picturis, Soſſie Senecio, auctores incognita ſibi loca in oras extremas tabularum rejicientes, interim ad marginem hujuſmodi quædam*

adſcribunt : ultrà nihil præter deſerta & arenarum cumulos aquis carentes, venenatis autem beſtiis obſeſſos, aut limum deformem, aut montem Scythicum, aut pelagus gelu concretum; ita mihi in hoc ſcripto virorum illuſtrium vitas comparanti, ac temporis eam partem obeunti, quæ neque rationi veriſimilia quærenti, inacceſſa, neque hiſtoriæ facta perſequenti, invia, de iis quæ illud tempus præcedunt, non abſurdum videatur præfari : ſi quæ his ævo ſuperiora ſunt, hæc portentoſa & tragica, ac poëtis & fabularum auctoribus pridem occupata, ut fidem, ſic dilucidæ explicationis modum excedunt. Ita ex his Plutarchi verbis nihil in Græcorum hiſtoriis ſupra Theſeum ſatis liquidum aut certum.

Quod autem Theſeus ætate Olympiades præceſſerit, quid attinet probare, cùm hunc Herculi, qui primus in Pelopis honorem Olympicos ludos, à quibus Olympiades dictæ, inſtituit, æqualem & conſanguinitate propinquum fuiſſe conſtet? Igitur & Amazones iiſdem Olympiadibus ſuperio-

res, utpote quæ non modò Theſeo & Hercule, ſed & Dionyſo ſive Libero patre antiquiores fuiſſe reperiantur. Cui conſequens, ut etiam earum hiſtoria ad illud tempus, quod fabuloſum dicitur, attingat; de quo nihil ſatis diſtinctè & ad hiſtoriæ fidem accommodatum, ſcriptorum quiſquam referre potuit. Nec tamen ſi fabuloſa quædam Herculis aut Theſei, aut aliorum priſci ævi illuſtrium virorum, aut Amazonum rebus interpoſita inveniuntur, continuò iis fides omnis deneganda eſt: quod Strabo lib. 1. facere non dubitat; ubi Herculis labores, & Theſei geſta fabulis annumerat. Adhibendum modò judicium, quo vera à falſis, veriſimilia ab improbabilibus, & ab omni veritatis ſimilitudine penitus alienis diſcernantur.

Alioqui non potuiſſet Plutarchus, ſcriptor gravis, Theſeo inter alios Reges atque Imperatores, quorum vitas hiſtorica fide exequitur, locum dare, aut hunc conditori Romanæ urbis Romulo, quem nemo niſi fatuus ex-

ſtitiſſe neget, componere. Quæ autem hiſtoria tam ſincera eſt, ut nihil vanitatis ſuſpectum veris admiſtum habeat? Nihil mirum igitur, ſi quædam ejuſmodi & in Amazonum rebus reperiantur. Sed de Amazonum hiſtoria ſatis ſuprà adverſus impugnantes priori diſſertationis parte dictum eſt. Nunc de earumdem antiquitate ut dicamus, ſupereſt.

Quæ igitur major in Græcorum univerſa memoria & literis antiquitas dici poteſt; quàm ſi quid Cadmi Phœnicis literarum apud Græcos inventoris, atque etiam Dionyſi, qui in Deos ob merita relatus, ævo ſuperius fuiſſe probetur? Atqui utroque priores fuiſſe Amazones, ex iis quæ Diodorus de tribus Dionyſis (totidem enim agnoſcit) tradit lib. 3. capite ultimo, colligi poteſt: poſtremi enim, quem Jove & Semele genitum dicit, facta exponens, ita ſcribit. Τελευταῖον δὲ τὸν ἐκ Διὸς καὶ Σεμέλης τεκνωθέντα, παρὰ τοῖς Ελλησιν ζηλωτὴν γενέσθαι τῶν προτέρων. τὰς δ' ἀμφοτέρων προαιρέσεις

μιμησάμενον, στρατεῦσαι μὲν ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, στήλας δ' οὐκ ὀλίγας ἀπολιπεῖν τῆς ὅρον τῆς στρατείας, καὶ τὴν μὲν χώραν ἐξημερῶσαι ταῖς φυτείαις, στρατιώτιδας δὲ προσδέξασθαι γυναῖκας, καθάπερ ὁ παλαιὸς τὰς Αμαζόνας. i.e. *Postremum Jupiter ex Semele apud Græcos genuit, priorum virtutis imitatorem. Nam & per omnem orbem exercitum circumduxit, columnasque non paucas reliquit suarum expeditionum testes & metas. Multa insuper loca cultiora plantationibus arborum reddidit; mulieres insuper militares in bellum, velut primus Amazonas, duxit.* Huic & Polyænus laudato suprà loco suffragatur, quem reponere nihil vetat: Διόνυσος, Ινδοὺς ἑλὼν, αὐτούς τε Ινδοὺς καὶ Αμαζόνας ἄγων συμμάχους εἰς τὴν Βακτρίαν ἐνέβαλεν. i.e. *Dionysius subactis Indis, ipsos Indos & Amazones in agmine auxilii causâ ducens, impreßionem in Bactrianorum terram fecit.* Idem denique ex Nonni lib. 19. Διονυσιακῶν colligas; ubi Iris Junonis jussu, sic Lycurgum Martis filium in Bacchum his vocibus instigat:

Τέκνον ἀνικήτου σπόρος Ἄρεος, ἦ ῥα καὶ αὐτὸς
Βασσαρίδων τρομέεις ἁπαλόχροα θῆλυν ἀπειλήν;
Οὐκ ἀπὸ Θερμώδοντος Ἀμαζόνες εἰσὶ καὶ αὐταί,
Οὐκ ἀπὸ Καυκασίοιο μαχήμονές εἰσι γυναῖκες.

Et paulò pòſt:

Αἰδέομαι καλέων σε ποτὶ κλόνον, ὅττι γυναῖκες
Δῆριν ἀπειλείουσιν ἀδηρίτῳ Λυκοέργῳ.

Fili invicti ſemen Martis, an ſanè & ipſe
Baſſaridũ trepidas mollem & femineã cõminationem?
Non à Thermodonte Amazones ſunt & ipſa?
Non à Caucaſo bellicoſæ ſunt mulieres?

Quas ſcilicet Bacchus habebat in exercitu. Et mox:

Pudet me dum te ad pugnam hortor, quòd mulieres bellum interminentur imbelli Lycurgo.

Hæc autem Iris Martis perſonam & vultum præferens dicit.

Ipſe etiam Græcorum ex monumentis Euſebius plures agnoſcit Dionyſos factis illuſtres, unumque ex his antiquiorem, quemadmodum Diodorus, ut numeri ejus indicant. Nam numero D. quendam memorat Dionyſum vitis inventorem, alium à Semeles filio. Et numero DXX. *virum ejuſdem nominis, Deucalionis filium; qui cùm in Atticam perveniſſet, hoſpitio receptus à*

Semacho, filiæ ejus, capræ pellem largitus est. Hoc est, τῆς νεβρίδος traditione docuit μυστήρια καὶ τελετάς, ut doctè explicat Scaliger ad hunc locum. Quæ an ad eundem Dionysum pertineant, non est promptum dicere. Cæterùm idem numero DLXXXVII. raptam Europam, Cadmum Thebis regnasse notat, ex cujus filia natus est Dionysus. Et numero DCLXXXVI. à Dionyso, qui & Liber Pater, bellum adversus Indos gerente, conditam juxta Indum fluvium Nysam urbem refert. Hic igitur alius ab illis, nempe Cadmi Thebarum Regis ex Semele filius. Nec difficile quo Dionysi illi Mundi anno floruerint, ex hisce numeris colligere: cùm enim hos Eusebius à nativitate Abrahæ computet; si his numerus Mundi ab Adamo usque ad Abraham addatur, numeri Mundi habebuntur, quibus memorati Dionysi floruerunt. Tum Cadmi res in annum Mundi MMDXXX. incidunt: ex quo etiam intelligi potest, quo Mundi anno ille Dionysus vixerit. Cum ergo

auctore Diodoro, superior Dionysus Amazonas in exercitu haberet, hinc utique æstimari potest, quanta sit Amazonum vetustas: tametsi in quem Mundi annum earum primordia conferri debeant, non possit præcisè definiri: nam vetustioris Dionysi ævo fuisse Amazonas scimus quidem ex Diodoro; non tamen cognoscimus quo temporis spatio Dionysi ætatem præcesserint. Illud quidem consentaneum est, jam tum celebres fuisse, quarum auxilia Dionysus tantus Imperator expeteret. Quamobrem Goropius tantam Amazonum vetustatem considerans, earum monumenta illa, quæ variis Asiæ atque Europæ locis extarent, tam antiqua existimat, ut omnium Græcorum memoriam, & computationem temporum excedant. Sed porrò ad aliarum ætates expeditionum pergamus.

Ab his Dionysiacis, quibus interfuisse Amazones legimus, haud scio an alia antiquior existat illâ earumdem mulierum in Phrygiam, de qua Homerus Iliad. Γ. quo loco Priamum sic

loquentem inducit:

Ηδη καὶ Φρυγίην εἰσήλυθον ἀμπελόεσσαν,
Ενθα ἴδον πλείστους Φρύγας, ἀνέρας αἰολοπώλους
Λαοὺς Οτρῆος καὶ Μυγδόνος ἀντιθέοιο,
Οἵ ῥα τότ' ἐστρατόωντο παρ' ὄχθας Σαγγαρίοιο.
Καὶ γὰρ ἐγὼν ἐπίκουρος ἐὼν, μετὰ τοῖσιν ἐλέχθην
Ηματι τῷ, ὅτε ἦλθον Αμαζόνες ἀντιάνειραι.

Iam & & in Phrygiam veni vitiferam,
ubi plurimos vidi Phrygas equos agitandi peritos
Otrei populos, & Mygdonis Superis paris,
qui tunc castra habebant apud ripas Sangarii;
Etenim ego his cùm suppetias venissem, inter eos electus fui,
die illo, quando venerunt Amazones viragines.

Quibus versibus patet, non susceptam Amazonibus fuisse hanc expeditionem contra Priamum, ut vult Scaliger; sed contra Otrea & Mygdonem, quibus suppetias tunc Priamus tulit. Sed hoc levis momenti.

Huic ordine temporum proximam arbitror eam, maximè celebrem Græcorum monumentis, quâ eædem acceptam à Theseo injuriam usque in Atticam atque ipsas Athenas persecutæ sunt. De qua suprà abunde ex Plutarcho & aliis auctoribus dictum est. Communis autem opinio est, Theseum re-

gnasse Athenis an. M. MMDCCXXXIV. ex quo & illius Amazonum irruptionis tempus planè colligitur. Inde earum expeditio in Phrygiam Trojani belli tempore Penthesilea duce, pro Rege Priamo contra Græcos; quam copiosè exequitur Quintus Smyrnæus in Paralipomenis Homeri; meminit & Maro in primo Æneidos. Ceterùm Trojæ excidium contigisse anno Mundi MMDCCLXVII. vel MMDCCLXXXII. vel MMDCCCLII. Chronologorum certissimi statuunt.

Huic subjunge, quam Eusebius Cimmeriorum simul & Amazonum irruptionem in Asiam tradit numero DCCCCXXXIX. de qua hæc Strabonis lib. I. verba accipit Scaliger: Οἵτε Κιμμέριοι, οὕτε καὶ Τρήρωνας ὀνομάζουσιν, ἤ ἐκείνων τι ἔθνος, πολλάκις ἐπέδραμον τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Πόντου, καὶ τὰ συνεχῆ αὐτοῖς, ποτὲ μὲν ἐπὶ Παφλαγόνας, ποτὲ δὲ καὶ Φρύγας ἐμβαλόντες, ἡνίκα Μίδαν αἷμα ταύρου πόντα φασὶν ἐς τὸ χρεὼν ἀπελθεῖν. i. e. *Cimmerii quoque, quos & Treronas nominant, vel aliquam*

eorum gentem, sæpenumero loca Ponti, quæ ad dextram sunt partem, & iis adjacentia incursarunt; modò quidem Paphlagonas, modò Phrygas invadentes: quo tempore Midam aiunt tauri sanguine epoto, fato functum. Eòdem etiam trahit Pauli Orosii verba lib. 1. cap. 21. *Anno ante Urbem conditam* XXX. *Peloponnensium Atheniensiumque maximum bellum, totis viribus animisque commissum est; in quo mutuis cædibus ad hoc coacti sunt, ut velut victi se ab alterutro subtraherent. Tunc etiam Amazonum gentis & Cimmeriorum in Asiam repentinus incursus plurimam diu latè vastationem stragemque edidit.* Scaliger ad dictum numerum Eusebii: *Ut Eusebius, ita ille (Orosius) hoc gestum continuat cum bello Codri. Itaque sentit eodem pene tempore & incursum Cimmeriorum, & bellum Peloponnesiacum contigisse. Quare sine dubio Orosius scripsit* CCCXXX. *ante Urbem conditam.* Ita ibi Scaliger. Quod si verum est, necesse est hanc Cimmeriorum & Amazonum eruptionem in Asiam, de qua Eusebius, contigisse anno Mundi

MMMDXLI. in quem annum quidam bellum Peloponnesiacum conferunt; vel anno M. MMMMMDCCLXIX. Darii cognomento Nothi anno XXXIII. ut alii volunt. Ubi quidem non mediocris emergit difficultas, quomodo eruptio illa Amazonum & Cimmeriorum in annum incipientis belli Peloponnesiaci conjici possit; quæ tunc facta sit, cùm Midas tauri sanguine epoto oppetiit: si quidem constat, ipsomet teste Scaligero ad numerum Eusebii MCCCXX. vetustiorem esse Midam annis plusquam CC. prima Olympiade, utpote Homero æqualem; uti Epigramma inscriptum Midæ sepulcro indicat:

Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι.

Quod ipse Homerus affinium Midæ rogatu composuisse dicitur. In promptu est demonstratio ex positis numeris: initium primæ Olympiadis, anno M. MMMCCIII. initium belli Peloponnesiaci anno M. MMMDXLI. ergo belli Peloponnesiaci initium initio Olympiadum posterius annis CCCXXXVIII.

quibus ſi anni CC. addantur, quibus Midæ interitus præceſſit initium primæ Olympiadis, patebit Peloponneſiaci belli initium pluſquam DVIII. annis poſterius eſſe Midæ interitu. Non igitur hæc geſta temporibus convenire poſſunt; manifeſtuſque eſt ἀναχρονισμὸς, de quo miror nihil Scaligerum notaſſe, qui in his tam cernit acutum, quàm Aquila, aut Serpens Epidaurius. Nec minor in dictis Euſtathii difficultas, cùm in Comm. ad lib. Λ. Odyſſ. de Cimmeriis loquens, hos in Aſiam erupiſſe, ac Sardis expugnaſſe tradit, paulò ante Homeri ætatem, vel ipſo vivente. Nam Herodotus lib. I. captas à Cimmeriis Sardis ſcribit, Ardye Gygis filio regnante in Lydia. Igitur poſt annum M. MMMCCXXXIX. vel MMMCCLVI. in quem Gygæ regnum diligentiores Chronologi conferunt. Cui conſequens, ut illa Sardium expugnatio à Cimmeriis, pluſquam CC. annis infra Homeri ætatem, qui anno M. MMMIV. floruit, acciderit. Idque etiam Goropius in Amazo-

nicis, his verbis fatetur: *Verùm hæc omnia* (inquit) *quæ vel Sardes, vel Magnesia est perpessa, multò sunt inferiora iis, ob quæ apud Ionas tempore Homeri summo odio fuerunt.* Verba Eustathii memorato loco hæc sunt: Ἡ δὲ ἱστορία, ἔθνος αὐτοὺς (Κιμμερίους) λέγει Σκυθικὸν, Νομαδικὸν, Ἀρκτικόν. οὗπερ ἀπόμοιρα λέγεταί ποτε μικρὸν τι πρὸ Ὁμήρου, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ, ἐκ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου ὁρμηθεῖσα, Τρῆρες δέ φασιν ἐκαλοῦντο, πολλὴν τῆς Ἀσίας καταδραμεῖν, καὶ τὰς Σάρδεις ἑλεῖν, καὶ τῶν Μαγνήτων δὲ πολλοὺς ἀνελεῖν τῶν κατὰ τὸν Μαίανδρον. ἐμβαλεῖν δὲ καὶ ἐπὶ Παφλαγόνας καὶ Φρύγας· ὅτε καὶ Μίδας λέγεται αἷμα ταύρου πιὼν, ὡς Θεμιστοκλῆς ὕστερον εἰς τὸ χρεὼν ἀπελθεῖν. i. e. *Historia autem hos (Cimmerios) Scythicam esse gentem, Nomadicam, & Arcticam dicit: cujus quædam portio fertur ante Homerum, vel etiam ejus tempore, à Cimmerio Bosphoro profecta (Treres hi vocabantur) multas Asiæ regiones inundasse, Sardes cepisse, atque etiam Magnetum eorum qui Mæandrum accolunt, multos sustulisse. Tum porrò in Paphlagonas & Phrygas impetum*

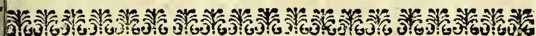
fecisse; quo tempore Midas taurino cruore epoto fatalem diem obiisse traditur.

Tametsi verò neque hic neque Strabo iis locis ullam Amazonum mentionem faciunt, sed Cimmeriorum duntaxat, non tamen has bellatrices Cimmeriis Asiam vastantibus comites atque auxiliatrices isse inficiantur. Et iis fuisse adjunctas credendum Eusebio est, qui expressè in numero suprà notato tradit. Rectè autem Goropius, multò ante Homerum devastatam Cimmeriorum atque Amazonum armis Ioniam colligit, ex iis quæ ibi Eustathius Homeri Necyomantiam explicans notat. Ἄλλοι δὲ φασι καὶ ὅτι ἱερὰ θεῶν καταδραμόντες (Κιμμέριοι) ἐσύλησαν ἐν Ἀσίᾳ. ὅθεν οἱ ἀοιδοὶ μὴ ἔχοντες ἄλλως αὐτοὺς βλάψαι, μυθοπλάστῳ ἐκτοπισμῷ τὴν τοῦ ἔθνους κακίαν ἠμύναντο, κατά τι, φασὶ, κοινὸν ἔχθος Ἰώνων πρὸς αὐτούς. Ἰων δὲ καὶ ὁ ποιητὴς, ὁ τῶν τοιούτων ἀοιδῶν κορυφαῖος. i. e. *Alii verò dicunt, eorum etiam incursibus expilata deorum templa in Asia. Unde poëtæ, cùm aliter eos lædere non possent, translatis fabulosè eorum sedibus ad*

confinia Plutonis loca: gentis illius importunitatem ulti sunt, communi cum aliis Ionibus eos odio prosecuti. Fuit autem Homerus natione Ion, & vatum coryphæus. Sic autem ex hoc loco Goropius: *Si verum est* (inquit) *quod Eustathius ad Necyomantiam prodidit, Cimmerios à poëtis, & principe eorum Homero, perpetuis tenebris condemnatos esse, propter hostilitatem & gravissimas clades, quas Ionibus intulerunt; necesse est fateri, ante Homeri ætatem, Ioniam eos depopulatos fuisse.*

Atque ex his omnibus colligo, non posse planè definiri, quo primùm tempore Amazones formam aliquam reipublicæ habere, atque armis inclarescere cœperunt. Quantumcumque enim ad rerum originem ascendas, ac præteritorum temporum memoriam replices, semper tibi quædam facta Amazonum & monumenta occurrunt sine fine; donec ad Mythicon illud, ut Varro appellat, temporis totius spatium, vel etiam ad supremam ævi caliginem Græcorum historiis & curiositati intentatam perveniatur. Quam-

obrem hæc de ejus gentis vetuſtate attigiſſe ſufficiat.

CAPUT XLIII.

De ſupremis Amazonum temporibus.

QUEMADMODUM difficile eſt, aliquod in antiquitate ſignum accipere, à quo incœperit potentia Amazonum: ſic vix eſt in poſteriori tempore metam ac finem invenire, in quo gens illa omnino interiiſſe dicatur. Quàm ſit autem hoc arduum, ſcriptorum diſſidia oſtendunt, in definienda Amazonum imperii duratione, ac meta ejus aſſignanda. Etenim Diodorus lib. 3. Antiquitatum cap. 11. eo bello quod Hercules contra Amazonas habuit ad oſtia Thermodontis, cùm eò baltei Hippolytes, Reginæ Amazonum auferendi causâ, juſſu Euryſthei profectus fuiſſet, regnum earum, immo gentem penitus labefactatam atque

dissipatam tradit libro 2. his verbis: Ἡρακλέα φασὶ, τὸν ἐξ Ἀλκμένης καὶ Διὸς, ἆθλον λαβεῖν παρ' Εὐρυσθέως τὸν Ἱππολύτης τῆς Ἀμαζόνος ζωστῆρα. διόπερ στρατεῦσαι μὲν αὐτὸν, παρατάξει δὲ μεγάλῃ νικήσαντα, τότε στρατόπεδον τῶν Ἀμαζόνων κατακόψαι, καὶ τὴν Ἱππολύτην μετὰ τοῦ ζωστῆρος ζωγρήσαντα, τὸ ἔθνος τοῦτο τελείως συντρίψαι. i.e. *Herculi Alcmenes ac Jovis filio ab Eurystheo mandatum fuisse tradunt, ut Hippolytæ Amazonis balteum ad se ferret. Qua ex re illato Amazonibus bello, acieque profligato earum exercitu, victam Hippolytam cepit: quo prælio Amazonum gens deleta est.* Idem & sequenti libro confirmat: Ἡρακλῆς δὲ τὰς ἐπιφανεστάτας τῶν Ἀμαζονίδων ἀνελὼν, καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος φυγεῖν συναναγκάσας, κατέκοψε τὰς πλείστας. ὥστε παντελῶς τὸ ἔθνος αὐτῶν συντρίβῆναι. i.e. *Hercules verò clarißimis earum interfectis, reliquam multitudinem in fugam versam insecutus, multas earum ita concidit, ut gentem earum penitus contriverit.*

Ita quidem iis locis Diodorus: sed huic quo minus statim assentiamur, prohibent

prohibent, quæ poſt id tempus facta Amazonum præclara traduntur. Ipſe Diodorus propriis dictis videtur confutari poſſe, cùm priore loco poſt verba allata, Pentheſileam Amazonem non multò poſt memoratam Herculis expeditionem auxilium Priamo tuliſſe contra Græcos refert. Μετὰ τὴν Ἡρακλέους στρατείαν, ὀλίγοις ὕστερον ἔτεσι κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, φασὶ Πενθεσίλειαν τὴν βασιλεύουσαν τῶν ὑπολελειμμένων Ἀμαζόνων, Ἄρεος μὲν οὖσαν θυγατέρα, φόνον δὲ ἐμφύλιον ἐπιτελεσαμένην, φυγεῖν ἐκ τῆς πατρίδος διὰ τὸ μύσος· συμμαχήσασαν τοῖς Τρωσὶ μετὰ τὴν Ἕκτορος τελευτὴν, πολλοὺς ἀνελεῖν τῶν Ἑλλήνων. Ἀριστεύουσαν δ' αὐτὴν ἐν τῇ παρατάξει, καταστρέψαι τὸν βίον ἡρωϊκῶς, ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀναιρεθεῖσαν. i. e. *Paulò poſt hanc Herculis expeditionem, Trojani belli tempore, Pentheſileam Reginam, Martis filiam, tradunt, cæde domeſtica perpetrata, patria profugam, cum Amazonum reliquiis Trojanis auxilio affuiſſe, ac poſt Hectoris obitum, multis præclaris facinoribus editis, heroïcum in modum vitam terminaſſe, ab Achille in præ-*

lio interfectam. Idem & Quintus Smyrnæus in Paralipomenis, & alii.

Sed & earumdem Amazonum expeditio, Græcorum monumentis tantopere celebrata, in Atticam ob raptum Antiopes, quæ memoratam Herculis victoriam insecuta est, non fuisse earum opes adeò attritas exhaustasque, nedum gentem extinctam testatur. Quomodo enim viribus infractis, aut mediocri exercitu tot nationes perrumpere potuissent, atque ita prævalere, ut captis Athenis, in ipso Areopago castra metarentur, eum locum munirent, atque immolatis victimis auctori generis Marti consecrarent, de qua re suprà ubi de Amazoneo?

Eòdem spectat à multis prodita & credita Thalestridis Amazonum Reginæ profectio ad Alexandrum Magnum cùm in Hyrcania versaretur. Huic certè non mediocre ad fidem impetrandam, momentum afferre videntur celeberrimi auctores, Trogus Pompeius, & ab eo Justinus; Quintus Curtius, ipse (quod miremur) Diodorus Biblio-

thecæ libro 17. Etsi nota omnibus historia est, non tamen, opinor, ingratum erit lectoribus, si, cùm suprà de hac Thalestridis expeditione ad Alexandrum vix in transcursu attigerim, Justini locum qui ad hanc rem pertinet, adscripsero. Ita igitur hic lib. 12. *Ibi* (*in Hyrcania*) *ei occurrit Thalestris sive Minithæa, Amazonum Regina, cum* CCC. *mulieribus, viginti quinque dierum inter confertissimas gentes itinere confecto, ex Rege liberos quæsitura; cujus conspectus adventusque admirationi omnibus fuit, & propter insolitum feminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc tredecim diebus otio à Rege datis, ut visa est uterum implesse, discessit.* Ex hac historia idem Justinus lib. 1. durasse Amazonum gentem & regnum usque ad tempora Alexandri Magni hisce verbis tradit: *Interfectâ demum Penthesileâ, exercituque ejus absumpto, paucæ quæ in regno remanserant, ægrè se adversus finitimos defendentes, usque ad tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum Minithya, sive Thalestris Regina, concubitu*

Alexandri per dies XIII. *ad sobolem ex eo generandam obtento, reversa in regnum, brevi tempore cum omni Amazonum nomine intercidit.*

His & locus Appiani de Amazonibus libro de bello Mithridatico, adjungi poteſt: Πολλαὶ δὲ ἔν τε τοῖς ὁμήροις καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις εὑρέθησαν γυναῖκες, οὐ μείονα τῶν ἀνδρῶν τραύματα ἔχουσαι· καὶ ἐδόκουν Ἀμαζόνες εἶναι· εἴτε τι ἔθνος ἐστὶν αὐτοῖς γειτονεῦον αἱ Ἀμαζόνες, ἐπίκλητοι τότε ἐς συμμαχίαν γενόμεναι, εἴτε τινὰς πολεμικὰς ὅλως γυναῖκας οἱ τῇδε βάρβαροι καλοῦσιν Ἀμαζόνας. i.e. *Complures verò inter obſides & captivos inventæ ſunt mulieres, non minora viris vulnera habentes: atque Amazones eſſe videbantur; ſive gens quapiam Amazones dicta, iis vicina eſt, in belli ſocietatem tunc evocatæ; ſive quaſdam generaliter mulieres bellicoſas barbari eo nomine appellant.* Ibi autem de prælio tradit, quo Pompeius Magnus conflixit, contra Orœſem Albanorum, & Artocum Hiberorum Reges; cujus & Plutarchus in Pompeio mentionem facit:

& nos pariter ſuprà ex Plutarcho. Tametſi igitur Appianus dubitat, genere-ne Amazones eſſent eæ feminæ, an ſola virtute & nomine: ſatis tamen hoc argumenti eſt ad ſuſtinendum aſſenſum, ne quis adeo affirmatè & confidenter præcidat, deſiiſſe gentem Amazonum hoc vel illo tempore.

Quin nihil de his, ne hoc quidem tempore temere eſſe affirmandum aut negandum, Recentiorum, qui vicina Tanai loca, & Colchidem, nunc Mengreliam, aliaſque Polo Arctico propiores plagas peregrinationibus obiêrunt, commentarii admonent, quibus produnt oculati teſtes, cùm in iis locis quæ Pontum Euxinum & Mare Caſpium interjacent (qua in regione priſci Amazonas locant) verſarentur, ſcriptum fuiſſe ad Mengreliæ Principem, populos è Caucaſi montibus erupiſſe in Moſcoviam, quibus vi repulſis, inter eorum mortuos, mulierum cadavera complura inventa fuiſſe: earùm arma Dadiano Principi allata, pereleganter ac muliebri ſtudio expolita;

quorum accuratam descriptionem videre est in Mengreliæ Relationibus à clarissimo & eruditissimo viro Thevenoto editis. His Amazonibus frequens bellum esse adversus eos Tartaros, qui Calamuchki dicuntur; Principem Dadian constituisse præmia iis qui sibi earum mulierum aliquam incolumem adducerent, ibidem traditur. Quæ cùm attentiùs contemplor atque perpendo, tantùm abest, ut tam citò post Herculis victoriam ad Thermodontem, ut vult Diodorus, aut post Thalestridis ad Alexandrum profectionem, ut Justinus tradit, defecisse Amazonum gentem concedam, ut perquam probabile judicem, adhuc inter aspera Caucasi juga, & invias solitudines, Amazonum gentis reliquias delitescere.

Quid autem obstet, quo minùs probabile id omnibus judicetur, equidem non video, nisi fortasse Arriani auctoritas; qui libro 7. Expeditionem Alexandri, de centum illis mulieribus ad Alexandrum dono missis ab Atropate Mediæ Strapa, quas iste Amazones

esse dicebat, referens, non temere id esse credendum monet, quòd harum Amazonum neque Aristobulus, neque Ptolemæus, aut quisquam alius auctor fide dignus mentionem fecerit. Tum quare id credendum ipse non putet, subjungit hisce verbis: Οὐδὲ δοκεῖ μοι ἐν τῷ τότε σώζεσθαι τὸ γένος τῶν Ἀμαζόνων, οὐδ' ἔτι πρὸ Ἀλεξάνδρου. ἢ Ξενοφῶν ἀνεμνήσθη αὐτῶν, Φασιανῶν τε μνησθεὶς καὶ Κόλχων, καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ Τραπεζοῦντος ὁρμώμενοι, ἢ πρὶν ἢ Τραπεζοῦντα κατελθεῖν οἱ Ἕλληνες ἐπῆλθον ἔθνη βαρβαρικά· ἵναπερ καὶ ταῖς Ἀμαζόσιν ἐντετυχήκεσαν, εἴπερ οὖν ἔτι ἦσαν Ἀμαζόνες. i. e. *Neque verò videtur mihi iis temporibus, immo ante Alexandrum, adhuc fuisse superstes Amazonum genus: alioqui earum mentionem facere non omisisset Xenophon, qui Phasianorum & Colchorum meminit, cæterarumque barbararum gentium, quas Græci Trapezunte profecti, aut etiam prinsquam Trapezunta venirent, percurrerunt. Quibus in locis etiam in Amazones incidissent, si qua adhuc iis temporibus earum soboles extitisset.* Si Xenophonte

res in Aſia gerente, nullæ ampliùs ſupererant Amazones, quî fieri poteſt, ut ullæ adhuc ætate Alexandri extiterint, qui ſexaginta annis Xenophonte inferior fuit?

Hoc igitur eſt argumentum Arriani eo loco, mirorque, hunc de Thaleſtridis cum Alexandro congreſſu, non minùs famâ vulgato, non quicquam attigiſſe. At verò Strabo, qui quæ de Amazonum regno & bellicis factis prodita ſunt, fabuloſa cenſet, hanc quoque memoratam; Thaleſtriæ (ita enim vocat) ad Alexandrum prolis ſuſcipiendæ causâ profectionem, in argumentum fabuloſitatis eorum omnium, quæ de iis narrantur, adducit, lib. 11. his verbis: Κλείταρχός φησι τὴν Θαληστρίαν ἀπὸ Κασπίων πυλῶν καὶ Θερμώδοντος ὁρμηθεῖσαν ἐλθεῖν πρὸς Ἀλέξανδρον· εἰσὶ δ᾽ ἀπὸ Κασπίων εἰς Θερμώδοντα στάδιοι πλείους ἑξακισχιλίων. i. e. *Clitarchus Thaleſtriam ſcribit à Caſpiis portis & Thermodonte profectam, ad Alexandrum veniſſe: cùm Caſpiæ portæ ſupra ſex millia ſtadiorum diſtent à Thermodonte.* Sed hæc

ejuſmodi non ſunt, ut iis quæ de miſſis ab Atropate Amazonibus, aut Thaleſtridis profectione ad Alexandrum prodita ſunt, fidem omnem derogare valeant. Eſto Atropatis Amazonum, neque Ariſtobulus, neque Ptolemæus mentionem fecerunt, num continuò qui id prodiderunt, mendacii arguendi? Quid ſi illi auctores ad majora intenti, hoc neglexerunt? Quid ſi illi Satrapæ infenſi, noluerunt hujus nomen in ſuis hiſtoriis legi? Quid denique ſi has mulieres nomine tantùm & cultu Amazonas putarunt? At nihil (inquit Arrianus) in ſua expeditione in Aſiam Xenophon de Amazonibus refert; non omiſſurus, ſi iis temporibus ſuperſtites fuiſſent. Immo, inquam, tunc ſuperſtites fuerunt, ſed non ſeparatæ à viris, neque eâdem quâ ſuperiore ævo, armorum gloriâ illuſtres: itaque de viris memorans, de Amazonibus quæ unà militarent, peculiariter dicendum non putavit. Fieri etiam poteſt, ut nullæ in ea expeditione Græcis Amazones occurrerint. Tunc ſci-

licet nuptas fuisse verisimile est, & quæ viris conjunctæ erant, ab equitatus necessitate & militia immunes erant, neque in bella proficiscebantur, nisi summa urgeret necessitas; auctore Hippocrate lib. de Aëre, locis, aquis: Ἢ δ' ἂν ἄνδρα ἑωυτῇ ἄρηται, παύεται ἱππαζομένη, ἕως ἂν μὴ ἀνάγκη καταλάβῃ παγκοίνου στρατείης. i. e. *Quòd si qua virum acceperit, ab equitatu libera est, nisi necessitas cogat communi expeditione omnes in bellum proficisci.*

Quod porrò Strabo Clitarchi testimonium de Thalestridis ad Alexandrum profectione elevat, quia hanc à Caspiis portis & Thermodonte commigrasse ad Alexandrum dixit, ceu nulla esset eorum locorum inter se distantia, quæ tamen non minùs sex millibus stadiorum invicem distare Strabo existimat; quid hæc disputatio, quæ ad sola locorum interstitia pertinet, ad derogandam historiæ illi de Thalestridis ad Alexandrum commigratione fidem momenti habeat, non video. Ut enim concedamus Cli-

tarchum de loco, unde Amazon profecta, erraſſe; non tamen propterea ſequetur, hanc iſtud iter non ſuſcepiſſe.

Supereſt ut quæ Goropius in Amazonicis adverſus eandem hiſtoriam diſputat, in medium adducamus. Ipſamet ejus verba ſubjiciam: *Cætera, quæ addit (Curtius) de Thaleſtri Regina, ad Alexandrum ſobolis causâ, ad tredecim vel quatuordecim dies commorata, cum Trogo conſentiunt; ſed ridicula ſunt, tum univerſim, tum de locorum intervallo. Mulier ſcilicet per prærupta Caucaſi, per Armeniam minorem & majorem, per Mediam, perque alias interjectas tot gentes, ad Alexandrum in Hyrcaniam venit, quo ſemen reportaret. Non rideo fabulam, ſed peſſimam & laceram fabulæ ſuturam, quæ tam ingentibus terrarum intervallis fatiſcit. O miſeram feminam, quæ nec apud Gergeras, nec apud Iberos, nec apud ullos omnino vel Scythas, vel Armenos ſemen invenit, locis ſuis dignum! Explodamus igitur non hoc ſolum, ſed omnino totum figmentum antiquorum, quod nobis de mendicato foris concubitu*

obtruserunt; hæreamusque Straboni, qui incredibile judicavit, ullam omnino mulierum civitatem citra viros constare posse, nedum tot gentibus imperare. Si quæ verò Amazones fuerunt, eas dicemus conjugatas fuisse.

Hæc sunt Goropii ibi epicheremata, rhetorum declamationibus propiora, quàm disputationibus philosophorum. Quæ si in pauca conferas, ejusmodi elicies argumentationem: non est verisimile, Reginam Amazonum tam longum tamque periculosum iter suscepisse, à Thermodonte usque in Hyrcaniam, hoc solùm consilio, ut prolem ex Alexandro susciperet, cùm propiores sibi haberet non degeneres, neque elumbes viros, quibus ad eam operam uti posset, si vellet. Neque enim prudentis est, quod minore labore, sumptu, periculo, ex proximis obtinere possis, id cum maximis difficultatibus in procul dissitis regionibus ire quæsitum. Et hanc quidem itineris per prærupta Caucasi, & efferas gentes continuati molestiam sic exaggerat

Goropius, tanquam non esset tanti, liberos, vel optimæ indolis gignere.

Verùm his facilè occurritur hunc in modum. Etiamsi prolis tantùm generosioris suscipiendæ causâ Thalestris ad Alexandrum è locis longinquis se contulisset, non tamen id quisquam æquus rerum æstimator ridiculum putet; non quia illi deessent in finitimis locis viri fortes, sed quia nemo illis temporibus esse existimabatur, qui animi magnitudine & factis Alexandro comparari posset. Cur igitur adeò ridiculum videatur, si Regina hæc Amazonum, gnara fortes fortibus creari, quod omnibus experientia dictat, non dubitavit Alexāndrum aliis omnibus præferre, quem tunc omnibus virtute, & rerum bellicarum gloria præstare audiret. Sed huic considerationi aliam accessisse fortiorem verisimile, visam scilicet callidæ mulieri optimam rationem firmandæ potentiæ, si omnium illius temporis Regum potentissimum sibi arctissimo communium liberorum pignore devinciret,

tantoque præſidio regnum Amazonum conſtabiliret. Quod fuiſſe ejus in ea expeditione conſilium, haud obſcurè Curtius verbis quæ illi affingit, indicat: *Cæterùm interrogata num aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos ſe veniſſe, dignam ex qua ipſe regni generaret hæredes. Feminini ſexus ſe retenturam, marem reddituram patri.*

Quod autem antequam itineri ſe accingeret, Regis ſententiam de communicanda prole, per internuntios, ut mos eſt, non tentavit, ſed ſtatim ſe in conſpectum Regis dedit, factum puto, primùm fiduciâ dignitatis, quæ Regina eſſet; deinde etiam virtutis conſcientiâ, quæ eſſet fortiſſima; demum & formæ commendatione, quam illi egregiam fuiſſe conjici poteſt ex imagine ejus, quam Raderus Soc. J. Preſbyter, commentariis in Quintum Curtium, ex Romanis, ut teſtatur, & antiquis monumentis deſcriptam exhibet, nos ejus exemplo huc transferendam curavimus.

Nec multùm repugnabo, ſi quis hanc libidine etiam impulſam dicat, ut ſe Regi, quem ex factis grandi & heroïca corporis mole ac ſtatura viſendum animo fingebat, ultro objiceret, quo hunc citiùs formæ illecebris in ſui cupiditatem pertraheret. Hac enim etiam mente ad

eum profectam ex his Curtii verbis colligi potest: *Interrito vultu Regem Thaleſtris intuebatur, habitum ejus haudquaquam rerum famæ parem, oculis perluſtrans; quippe hominibus barbaris in corporum majeſtate veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putant, quàm quos eximia ſpecie donare natura dignata eſt.* Quibus verbis, nisi fallor, confirmat quod dixi de anticipata Amazonis animo opinione ingentis staturæ Alexandri, quali ferè habitu viros feminæ expetunt & affectantur; nempe libidinosæ & procaces: quo in numero Thalestrin fuisse, suspicionem facit idem auctor his verbis: *Acrior ad venerem feminæ cupido quàm Regis. At ut paucos dies ſuſtineret, perpulit.* Nec dubium quin eòdem respexerit Orosius lib. 3. cùm hanc procacem Amazonem vocat. His Goropii & aliorum inventa & machinas ad fidem huic historiæ detrahendam excogitatas sufficienter me diruisse arbitror; ut nihil jam obstare videatur, quominus id quod à multis, iisque eloquentissimis rerum condito-

ribus de Thaleſtris Reginæ Amazonum, & Alexandri mutua cognitione proditum eſt, veriſimile judicetur. Veriſimile, inquam, quia in tam vetuſtis, veriſimili unumquemque debere eſſe contentum exiſtimo; cùm præſertim plauſibilibus, aliquot fide dignorum auctorum teſtimonia accedunt. Sed & eâdem diſputatione fit credibilis eorum opinio, qui regnum Amazonum duraſſe uſque ad Alexandri Magni ætatem, vel etiam infra id tempus, contendunt. Equidem memoriâ repeto, me initio Diſſertationis, cùm de Amazonum ſtatu agerem, quid de Thaleſtridis hiſtoria quiſque ſentire vellet, in medio reliquiſſe, cùm utra opinio vera eſſet affirmantium aut negantium, parum ejus diſputationis intereſſe exiſtimarem: nunc cùm de gentis illius duratione agitur, accuratiùs quid mihi de hoc facto probabilius videretur, explicandum fuit, quo maximè conſtare poſſet, regnum Amazonum conſervatum uſque ad tempora Alexandri Magni. Quinetiam ſic diſputa-

tio ibi inſtituitur, tanquam pridem Amazonum genus interiiſſet, ac nulla ampliùs in terris ſimilis mulierum ſocietas, aut regnum exiſteret, ut pateret, nec ſi id concedatur, ſequi exinde, ut non potuerint olim illa omnia conſiſtere, quæ priſci auctores de Amazonum imperio, expeditionibus, monumentis prodiderunt. Quod cùm ſatis à me pro captu argumenti demonſtratum putem, reſtat ut multas Deo optimo maximo gratias de hac qualicumque opera agens, finem Diſſertationi imponam.

ADDENDA.

PAG. 29. v. 11. Hanc etiam opinionem maximè eſt amplexus Goropius Becanus in Amazonicis. Cùm enim Amazonum hiſtoriam ibi tuendam atque illuſtrandam ſuſcepiſſet, non ſeorſim has ſine viris vixiſſe, aut res geſſiſſe cenſet; ſed viris aliarum mulierum ritu conjunctas fuiſſe. *Freti igitur* (inquit) *tum ratione quâ docetur, nullam ſolis mulieribus civitatem conſiſtere poſſe, tum hoc graviſſimo teſtimonio* (*Hippocratis*) *aſſerimus, Amazones mulieres ſemper Sauromatarum uxores fuiſſe: Sauromatas verò hos è locorum deſcriptione contendimus alio nomine Cimmerios vocari.*

Pag 30. *v.* 14. Haud abſimili machina utitur Goropius citato loco: morem fuiſſe apud Sauromatas, ut uxores ſuas armatas cum filiis adhuc tironibus & inveſtibus, in hoſtes præmitterent, qui prælium occuparent. Unde

hostibus error, quòd imberbes adolescentes à matribus non discernerent.

Pag. 73. *v.* 3. Aliter viri diligentes hunc Themistii locum emendarunt ex MSS. sed posteriùs, quàm prælo hæc finem adepta.

Pag. 88. *v.* 29. Philostratus autem in Heroïcis ita dictas censet, quòd matrum uberibus non alerentur, sed lacte equarum, ut Camilla Maronis. Τὸ μὲν δὴ ὄνομα τοῖς Ἀμαζόσιν, ἐκ τοῦ μὴ μαζῷ τρέφεσθαι, κεῖσθαι ἡγώμεθα. τρέφουσι δὲ τὰ βρέφη γαλακτί τε φορβάδων ἵππων, καὶ δρόσου κηρίοις, ἣ μέλιτος δίκην ἐπὶ τοὺς δόνακας τῶν ποταμῶν ἱζάνει. i. e. *Nomen autem Amazonibus ab eo inditum arbitremur, quòd mammâ non nutriantur. Alunt enim infantes cùm gregalium equarum lacte, tum roris favis, qui in modum mellis, fluviorum calamis insidet.*

Pag. 109. *v.* 4. Cùm Q. Curtii lib. 5. de Gestis Alexandri, ubi de Mardorum gente tradit; tum

Pag. 133. *v.* 20. Nec multò in his diligentior Strabo, qui hæc tantùm lib. 11. Ἁπάσας δ' ἐπικεκαῦσθαι τὸν δεξιὸν μα-

τὸν ἐκ νηπίων ὥστε εὐπετῶς χρῆσθαι τῷ βραχίονι πρὸς ἑκάστην χρείαν, ἔν τε τοῖς πρὸς ἀκοντισμόν· χρῆσθαι δὲ καὶ τόξῳ, καὶ σαγάρει, καὶ πέλτῃ· δορὰς δὲ θηρείων ποιεῖσθαι, κράνη τε, καὶ σκεπάσματα, καὶ διαζώματα. i. e. *Omnibus ab infantia dextram mamillam aduri, ut expeditiore ad singulos usus, tum ad jaculandum brachio utantur: uti etiam arcu, & securi, ac pelta; è ferarum pellibus galeas, aliaque tegumenta & baltea facere.* Accepit à Xenophonte, qui lib. 4. Αναβάσεως Amazonibus σάγαριν tribuit: Ὁ δὲ, ἄνδρα συλλαβὼν ἧκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν, καὶ φαρέτραν, καὶ σάγαριν, οἵανπερ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. Est autem σάγαρις, πελέκιον μονόστομον Hesychio; hoc est, *securicula, una parte secans*. Suidas verò sic: Σάγαρις, κοπὶς, ἢ πέλεκυς: item, τὰ ἐκ χειρὸς ὅπλα, arma quæ ad manum, qubus scilicet manu comprehensis pugnamus.

Pag. 134. *v.* 13. *post verbum* conjicit, *hæc adde.* Nec frustra esse hujus conjecturæ Patinum, alius ejusdem propè typi nummus, & eodem sub Magi-

ſtratu, magno (ut vocant) ære percuſſus, arguit; in quo Amazon, quo ſolet habitu, ſpectabilis exhibetur: quem damus, tum quia in iſto Amazon templum manu ſuſtinet; tum quia nomen Magiſtratus expreſſius, quàm in Patiniano. Morellus autem nobis hunc delineavit ex reconditis Goltzii ectypis.

Pag. 151. *v.* 5. Aliam igitur commentus eſt Goropius: *Nihil ambitioſius in prælio obſervandum, quàm ne ſcutum abjeciſſe videamur: quod ne accideret, ſiniſtram mammam, quæ arteriæ magnæ exortui incumbit, Cimmerii nudam tironibus eſſe voluerunt.* Planè ἀπροσδιονύσως & contra hiſtoriam: non enim ſiniſtra,

ſed dextra Amazonibus detecta in præliis.

Pag 155. *v.* 13. Eòdem ſpectant hæc Philoſtrati in Heroïcis: Φησὶ δ' ὅτι καὶ Μυσαὶ γυναῖκες ἀφ' ἵππων ξυνεμάχοντο τοῖς ἀνδράσιν, ὥσπερ Αμαζόνες, καὶ ἦρχε τῆς ἵππου ταύτης Ἱέρα γυνὴ Τηλέφου. i. e. *Myſæ etiam mulieres, eodem auctore, cum viris, ab equis pugnabant, quemadmodum Amazones; Telephique uxor Hiera huic equitatui imperabat.*

Pag 160. *v.* 9. Sanè hunc morem Virgilius in Camilla exprimit libro 11. Æneidos:

Illa etiam, ſi quando in tergum pulſa receſſit,
Spicula converſo fugientia dirigit arcu.

Pag. 199. *poſt verſum* 8. Cæterùm infrà, ubi de Amazonum temporibus diſputabitur, commodiore ſcilicet loco, ne bis eadem facta repetantur, ſi qua in ejuſmodi expeditionibus ſcitu digna reſtant, accuratiùs trademus.

Pag. 216. Cùm enim omnes νόσφι, hoc eſt, ſeorſim habitaſſe dicat, non video, cur harum pars χαδησίαι à ſeceſſu dicerentur: niſi fortè hæ pecu-

liariter eo nomine vocatæ, quòd magis remotæ ab aliis, morumque feritate societatem fugerent. Sed de triplici hac Amazonum divisione, & pagis earum, aliàs accuratiùs, si Deus dederit, considerabimus.

Pag. 218. *v.* 22. Unus interim, quod sciam, Lycophron in Alexandra, Amazones tanquam stirpe Neptuni prognatas, Νεπτουνίδας appellat:

ἢ αἱ ξυνάιμοι παρθένοι Νεπτουνίδες.

Qua ratione, non video; nisi morem veterum Poëtarum secutus est, qui, ut Gellius notat lib. 15. cap. 21. Noct. Attic. *ferocissimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa, & Cercyona, & Læstrigonas.*

Pag. 222. *v.* 16. Non omittendum, quod idem Stephanus notat de parte illa urbis, quæ Σισύρβη dicta est, id nomen illi inditum fuisse ἀπὸ Σισύρβης Ἀμαζόνος, *à Sisyrba Amazone.*

Pag. 225. *v.* 21. *post verbum* ostendimus. Ita truncum ulmi pro illa urbis regione dictum putandum est αἰνιγμα-

πωδῶς; quâ figurâ Poëtas uti interdum constat. Non me interim latet, Scaligerum aliter hunc locum explicare, Animadv. ad Euseb num. DCCCLXX. *Simulacrum* (inquit) *Dianæ Ephesiæ erat truncus acutus ulmeus; unde Ephesus priùs vocata fuit* Πτελέα, *cives*, Πτελεαῖοι, Πτελεάται, *auctore Stephano. Quare non mirum si hunc locum Dionysii Eustathius enarrator non assecutus est. Hoc vult Dionysius: Amazones construxerunt templum in honorem trunci ulmei, hoc est, simulacri Dianæ.* Ita quidem Scaliger exponit; at Dionysii verba aliud sonant: non enim templum dicit constructum πρέμνῳ πτελέης, hoc est, in honorem; sed πρέμνῳ ἐνὶ πτελέης, in trunco ulmi. Aliud est construere in trunco, aliud trunco, sive in honorem trunci.

Pag. 260. *v.* 2. *post verbum* indicasse, *adde:* Non desunt tamen qui hocce in nummo æris mediocris, ut loquuntur, quæ comparet effigies, Myrinæ esse Amazonis putent.

Pag. 261. *v.* 2. *post* τεθεῖσθαι *&c. adde:* Sed & Mela lib. 1. cap. 18. Cymen nominavit, pulsis qui habitarant, dux Amazonum Cyme.

Pag. 286. *v.* 9. *post verba*, bipennem tenens, *adde.* Est autem hic nummus è Museo Colbertino.

Pag. 298. *v.* 17. De qua jam suprà à nobis dictum obiter, ubi de Amazonum genere & patria. Nunc paulò accuratiùs.

FINIS.

INDEX

RERUM MEMORABILIUM quæ in hac de Amazonibus Dissertatione continentur.

A

ERRATA.

Paginâ 31. *versu* 7. utrùm, *lege* utrum *sine accentu.*

Pag. 35. *v.* 5. Αμάζονες, *leg.* Αμαζόνες.

Pag. 41. *v.* 4. πτρατώδη, *leg.* πεϱατώδη.

Pag. 58. *v.* 19. ἀπὸ τὴν, *lege* περὶ τὴν.

Pag. 60. *v.* 9. foris, *leg.* foras.

Pag. 66. *v.* 6. hoc Scythis, *leg.* hos.

Ibid. *v.* 9. ὠμοὶς, *leg.* ὠμοῖς. *v.* 11. ἡδὲ, *leg.* ἡδὺ.

Pag. 69. *v* 6. *jussus abesso*, leg. *abesse.*

Pag. 77. *v.* 14. Αλιζόνους, *leg.* Αλιζῶνας.

Ibib. *v.* 18. Alizones, *leg.* Halizones.

Pag. 81. *v.* 10. Phytognomicos, *leg.* Phytognomonicos.

Pag. 89. *v.* 12. Σουρομανίδας, *leg.* Σαυρομανίδας.

P. 117. *v.* 16. *leg.* fide digna non arbitrantur.

Pag. 127. *v.* 2. ἐνὶ, *leg.* ἐνὶ.

Pag. 128. *v.* 12. modum, *leg.* nodum.

Pag. 134. *v.* 8. Tyatiræ, *leg.* Thyatiræ.

Pag. 141. *v.* 1. *post* tum *leg.* tum hinc cognoscitur.

Pag. 172. *v.* 3. anciiorum, *leg.* anciliorum.

Pag. 176. *v.* 6. conciliare, *leg.* conciliari.

Pag. 196. *v.* 13. in peripso', *leg.* periplo.

Pag. 209. *v.* 3. Chrystallus, *leg* Crystallus.

Pag. 213. *v.* 7. αἱ τούτου, *leg.* ἐκ τούτου.

Pag. 219. *v. ult.* δι' ἐῶ, *l.* δὲ.

Pag. 236. *v.* 1. dem, *l.* eidem.

Pag. 242. *v.* 23. ὅνπε, *l.* ὅνπερ.

Pag. 262. *v.* 7. *post* operculo, *adde* notatos vel designatos.

Pag. 285. *v.* 13. νόμος, *lege* νομός.

Pag. 289. *v.* 21. Pergamenorum navale, *l.* navalis.

Cætera quæ me fugerunt, mendosa, lector oculatus corrigat.

